

TC
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIM ANASANAT DALI

Yüksek Lisans Tezi

**DANTEL TEKNİKLERİ
VE TEK RENKLİ DANTEL EFEKTLERİNİN DİJİTAL BASKI TEKNİĞİ İLE
UYGULANMASI**

Hazırlayan

Gözde YILDIZ

Danışman

Doç. Leyla YILDIRIM

İzmir – 2019

TC
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIM ANASANAT DALI

Yüksek Lisans Tezi

**DANTEL TEKNİKLERİ
VE TEK RENKLİ DANTEL EFEKTLERİNİN DİJİTAL BASKI TEKNİĞİ İLE
UYGULANMASI**

Hazırlayan

Gözde YILDIZ

Danışman

Doç. Leyla YILDIRIM

İzmir – 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Dantel Tekniklerin Ve Tek Renkli Dantel Efektlerinin Dijital Baskı Tekniğı İle Uygulanması” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih ... / ... / ...

Adı SOYADI

İmza

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün / / tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği' nin maddesine göre Tekstil ve Moda Anasanat Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi Gözde YILDIZ'ın“**Dantel Teknikleri ve Tek Renkli Dantel Efektlerinin Dijital Baskı Tekniği ile Uygulanması**” konulu tezi incelenmiş ve aday / / tarihinde, saat’da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna oy ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÖZET

Dantel, giyinme ihtiyacı ve süslenme arzusu ile ortaya çıkmıştır. İlk örnekleri ağ/file işleri olan ve zamanla en narin ürünlerini veren bu sanat, tekstil tarihinde ayrı bir öneme sahip olmuştur. Dantel yapımı insanlar için bir uğraş ve aynı zamanda bir gelir kaynağıdır. İlk örneklerinden bugüne; kültürlerin ve geleneklerin aktarılmasında da önemli bir rol oynamıştır. Çoğunlukla ait oldukları coğrafyalara ve milletlere göre adlandırılan dantellerin desenleri; kültürel motiflerden etkilenmiş, kullanılan malzeme, araç ve teknik ile özgünleşmiştir.

Dünya dantelleri arasında; Avrupa dantelleri başarılı örnekleri ile öne çıkmaktadır. Bu başarısı tekniğinin, araçlarının ve malzeme kalitesinin yüksek olması ile ilgilidir. Avrupa geçmişte sahip olduğu birçok önemli dantel üretim merkezi ile dantel ticaretinin de merkezi olmuştur. Ortaçağ'da manastırlarda üretilen danteller zamanla ev tipi üretimle yaygınlaşmıştır. Sanayi Devrimi ile geliştirilen basit makineler elde yapılan dantellerin önceleri zemin kumaşlarının üretilmesini sağlamıştır. Daha sonraları makinelerin gelişimi ile elde üretilen birçok karmaşık desen seri olarak üretilenmiştir. Hem bir tekstil tekniği olarak hem de desen özelliği açısından tekstil tasarımında dantel önemli bir yere sahiptir. El yapımı danteller makineler ile daha ucuza üretilseler de özgünlükleri ve kendilerine has desen karakterleri onların farklı tekstil teknikleri ile taklit edilmelerine neden olmuştur. Baskı yöntemlerinin gelişmesi dantellerin özgün desen karakterlerinin tekstil yüzey tasarımlarında kullanılabilmesine olanak sağlamıştır. Dantel baskılı tekstiller; giyim, aksesuar ve ev tekstili gibi birçok alanda kullanılmıştır.

Günümüz dantel efektli baskı tasarımları; çoğunlukla daha çevreci ve daha düşük maliyetli dijital baskı teknikleri ile uygulanmaktadır. Günümüz teknolojisinin en önemli kazanımlarından biri olan dijital baskı makineleri; hızları, baskı kaliteleri ve renk sonuçları ile eski tekniklere göre daha başarılı sonuçlar sunmaktadır.

Bu çalışma, dantel tarihi hakkında kapsamlı araştırılma yapılmasını, monokromatik renk düzenlemelerinin incelenmesi ile birlikte tek renkli dantel efektli baskı tasarımlarının oluşturulmasını içermektedir. Dönemin sanat akımlarından

etkilenen dantelin; Ortaçağ, Rönesans, Barok sanatından ve Sanayi Devrimi'nden nasıl etkilendiği; araştırılan yazılı ve görsel kaynaklar üzerinden örnekler ile açıklanmıştır. Daha sonra dantel baskı tasarım örneklerinin; kullanım alanları ve renk tercihleri analiz edilmiştir. Bu araştırmalar sonucunda tek renkli ve dantel efektli baskı tasarımları oluşturulmuştur. Ege Bölgesi'ne ait bitki formlarından yola çıkarak oluşturulan dantel desenlerinde klasik örneklerin karakteristik özellikleri dijital olarak analiz edilmiştir. Yöreye ait motifler bu özelliklerin üzerine uyarlanarak yeni dantel desenleri oluşturulmuştur. Bu desenler de monokromatik ve monoton renk düzenlemeleri ile baskılı kumaş koleksiyonuna dönüştürülmüştür.

ABSTRACT

Lace has emerged with a need to dress and a desire to be decorated. This art, whose first examples are mesh/netting Works and which gives its most delicate products over time, has had a distinct importance in the history of Textiles. Lace-making is an endeavor for people and also a source of income. From its earliest examples to today, it has also played an important role in the transfer of cultures and traditions. The patterns of the lace, which are mostly named according to the geographies and nationalities to which they belong, were influenced by cultural motifs and became unique with the materials, tools and techniques used.

Among the world's laces; European laces stand out with their successful examples. Its success is related to the high quality of its technique, tools and materials. Europe has also been the centre of the lacet trade, with many important lace manufacturing centres owned in the past. In the Middle Ages, laces produced in monasteries became common with household production over time. The simple machines developed with the Industrial Revolution made the production of lace ground fabrics. Many complex patterns that were later produced by the development of machines were able to be produced in series. Lace has an important place in textile design both as a textile technique and in terms of pattern feature. Although hand-made laces can be produced more cheaply with machines, their originality and unique pattern characters have caused them to be imitated by different textile techniques. The development of printing methods enabled the original pattern characters of the laces to be used in textile surface designs. Lace printed textiles have been used in many areas, including clothing, accessories and home textiles.

Today's lace-effect print designs are mostly applied with more environmentally friendly and lower-cost digital printing techniques. One of the most important gains of today's technology, digital printing machines, speeds, print quality and color results, compared to the old techniques offer more successful results.

This work includes extensive research in to the history of lace, along with the study of monochromatic color arrangements, and the creation of monochrome lace-

effect print designs. How lace influenced by the art movements of the period was influenced by Medieval, Renaissance, Baroque art and the Industrial Revolution; it is explained with examples through written and visual sources researched. Later lace print design samples; their usage areas and color preferences were analyzed. As a result of these investigations, monochrome and lace effect print designs were created.

ÖNSÖZ

Dantel; tarihinin araştırılması ve gelişiminin kronolojik bir sıra üzerinde gösterilmesi oldukça zor ve karmaşık bir el sanatıdır. Dantel tasarımları ve kullanım alanları da özellikle Sanayi Devrimi'ne kadar eşzamanlı bir değişim gösterememiştir. Dantelin ülkelerarası gelişimi ve etkileşimi çoğunlukla coğrafi konuma ve ticari ilişkilere bağlı olarak gerçekleşmiştir.

Bu sanattan söz eden antik kayıtlarda dantel, nakış ya da örgü olarak değerlendirilmiştir. Antik dönem kaynak çevirmenlerinin dantel sanatı hakkında yeterli bilgi sahibi olmamasının da bu değerlendirme üzerinde etkisi vardır. Bu durum dantele ait birçok tanımın ortaya çıkmasına sebep olmuş ve doğru bir tanım yapılabilmesini zorlaştırmıştır.

Danteller oldukça narin bir yapıya sahiptir, bu nedenle günümüze çok fazla örneği ulaşamamıştır. Danteller üzerine yapılan araştırmalar; ressamaların tabloları, dönemin yazıları ve dantel desen tasarım kitapları dahil edilerek daha kapsamlı bir biçimde yapılmalıdır.

Dantel, sanat akımlarından oldukça etkilense de, Sanayi Devrimi dantel sanatı için dönüm noktası olmuştur. Sanayi Devrimi ile makinede üretilen danteller daha geniş kitlelere ulaşabildiğinden cazibesini kaybetmiştir. Daha sonrasında ise teknoloji ve baskıcılığın hızlı gelişimi dantelin hayatımızda farklı biçimlerde yer alabilmesine olanak sağlamıştır. Dantel etkili desen tasarımları bu duruma bir örnektir. Dijital baskı yöntemleri; dantel etkili tasarımların istenilen renklerle düzenlenmesi ve en ince ayrıntısına kadar kumaş üzerine aktarılabilmesine olanak sağlamaktadır.

Tek renkli (monokromatik) desenler; tekstil baskıcılığında önemli bir yere sahiptir ve birçok örneklerine rastlanmaktadır. İndigo boyamalar, rezerve ve aşındırma yöntemleri ile oluşturulmuş etnik kumaşlar, gravür baskının ortaya çıkması ile “toile de Jouy” kumaşlar, ve zamanla gelişim gösteren ekoseli, puantiyeli, hayvan derisi etkili tasarımlar bu örnekler arasındadır. Dantel efekti ise baskı tasarımlarında sıkça tek renkli düzenlemelerle tercih edilmiştir.

Bu çalışma ile; günümüzde unutulmaya yüz tutmuş dantel sanatı hakkında kapsamlı bilgi kaynağı oluşturulması, Ege Bölgesi'ne özgü bitkilerin dijital dantel motifleri ve kompozisyonlarına dönüştürülerek dantel efektli monokromatik tekstil baskı koleksiyonu hazırlanması hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın temel kaynağı olan Santina Levey'in "The History of Lace" kitabını bana hediye eden Mark Foster'a, yüksek lisans başvurumda bana destek olan Nuri Güney'e, iki yıl boyunca değerli bilgilerini benimle paylaşan Dokuz Eylül Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tekstil ve Moda Anasanat Dalı Bölümünde yer alan hocalarıma; tez çalışmamda planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın hocam Doçent Leyla YILDIRIM'a, eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen babam Hasan YILDIZ ve annem Özlem YILDIZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Gözde YILDIZ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TUTANAK	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
GÖRSELLER LİSTESİ	xiii
TABLolar LİSTESİ	xxvii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

DANTELLERİN TARİHİ, TEKNİĞİ VE KULLANIM ALANLARI

1.1. Dantelin Tanımı, Etimolojisi ve Özellikleri	5
1.2. Dantelin Kökeni ve Tarihsel Gelişimi	9
1.2.1. Antik Dönem’de Dantel	10
1.2.2. Ortaçağ’da Dantel	15
1.2.3. Rönesans Dönemi’nde Dantel	17
1.2.4. Barok Dantelleri	24

1.2.5.	Sanayi Devrimi'nde Dantel	27
1.2.6.	Günümüzde Dantel	38
1.3.	Dantel Yapımında Kullanılan Malzeme ve Araçlar	39
1.3.1.	İğne ile yapılan Danteller	40
1.3.2.	Bobin ile Yapılan Danteller	41
1.3.3.	İğne ve Bobin ile Yapılan Danteller	44
1.3.4.	Tığ ile Yapılan Danteller	44
1.3.5.	Firkete ile Yapılan Danteller	45
1.3.6.	Mekik ile Yapılan Danteller	46
1.3.7.	El ve Makine Üretimi Danteller	47
1.3.8.	Makine Üretimi Danteller	48
1.4.	Coğrafi Dağılımlarına Göre Danteller	59
1.4.1.	Avrupa'da Dantel	59
1.4.2.	Birleşik Krallık, Asya ve Diğer Ülkelerde Dantel	72
1.5.	Dantellerin Kullanım Alanları	79
1.5.1.	Giysilerde ve Aksesuarlarda Kullanılan Danteller	80
1.5.2.	İç Mekan ve Ev Tekstillerinde Kullanılan Danteller	85

2. BÖLÜM

MONOKROMATİK BASKI VE DANTEL EFEKTLİ BASKILAR

2.1.	Tekstil Tasarımında Tek Renkli Desen	88
2.1.1.	Renkler, Renk Kombinasyonları ve Monokromatik Renk Skalası .	88
2.1.2.	Tekstil Tarihinde Monokromatik Tasarımlar ve Üretim	
	Yöntemleri	96
2.2.	Dantel Efektli Tekstil Tasarımlar	116
2.2.1.	Dantel Efektli Giyim ve Aksesuar Tasarımları	118
2.2.2.	Tekstil Tarihinde Monokromatik Tasarımlar ve Üretim	
	Yöntemleri	136
2.2.3.	Dantel Efektli Ev Dekorasyon Ürünleri	140

3. BÖLÜM

DANTEL EFEKTLİ DİJİTAL BASKI TASARIMLARI

3.1.	Projenin Amacı ve Çıkış Noktası	144
3.2.	Baskı Tekniği	144
3.3.	Dantel Eskizleri ve İlham Paftası	146
3.4.	Dantel Motiflerinin Yorumlanması, Desen Tasarımları ve Uygulamaları ..	154
3.5.	Dijital Desen Uygulamaları	183

SONUÇ	187
KAYNAKÇA	190
ÖZGEÇMİŞ	

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1. İğne Danteli Bordürlü Reticella Deseni, 1616 - Catanea Parasole	8
Görsel 2. Antik Ağ İşine Bir Örnek	11
Görsel 3. Bükülmüş Kordon Örneği	12
Görsel 4. Mısır – Penopolis Yakınlarındaki Akhmen’de Bir Mezarda Bükülmüş İpliklerden Yapılan Bant ya da Örgü	12
Görsel 5. Ruthenian Örme Yapılış Aşaması	13
Görsel 6. Dortshire Waretham’da Bulunan Dantel Örneğinin Deseni	14
Görsel 7. Punto in Aria Dantel Örneği	18
Görsel 8. Victoria & Albert Müzesi 14. Yüzyıl İran Karosu	18
Görsel 9. Kare “Lacis” Parçalardan Meydana Gelen Örtü Örneği	20
Görsel 10. Ketten Kumaş Üzerinde Reticella Danteli Çalışılma Süreci	21
Görsel 11. Venetian Needlepoint Danteli	25
Görsel 12. Madame Le Brun fotoğrafından Marie Antoinette, Versailles Müzesi ..	28
Görsel 13. Madame Adélande de France, 14. Louis’in Kardeşi, Versailles Müzesi	29
Görsel 14. Makine Üretimi Ağ ve Nakış Detayı	30
Görsel 15. Vandyke İğne Danteli Detayı	34
Görsel 16. Teneriffe Dantel Örneği.....	41
Görsel 17. Bobin Danteli Çalışan Genç Kız	42
Görsel 18. Kemik Dantel Bobinleri	43
Görsel 19. Tahta Dantel Bobinleri	43

Görsel 20. Tığ İşi Dantel Örneği	45
Görsel 21. Firkete Örneği	45
Görsel 22. Firkete Danteli Örtü Örneği	46
Görsel 23. Mekik	46
Görsel 24. Dar Mekik Oyası Kenar Örneği	47
Görsel 25. Carrickmacross Dantel Örneği	48
Görsel 26. File-bobin (Bobbinet-Jacquard) Makinesi	52
Görsel 27. Lever/Leavers Dantel Makinesi	52
Görsel 28. Levers/Leavers Dantel Makinesi İplik Kontrol Aracı Detayı	53
Görsel 29. Schiffli Nakış Makinesi	54
Görsel 30. Barmen Dantel Makinesi	54
Görsel 31. File-bobin (Bobbinet-Jacquard) ya da Pusher Makinesi'nde Üretilmiş George Washington Portresi	55
Görsel 32. 15. Louis Stilinde, Rococo Desenli, File-bobin (Bobbinet-Jacquard) ya da Pusher Makinesi ile Üretilen Bir Örnek	55
Görsel 33. Leavers Makinesinde Üretilmiş Dantel Tasarımı - 1900 Uluslararası Paris Sergisi	56
Görsel 34. Makine ile Üretilen Bitmemiş Durumda Dutchesse Danteli	56
Görsel 35. Leavers / Levers Makinesi ile Üretilmiş İmitasyon Dutchesse Danteli ..	56
Görsel 36. Schiffli Makinesi ile Üretilmiş Pamuklu Kıbrıs Danteli Taklidi	57
Görsel 37. İlk Örnek Elde, İkinci Örnek Barmen Dantel Makinesi ile Üretilmiş Danteller	58

Görsel 38. Bordürlü Geniş Yaka ve Geniş Venedik Rose Point Bordür Bitişi	61
Görsel 39. Genova Yaka Danteli	62
Görsel 40. “Merletti a Piombini” (erken Vandkye bobin danteli)	63
Görsel 41. Düğümlü Beyaz İplik Saçaklı Bordür, Punto a Groppo ya da Macramé, Cenova, - 19. Yüzyıl	64
Görsel 42. Kenarı Kordoneli Alençon Danteli	65
Görsel 43. Argentan Zemin	66
Görsel 44. Chantilly Danteli	67
Görsel 45. Danimarkalı Tønder Danteli	72
Görsel 46. Point d’Anglettere	73
Görsel 47. Eski Bir Limerick Dantel Örneği	75
Görsel 48. (sol) Arabian Danteli, (sağ) Arabian Lacet	77
Görsel 49. Beyaz İpek Kıbrıs Bobin Danteli (1950 Sonrası)	78
Görsel 50. 14. Louis Dönemine (1643-1715) Ait Bir Kol Detayı	81
Görsel 51. Dantel Başlık Parçaları	82
Görsel 52. Dantel Kravat Örneği	83
Görsel 53. Güllü Ayakkabı Bandı, James Hay First Earl of Carlise, 1628 George Geldorp Portresinden	84
Görsel 54. Canions, Fransız Modası, 17. Yüzyıl Ortası	85
Görsel 55. Itten’in Renk Çemberi	91
Görsel 56. Kırmızı Monokromatik Renk Grubu	92

Görsel 57. Bilgisayar Destekli Tasarım Programlarında Değer ve Doygunluk Ayarlanması	93
Görsel 58. Orijinal Görsel, Gri Tonlamalı Görsel, Mavi ve Tonları İle Renklendirilmiş Görsel	94
Görsel 59. Beyaz Kumaş Zemine Pigment Boya ile Yapılan Monokromatik Baskı Örneği	94
Görsel 60. Monoton Desen Çalışması	96
Görsel 61. Monokromatik Desen Çalışması	96
Görsel 62. Yüzeyi Tamamen Dolduran Yazma Örneği	97
Görsel 63. Papağan Motifi Rezerve Baskı Örneği	98
Görsel 64. Katazone Baskı Örneği	99
Görsel 65. Batik Boyama ile Desenlendirilen Kumaş Örneği Örneği	99
Görsel 66. İndigo ile Boyanmış Pamuklu Kumaş Üzerine Aşındırma Baskı Örneği	100
Görsel 67. 1780 – 1790 Gravür Baskılı, Monokromatik, Döşemelik Kumaş Örneği	101
Görsel 68. Toile de Jouy Baskılı Kumaş Örneği	102
Görsel 69. Beyaz Kumaş Zemin Üzerine Baskı Haline Getirilen Tramlı Fotoğraf Baskı	103
Görsel 70. Pötikareli Monokromatik Kumaş Örneği	104
Görsel 71. Ekose Desenli Monokromatik Desen Örneği	104

Görsel 72. Ekose Desenli Monokromatik Desen Örneği	105
Görsel 73. Puantiyeli Monokromatik Kumaş Örneği	105
Görsel 74. Çizgili Monokromatik Kumaş Örneği	106
Görsel 75. Köpekdişi Desenli Monokromatik Kumaş Örneği	106
Görsel 76. Saksı Motifli Monoton Desen Çalışması	107
Görsel 77. Saksı Motifli Monokromatik Desen Çalışması	107
Görsel 78. Tarama İş (Linework) Baskı Desen Örneği	108
Görsel 79. Op Art Desenli Kumaş Örneği	109
Görsel 80. Amerika 1860-80'lere ait Desen Örneği	109
Görsel 81. Fransa 1860-80'lere ait Desen Örneği	109
Görsel 82. Bambu Desenli Monokromatik Baskı Tasarımı	110
Görsel 83. Indiennes de Traite	111
Görsel 84. Grotest Motifi	111
Görsel 85. Antik Yunan Geometrik Motifi	111
Görsel 86. Zebra Deseni	112
Görsel 87. Kaplan Deseni	112
Görsel 88. Timsah Deseni	113
Görsel 89. Yılan Deseni	113
Görsel 90. Leopar Deseni	113
Görsel 91. Turuncu Tek Renkli Marimekko Baskı Tasarımı	114
Görsel 92. Fotoğrafik Baskılı Desen Örneği	114

Görsel 93. Siyah Beyaz Keffiyeh	115
Görsel 94. Kırmızı Beyaz Keffiyeh	115
Görsel 95. Dantel Efektli Monokromatik Kumaş Baskı Örneği	116
Görsel 96. Dantel Rezerve Baskı Aşaması	117
Görsel 97. Dantel Rezerve Baskı, İpek Habotai	117
Görsel 98. Dolce & Gabbana 2011 Sonbahar Hazır Giyim Koleksiyonunda Monokromatik Dantel Baskılı Tasarımlar	120
Görsel 99. Dolce & Gabbana 2014 Sonbahar Hazır Giyim Koleksiyonundan Monokromatik Dantel Baskılı Tasarımlar	120
Görsel 100. Dolce & Gabbana 2015 İlkbahar Hazır Giyim Koleksiyonundan ...Monokromatik Baskılı Tasarımlar	121
Görsel 101. Dolce & Gabbana 2015 Sonbahar Hazır Giyim Koleksiyonundan Monokromatik Baskılı Tasarımlar	121
Görsel 102. 2014 Yılında Mollie Kings Dolce & Gabbana Monokromatik Dantel Baskılı Tasarımı Elbisesi ile	122
Görsel 103. Dolce & Gabbana Dantel Efektli Ayakkabı Tasarımı	122
Görsel 104. Dolce & Gabbana Dantel Efektli Çanta Tasarımı	123
Görsel 105. Dolce & Gabbana Dantel Efektli Güneş Gözlüğü	123
Görsel 106. Dolce & Gabbana Pudra	124
Görsel 107. Dantel Baskılı Valentino Şal Örneği	124
Görsel 108. Valentino Dantel Efektli Terlik Tasarımı	125
Görsel 109. Valentino Dantel Efektli Lazer Kesim Çanta Tasarımları	125
Görsel 110. Boutique Moschino Monokromatik Dantel Efektli Ceket	126

Görsel 111. Boutique Moschino Monokromatik Dantel Efektli Eşarp	126
Görsel 112. Dantel Efektli Prada Çanta	127
Görsel 113. Dsquared Çocuk T-Shirt	127
Görsel 114. Alexander McQueen Erkek Gömlek	128
Görsel 115. Alexander McQueen Dantel Baskılı Ayakkabı	128
Görsel 116. V. Westwood Renkli Dantel Efektli Etek	129
Görsel 117. Vivienne Westwood Erkek Gömleği	129
Görsel 118. Christopher Kane Dantel Efektli Ayakkabı Tasarımı	130
Görsel 119. Tory Burch Monokromatik Dantel Baskılı Etek	130
Görsel 120. Tory Burch Monokromatik Dantel Baskılı Çanta	131
Görsel 121. Michael Kors Dantel Efektli Elbise	131
Görsel 122. Michael Kors Dantel Efektli Sırt Çantası	132
Görsel 123. C. Dior İlkbahar/Yaz 2012 Hazır Giyim Koleksiyonuna ait Elbise	133
Görsel 124. C. Dior Kadın Bluz	133
Görsel 125. 2013 Sonbahar/Kış BCBG MAX AZRIA Koleksiyonundan	134
Görsel 126. Adidas Dantel Baskı Efektli Sweatshirt	134
Görsel 127. Dantel Efektli Saat Tasarımı	135
Görsel 128. Dantel Efektli Küpe Tasarımı	135
Görsel 129. Monokromatik Dantel Efektli Eldiven Tasarımı	136
Görsel 130. Dantel Dokulu Seramik Tabaklar	136

Görsel 131. Dantel Dokulu Sabun Yüzey Tasarımı	137
Görsel 132. Dantel Efektli Macbook Kapak Yüzey Tasarımı	137
Görsel 133. Smooch Makyaj malzemesi Ambalaj Tasarımı	138
Görsel 134. Victoria's Secret Dantel Efekti Ambalaj Tasarımı	138
Görsel 135. Dantel Efektli Karton Kutu Tasarımı	139
Görsel 136. Dantel Baskılı Fotoğraf Makinesi Askısı	139
Görsel 137. Dantel Efektli Şeker Hamuru Süslemeli Pasta	140
Görsel 138. Dantel Efektli Duş Perdesi	140
Görsel 139. Dantel Efektli Duvar Kağıdı	141
Görsel 140. Dantel Efektli Tel Pano	141
Görsel 141. Dantel Efektli Baskılı Dolap	142
Görsel 142. Dantel Efektli Koltuk Tasarımı	142
Görsel 143. Dantel Efektli Yatak Örtüsü	143
Görsel 144. Dantel Efektli Masa Örtüsü	143
Görsel 145. Desen Tasarımının Kağıt Üzerine Aktarılması	145
Görsel 146. Desen Kağıdının Kumaş Üzerine Yerleştirilmesi	145
Görsel 147. Kalender Baskı Makinesi	146
Görsel 148. Alençon Zemin	147
Görsel 149. Alençon Zemin Çizimi	147
Görsel 150. İlmekli Ağ	147
Görsel 151. İlmekli Ağ Çizimi	147

Görsel 152. Torchon Zemin	147
Görsel 153. Torchon Zemin Çizimi	147
Görsel 154. Argentan Zemin	148
Görsel 155. Argentan Zemin Çizimi	148
Görsel 156. Kesme İşi Detayı	148
Görsel 157. Kesme İşi Detay Çizimi	148
Görsel 158. Kare Valenciennes Zemin	148
Görsel 159. Kare Valenciennes Zemin Çizimi	148
Görsel 160. Kat Dikişli Zemin	159
Görsel 161. Kat Dikişli Zemin Çizimi	159
Görsel 162. Piko Detayı	159
Görsel 163. Piko Detay Çizimi	159
Görsel 164. Bobin Dantel Eskizi	150
Görsel 165. Alman İğne Danteli Eskizi	150
Görsel 166. Vandyke Kenar Süslemeli Şerit İğne Danteli Eskizi	151
Görsel 167. Makrome Eskizleri	151
Görsel 168. İlham Paftası	152
Görsel 169. Dolce & Gabbana Kumaş Tasarımı	153
Görsel 170. İncir Eskizleri	154
Görsel 171. İncir Motifli Şerit Dantel Deseni I	154
Görsel 172. İncir Motifli Şerit Dantel Deseni II	155

Görsel 173. İncir Motifli Şerit Dantel Deseni III	155
Görsel 174. İncir Motifli Dantel Deseni I	155
Görsel 175. İncir Motifli Dantel Deseni II	156
Görsel 176. İncir Motifli Dantel Deseni III	156
Görsel 177. İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı I	157
Görsel 178. İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı II	157
Görsel 179. İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı III	158
Görsel 180. İncir Motifli Dantel Deseni I, Mat Saten Kumaş Örneği	158
Görsel 181. İncir Motifli Dantel Deseni II, Şifon Kumaş Örneği	159
Görsel 182. İncir Motifli Dantel Deseni III, Mat Saten Kumaş Örneği	159
Görsel 183. İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı I, Parlak Saten Kumaş Örneği	160
Görsel 184. İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı II, Kanvas Kumaş Örneği	160
Görsel 185. İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı III, Mat Saten Kumaş Örneği	161
Görsel 186. Enginar Eskizleri I	161
Görsel 187. Enginar Eskizleri II	162
Görsel 188. Enginar Motifli Şerit Dantel Tasarımı	162
Görsel 189. Enginar Motifli Makrome Efektli Desen Tasarımı	162
Görsel 190. Enginar Motifli Makrome Efektli Monokromatik Desen Tasarımı	163

Görsel 191. Enginar Motifli Makrome Efektli Desen Tasarımı, Mat Saten	
Kumaş Örneği	164
Görsel 192. Enginar Motifli Makrome Efektli Monokromatik Desen Tasarımı	
Mat Saten Kumaş Örneği	164
Görsel 193. Üzüm ve Asma Yapağı	165
Görsel 194. Üzüm Motifli Parça Dantel Tasarımı	165
Görsel 195. Üzüm ve Enginar Motifli Karışık Teknik Desen Tasarımı	166
Görsel 196. Üzüm Motifli Parça Dantel Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği	167
Görsel 197. Üzüm ve Enginar Motifli Karışık Teknik Desen Tasarımı, Parlak Saten Kumaş Örneği	167
Görsel 198. Üzüm ve Enginar Motifli Karışık Teknik Desen Tasarımı, Ağ Kumaş Örneği	167
Görsel 199. Üzüm ve Enginar Motifli Karışık Teknik Desen Tasarımı, Kanvas Kumaş Örneği	168
Görsel 200. Begonvil Motif Eskizi	168
Görsel 201. Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı I	169
Görsel 202. Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı II	169
Görsel 203. Torchon Zemin Efektli Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı	170
Görsel 204. Valenciennes Zemin Efektli Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı	170

Görsel 205. Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı I, Kanvas Kumaş Örneği	171
Görsel 206. Motifli Monokromatik Desen Tasarımı II, Şifon Kumaş Örneği	171
Görsel 207. Torchon Zemin Efektli Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği	172
Görsel 208. Valenciennes Zemin Efektli Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği	172
Görsel 209. Tüllüşah Motif Eskizi	173
Görsel 210. Tüllüşah Motifli Desen Tasarımı	173
Görsel 211. Tüllüşah Motifli Monokromatik Desen Tasarımı	174
Görsel 212. Tüllüşah Motifli Desen Tasarımı, Kanvas Kumaş Örneği	174
Görsel 213. Tüllüşah Motifli Desen Tasarımı, Ağ Kumaş Örneği	175
Görsel 214. Tüllüşah Motifli Monokromatik Desen Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği	175
Görsel 215. Tüllüşah Motifli Monokromatik Desen Tasarımı Ağ Kumaş Örneği	176
Görsel 216. Kabak Çiçeği Motif Eskizi	177
Görsel 217. Çiçeği Motifli Kesme İşi Dantel Tasarımı	177
Görsel 218. Kabak Çiçeği Motifli Monokromatik Desen Tasarımı	177

Görsel 219. Kabak Çiçeği Motifli Monokromatik Desen Tasarımı

Mat Saten Kumaş Örneği 178

Görsel 220. Kabak Çiçeği Motifli Monokromatik Desen Tasarımı,

Ağ Kumaş Örneği 178

Görsel 221. Turp Otu Eskizi 179

Görsel 222. Turp Otu Desen Tasarımı I 179

Görsel 223. Turp Otu Monokromatik Desen Tasarımı I 179

Görsel 224. Turp Otu Desen Tasarımı II 180

Görsel 225. Turp Otu Monokromatik Desen Tasarımı II 181

Görsel 226. Turp Otu Desen Tasarımı I, Ağ Kumaş Örneği 181

Görsel 227. Turp Otu Monokromatik Desen Tasarımı I, Mat Saten

Kumaş Örneği 182

Görsel 228. Turp Otu Desen Tasarımı II, Mat Saten Kumaş Örneği 182

Görsel 229. Turp Otu Monokromatik Desen Tasarımı II, Kanvas Kumaş Örneği . 183

Görsel 230. Begonvil Desenli Nevresim Takımı 184

Görsel 231. İncir Desenli Nevresim Takımı 184

Görsel 232. Turp Otu Desenli Nevresim Takımı 184

Görsel 233. İncir Desenli Duvar Kağıdı 184

Görsel 234. Tüllüşah Desenli Duvar Kağıdı 184

Görsel 235. Kabak Çiçeği Desenli Duvar Kağıdı 185

Görsel 236. Turp Otu Desenli Masa Örtüsü 186

Görsel 237. Enginar Desenli Şemsiye	186
Görsel 238. Üzüm ve Enginar Desenli Koltuk	186

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yaygın Olarak Bilinen Dantellerin Araç, Köken ve Malzeme Bilgisi	37
--	----

GİRİŞ

Dantel dekoratif tekstil sanatında önemli bir yere sahiptir. Diğer tekstil sanatlarında olduğu gibi dantel de ait olduğu coğrafya ve kültürden etkilenen, geleneklerin bir parçası olarak sonraki nesillere aktarılabilen bir araç niteliğindedir. Danteller oldukça narin tekstil ürünleridir. Bu durum ilk dantel örneklerinin araştırılması ve tarihteki yolculuğunun izinin sürülmesini zorlaştırmaktadır. Dantel sanatından bahsedilen eski yazılı kaynaklar da kesin bulgulara ulaşmasında yetersiz kalmaktadır. Bunun başlıca sebebi kaynakları çeviren kişilerin nakış ve dantel teknikleri arasındaki farklılığa hakim olmamalarıdır. Örmecilik tarihi kapsamında dantele benzeyen birçok örnekten bahsedilmesi, dantelin yolculuğunun izlenmesine yardımcı olabilmektedir.

Kilisenin; dantel sanatına olan ilgisi, rahip ve rahibelerin bu sanat ile uğraşmaları dantelin Avrupa’da gelişip yayılmasına zemin oluşturmuştur. Kilise kütüphanelerindeki desen ve dantel kitaplarının birçoğunun papazlara ait olması, bu uğraşın sadece kadınlara ait değil erkeklerin de ilgi alanında olduğunu göstermektedir. Ayrıca rahibelerin dantel yapımını öğrencileri ile paylaştıkları ve bu şekilde dantel yapım sanatının yayılmasını hızlandırdıkları da bilinmektedir. Kilisede kullanılmak için yapılan ilk danteller; mihrap örtüleri, din görevlileri giysileri, kilise dini öğütlerini içeren süslemeler olmuşlar ve bunlar nakış ile birlikte kullanılmışlardır.

Avrupa dünyanın dantel merkezi olarak görülmektedir. Bu durumun başlıca sebebi dantelin Avrupa’daki konumudur. Dantel hanedan üyelerinden köylülere geniş bir kullanım alanına sahip olmuş ve değerli görülmüştür. Sürekli daha iyi ve başarılı örneklerle ulaşmayı hedefleyen yetenekli dantel üreticilerinin çabası bu başarıda önemli bir rol oynamaktadır. Yeni malzeme, teknik ve araçlar geliştikçe eşsiz örnekler ortaya çıkmış böylece Avrupa danteli imajını güçlendirmiştir.

Türkiye’de dantel, yapımı yaygın bir el sanatıdır. Kültürel imgeleri içinde barındırması ve geleneklerin bir parçası olarak görülmesi ile nesilden nesile aktarılmıştır. Türkiye’de yapılan danteller Avrupa dantellerinden farklı olarak daha çok tığ ve iğne ile daha sınırlı desenler çerçevesinde yapılmıştır. İğne veya tığ ile kenar süsü

şeklinde yapılan dantellere iğne Oyası denmekte ve iğne Oyaları bu kapsamda dantel sanatı altında değerlendirilebilmektedir.

Dantel Avrupa'da özellikle İtalya, Fransa, Flandre başta gelmek üzere; İrlanda, Polonya, Almanya, Avusturya, Danimarka, İngiltere'de çokça üretilmiştir. Çoğunlukla danteller özlerini muhafaza edebilmeleri için bulundukları ya da üretildikleri bölgelerin isimleri ile adlandırılmışlardır. Bazı durum ve dönemlerde dantel işçilerinin göç etmeleri bile yasaklanmıştır. Dantellerin taklit edilmelerini önlemek için çoğu zaman ülkelerarası ticari sınırlamaları getirilmiştir. Bu sınırlamalar dantel ticaretinin bu ülkeler için ne kadar önemli ve büyük boyutta olduğunun somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Dantel desenleri, kompozisyon biçimleri ve teknikleri genellikle ait olduğu bölgeye göre şekil almaktadır. Ama tüm bunların haricinde dantel de resim ve heykel gibi ait olduğu dönem ve sanat akımlarından oldukça etkilenmiştir. Bu durum desenlerin tarih içinde motif boyutlarının ve ifadelerinin değişimi ile açıkça görülmektedir. Ortaçağ'dan Rönesans'a, Barok ve Rokoko döneminden Sanayi Devrimi'ne, her dönem farklı örnekler ortaya çıkartmış ve bu örnekler dantel modasının oluşmasına katkı sağlamıştır. Barok döneminde çoğunlukla kalın ve sert malzemelerin işlenmesi ile ağır ve yoğun danteller yapılmış, Rokoko döneminde ise motifler daha kıvrımlı ve ince olmuştur.

Dantel üreticilerinin ve dantel ticareti ile uğraşan kişilerin hızlı değişen moda akımlarına adapte olamaması da dantel ticaretini kötü bir biçimde etkilemiştir. Üreticiler hem yeni dantel tekniklerini çözümleyip üretime yetiştirmekte zorlanmışlar hem de zaman gerektiren bu uğraş için biçilen yüksek fiyatlar nedeniyle daha az alıcıya ulaşabilmişlerdir. Yaşanan ekonomik krizler üreticilerin oldukça düşük gelir seviyelerine düşmelerine ve dantel sanatı ile uğraşmaktan vazgeçmelerine neden olmuştur. Her ne kadar dönemin devlet adamları bu sanatın kaybolmaması için üreticileri ve dantel okullarını mali olarak desteklemeye çalışsa da, Sanayi Devrimi'ne kadar düşüş yaşanmıştır.

Sanayi Devrimi el yapımı dantel üreticilerine en büyük darbeyi vurmuştur. Makineler elde üretilen dantellerin desenlerini taklit etmiş, daha geniş boyutlarda çalışılabilmesine olanak sağlamıştır. El yapımı dantellere göre daha ekonomik olan makine dantelleri, el yapımı dantellerden daha büyük talep görmüştür.

Dantel makineleri ilk olarak çorap makinesi çerçevesinin değiştirilmesi ile ortaya çıkmıştır. Zamanla yeni makineler icat edilmiş ve başarılı örnekler üretilmiştir. İnsanlar evlerinde daha çok dantel kullanma fırsatı bulmuştur, özellikle makine danteli perdeler bir dönem moda olarak çok geniş alıcı kitlesine ulaşabilmiştir.

1. BÖLÜM

DANTELLERİN TARİHİ, TEKNİĞİ VE KULLANIM ALANLARI

1.BÖLÜM

DANTELLERİN TARİHİ, TEKNİĞİ VE KULLANIM ALANLARI

1.1. Dantelin Tanımı, Etimolojisi ve Özellikleri

İnsanoğlu temel gereksinimlerini karşılayabilmek için varoluşundan bu yana sürekli bir çaba içerisinde. Bu temel gereksinimler arasında yer alan giyinmekle birlikte el sanatları çıkmıştır.

“El sanatları, sadece korunma ve ihtiyacı karşılayan ürünler olmamakla birlikte, gelenek ve göreneklerin devamlılığıyla bir milletin kültürünü yansıtan ürünleri de kapsamaktadır. Üretimi basit araçlar ile olabildiği gibi her türlü hammaddeden yararlanarak, emek isteyen, zaman gerektiren her çeşit uğraş el sanatları içerisinde yer almaktadır” (Ortaç, 2007).

Türk Oyaları Kataloğu’nda da el sanatlarının rolü “Kültürel kimliğin canlı belgeleri ve kültür hazinesi haline gelen el sanatları, gelenek ve göreneklerin, yaşam biçimlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında da önemli bir rol oynamaktadır” (Kahveci & Bahşioğlu 2001: 7) ifadesi ile desteklenmektedir. El sanatlarının ortaya çıkmasının bir başka sebebi süslenme arzudur. “Süslenme ve süsleme arzusu insanların yaratılmasıyla başlar. İnsanlar süslenmek ve süslemek isteği ile her dönemde yenilikler yapmış, giyimlerini, evlerini, kullandıkları eşyaları süslemek için çaba göstermişler ve süslemeyi sanat haline getirmişlerdir (Balkanal, 2014: 46). Bu nedenle el sanatları içerisinde yer alan tekstil ürünleri bir ihtiyacın karşılanabilmesi ya da süslenme arzusunun giderilmesi için ortaya çıkmıştır denebilir. Danteller de bu kapsamda değerlendirilebilir. Yalçinkaya’nın dantel tanımı “Dantel; geçmişten günümüze süsleme amaçlı yapılan bir eşya veya eşyayı süslemede kullanılan objedir” (Yalçinkaya, 2012: 1) da bu durumu destekler niteliktedir.

Danteller tarih boyunca kültür, siyasi ve ekonomik yapı, coğrafya gibi birçok faktörden etkilenecek zaman içindeki yolculuğunu sürdürmüştür. Dantelin tanımları

kapsamlı olarak incelendiğinde Levey’e göre; “Dantel kapsamlı tek bir tanımı olmayan çok yönlü bir kumaştır. En mükemmel formu ile iğne ve iplik ya da farklı sayıdaki iplik sarılı bobinlerin manipülasyonu ile oluşturulmuştur” (Levey, 1983: 1). Makine dantellerini ve nakışları dantel kategorisi altında değerlendiren bir tanımda ise “Dantel, ipliklerin el ya da makine yardımıyla şekillendirildiği; desen, süsleme ve kumaşın birlikte üretilbildiği, ajurlu bir süslemedir” (Palmer, 1925: 1) Bu tanım, kumaşın delikleri kesilerek, yakılarak ya da nakışlanarak oluşturulmuş örneklerini de kapsayabilmektedir.

Dantelin bulunduğu coğrafya ve insanlar ile etkileşimi, farklı tanım ve kavramların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. “Teknik açıdan iğne ve tığ işleri tek iplik sistemine giren birer el sanatı türüdür. Yani tek ipliğin iğne / tığ aracı ile ilmeler halinde düğümlenmesi sonucu meydana gelir. İğne ile yapılanlar iğne oyası ve iğne danteli, tığ ile yapılanlar ise dantel adını alırlar” (Balkanal, 2014: 47). Bir başka tanımda ise “Türkiye’ye özgü ince bir tür dantel olan Oya; süslenme ve süsleme ihtiyacı ile ortaya çıkmış örme tekniği ile, iğne, tığ, fırkete, mekik gibi araçlar kullanılarak yapılan, normal dantellerden farklı olarak üç boyutlu şekilde de örülebilen, ipek pamuk gibi ipler ile bazen pul, boncuk vb yardımcı malzemeler eklenebilen bir el sanatıdır” (Kahveci & Bahşioğlu, 2001: 7). “Dantel, kelime karşılığı olarak, genellikle kadınlar tarafından iğne, tığ ve mekikle örülen veya makinede dokunan yatak takımlarında ve çamaşırlarda kullanılan zarif süsleme malzemesidir” (Balkanal, 2014: 47). Dantel kelimesi Türk Dil Kurumu’nda ise “Her türlü iplikle örülen veya bir kumaşın kenarına işlenen türlü biçimde ince ve ağ görünümünde örgü, tentene” (TDK, 2018) şeklinde karşılık bulmaktadır.

Dantel ülkelere göre farklı isimler alabilmektedir, ortak bir kelime kökeni olmaması uluslararası boyutta tanımlanmasını zorlaştırmaktadır, bu sebeple yaygın olarak daha önce kullanılan terimler ile tanımlanmaktadır. “Dantel kelimesi, ingilizce “Lace”, “lacinia” dan gelen, giysinin koruyucu kısmı ya da saçağı; altın, gümüş, ipek, keten ya da pamuk ipliklerinin beraber güzel bir doku oluşturacak şekilde dokunması ile meydana gelen düz ya da süslü ağdır” (Black, 1842: 6). Chrimes’a göre ise “Fransızca “Lacis” sözcüğü, İtalyanların sadece “Punto a maglia” yani ajurlu örgülerini ifade etmek

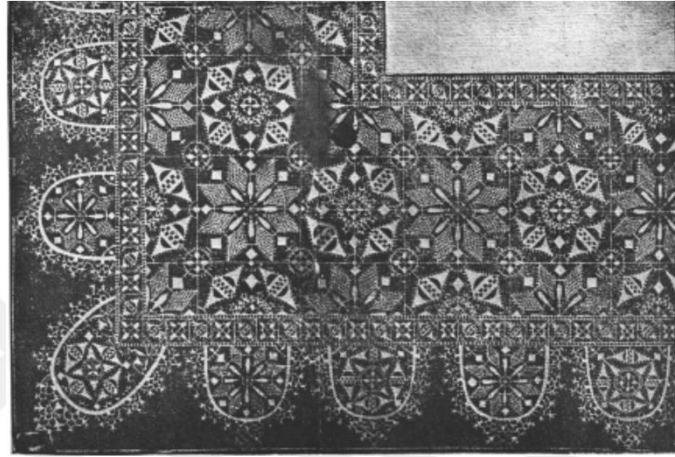
için kullanılırken, İngilizce'deki "lace" yani dantel teriminin de kökenidir" (Chrimes, 1931: 20)

Bazı sözlüklerde dantel tanımı tekstil alanı dışında açıklanmaya çalışılmıştır. "Fransız Claude Desainliens 1971'de yayınladığı sözlükte 'dentelle' sözcüğüne yer vermemiş, 'dentelé' sözcüğünü ise 'diş gibi yapılan bir şey' olarak tanımlamıştır. "1611'de Randle Cotgrave'in hazırladığı İngiliz Dilleri Sözlüğü'nde 'dentelli' kelimesi testere ya da tırmığın dişleri ya da oyukları" şeklinde ifade edilmiştir. "İngiltere'de ise "17. yüzyılın başlarında dantel sözcüğünün birinci anlamı; bağ, örgü veya kordondur" (Levey, 1983: 6).

"Dantel, İngiltere'de "nun's work" yani rahibe işi olarak adlandırılmış; zamanla daha uzak bölgelere de yayılmıştır" (Jackson, 1906: 54). Dantel kelimesinin çok eski sözlüklerde yer aldığından bahseden Levey; "John Baret'in 1580'deki "An Alveari"e ya da "Quadruple" Sözlüğü'nde dantel kelimesinin; "Dantel ya da bant" olarak geçtiğini ifade etmektedir (Levey, 1983: 6) Genel olarak incelendiğinde Latince "Lacinia", İngilizce "Lace", Fransızca "Dentelle", Danca "Kanten", Almanca "Spitzen", İtalyanca "Merletti/Pizzi", İspanyolca "Encaje", Rusça "Krushewo" dantel sözcüğüne karşılık gelmektedir.

Dantel tanımlarını içeren kitapların yanı sıra dantelin kökenini ve örneklerini araştıran, teknik özelliklerini inceleyen ya da dantel model örnekleri veren birçok kaynağa rastlamak mümkündür. Desen kitaplarındaki tasvirler yakından incelendiğinde dantel yapan kadın ve erkek figürlerine rastlanması (Jackson, 1906: 54) bu uğraşın sadece kadınlara özgü olmadığını göstermektedir. Morris ve Hague'in belirttiğine göre "Dantel hakkındaki kaynaklar İtalyan Isabella Catanea Parasole'un desen kitapları ile başlamıştır" (Morris, Hague, 1919-1920: 415). "Sanatının ilhamını doğadan, Rönesans dönemindeki bahçelerden alan Parasole bunları dantel desenlerine dönüştürmüştür. Bu kitap İngiltere'de çok ilgi görmüş, yazılı kaynak arayışında olan Amerikalıların da ilgisini çekmiştir" (Morris, Hague, 1919-1920: 415). Görsel 1'de Parasole'un kitabında

yer alan “Reticella” illüstrasyonu verilmiştir. Farklı bir görüşe göre ise “Pomp” isimli dantel kitapları, bobin danteli için bilinen en eski desen kitapları olup, ilk olarak Venedik’te 1557’de yayınlanmışlardır” (Paulis, 1922: 3). İngiltere’de ise çoğu desen kitapları din adamları tarafından hazırlanmış ve manastır kütüphanelerinde bugüne kadar saklanmıştır (Jackson, 1906: 63) .

Görsel 1: İğne Danteli Bordürlü Reticella Deseni, Catanea
Parasole 1616 (Jourdain, 1905: 201).

Dantelin tanımında, kullanımında, üretim tekniğinde, görülen bu farklılıklar toplumlar arası etkileşiminin bir sonucudur. El yapımı danteller tarih boyunca en pahalı ve en çok taklit edilen tekstil ürünleri arasında yer almıştır. Sanayi Devrimi ile makinede üretilen taklitlerinin ortaya çıkması ve daha ulaşılabilir hale gelmesi, dantelleri geniş bir alıcı kitlesi ile buluşmuştur. Danteller sahip oldukları geniş kullanıcı kitlesi aracılığı ile hem moda akımlarının bir göstergesi hem de geçmişin anımsatıcısı olarak görülmektedir. Bazı durumlarda sosyal sınıf ve bölgesel farklılıkları yansıtırma rolü de üstlenmişlerdir.

1.2. Dantelin Kökeni ve Tarihsel Gelişimi

Dantel bir tekstil tekniği olmanın yanında geçmişten günümüze verdiği nadide örnekler ile hem bir sanat hem bir zanaat olarak nitelendirilebilmektedir. Fakat bu sanatın kökenleri ve gelişimiyle ilgili geniş bir bilgiye sahip olmak dantellerin dayanıksız yapısı nedeniyle oldukça zordur. “Altın, gümüş ve keten ipliklerden yapılmış danteller oldukça dayanıksızdır, öyle ki; sadece kalan birkaç örnek o dönemin el becerisi hakkında bilgi verebilmektedir” (Jackson, 1900: 3). Aynı zamanda “Dantel tarihini tek bir kronolojik sıra üzerinde göstermek ve gelişimini eş zamanlı olarak aktarmak oldukça zordur” (Levey, 1983: 1). Bunun başlıca sebebi dantelin dünya üzerindeki gelişiminin eş zamanlı ve homojen olmamasıdır. Eski örnekleri incelemenin yanı sıra ressamın portreleri aracılığı ile dantelin resimsel bir sanat olarak ele alınması, ait olduğu dönem hakkında geniş bilgi sunmaktadır (Jackson, 1900: 3). Dantel hakkında çalışan araştırmacı ve tarihçiler dantellerin ortaya çıkışı üzerinde farklı varsayımlarda bulunmuşlardır. Dantelin nakıştan türeyen bir sanat olduğu iddiası; eski kaynaklarda geçen dantel kelimesinin nakışları kapsamı, ilk örneklerin bilgileri ve görsellerindeki belirsizlik dantel ve nakış bilgisinin ayırt edilmesini zorlaştırmaktadır. “Nakış dikişin dekoratif bir şekilde yapılmasından doğmuştur ve kökleri neredeyse insanlığın varoluşu kadar eskiye dayanmaktadır. Eski dantel ve nakış örneklerinin birçoğu günümüze ulaşamamıştır, bu durum örnekler üzerinden bilgi toplanmasını oldukça zorlaştırmaktadır. İncil’de nakıştan bahsedilmektedir. İlk örnekleri hakkında ise kesin bir bilgi verilmemiştir. İbraniler döneminde Nuh’un kızının nakışlı bir kemer kullandığından ve bu kemerin ilk nakış örnekleri arasında olabileceğinden söz edilmektedir. Ayrıca bu tekniğin Asya’da doğmuş olabileceği, ege topraklarına geçerek Roma Devleti ile en parlak dönemine ulaşmış olduğu düşünülmektedir (Korkusuz, 1990: 1-2). Dantel olarak nitelendirilen en eski nakış örnekleri muhtemelen makrome, iğne ve bobin dantellerinin öncülleri niteliğindedir (Leader, 2013: 6). Örmeciliğin her ne kadar örtünme ihtiyacından ortaya çıktığı tahmin edilse de, bu teknik süsleme ve süslenme arzusu ile şekillenmiştir. “Farklı dönemlere ait belgeler ve kaynaklar M.Ö. 3-5 bin yılları arasında, Orta Asya, Çin ve Mısır bölgelerinde yaşayan insanların ilk örmecilik örneklerini ürettiklerini göstermektedir (Balkanal, 2014: 46). Özbel, “Oya ve

Oya Çeşitleri” adlı kitabında örgülerin Ege masallarında geçtiğinden, 1905’de Menfiz’de bulunan örneklerin milattan önce 2000’li yıllara ait balık ağları olduğundan söz etmiş; iğne ile yapılan örgülerin 12. yüzyılda Anadolu’dan Yunanistan’a ve oradan da İtalya üzerinden Avrupa’ya geçtiğini belirtmiştir (Balkanal, 2014: 46).

Dantelin kaynağının Doğu ya da Batı uygarlıkları olduğuna dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Batı kökenli olduğundan bahseden kaynakların birinde; “Bu hassas kumaşın eski zamanlardan itibaren bilindiği, Grek kadınları tarafından giyildiği ancak kökeninin oldukça karışık ve belirsiz olduğundan söz edilmiştir (Black, 1842: 6) Dantelin Doğu kökenli olduğuna dair görüşte ise; “Çöl ikliminde kumlar arasında korunmuş, birinci ve üçüncü yüzyıl arasındaki döneme ait olan Egipto-Roma mezarlarında bulunan danteller kanıt gösterilmektedir” (Hungerford, 1911: 74). “Araştırmacılar kutsal kitapları kaynak göstererek dantelin Süleyman Peygamberin tapınak işçileri tarafından da yapıldığını belirtmektedirler. Durham Kütüphanesi’nde bulunan kayıtlarda ikinci yüzyıla ait bir mezarda gipür dantel kalıntısına rastlandığı belirtilmektedir” (Debee, 1880: 13-18). Uzakdoğu kökenine dair kaynaklar incelendiği zaman özellikle Çin’in muhafazakar tutumunun dantel tarihinin incelenmesini oldukça zorlaştırdığı görülmektedir. Jacksons dantelin Uzak Doğu kökeni hakkındaki teorilerin kanıtlarını yeterli bulmamakta, Avrupa ile bitişik olan ülkelerde ve Anadolu’da dantellerin en eski formlarının yapıldığını düşünmektedir. Aynı zamanda dantelin Arap kökenli olduğuna dair de yeterli kanıtın bulunamadığını belirtmektedir (Jackson, 1900: 4).

1.2.1.Antik Dönem’de Dantel

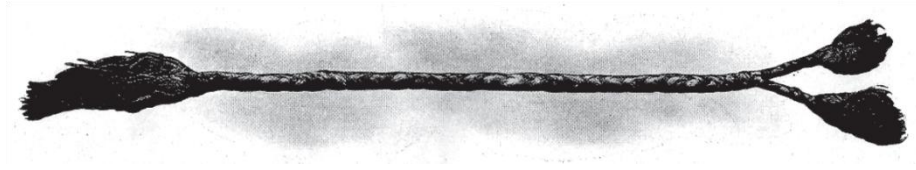
“Eski el yazmalarında dantel ya da ağ işi sıklıkla nakış ile karıştırılmıştır. Bunun sebebi iki iğne işinin çoğunlukla beraber kullanılması; Kalden, İbrani ve Arap dillerini çevirenlerin bu iki farklı tekniğin ayrımını bilmemesi olabilir” (Jackson, 1900: 4). “Dantel ve nakışı birlikte ele alan kaynaklara göre nakış sanatı Mısırlı’larda yaygındır. Beni Hassan figürlerinde bir çeşit ağ yapımı tasviri bulunduğu bahsedilmektedir” (Palliser, 1902: 1). “Erken Mısır, İran, Bizans ve Suriye’de dantelin köleler tarafından yapıldığına, Yunanlılar ve İbraniler’de iğne dantellerinden

bahsedildiğine dair kanıtlar bulmak mümkündür. 6.000 yıl önce Mısırlı kadınlar, elbiselerini detaylı çalışılmış fileler ile süslemiş ve ölülerini onunla örtmüşlerdir” (Kellog, 1920: 25-37). Günümüzde yapılan dantel zeminlerinin ilk örneklerin arasında görülen Görsel 2’deki parça, Orta Mısır’da bir Roma mezarlığında bulunmuştur.

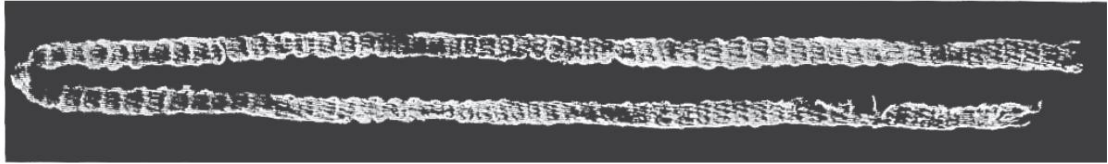
Görsel 2: Antik Ağ İşine Bir Örnek (Jackson, 1900: 2).

“Bu örgü örnekleri; Mısır mezarlarında iplik çekilerek işlenen nakış (drawn work), kumaş kesilip çıkartılarak yapılan nakış (cut work) ve diğer ajurlu süsleme teknikleri ile yapılmış mumya sargılarında bulunmuştur” (Palliser, 1902: 1). Farklı bir kaynak ise mumyaların bedenlerini örtmek için mavi boncuklu ağ kullanıldığından bahsetmektedir (Debee, 1880: 9-12). Antik Mısır’da boncuklu ağ örtüleri yaklaşık 12. hanedanlıktan 18. hanedanlığa kadarki dönemde yaygın kullanılmış, ruhu koruyan bir sembol olarak algılanmıştır (Carità, 1909: 126). Görsel 3’te Thebes yakınlarında (Rourmet) antik mezarda bulunan döndürülmüş ipliklerden yapılmış kordon ya da dantel örneği görülmektedir.

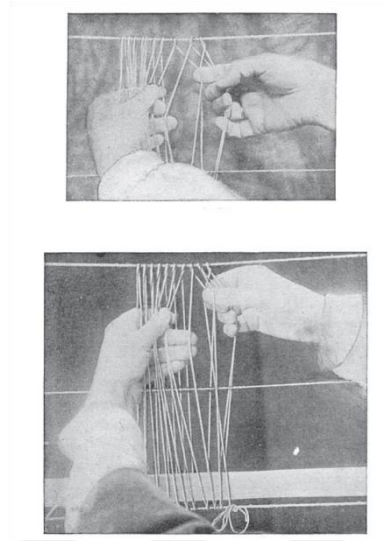
Görsel 3: Bükülmüş Kordon Örneği (Jackson, 1900: 3).

“Antik Mısır lahitleri üzerindeki resimlerde ince ağ işi giysiler dokuyan kadınlar görülmektedir” (Jackson, 1900: 4). Bu resimlerde yapılan işin yine aynı yerdeki mezarlardan çıkan Görsel 4’te gösterilen bükülmüş ipliklerden yapılmış bantlarla bir ilgisi olduğu düşünülmektedir.

Görsel 4: Mısır – Penopolis Yakınlarındaki Akhmen’de Bir Mezarda Bükülmüş İpliklerden Yapılan Bant ya da Örgü (Jackson, 1900: 4).

Reesema ve Siwertsz; Antik Mısır mezarlarından çıkan parçaların Galcia’da yaşayan Ruthenian’larınkine benzediğinden ve bu parçaların dantelden çok bir tür ağ işi olduğundan bahsetmektedir. Ruthenian köylü kadınları başlıklarını, yatak çarşafalarını ve havlu süslerini bu dantel tekniğini kullanarak yapmışlardır. Görsel 5’te çerçeve ve iplik yardımı ile bağlama ve birbirine geçirme yöntemine yer verilmiştir (Reesema & Siewertsz, 1920: 14). Araştırmacılar farklı coğrafyada yaşayan halkların benzer tekniklerle üretim yapabileceklerini söylemektedirler.

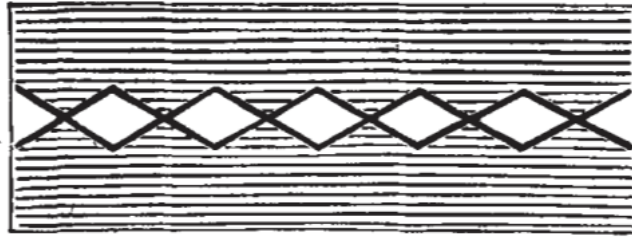

Görsel 5: Ruthenian Örne Yapılış Aşaması (Reesema ve Siwertsz, 1920: 15).

“Antik Mısır dantelleri tekniğini sadece Ruthenian’ların uyguladığına dair bir kesinlik yoktur. İsviçre ve Norveç’te bu teknik “Sprang” olarak adlandırılmış ve yapılmıştır. Başka Avrupa ülkelerinde de yapıldığı tahmin edilmektedir” (Reesema & Siwertsz, 1920: 16). “Babiller ise; “Kıpti” ya da İtalyan ağ işine benzer zeminler üzerine zarif desenler örmüş ya da keten içindeki iplikleri keserek “Reticello” isimli güzel ve karışık efektler elde etmişlerdir” (Hungerford, 1911: 74). O döneme ait “Reticello”lar keten kumaş zemin üzerine yapılan geometrik desenli bobin ya da iğne dantellerinin kaynağını oluşturmuş; kesilerek ya da çekilerek yapılan dantel sınıfına ait, iğne dantellerini de temsil etmişlerdir. Nakış ile dantelin kesin ayrımının kolayca yapılamaması ya da bazı örneklerde iki tekniğin beraber kullanılması antik örneklerin ayırt edilmesini zorlaştırmıştır. İlk nakış örneklerinde Yahudiler’in başarılı olabildikleri bilinmektedir. Çadır perdeleri üzerine mavi, mor ve kırmızı renkler ile işledikleri melek figürleri verilebilecek örnekler arasındadır (Palliser, 1902: 1). “Dantelin Türk kökenli olduğunu iddia eden kaynaklar, bu tekniğin 12. yüzyılda Anadolu’dan Yunanistan’a ve oradan da İtalya yoluyla Avrupa’ya geçmiş olduğu iddia etmektedir” (Kahveci & Bahşioğlu, 2001: 7). Bazı kaynaklar Yunanların dantel yapımına ait yeterli kanıta sahip olmadığını savunmaktadır. “Kırmızı ve siyah vazoların üzerindeki figürler ve desenler

kostümlerin bordürlerinde de kullanılmıştır ancak; bu desenlerin kumaş üzerine boya ile mi aktarıldığı yoksa kumaş ile birlikte mi oluşturulduğu anlaşılamamıştır. Dolayısıyla bunları dantel örneği olarak nitelendirmek mümkün olamamaktadır (Palliser, 1900: 1-3).

1767'de Doreshire'da Wareham yakınlarındaki bir tepe üzerinde yapılan araştırmada bir meşe ağacı gövdesinde muhafaza edilmiş dantel yapımında kullanıldığı tahmin edilen araçlara ve dört inç (1 inç 2,54cm) uzunluğunda ve iki buçuk inç kalınlığında, siyah renkli, baklava desenli ve çoğunluğu çürümüş olan bir parça altın dantel kalıntısına rastlanmıştır (Görsel 6) (Palliser, 1902: 3-4).

Görsel 6: Doreshire Wareham'da Bulunan Dantel Örneğinin Deseni

(Palliser, 1902: 3-4).

İngiliz İncili'nde dantel sık sık dile getirilmektedir. Palliser; Hristiyanlığın ilk yıllarında mihrap ve ayin giysileri üzerinde, kilisenin kolonları arasına ya da veranda kısmına asılan perdelik kumaşlarda kullanılan, İncil'den kutsal tasvirler ve tarihsel öyküler içeren dantellerden söz etmektedir. Dönemin zengin erkeklerinin elbiseleri üzerinde de aynı şekilde kutsal konuların nakışlanmış olduğu bilinmektedir. Dönemin senatörlerinden birinin cübbesini örnek gösteren Palliser; cübbenin üzerine 600 figürün işlendiğini ve bunun senatörün statüsünü gösterdiğini belirtmektedir (Palliser, 1902: 1-4). Jackson verdiği bir örnekte; Durham Cathedrali'nde St. Cuthber'in tabutunda altın kullanılmış antik bir dantel keşfedildiğinden bahsetmektedir (Jackson, 1900: 5).

14. yüzyılın başlarında manastırların günlük uğraşları arasında yer alan “rahibe işi”, günümüzde kraliyetin münzevi kesimlerinde antik danteller olarak bilinmektedir (Palliser, 1900: 11). Avrupa’daki varlığının yanı sıra Antik dönemde dantelin Arabistan’da da bilindiğinden ve Arapların dantel yapımında kendilerini geliştirdiklerinden bahsetmektedir. Bunun İtalya ve Arabistan arasındaki ticaret ve etkileşimin bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Nakış sözcüğüne karşılık gelen; İtalyanca “ricamo” ve Arapça “rabuna” sözcükleri ile dantel sözcüğüne karşılık gelen İtalyanca “trine” ve Arapça “targe” sözcüklerindeki benzerlik bu etkileşimi kanıtlar niteliktedir. Bu durum ayrıca Arapların dantel ve nakışı ayrı iki teknik olarak ele aldıklarını göstermektedir (Jackson, 1900: 5).

1.2.2. Ortaçağ’da Dantel

Dantelin yayılması ve gelişmesi her ülkede eş zamanlı ve homojen bir biçimde gerçekleşmemiştir. Dantel moda akımları ise çoğunlukla ülkelerarası etkileşim ve ticari ilişkiler aracılığı ile kendini göstermiştir. Kellog’un da bahsettiği gibi; eski ve Ortaçağ dönemleri arasında kalan dantel dönemini anlamak için yazılı kayıtlarla birlikte arkeologların bulgularının, heykeltıraşların ve ressamların eserlerinin ayrıca incelenmesi gerekmektedir (Kellog, 1920: 25 - 37). Zarif bir el sanatı olan dantelin muhafaza edilmesinin zor olması ve günümüze çok fazla örneğinin ulaşamaması araştırmacıların dantel örnekleri haricinde başka kaynaklara da ihtiyaç duymasına neden olmaktadır.

Kellog; araştırmacı M.Bixio’nun Bolonya yakınlarındaki eski bir Roma kenti olan Claterna’da yaptığı kazıda bir çift kemik bobin bulduğundan ancak bu ve buna benzer kalıntıların dantel hakkında kronolojik bilgi sunmak için yetersiz kaldığından bahsetmektedir. Bu bulgular dışında Ortaçağ resimleri incelediğinde; dantelin ilk örneklerinin keten ile birlikte kullanıldığından, metal altın ya da gümüş iplik ile süslendiğinden söz etmektedir. Yaklaşık 1360 senesine ait olan “Wenceslas of Luxemburg” isimli portrede görülen, dantel ile süslenmiş yaka ve başlık kenarlarının daha sonra ortaya çıkan ilk basit “Cluny” dantel modeline öncülük ettiğini ileri sürmektedir (Kellog, 1920: 25-37). Debee; Ortaçağ’da son derece dindar olan

rahibelerin (Pater Nosters, Ave Marias) günlük rutinleri arasında dantel yapımı olduğundan bahsetmektedir. Rahiplerin bile iğne ustası olduklarını ancak; bağlı oldukları yoksulluk yeminleri nedeni ile kişisel kullanım yerine kilise dekorasyonu, cenaze ve dini ritüeller için ürettiklerini söylemektedir. Bu dantellerin temaları ise; kurtarıcı, kutsal bakire ve azizeler olmaktadır (Debee, 1880: 9-18). Brüksel'deki Cinquantenaire Müzesi'nde bulunan, Hathor rahibine ait, hanedanlık amblemi taşıyan, örülmüş küçük keten kese kiliselerde bobin dantelinin yapıldığına dair bir örnek sayılabilir (Kellog, 1920: 25-37). Kellog bu kesenin file kısmının modern “Valenciennes” danteli ile hemen hemen aynı ve bobin kullanılarak yapılmış olduğunu belirtmektedir.

“Ortaçağ’da dantel ve nakış sanatı sadece halk arasında değil, malikane ve saraylarda yaşayan insanlar arasında da bir uğraş olarak yer almıştır. İnsanlar iğne aracılığı ile güzellik ve zenginlik yaratmış; ürettikleri ağ işleri üzerine ilginç figürler, canavarlar ve İncil efsaneleri dokumuşlardır” (Chrimes, 1931: 20). “Ağ işi tekniği ve işleme sanatının son derece eski kökenli olduğu bilinse de Debee’ye göre yaklaşık 1400'lere kadar dantellerin varlığıyla ilgili özgün kayıtlar bulunmamaktadır”. Bu dönemdeki dantel üretimi incelendiğinde Avrupa’nın öncü olduğu, bu tekniğinin yaratılması ve geliştirilmesi ile ilgili özellikle İtalya, Fransa ve Belçika’nın öne çıktığı görülmektedir. “İtalya ilk iğne dantelini, Flandre ise ilk bobin dantelini üretmiştir ancak; Ortaçağ kayıtları incelendiğinde ilk hangi dantelin yapıldığını söylemek olanaksızdır” (Debee, 1880: 9-12). İlk İtalyan dantel tasarımlarının Bizans sanatından etkilenmiştir. Flandre ve İtalya en zarif dantel örneklerini üretmiş, Fransa ise artistik alanda oldukça fark edilir hale gelmiştir (Jackson, 1906: 63). Debee iğne ile yapılan İtalyan Reticella’sının kesme işinden evrildiğini, zamanla iğne dantelleri ile birleştiğini ve bobin dantellerinin ise örgü kökenli olabileceğini belirtmektedir (Debee, 1880: 9-12). Dantelin Fransız kökenli olabileceğine dair bir yorum ise Black’ten gelmiştir, Black; Venedik, İtalya ve komşu ülkelerde dantelin eskiden beri bilindiğinden, Medici ailesinden Mary’nin danteli Fransa’ya tanıtan kişi olabileceğinden ancak; danteli kesin olarak kimin taşıdığının bilinmediğinden bahsetmektedir. Bununla beraber Fransa’da 1483 senesine ait bir belgede dantelin İngiltere’ye ithal edilmesinin yasaklanmış olması

dantelin ilk olarak Fransa’da ortaya çıktığını düşündürmektedir. Black aynı zamanda o dönemde yapılan dantellerin toplu iğne olmamasından dolayı boyut ve doku açısından başarılı örnekler sunabileceklerini düşünmemektedir (Black, 1842: 6).

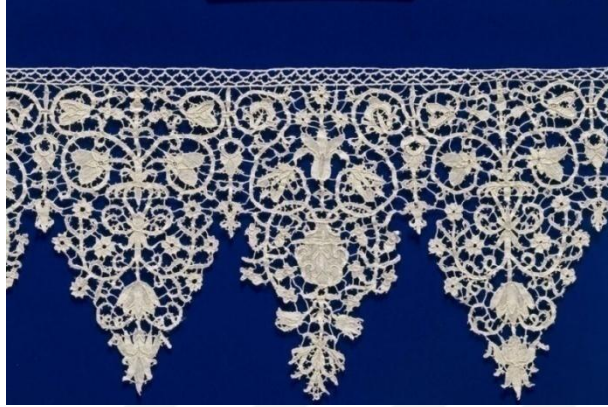
1.2.3. Rönesans Dönemi’nde Dantel

Dantel sanatına olan ilgi Rönesans boyunca artmaya ve yayılmaya devam etmiş, dantel sadece kölelerin yaptıkları bir iş olmaktan çıkmıştır. Manastırlarda, verilen talimat ile; kadınlara ve çocuklara dantel veya başka el işlerinde çalışabilecekleri okullar açılmıştır. Kralların kızları bile bu el sanatlarını öğrenmeleri için bu okullara gönderilmiştir” (Debee, 1880: 13-18). O dönemde Avrupa’nın birçok ülkesinde açılmış olan bu okulların bazıları günümüze kadar varlığını sürdürebilmiştir. Debee, 1493’te Milano’ya ait bir kayıta dantelden söz edildiğini belirtmektedir. Sforza envanteri olarak bilinen bu eski belge Angela ve İppolita Sforza Visconti arasında mal paylaşımı için hazırlanmıştır. Bu eşyalar arasında sinek tülleri, altın ağ işli peçeteler ve ilk düğümlü dantel olarak bilinen “Punto a Gruppo”lar yer almaktadır. Bu eşyaların kaydının daha önce tutulmamış olması bu dantellerin zamanı hakkında bilgi verememekte ve öncül bir iddia sunamamaktadır (Debee, 1880: 9-12). Singleton da Sforza envanter listesinde dantel kayıtlarının olduğunu doğrulamaktadır (Singleton, 1917: 1-4).

Rönesans Dönemi’nde en güzel örneklerini veren danteller iğne, bobin gibi farklı araçlar ile yapılmış, her ülke kendine özgün örnekler vermiştir. Bu dönemden önce de benzer dantel teknikleri kullanılsa da bunlar daha sınırlı alanlarda kalmışlardır.

Rönesans dantellerinin ilham kaynağının Doğu kökenli olduğuna dair görüşler vardır. Hungerfold, makalesinde “Punto in Aria” (Görsel 7) dantelinin tasarımının doğudan ilham alındığını ileri sürmüş, gerekçe olarak 14. ve 15. yüzyılda İtalya’nın, Doğu ile yaptığı ticareti işaret etmiştir. Bu ilişkiler nedeni ile Doğu ve İran etkisi Batı’ya taşınmış ve ilk örnekler ağ işi olarak yapılmıştır. Victoria ve Albert Müze’sinde bulunan Salting Koleksiyonuna ait 14. yüzyıl İran Karo örneği (Görsel 8) üzerindeki desenin dantel desenlerine benzerliği buna bir kanıt olarak gösterilmektedir. Doğu’nun etkisi ile dantellerin daha görkemli ve süslemeli hale geldiği, zamanla tasarımlardaki

kıvrımlar, yükseltirler, yapraklar ve çiçeklerin değişerek Doğu etkisinden kurtulup özgürleştiği belirtmektedir (Hungerford, 1911: 74).

Görsel 7: Punto in Aria Dantel Örneği (<https://trc-leiden.nl/trc-needles/regional-traditions/europe-and-north-america/lace-types/punto-in-aria>, Erş. Tar. 06.02.2018)

Görsel 8: Victoria & Albert Müzesi 14. Yüzyıl İran Karosu (Hungerford, 1911: 75).

“Elde üretilen danteller yaklaşık 1450 yılına kadar kademeli olarak önce İtalya ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yayılmış, kraliyetin yanı sıra papaz elbiseleri, ev tekstili ve mezarların süslenmesinde de kullanılmaya başlanmıştır” (Debee, 1880: 13-18). “Dantel, özellikle 1560–1580 yılları arasında çoğu Avrupa ülkesinde moda giysilerin önemli bir detayı haline gelmiştir. Bu süreç güncel kayıtlarda ve dönemin portrelerinde gözlenebilmektedir” (Levey, 1983: 4). Rönesans Dönemi’nde dantel;

giysiler, düşük yakalar, şapkalar, çizmeler, çizme çorapları, başlıklar ve diğer aksesuarlarda kullanılmıştır. Ayrıca ev dekorasyonunda kullanılan tekstil ürünleri üzerinde de görülmektedir. Debee'ye göre 15. yüzyıl sonu ve 16. yüzyılın başını kapsayan döneme ait tablolar incelendiğinde İtalyan kadınların giysilerinin boyun ve bilek kısımlarında ya da duvaklarında dantel kenar süslemeleri kullandıkları açıkça görülmektedir (Debee, 1880: 9-12). Bu dönemde dantel hem kadın modasını etkilemiş hem de erkek modası üzerinde iz bırakmıştır. Dantel giysilerin kullanımı köylü kesimine kadar ulaşmıştır.

Kellog'a göre dantel sanatı muhtemelen Venedik'ten Flandre topraklarına 15. yüzyılın sonlarında Antwerp limanı aracılığı ile ulaşmıştır. Felemenkler dantel yapımı için ihtiyaç duydukları malzemeleri Lys Vadisi'nden temin edebilmiş ve birçok kalifiye dantel işçisine sahip olmuşlardır. Bu dönemde; Valenciennes, Lille, Malines, Gent ve Bruges isimli dantellerin yapımı yaygınlaşmış Kuzey Fransa ve Belçika'ya da yayılmıştır (Kellog, 1920: 25-37).

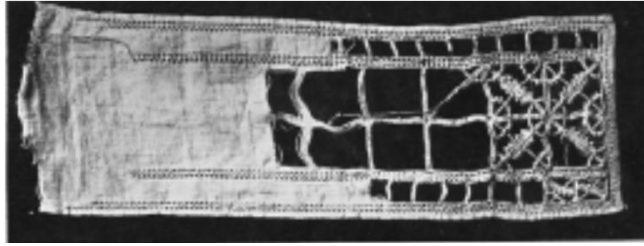
“Lacis kelimesi, örgüyü tanımlamak için şair Skelton (1460-1529) tarafından kullanılmıştır. Lacis / Örümcek Ağı ya da bugünkü ismi ile fileler İtalya'da çok popüler olmuştur. Ayrıca Siena'da “Siena point” ismiyle ünlenmiştir” (Singleton, 1917: 1-4). Lacis'ler minik kareler şeklindeki gözenekleri ile geniş desenler uygulanabilme ve hatta fotoğraf bile işlenebilme olanağı sumaktadır. File işleri (Lacis) istenilen tasarıma göre uzun şeritler ya da parçalar halinde yapılarak birleştirilmiştir. Masa ve yatak örtüleri, perdeler ya da farklı ev ürünlerinde kullanımı yaygın olarak görülmektedir. Catherine de Medici'nin de file işi bir yatak örtüsü olduğu bilinmektedir. Envanterindeki bir sandık içinde bulunan file işi parçaları çalışanlarına yaptırmıştır. Ünlü bir tasarımcı olan Vinciola'nın 1587 yılında Venedik'te desen kitabını yayınlamasından önce file işleri (Lacis) sanat eseri gibi görülmüş, Isabella Catanea Parasole'ün (1616) kitaplarında ise “Reticella” dantelleri ile birleştirilmiştir (Singleton, 1917: 2-4) (Görsel 9). Dantel kitapları o dönemde daha çok desen ve teknik içerikli olmuştur. Vinciola ve Isabella'nın kitapları haricinde, Venedikli Cesare Vecellio beş adet kitap yayınlamış, kesme işi (cutwork) ve detaylı serbest dantel desenleri içeren bu kitaplarında iğne danteli gelişimini de kayda almıştır (Levey, 1983: 21).

Görsel 9: Kare “Lacis” Parçalardan Meydana Gelen Örtü Örneği

- South Kensington Müzesi (Cole, 1890: 2).

Dönemin moda öncülleri, dantel seçimleri ile dantel modasına yön vermişlerdir. 16. yüzyılın ilk zamanları kesme işi (cutwork) danteller popülerken zamanla geometrik desenlere olan bu ilgi azalmıştır. Singleton’a göre; gözenekli çalışılmış eski danteller; “Reticella”, “Gotico” ya da iğne oyası gipürü gibi isimlerle adlandırılmıştır. Eski sert ve geometrik desenli “Reticella” danteller sert iplikler ile yapılmış ve bu danteller neredeyse tüm erken dönem İtalyan ve Felemenk portrelerinde görülmüştür. 15. ve 16. yüzyıla ait portrelerde ise dantel yakalar ve kolları süsleyen meşhur şerit gipürlerin de İtalya ve Flandre tarafından üretildiği bilinmektedir (Singleton, 1917: 1-4). Görsel 10’da Reticella dantelinin yapım aşaması verilmiştir.

Görsel 10: Keten Kumaş Üzerine Reticella Danteli Çalışma Süreci

(Jourdain, 1905: 16).

Dantel üretiminde zamanla parıltılı detaylar öne çıkmıştır. Jourdain; altın, gümüş tel ve sırma şeritlerin dantel yapımında 15. ve 16. yüzyılda görüldüğünü, 15. yüzyılda ise bu malzemelerin üretiminin Almanya ve Hollanda'da sürdüğünü ve 1600'lerde kullanımının arttığını belirtmektedir. 13. Louis (1610-1645), savurganlığın önlenmesi için lüks dantellerin azaltılarak düz ketenlerin kullanılmasını önermiş, benzer şekilde Genova ve Venedik'te de bu tip önlemler alınmıştır (Jourdain, 1903: 10-41). Dantelin ülke sınırları içerisinde tutulması, geliştirilmesi ve korunması Fransa için oldukça önemli bir konu olmuştur. Özellikle 14. Louis (1643-1715) bakanı Colbert (1661-1683) ile bu konu hakkında bir takım çalışmalar yapmıştır. Colbert; yeni üretim merkezleri kurmuş, mucitleri korumuş, yabancı ülkelere işçiler davet etmiş, dantel üretimini geliştirmek için üreticileri teşvik etmiş ve diğer ülkelere dantel alımının yasaklanması için çalışmıştır. Colbert'in 30 Venedikli dantel üreticisini Fransa'ya yerleştirmesi dantellerin başarısını artırmış, öyle ki üretilen örnekleri inceleyen kral Venediklilerden daha güzel iğne danteli üretebildiklerini Versailles saray halkına duyurmuştur (Jourdain, 1903: 41-42). Sterling; 14. Louis'den önceki dönemde Fransızların Alman bobin dantelleri metotlarını kullandığından bahsetmektedir. 14. Louis döneminde ise Colbert'in; Alençon'da birçok dantel okulu açtığını ve bu şekilde 1685'lerden 1900'lere kadar Fransa'nın dünyadaki dantel üretimini kontrol altında tuttuğunu belirtmektedir. Fransız dantelleri sonraları İngiliz, İsveç ve Alman makine dantelleri ile rekabet etmiş, el sanatlarında Avusturya, İrlanda, İtalya ile beraber üstünlüğünü koruyabilmiştir (Sterling, 1902: 580).

16. ve 17. yüzyılda da rahibeler dantel yapmaya devam etmişlerdir. Debee dantelin yapımında ve geliştirilmesinde erkeklerin de kadınlar kadar yer aldığından bahsetmektedir. 16. yüzyıla ait nakış, kesme ve kafes işi (lakis) desen kitaplarının bazılarında erkeklerin bir dantel veya nakış işlerken tasvir edilmesi ile Paris'teki bazı manastırlarda keşiş ve rahiplerin hazırladıkları desen kitapları buna bir kanıt olarak gösterilebilir (Debee, 1880: 13-18). 16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde dantel, moda olan elbiselerin önemli bir parçası haline gelmiştir. Takip eden birkaç yüzyıl boyunca da el dantelleri stil ve teknik olarak gelişim göstermeye devam etmiş, önemli detaylar arasında yer almış ve pahalı olmayı sürdürmüştür. Leader'e göre; titiz detaylarda görülen dantel yüzeyler, statü ve varlık göstergesi olarak ne kadar önemli olduklarını gözler önüne sermektedir (Leader, 2013: 6).

Kesin bir başlangıç tarihi verilemeyen kesme işi (cut work) tekniği muhtemelen 16. yüzyılın başlarında kullanılmaya başlamıştır. Kesme işi dantellerde kullanılan malzemeler, yapıldığı tarih hakkında bilgi verebilmektedir. Reticella, Hedebo, Hardanger, Richlieu, Ruskin dantelleri kesme işi (cut-work) dantel grubuna ait dantellerdir (Leader, 2013: 7).

16 - 18. yüzyılları arasında Hollanda, İngiltere ve Flandre büyük dantel siparişlerinin karşılandığı dantel üretim merkezleri olmuştur. Bu dönemde oluşturulan dantellerin daha ince ve zarif haline ulaştığı açıkça görülmektedir. Teknik olarak, özellikle Fransa çok daha başarılı, ince ve karmaşık dantellere imza atmıştır. "Valenciennes" dantelinin bir metresini oluşturabilmek için bir işçinin bir sene uğraştığı bilinmektedir. Bu büyük emek dantellerin fiyatlarını oldukça yükseltmiştir (Kellog, 1920: 25-37).

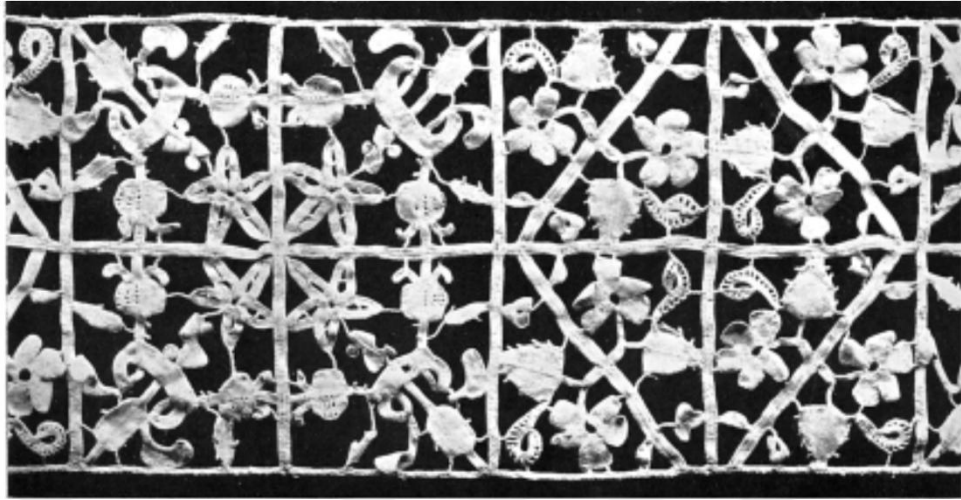
17. yüzyıl İtalya için dantel yapımında en yaratıcı dönem olmuştur. Hem sanatçılar hem de dantel üreticileri sanatlarında gelenekleri sürdürmeye devam etmişler, yeni ve yaratıcı kesiflere imza atmışlardır. Venedik, ev sahipliği yaptığı özel ya da halka açık resepsiyonları, kilise törenleri, Venüs ve denizin sembolik evliliğinin senelik kutlamaları ve diğer organizasyonları ile birçok farklı dantel örneğinin kostüm ve aksesuarlar aracılığı ile öne çıkmasına olanak sağlamıştır. İpek, saten, brokar ve

dünyaca ünlü “point de Venice” dantelleri ile bezenmiş geniş firfırlar dönemin dikkat çeken detayları olmuştur (Miliken, 1922: 155). 17. yüzyıl ve öncesinde kullanılan, dik firfırlı (ruff) yakalar yerini omuzlara düşen geniş yakalara bırakmaya başlamıştır. “1675’lerde bobin dantelleri teknik potansiyellerini çok geliştirse de modadaki değişimler bu dantellerinin başarısının geçici olarak iğne dantellerinin gölgesinde kalmasına neden olmuştur” (Levey, 1983: 25) İtalya haricinde dantelin 17. yüzyılda öne çıkan kullanımları incelendiğinde birçok örnekten bahsedilebilmektedir. Bu örnekler; “Brussels point” danteli ile süslenmiş papaz cübbeleri, Fransız kiliselerinde ekmek şarap ayinlerinde tercih edilen “point d’Argentan” dantelleri ile yapılan sofra bezleri, Fransız papazların “point de France” danteli ile süslü cübbeleridir. Le Puy’da bir manastırda bulunan papaz cübbesinde “point d’Argentan” danteline rastlanmıştır. 1684’te St. Aligre Benedictine Manastırı envanterinde, hemen hemen her şey dantelle süslenmiştir ve bu dantellerin çoğu altın “point d’Espagne”dir. 1742 Beauregard’daki Massillon Şapeli envanterinde yer alan papaz cübbeleri “point d’Aurillac” ve peçeler “point d’Espagne” ile süslenmiştir. Avrupa’da birçok Katolik kilisesi ender bulunan dantellere ev sahipliği yapmaktadır. Bu dantellerin yapıldığı dönemdeki hükümdar ve hanedan üyelerinin asilliğini ve dindarlığını temsil ettiği düşünülmektedir (Debee, 1880: 13-18).

17. yüzyılda danteli korumak ve geliştirmek için çalışmalar yapılmış ancak; bazı yasaklamalar ve kısıtlamalar dantel üreticilerini zor durumda bırakmıştır. Özellikle yeni gelişmekte olan küçük dantel üreticileri bu durumdan kötü etkilenmiştir (Levey, 1983: 25). “1640 yılında Toulouse Parlementosu’nun baskısı ile dantel giyilmesinin yasaklanması üzerine bir yasa çıkartılmıştır. Bu yasa yoksul dantel üreticilerini neredeyse açlık sınırına düşürmüştür” (Debee, 1880: 13 - 18). Dünyanın, özellikle Avrupa’nın birçok yerinde bu örneğe benzer durumlar görülmüştür. Dantel üreticiliği bazen çok büyük kar getirisi olan bir sektör haline gelmiş bazen de geçim sağlanamaz düzeyde getirisi olan bir iş haline dönüşmüştür.

1.2.4. Barok Dantelleri

16. yüzyıl sonundan 18. yüzyıla kadar yoğun ve baskın motifleri ile dantel sanatına Barok stili hakim olmuştur. Bu stil güzel sanatlar ve dekoratif sanatlarda başarı ile uygulanmış, özellikle dekoratif sanatlarda abartılı ve yoğun motifleri, kıvrımlı yaprakları ile her alanda kendini göstermiştir. Hızlı değişen moda da bu stilden etkilenmiştir. “17. yüzyıl el yapımı dantellerin en ayrıntılı ve en güzel gelişim gösterdiği bir süreç olmuştur” (Jackson, 1902: 106). Bu dönemde giysiler ve aksesuarlar Barok stili süslemeler ile bezenmiş ve dönemin havası yansıtmıştır. “Barok giysilerine en büyük katkısı danteller; özellikle de Venedik iğne dantelleri sağlamıştır” (Levey, 1983: 31). Dönemin ressamlarının tabloları dantele duyulan ilginin kronolojik kayıtları niteliğinde olmuş, bu tablolarda yapılan portreler dantel modasını yansıtmıştır. Barok tasarımlara adapte olan danteller arasında “Venetian Point” dantelleri öne çıkmaktadır (Görsel 11). Dönemin “Venetian Point” dantellerin kullanım alanları incelendiğinde daha çok elbise fırfırları, mobilya süslemeleri, mihrap örtüleri, yakalar, manşetler öne çıkmaktadır. Van Dyck’in portreleri dönemin iğne dantelleri ve bobin dantel çeşitlerinin en değerli kayıtları niteliğindedir ve aynı zamanda giyimdeki yeri ve zamanları hakkında da bilgi verebilmektedir” (Jackson, 1902: 106). Ayrıca Rubens ve Van Dyck tablolarında “Venetian Point” dantelleri ile süslenmiş sivri uçlu kıvrık yakalar ve manşetler öne çıkmaktadır (Blum, 1921: 1). Bu zengin dantel daha çok İspanyol, İtalyan, Fransız ve Alman hanedanlığı üyelerinin resmi giyiminde tercih edilmiştir. Yapımı oldukça zahmetli olan bu dantel genellikle parçalar halinde çalışılıp daha sonra birleştirilmiş, bu şekilde daha hızlı ve daha büyük danteller üretilebilmiştir. Stilize edilmiş, kıvrımlı, egzotik; dal, yaprak ve çiçekleri ile doğadan ilham alan Venedik dantelleri örneklerinde de ortak bir stil yakalanmıştır (Levey, 1983: 31).

Görsel 11: Venetian Needlepoint Danteli (Jourdain, 1905: 146).

“İtalyan ya da Felemenk tablolarında görüldüğü gibi altın veya gümüş ile yapılan dar iğne dantelleri, dönemin moda olan zengin kadifelerinin köşelerini süslemiş, mihrap kumaşları ya da papaz cübbelerinde ise ince Milano dantelleri tercih edilmiştir” (Blum, 1921: 1). Barok dantelleri arasında öne çıkan bir diğer dantel ise “Milano” bobin dantelidir. Milano bobin dantelleri 17. yüzyılın sonlarında kilise himayesinde yapılmış, genellikle ipek ve metal malzeme tercih edilmiştir. Kral William’ın Barok stilde “Venedik point”i ve “Milano” bobin dantellerini tercih ettiği bilinmektedir. 1679’da İspanya Kral’ı Milano dantellerinin giyilmesi ve dışarıdan satın almasını engelleyici yasa çıkartmış, altın ve gümüş iplik ile yapılan yerel dantelleri bu yasağa dahil etmemiştir (Levey, 1983: 33).

“16. yüzyılın sonlarına hakim olan moda Paris’ten önce; Venedik, Cenova ve Padova’da başlamış, Avrupa’da genel olarak Reticella dantelleri ya da geometrik iğne dantelleri ile süslenmiş firfırlar giyilmesi ile kendini göstermiştir” (Jackson, 1902: 109). Fransız iğne dantelleri 1650’lerden sonra Flandre ve İtalya’nın modayı yönlendirmesine rağmen 14. Louis’nin hükümdarlığı etkisinde Barok stilde yapılmıştır (Levey, 1983: 35). 14. Louis’nin ölümünden sonra özgür ve sade stiller öne çıkmaya başlamıştır (Levey, 1983: 43). Dönemin modasına uyum sağlamak için Flandre ve Fransa da “Bérainesque” dantelleri ortaya çıkmıştır. Barok dantelleri arasında İngiltere’de “gimp”, Fransa’da “gipür” dantelleri baskındır. “Gimp” sözcük anlamı olarak tel üzerine ip ya

da ipeğin sarılması anlamına gelse de, kalınca sarılan telin daha sonra dantel ya da örgüye dönüşmesini ifade etmektedir (Levey, 1983: 37). “17. yüzyılda gipürler oldukça süslemeli ve artistik çalışılmıştır” (Jackson, 1902: 110).

17. yüzyılda görülen dantel moda akımları tüm dünyada eş zamanlı etkiler yaratmamıştır. Barok dantelleri ile modanın etkileşimi incelendiğinde; erkeklerin pantolonlarında altın/gümüş nakışlı külot pantolonlar, kadınların ise benzer biçimde bezemeli ve ağır Venedik point dantelli giysiler, dantel farabalar, ve saç aksesuarları tercih ettikleri görülmektedir. Ev tekstilinde ise dantel; masa, yatak ve banyo süslemelerinde kendini göstermiştir (Levey, 1983: 35). Bazı Girit dantel desenlerinin ana hatlarında altın iplikler kullanılmıştır. 17. yüzyılda altın ve gümüş iplik ile yapılan kol süslemelerinde farklı renkler de kombinlenerek kullanılmıştır (Jourdain, 1906: 10).

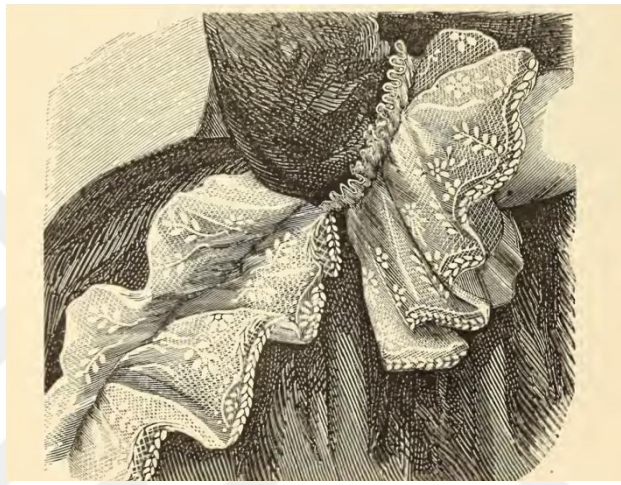
1660’ların sonlarında stil genel olarak daha sadeleşmiştir. 1670’lerin ortalarında ise kadın ve erkek giyiminin ana hatları değişmiş, daha ince ve daha basit hale gelmiştir. Ağır iğne dantelleri az da olsa kullanılmaya devam etmiştir (Levey, 1983: 43). 17. ve 18. yüzyılda dönemin ressamı kadınları; sırma ile işlenmiş, “Alençon” dantelli giysileri ve saç aksesuarlarından uzatılmış” point d’Angleterre” dantel sarkıtları ile resmetmiştir (Blum, 1921: 1).

“18. yüzyıl dantel için klasik bir dönemdir ve 18. yüzyılın yarısından sonra tipik Brussels, Valenciennes, Mechlin, Alençon vb dantel örnekleri görülmeye başlanmıştır. Dantele olan talep belli dönemlerde yükselmiş, belli dönemlerde düşüşe geçmiştir. Venedik dantel üreticileri 17. yüzyılda Fransız, Felemenk ve İngiliz dantelleri ile fiyat rekabetinde zayıf düşmüştür” (Levey, 1983: 43-44). Zaman zaman sadelik ve incelik arzusu muslinlerin kullanımını artırmış ve bu durum da dantel üretimini etkilemiştir.

1.2.5. Sanayi Devrimi'nde Dantel

18. yüzyılda süsleme sanatlarında desen yoğunluğunda keskin bir azalma görülmüştür. Barok stili yavaşça Rokoko'ya dönüşmüş ve kısa bir süre sonra Neo-klasik üsluptan etkilere de yer vermeye başlamıştır. Dekoratif süslemeler 1770'lerde hızlıca azalmış ve 18. yüzyılın son yirmi yılında dantel; buketler, ince çiçekli dallar ve küçük noktaları motifler ile kendini göstermiştir (Levey, 1983: 71). 17. ve 18. yüzyıllarda mükemmelliğine ulaşmış olan dantelin her bir çeşidinin bir zamanı ve bir mevsimi olmuştur. Diğer birçok güzel sanatlar alanında olduğu gibi, dantel merkezi İtalya'dır. Bu dönemde, iğne dantelleri ve bobin dantelleri sıkça görülmüştür (Kellog, 1920: 25-37) (Singleton, 1917: 1-4). Genel olarak bakıldığında ise dantel hem dönemin stil değişikliğinden hem de moda akımlarından etkilenmiştir. 18. yüzyıl boyunca yaşanan genel stilistik değişiklikler dantel tasarımlarını etkilemiş, giyim modasındaki değişiklikler de dantel türlerinin popüleritesini değiştirmiştir. Avrupa ve Amerika'da yaşanan tüm değişiklikleri detaylı bir biçimde açıklamak mümkün olmasa da, çoğu yeni stilin Fransız kökenli olduğu bilinmektedir. 18. yüzyılın moda akımları incelendiğinde ise dantelin payının özellikle Avrupa'da azaldığı görülmektedir. Erkek ve kadın kol firfırlarının boyutun küçülmesi (Görsel 12) ince keten ve muslin kullanımının artması, kravatlar, yakalar, gömlek firfırları, mendiller ve önlüklerde sadeleşmenin görülmesi, saç stillerinde dantelin tercih edilmemesi ve onun yerine özellikle İngiltere'yi ele geçiren küçük dantel keplerin kullanılması dantelin rolünün azalmasının gözle görülür etkileridir. Felemenk bobin danteli kullanımı "Brussels" iğne dantelleri ile liderliğini korumuştur. Felemenk bobin dantelleri çoğunlukla gecelik ve iç çamaşırlarında kullanılmış, iğne dantelleri ise devlet işlerinde giyilen resmi giysiler için uygun bulunmuştur. Bu dönemde Katolik Kilisesi Fransız ve İtalyan iğne dantellerini ve Kuzey İtalya ağır bobin dantellerini himayesi altında tutmaya devam etmiştir. 18. yüzyılın ortalarında yumuşak "Blonde" dantelleri, klasik Brussels, "Valenciennes" ya da "Argentan" dantellerine benzemezken; basit ve geometrik desenleri ile modern tasarımlardan etkilenmemiş, saf, temiz ve parlak dokusu ile gelecekteki moda akımlarına uygun olabilmıştır. Dökümlü firfırlar, başlıklar, yumuşak mendiller ve önlükler de bu iplik dantellerinin popüleritesini artırmıştır (Levey, 1983: 72-73).

Günümüz moda döngüsünde de devam ettiği gibi en üst modanın taklitle en alt sınıfa kadar düşürülmesi ve taklit ürünlerin de sosyal statüyü aşağı çeken bir tercih olması durumu o dönemde de görülmüştür. Dantellerin taklitleri daha ucuz malzemeler ve daha düşük işçilik ile üretilmiş ve bu durumun danteli kullanan kişinin de görsel bir biçimde statüsünü zedelediği düşünülmüştür. Bunun sebebi orta ve alt sınıfın çoğunlukla taklit danteller tercih etmesi olduğu söylenebilir.

Görsel 12: Madame Le Brun fotoğrafından Marie Antoinette, Versailles National Müzesi (Palliser, 1875: 150).

18. yüzyılın başlarında ipekli tekstil tasarımlarında Doğu tekstillerinden ilham alınmış, natüralist stilde çiçek motifleri sıkça kullanılmıştır. Motifler genellikle belirli bir düzene göre yerleştirilmiştir. Özellikle 18. yüzyılın ilk yarısında Felemenk dantel üreticileri beyaz işi nakış ile dantel benzeri muslinler yaratarak başarılı örnekler sunmuşlardır. Fransa'da ise Colbert'in eseri olan Fransız ipek üreticileri; kalitesi, tasarımları, koruyucu vergi düzenlemeleri ve üretim desteği ile Avrupa pazarında baskın bir hale gelmiştir (Levey, 1983: 68-69). 14. Louis (1643-1715) döneminde danteller mükemmelliğin ve güzelliğin doruklarına ulaşmıştır. Colbert dantel işçileri ithal ederek, yeni tasarım ve tekniklerin icat edilmesini teşvik etmiş, sektöre büyük katkı sağlamıştır (Kellog, 1920: 25-37). 1735'lerden sonra yaşanan teknik gelişmeler meyve ve çiçek motiflerinin dokunabilmesine olanak sağlamış ve bu sayede Çin stili (chinoiserie) motifler ile dantel ile bileştirilebilmiştir (Levey, 1983: 69). 18. yüzyılda Uzakdoğu

özellikle Çin (chinoiserie) ve Hindistan Avrupa dantellerinde egzotik öğelerin öne çıkmasına neden olmuştur. Hindistan'ın şeffaf muslinleri danteller ile birlikte kullanılmıştır. Daha basit kostümlerin moda olması ile beraber abartılı dantel ticaretinde bir gerileme yaşanmış, Fransa'da Valenciennes ve Lille gibi ünlü dantel üretim merkezlerinde bobin dantelleri üretimi azalmıştır (Kellog, 1920: 25-37).

1750 ve 1760'larda dantellerin desenleri azalmış, sade dantel zeminlerinin kullanımını artırmış ve iri gözenekli dokunmuş kumaşlar da dantel zeminlerinde kullanılabilmektedir. 1760'larda kadınların büyümeye başlayan saç stilleri 1770'lerde abartılı boyutlara ulaşmış (Görsel 13), bu akım Fransız Hükümdarlığı ve özellikle Marie Antoinette ile ilişkilendirilmiştir (Levey, 1983: 74 - 75) .

Görsel 13: Madame Adélande de France, 14. Louis'in Kardeşi, Versailles Müzesi

(Palliser, 1875: 147).

1770'ler ve 1780'ler modasında net farklılıklar görülmemiş; muslinler, basit ağ işleri ve iri gözenekli dokunmuş kumaşlar yaygın olarak kullanılmıştır. Bu sade stilli tekstil ürünlerinin düşük maliyetli olması, dantel ticaretinde ciddi bir kar düşüşüne neden olmuştur. 1770 ve 1780'lerde sıkça karşılaşılan küçük desenler; bobinler ile yapılması zor olduğundan iğne ile üretilmiştir. “Alençon” ve “Argentan” isimleri ile

adlandırılan zeminler; çoğunlukla basit bordürlerde kullanılmış, yaprak ve çiçek motifleri ile birleştirilmiş, bazen de küçük çiçekli dal, minik buket ve nokta motifleri ile süslenmiştir. (Levey, 1983: 74-75). 1792’de Fransız Hükümeti giyimde müsrifliği yasaklayan bir yasa çıkartmıştır, insanlar ancak 18. yüzyılın ikinci yarısında yalın stili benimseyebilmişlerdir (Kellog, 1920: 25-37). 1760 ve 1769 arasında dantel desenlerinin daha küçük olduğu dönemin dantel ticaretinde açıkça görülebilmektedir (Levey, 1983: 77).

Neo-klasik dönem dantel yapımında dönüm noktası olmuş, makine dantel sanayisinin oluşması dantel üretimini ciddi boyutta etkilemiştir (Levey, 1983: 77). 19. yüzyılın başlarında İngiltere’den Fransa’nın Calais şehrine getirilen makine üretimi tüller, dantellerin gelişimini etkilemiş, bunlarla iğne ve bobin ile yapılmış motifler birleştirilmiştir.

Dantel tasarımlarında çoğunlukla palmye ve defneyapraklarından yapılan çelenk motifleri tercih edilmiştir (Kellog, 1920: 25-37). 19. yüzyılın başlarında makinede üretilen ağ işlerinin tanınması ile İngiltere’de aplike ile oluşturulan danteller tercih edilmiş, daha ucuz ve basit olan bu malzeme dantel zeminlerinde kullanılan el yapımı ağ işlerinin yerini almıştır (Jourdain, 1909: 268). Görsel 14’te üzeri nakışlı makine yapımı zemin detayı verilmiştir.

Görsel 14: Makine Üretimi Ağ ve Nakış Detayı

(<https://www.lynxlace.com/images/oth361a.jpg> Erş. Tar. 03.03.2018)

Dantel eğitimi bu dönemde de önemini korumuş, Avrupa'nın birçok ülkesinde okullarda eğitim verilmeye devam etmiştir. Fransa'nın soylu hanımları ve İmparatoriçe Eugenie himayesinde 1826'da Rouen'deki bir manastırda iki rahibe tarafından açılan dantel okulu bu dönemde açılan örnek okullar arasındadır (Debee, 1880: 13-18). İngiltere'de sömürge ve erken Victoria dönemlerinde kadınlar danteli günlük giysilerinde de tercih etmiş, "Dutchesse" dantellerinden "Honiton" danteline kadar; bobin ve iğne dantelleri birçok kadının eğitiminin bir parçası olmuştur (Morris, Hague, 1919: 192-414). İtalya, Fransa ve Belçika yöneticileri I. ve II. Dünya Savaşları'ndan sonra yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalan dantel sanatını kurtarma, yeniden canlandırma ve geliştirme girişimlerini başarıyla sonuçlandırabilmişlerdir. Fransa ve Belçika dantel üretimine bu zorlu zamanlarda da devam etmiş ve dantel komitelerinde çalışan kadınlar da bu çabaların karşılığını vermiştir (Kellog, 1920: 25-37).

Sanayi Devrimi etkisini Fransa'da da göstermiş, 1770 ve 1780'lerde modada yaşanan değişimler el danteli üretimini azaltmıştır. Alençon ve Argentan şehirlerindeki üreticiler saray siparişleri sebebi ile biraz daha rahat olmuşlardır. Avrupa'daki zenginler tarafından lüks tüketim olarak kullanılmaya devam ettiği için dantel tamamen kaybolmamıştır (Levey, 1983: 86). 18. yüzyılın son 15 yılında dantel ticareti iki şekilde etkilenmiştir: birincisi Neo-klasik stilin gelişmesinin bir sonucu olarak yumuşak ve hafif danteller üzerinde desenin önemi azalması ve bunun sonucunda Valenciennes, Alençon, Argentan ve Brussels dantellerinin gittikçe gözden düşmesidir. Böylece dantel üretimi "blonde silk" (doğal ipekli bir dantel) ve "thread laces" (iplikler ile yapılan düz danteller) üreten farklı merkezlere taşınmıştır. İkincisi ise muslin ve seyrek dokunmuş iri gözenekli kumaşların kadın giyiminde öne çıkmasının bir sonucu olarak dantel satışlarında genel bir düşüşün yaşanmasıdır. (Levey, 1983: 77-78). 1870 savaşını izleyen 30 yıl boyunca ise Belçika'daki işçi sayısı 100.000 ile 150.000 arasındayken, 50.000'den daha az bir sayıya düşmüştür (Kellog, 1920: 25-37). Sosyetenin kişilerin ve kraliyet ailesinin elde yapılan dantelleri tercih etmesi bile dantel sektörünü Sanayi Devrimi öncesi dönemine döndürmek için yeterli olamamıştır.

Makinede üretilen ağ zeminli danteller 18. yüzyıla aittir. Revd William Lee, 1589'da çorap makinesi üzerinde tasarladığı çerçeve ile kumaş üretimi denemesi

yapmış, 1775’de çözgü çerçevesinin icat edilmesi ise 19. yüzyıl makine danteli sanayisi için oldukça önemli bir adım olmuştur. John Heathcoat’un icat ettiği dantel makinesi; fabrika sistemi içine kurulabiliyor olması ve pamuk ipliği kullanabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu şekilde pamuk kullanımı dantel sanayisinin her branşına yayılmıştır (Levey, 1983: 78-80).

Dantel üretiminde sıkça tercih edilen ve güçlü bir malzeme olan keten yerine 1833’te pamuk kullanılmaya başlanmıştır (Kellog, 1920: 25-37). Nottingham’lı Samuel Cartledge 1815’de İngiliz danteli yapımında kullanılan ince pamuk ipliklerinin yapısına mükemmellik getirmiş ve bu şekilde Buckinghamshire bobin danteli üreticilerinin takdirini kazanmıştır (White, 1832: 205). Levey; Samuel Cartledge’den “hem bobin danteli hem de makine dantelinde kullanılabilen çift katlı pamuk ipliğini kusursuzlaştıran kişi” olarak bahsetmektedir.

Pamuk ipliği kullanımı ile ilgili bir diğer önemli gelişme ise 1817’de Samuel Hall’in pamuktan üretilen dantellerin ya da ipliklerin üzerindeki kabarık tüycüklerin hidrojen kömür gazı alevinden hızla geçirerek yok edilmesi tekniğini icat etmesidir (Levey, 1983: 80). Moda ve dantel akımları devrim ve savaş psikolojilerinden etkilenmiştir. Fransa’da 16. Louis’nin (1775-1792) tahta geçmesi, 1792 Fransa Avusturya savaşı, gelir seviyelerinin değişmesi, göçmenlerin ülkelerine geri dönmesi ve dantele olan talepte yaşanan değişim dantel ticaretini de olumsuz yönde etkilemiştir. Sanayi Devrim ve Napolyon Savaşları dışında, 1790’lar ve 19. yüzyılın ilk yıllarında hızlı değişen modalar, dantel sanayisine ciddi zarar vermiştir. Öyle ki; 1790’larda Londra ve Paris’te yayınlanan ünlü moda dergileri dönemin moda olan giysilerini; yumuşak ve seyrek muslin kumaşlardan yapılmış hafif dantel süslemeli giysiler olarak tarif etmiştir. 1830’lardan sonra kadın giysi silüetleri; yaka, kol ve etek boylarının küçülmesi ile değişmiştir. 1840’larda ise dantel günlük giyimde daha az kullanılmış, dantel volanlar ve omuzu örten dantel yakalar özellikle gösteriş gerektiren ortamlarda tercih edilmeye devam etmiştir (Levey, 1983: 81-89).

Fransa Napolyon döneminde (1836-1919) dantel ile ilgili bazı çalışmalar yapmıştır. Jackson; Napoleon’un dantel sektörü ile ilgilenmesiyle; dantel işçilerinin

zenginleştirdiğinden ve hanedanlığının lüks ve ihtişamını yükseltmek istediğinden bahsetmektedir. Napolyon özellikle Alençon'daki dantel üretimine yönelmiş Marie Louise ile yapacağı evliliği için çok ince yapılmış ve kendisinin simgesi olan arılar ile bezenmiş yatak örtüleri, perdeler, yastık kılıfları, karyola etekleri sipariş etmiştir. Küçük oğlunun bebek takımlarında ise yine “point'd Alençon” danteli başta olmak üzere “Brussels” ve “Chantilly” dantellerini tercih etmiştir (Jackson & Jesurum, 1900: 47). Napolyon döneminde Fransa ile İngiltere'nin dantel konusunda anlaşmazlığa düştüğü noktalar olmuştur. 1806'da ‘Berlin Talimatı’ aracılığıyla İngiltere ile ticaretin yasaklanmıştır. Aynı zamanda bu durum İngiliz dantel üreticilerinin altın çağını yaşamalarına da sebep olmuştur. Napolyon döneminde çoğu dantel, ağ işlerinden meydana gelmiştir; Drochel, Alençon, Argentan, Lille, Buckinghamshire bazen de Chantilly isimli düz ağ işleri ipekli düz dantel üretimi yapan merkezler tarafından üretilmiştir.

Hızla değişen moda giyim ve dantel üzerinde etkisini göstermiştir. 19. yüzyılın ilk yıllarında romantik stilin etkisi devam etmiştir. Giyimde üçgen formunda oluşturulan “Vandyke” (Görsel 15) modellenli bordürler ve fırfır detayları dantel süslemelerinde sıkça kullanılmış, Neo-klasik dönemin küçük desenleri tercih edilmiştir. “19. yüzyılın başlarında “Brussels” danteli moda olan dantellerin başında gelmiş”, bu danteli Blonde, Mechlin, Lille isimli danteller, Fransız iğne dantelleri, İngiliz el ve makine üretimi danteller takip etmiştir” (Levey, 1983: 86). 1850'den sonra ortaya çıkan yeni bir iğne danteli tarzı olan “point de Gaze” dantelleri, genellikle üç boyutlu bir etki yaratmak için fazladan yaprakları olan karakteristik gülleri ve çiçek desenleri ile kolayca tanınmaktadır (Leader, 2013: 11-32).

Görsel 15. Vandyke İğne Danteli Detayı (<https://rammcollections.org.uk/object/29-2006-139/>, Erş. Tar. 07.03.2018)

1810'dan 1851'e kadar yaşanan dönem dantel sanayisi için oldukça zor olmuştur; moda, giyim ve döşemelik kumaş tercihlerindeki değişim ile beraber dantel üreticilerinin müşterileri de değişiklik göstermiştir. Diğer dönemlerden farklı olarak dantel erkek giyiminde tercih edilmemiştir (Levey, 1983: 86). 19. yüzyılda el yapımı dantel üreticilerinin yaşadığı tek zorluk dantel makinelerin icat edilip geliştirilmesi olmamıştır. Elde üretilen dantelin az da olsa alıcı bulması ve makine dantelleri ile piyasayı paylaşabilmesi bu durumun etkilerini hafifletebilmiştir. Yaşanan bir diğer zorluk sürekli değişen modanın etkisi olarak görülmektedir. Modanın hızla değişmesi ve üretim adaptasyon süreci dantel üreticileri için oldukça zorlayıcı olmuştur. Bu durum dantel üreticilerini kötü etkilemiş, sektöre uyum sağlamalarını zorlaştırmış ve hatta iflas etmelerine bile neden olmuştur. Büyük firmalar duraklama dönemlerinde ayakta kalabilmek; çalışan ve makine giderlerini dengeleyebilmek için sermayelerini iyi yönetmek zorunda kalmışlardır. 1810 ve 1820 yılları arasında makine yapımı dantellerde birçok gelişme yaşansa da hiçbirisi Heatcoat'un bobbins-net makinesinin önüne geçememiştir. 1813'te John Leavers, Heatcoat'un makinesinin en önemli varyasyonunu mükemmel incelikte bobin üreten Benjamin Thompson'ın yardımı ile icat etmiştir. Daha sonraları "Pushers" isimli alman makinesi de dantel üretimine katılmıştır. "Pusher" makinesi, desenli dantel sektörünün büyümesinde rol alan Lille, Paris ve Calais şehirlerine götürülmüştür. Fransa'da 1819'larda yapılan Paris Ticaret Sergisi'nde

genellikle el dantelleri sergilenip ödöl alırken; 1823 ve 1827’de iğne dantelinden farklı olarak beyaz iş danteller (white work) ödöl almıştır (Levey, 1983: 86-87). 1800’lu yılların başında dantel ve tekstil örnekleri incelendiğinde desen kullanımının azaldığı görülmektedir. Hafif bahar dalı desenleri, minik nokta ve çiçek motifleri, düz bordürler, dokuma kumaşlar ve aksesuarlarda kendini göstermiştir.

1820’lerin ortalarından itibaren bordürler daha büyük boyutlara ulaşmış desenlerindeki yaprak ve çiçekler daha geniş motiflere dönüşmüştür. Bu geniş desenler “blonde” dantel üzerinde de uygulanmış, ve motifler ipeğin parlaklığını daha da ortaya çıkartmıştır. 19. yüzyılın başlarında en iyi “Blonde” dantel örnekleri Chantilly ve Caen şehirlerinde çoğunlukla beyaz veya doğal renkte ipekten yapılmış, İspanyol pazarı için ise siyah ipek ve daha günlük kullanım için keten iplikten üretilmiştir (Levey, 1983: 88-110).

19. yüzyılın ortalarında siyah dantel oldukça fazla tercih edilmiştir. Bu dönemde ayrıca köylü (Peasant) dantellerine ilgi artmış; özellikle bunlar “Cluny” ve “Torchon” dantelleri ile Avrupa’da hızla yayılmışlardır. 19. yüzyılın ikinci yarısında antik dantel stili de önem kazanmıştır. Modern dantellere olan talep değişken olduğundan, antika dantel pazarı büyüyen bir pazar haline gelmiş, üreticiler ise bu iki dantel türünü üretmeye devam etmişlerdir (Levey, 1983: 88-110). 1900’lerde Alençon dantelleri genellikle hazır ağ zeminlerin üzerine desen işlenerek yapılmıştır. Sterling yine de hazır zemin üzerine desen çalışmanın ustalık gerektirdiğine inanmaktadır, çünkü işleme esnasında diğer motiflere ya da zemine zarar verilebileceğini düşünmektedir (Sterling, 1902: 582). Başarılı ve orta seviyede desene sahip makine dantelleri Fransa, İsviçre ve Almanya’da üretilmiştir. 18. yüzyılın sonlarına doğru “Drochel” (altıgen gözenekli) zeminin geniş kullanım alanına sahip olması, ayrı hazırlanmış motiflerin bu zemin üzerine işlenmesini teşvik etmiştir. 19. yüzyılda ise makine üretimi ağ işlerinin daha ulaşılabilir olması el yapımı olan pahalı “Drochel” ağlarının yerini almasına neden olmuştur (Leader, 2013: 11-32). Dönemin tüm dantel örnekleri incelendiğinde dantelin çoğunlukla; giysi detayları, şallar, duvaklar, mendiller, masa örtüleri, koltuk örtüleri, şömine bordürleri, cam lamba aksesuarları, perdeler ve panjurlar gibi geniş bir kullanım alanına sahip olduğu görülmüştür.

Art Nouveau akımının dantel sanatı ile ilişkisi incelendiğinde özellikle dantel desen stillerini etkilediği görülmektedir. Örneğin, 1898'de, St Gallen'deki bir okulda tekstil tasarımı eğitimi veren ve aynı zamanda bir tekstil üreticisi olan Otto Werder, “yeni danteller” olarak tanımladığı ve bu akımın belirgin olarak yansıtıldığı bir tasarım kitabı yayınlamıştır. Kitaptaki dantel tasarımlarının çoğu bitki figürleri içermektedir, aynı zamanda geometrik desenlere sahip tasarımlar da yer almaktadır. Bu yenilikler kısa ömürlü olmuştur ve kısa sürede silinip gitmiştir (Levey, 1983: 116-117).

I. ve II. Dünya Savaş'ları farklı sektörlerde faaliyet gösteren birçok üreticiyi etkilediği gibi dantel üreticilerini de olumsuz bir biçimde etkilemiştir. Ekonomik krizler, yüksek vergiler, kısıtlayıcı kanunlar, sanayi devrimi ve bu devrim sonucunda sosyal sınıflarda yaşanan değişim, alım gücün düşmesi, hızla değişen moda akımları, dantel makinelerinin gelişimleri dantel sektörüne zarar vermiştir.

İlk örneklerinden Sanayi Devrimi'ne kadar yaşanan süreçteki dantellerin genel sınıflandırılması; araç, köken ve malzeme bilgisi ile birlikte Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. İlk Örneklerinden Sanayi Devrimi'ne Kadar Yaşanan Süreçteki Dantellerin Genel Sınıflandırılması

	Dantel İsimleri	Kökeni	Kullanılan İplikler
İğne Dantelleri	Argentan	Fransa	Keten
	Irish Point	İrlanda	Keten
	Kıbrıs	Kıbrıs	Keten, Metalik İplikler
	Lacis	İtalya	Keten
	İğne Oyası	Türkiye	İpeki, Pamuk, At Kılı
	Point d'Alençon	Fransa	Keten, At Kılı
	Point de France	Fransa	Keten
	Point de Venise	İtalya	Keten
	Punto in Aria	İtalya	Keten
	Reticella	İtalya	Keten
	Rose Point	İtalya	Keten
	Youghal	İrlanda	Keten, Pamuk
Bobin Dantelleri	Binche	Belçika	Keten
	Brussels	Belçika	Keten, Pamuk
	Buckinghamshire	İngiltere	Keten, Pamuk
	Bucks Point	İngiltere	Keten
	Chantilly	Fransa	İpek
	Cluny	İrlanda	Keten
	Genoese	İtalya	Keten
	Honiton	İngiltere	Keten
	Lille	Fransa	Keten
	Mechlin	Belçika	Keten
	Milano	İtalya	Keten, Metalik İpler
	Point d'Angleterre	İngiltere	Keten
	Point d'Espagne	Fransa	İpek, Metal
	Tonder	Danimarka	Keten
	Torchon	Tüm Avrupa / Belçika	Keten
	Valenciennes	Fransa	Keten
	Venetian Point	İtalya	Keten
Tığ ile Üretilen Danteller	Firkete	Türkiye, Ermenistan	Keten, Pamuk
	Kafes işi	Tüm Avrupa, İrlanda, Türkiye	Keten, Pamuk
	İrlanda Tığ işi	İrlanda	Keten, Pamuk
	Punto a Groppo	İtalya	Keten
Makine Dantelleri	Bobbinet	İngiltere	Pamuk Keten ve Sentetik İpler
	Barmen	Almanya	
	Leavers	İngiltere	
	Pusher	İngiltere	
	Perde Makinesi	İngiltere	
	Raschel	İngiltere	
El ve Makine ile Üretilen Danteller	Carrickmacros	İrlanda	Sentetik, Pamuk, Keten
	Limerick	İrlanda	Sentetik, Pamuk
Diğer Araçlar ile Üretilen Danteller	Makrome	Arap Ülkeleri	Keten
	Mekik Oyası	Tüm Avrupa	Keten, Pamuk
	Punto a Groppo	İtalya	Keten

1.2.6. Günümüzde Dantel

Dünya savaşları ile bitme noktasına gelen dantel çoğunlukla makine dantelleri aracılığı ile günümüze ulaşmıştır. Dantelin narin ve dayanıksız yapısı geçmiş nesillerden günümüze aktarılmasını oldukça zorlaştırırsa da aktarılabilen örnekler ulusların gelenekleri ve kültürleri hakkında bilgi verebilmiştir. Dantellerin yapım teknikleri, kullanılan araçları, stil ve motifleri bir kültürün geçmişi ve gelenekleri hakkında bilgi sunmaktadır. Dünyanın birçok yerinde yapılmasına rağmen her bölgede kendine özgü teknik, araç, malzeme, motif ve stille ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yaşanan dönemin; sosyo-ekonomik yapısı ve sanat akımları gibi durumlardan etkilenebilmesi dantelin çok farklı yönlerini de ortaya koyabilmektedir. Dantel yapımı Avrupa’da yaygın olmasına rağmen özellikle; İtalya, Fransa, Belçika, İngiltere ve Almanya teknikleri ve stilleri ile ve dantel tarihinde öne çıkmaktadır. Makine dantelleri el yapımı dantellerin teknik ve desen özelliklerini taklit etmiş, dantellerin kullanım alanlarını genişleterek daha hesaplı hale gelmelerini sağlamıştır.

Günümüzde dantel farklı etkiler yaratılabilmesine olanak sağlamaktadır. Önceleri örülerek üretilen danteller günümüzde lazer kesim efektleri ya da yüzey desen tasarımları ile taklit edilmektedir. Danteller ve dantel efektleri giyim, tekstil, aksesuar, ev dekorasyonu, ürün ve ambalaj tasarımları üzerinde sıkça görülmektedir. Dantel kullanım tercihleri de değişime uğramıştır; geçmişte erkekler giyim ve aksesuarlarında danteli daha sık kullanırken, günümüzde daha az tercih etmektedirler. Günlük hayatta basit ve rahat giyim alışkanlığının artması dantel gibi yoğun detay ve desenlerin kullanımını azaltmıştır. Dantel daha çok iç giyim ve seçkin moda (haute couture) alanlarında sıkça kullanılmaktadır. Hazır giyimde ise dantel sezon modaları ile bağlantılı olarak giysi detaylarında, kumaş süslemelerinde ve abiye tasarımlarında kendini göstermektedir. Günümüzde dantel gelinliklerin vazgeçilmez bir parçasıdır. Çoğunlukla boncuk ve aksesuarlar ile birleştirilen makine dantelleri birçok eski motif ve stilin taklidi ile gelinlikler üzerinde yaygın bir kullanım alanına sahip olmuştur. Aksesuarlar ile birleştirilen danteller; şapkalar, kemerler, yakalar, takılar, şallar, ayakkabılar, çoraplar ve çantalar üzerinde tercih edilmektedir.

1.3. Dantel Yapımında Kullanılan Malzemeler ve Araçlar

Dantel ait olduğu ülke, toplum ve kültürden; üretildiği teknik stil ve ham maddeden etkilenmiş bir tekstil ürünüdür. Bu durum dantellerin kronolojik olarak sıralanması ve sınıflandırılmasını zorlaştırmaktadır. Dantel ilk aşamada tekniklerine ve isimlerine göre tanımlanabilmektedir. Teknik yapısı kullanılan araç hakkında bilgi verirken, adlandırıldığı sözcük ise yapıldığı ülke bilgisini sunmaktadır. Dantel isimlerinin dünya üzerinde ortak isimler ile adlandırılmaması dantelin isimlerine göre ayırt edilebilmesini zorlaştırmaktadır. Chrimes’a göre iki çeşit el yapımı dantel vardır; birincisi tamamen iğne ile yapılan iğne dantelleri, ikincisi ise bobin ile bir yastık üzerinde yapılan bobin dantelleridir (Chrimes, 1931: 20). Tomris Yalçinkaya danteli farklı kategoriler altında toplamış, kullanım amaçlarına göre şu şekilde sınıflandırmıştır: Buna göre dantel bir eşyanın süslenmesinde, kumaşların kenar temizliğinde dekoratif bir uygulama yapılmasında ya da tekstil ürünlerinin tamamında kullanılmaktadır. Dantel tekniklerini ise; el ile düğümlenerek yapılanlar ve bir araç ile üretilenler şeklinde iki ana bölüme ayırmaktadır. Araçlarına göre incelendiğinde ise; iğne, bobin, tığ ve mekik öne çıkmaktadır (Yalçinkaya, 2012: 1).

Dantel yapımında kullanılan malzemeler ilk zamandan bu yana; değişen olanaklar, teknikler, moda akımları ve teknolojiyen etkilenmiş ve gelişim göstermiştir. Genel olarak bakıldığında ketenin baskın kullanıldığı, pamuk, ipek ve metalik ipliklerin onu takip ettiği açıkça görülmektedir. 1830'dan önce dantel yapımında beyaz ya da ekru renkleri ile keten tercih edilmiş, 19. yüzyılda ise ketenlerin yanı sıra pamuk da kullanılmaya başlanmıştır. 20. yüzyılda ise çeşitli sentetik iplikler dantel üretimine dahil olmuştur (Leader, 2013: 6). Metal iplikler altın ve gümüş olarak tercih edilmiş ve diğerlerine göre işlenmesi daha zor olduğu için daha basit desenlerde kullanılmıştır. Metalik ipliklerin yapımı incelendiğinde ise 1614’e ait bir İngiliz belgesinde altın ve gümüş ipliğin Venedik metodu ile yapımında; metalin tabaka haline dönüştürülerek, makas ile kesilip şeritler haline getirilmesi ve ipeğin üzerine sarılması şeklinde tarif edilmiştir. Bu, Fransa ve İngiltere’den farklı bir tekniktir çünkü onlar metali eritip tel çekme metodunu kullanmaktadırlar “Metal danteller İtalya, Fransa, İngiltere başta olmak üzere Rusya hariç kullanıldığı her ülkede, yasaklanmış ya da kullanımı

sınırlandırılmıştır” (Jourdain, 1906: 10). Bunların haricinde ise değişik efektler almak ya da bölgede bulunan malzemeyi değerlendirmek için; at kılı, saç kılı, aloe vera lifi ve hatta bağırsak lifi bile kullanılmıştır. Örneğin; Alençon dantellerinde istenilen efektlere göre at kılı kullanmış, alt kenarları sertleştirme metodları uygulanmış ya da “cordonnet”ler kullanılarak dökümü bozulmadan güçlendirmişlerdir (Sterling, 1902: 584).

1.3.1. İğne ile Yapılan Danteller

Yapılan en eski iğne dantelleri dokunmuş bir zemine bağlı oluşturulmuş olup, beyaz iş (white work) ve kesme işinden (cutwork) türetilmişlerdir. Tamamı iğne ile oluşturulan dantel örnekleri bir zemin üzerinde oluşturulmamıştır. Bu danteller parşömen kağıdı üzerine çizilen desenin teyellenmesi ve ana hatlarının kalın iplikler dikilmesiyle oluşturulur. İğne dantelleri boyutlarına göre elde ya da yastık üzerinde yapılırlar. İğne dantellerinin motifleri ilik dikişi (buttonhole stitch) ile birleştirilebilir. İlik dikişleri ile birleştirilen motifler iğne dantelleri olduklarının bir kanıtıdır. İğne dantellerinin desenlerinin oluşturulması ve köşelerinin dekore edilmesi üretiminde son aşamalarıdır. Venetian Gros Point, Venetian Rose Point, Venetian Point de Neige, Venetian Flat point, point de France dantelleri bu aşamalar ile üretilen örnekler arasındadır (Leader: 2013: 12). İğne dantellerinin boyutlarına göre parçalar halinde ya da bütün olarak üretilibilmeleri, bazen dantel üreticilerinin tamamı yerine tek bir motif ya da bölüm üzerinde uzmanlaşmalarına neden olmaktadır (Levey, 1983: 1-2).

Bir iğne danteli örneği olan Teneriffe’in yapımında; yastık, ucu sivri bir iğne, kullanılacak ipe uygun olarak seçilmiş uzun ucu sivri olmayan iğne, merserize keten ipliği ve pusula, ya da mürekkep kutusu gereklidir (Cora, 1892). Kendine özgü Tereriffe dantelleri daire biçiminde düzenlenen ipliklerin iğne ile desenlendirilmesiyle oluşmaktadır. Bu daireler önce ayrı motifler halinde hazırlanıp sonra birleştirilebildiği gibi, yaka ve geniş mendil bordürleri gibi daha detaylı örneklerde tek parça halinde de üretilmektedir (Leader, 2013: 11- 32). Görsel 16’da “Teneriffe” dantel örneği verilmiştir.

Görsel 16: Tenerife Dantel Örneği (Dillmont, 1930: 13).

1.3.2. Bobin ile Yapılan Danteller

İğne dantelleri gibi, bobin dantelleri de hazırlanmış parşömen tasarım kalıbının üzerinde oluşturulmaktadır. Bu parşömen kağıt sert bir yastığın kavisli üzerine tutturularak kullanılmaktadır. Hazırlanan tasarım, danteli yapan kişiye rehber olabilmesi için parşömen üzerine iğneler ile işaretlenebilir. Bobin dantellerinin yapım prensibi; çözgü ipliklerine benzer ve bobinler üzerine sarılı olan ipliklerin birbirleri ile örülerek, dokunarak ya da bükülerek birleştirilmesinden oluşmaktadır. Her bir iplik küçük bir bobine sarılır ve yastığın üst ucuna sabitlenir (Levey, 1983: 2). Bobin danteli üretiminde; sert dolgulu yastık, toplu iğne, seçilen desene uygun ipek, keten ya da pamuk ipliği ve bu ipliklerin oluşturulması için eğirme aracı kullanılmaktadır (Black, 1842: 6). Görsel 17’de mini yastığı ile bobin danteli çalışan bir kız tasvir edilmiştir.

Görsel 17: Bobin Danteli Çalışan Genç Kız (Hardouin, 1900: 25).

Bobin dantel çeşitleri iki temel teknik ile yapılmaktadır: Birincisi dantelin motifleri, motifleri birleştiren bağları ve zemini ile beraber bir bütün halinde oluşturulmasıdır. Bu danteller düz dantel olarak da bilinmektedir ve bobin dantelinin en eski tekniğidir. İkincisinde ise bobin parçalar halinde üretilip birleştirilir. (Levey, 1983: 2). Kesin olmamakla beraber bobin dantellerinin en eski tipi Mısırlıların parmaklarını iplikleri yönlendirebilmek için birer çapa gibi kullandıkları ve “passement” adını verdikleri örgülerdir. İtalya’da ise bobin dantelleri “merletti dei piombini” ismi ile anılmaktadır; bunun sebebi bobin araçlarının yapımında kurşun kullanılmasıdır. Kurşun İtalyanca’da “piombo” demektir (Morris, Hague, 1919-1920: 415). Tarih boyunca dantel yapımı için kullanılan bobinlerin bir araya toplanması neredeyse olanaksızdır çünkü bobinler kullanıldığı coğrafya ve kişilere göre kişiselleştirilmiştir.

Bobinlerin altında bulunan boncuklu eklentisi “jingles” ya da “spangles” yani “küçük parıltılı obje” olarak adlandırılmaktadır (Head, 1904: 155). Bobin örnekleri incelendiği zaman hemen hemen bobinlerin hepsinde bu sallantılı objelerin bulunduğu görülmektedir. Bobinler kemik ve tahta gibi malzemelerden yapılırken süslemelerinde; Ortodoks boncukları, cam boncuklar, antika hediyeler, anı eşyaları, pirinç telli süslemeler, sahte mühürler, jetonlar, deniz kabukları gibi objeler kullanılmış, bobin üzeri ise sedefler, oymalar, renkli desenler ile süslenerek kişiselleştirilmiştir.

Kisileştirilmiş bobin örnekleri yoğun olarak İtalya, İngiltere, Fransa, Brüksel, Flandre Rusya, Portekiz, Almanya ve Malta’da görülmektedir. Görsel 18 ve 19’da kemik ve tahtadan yapılmış bobin örnekleri verilmiştir.

Görsel 18: Kemik Dantel Bobinleri

(Head, 1904: 154).

Görsel 19: Tahta Dantel Bobinleri

(Head, 1904: 154).

“Opus Filiatorium” ya da file gipür isimleriyle bilinen 19. yüzyıl’ın süslemeli kafes işi (Guipure d’Art) Ceneviz dantellerinin bilinen en eski tipidir. Gipürler çoğunlukla Ceneviz’de yapılmıştır. Genellikle geometrik desenler ile çalışılmış, bobin şeritleri ile birleştirilmiş ve kafes şeklindeki gözenekleri süslemeli dikişler ile doldurulmuştur (Jackson, 1902: 110).

17. yüzyılın ortalarında, düz bobin dantellerinin gelişimi, file zeminlerin gelişimi ile takip edilebilmektedir. Başlangıç seviyesindeki danteller düz dantelin ilk örnekleri olarak görülse de gözeneklerin daha geniş alanlarda kullanımı ilk olarak 1650’lerde Felemenk dantel üreticilerinde görülmüştür. İlk gözenekli zemin örnekleri

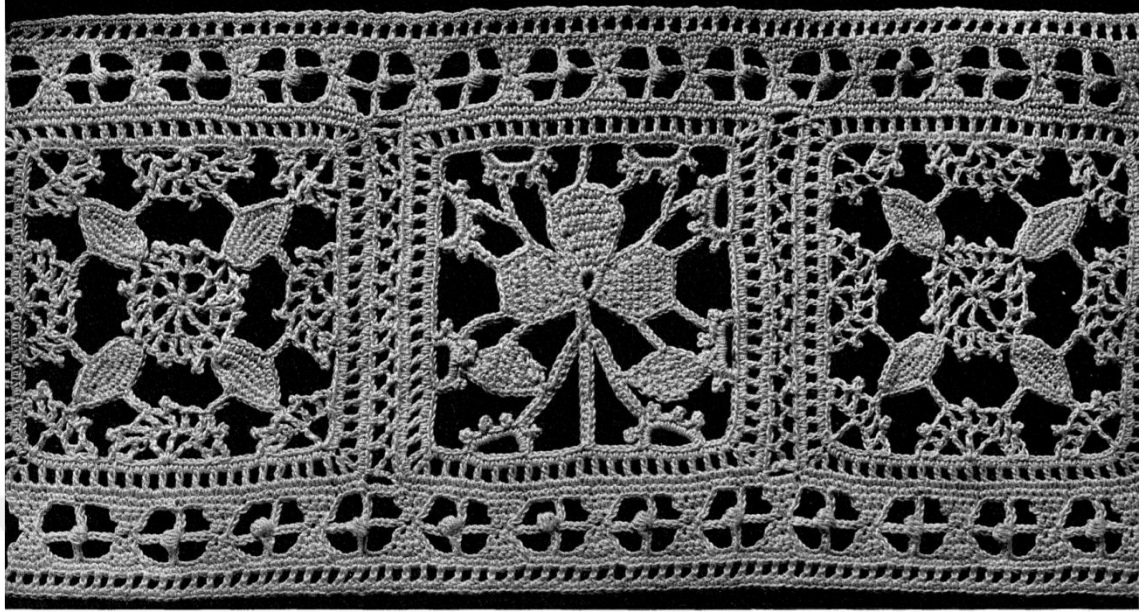
kuma üzerinde küçük alanlarda kullanılmıştır. Bükümlü ve kıvrımlı yapısı ile yoğun ve düzensizdir (Levey, 1983:25).

1.3.3. İğne ve Bobin ile Yapılan Danteller

İğne ve bobin dantellerinin beraber kullanıldığı örnekler sıkça görülmektedir. Dantelin tasarımı, ayrıntısı, boyutu ve hatta bazı durumlarda da malzemesinin kendini gösterebilmesi dantelin üretim tekniğinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Parçalar halinde birleştirilerek yapılan bu danteller sıklıkla düz bobin dantel zemin üzerine iğne danteli motiflerinin tutturulması ile kendini göstermektedir. Tasarıma ve boyuta göre farklı kompozisyonlar da kurulabilmektedir. Bu dantelleri ilk aşamada ayırt etmek zor da olsa tüm dantelin tekniği incelendiğinde karşılaşılan detayların iğne ve bobin dantellerinin özelliklerini göstermesi ayırt edilebilmelerini kolaylaştırmaktadır. Dantel sanayisinin gelişmesi ile makine ve iğne dantelleri birleştirilerek farklı örnekler de oluşturulmuştur.

1.3.4. Tığ ile Yapılan Danteller

1840'larda tığ dantelleri öne çıkmaktadır. Levey'in kitabında tekniğin kökeninin belirsiz olduğundan bahsedilmektedir. Kroşe kelimesinin Fransa'da "crochetage" olarak bilinen, dantelin parçalarını bağlamak için kullanılan "dikiş" anlamındaki kelimeden geldiği düşünülmektedir (Levey, 1983: 92). Tığ işi dantel, tek bir ipliğin kanca yardımı ile zincirler oluşturulması şeklinde meydana gelmektedir (Görsel 20). 1950'lerde ise popüler hale gelerek bordür tasarımlarında, masa örtüsü ve yakalarda kullanılmıştır. Tığ dantel desenlerine ulaşmak zor olmamış, bunlar; mağazalardan, dergilerden ve başka dantellerden kopyalanarak üretilmişlerdir (Leader, 2013: 11-32). Tığ ile yapılmış file işleri desenlendirilerek farklı etkiler yaratabilmektedir.

Görsel 20: Tığ İşi Dantel Örneği Hardoin, (Tarihsiz): 8

1.3.5. Firkete ile Yapılan Danteller

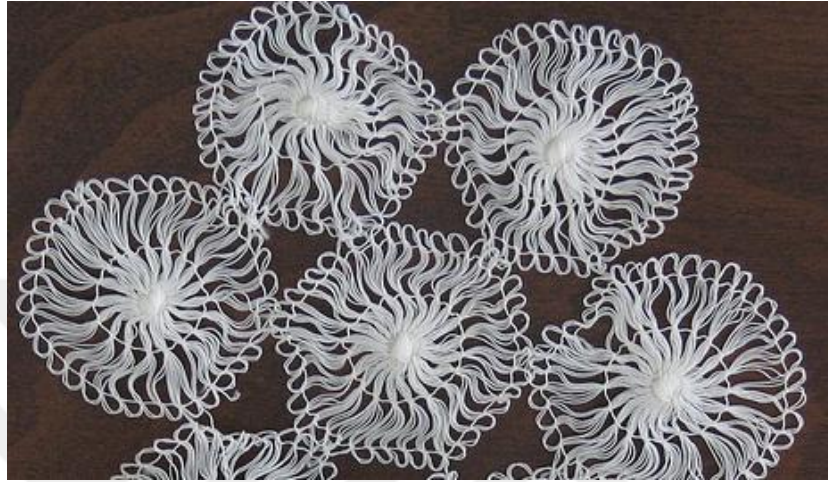
Firkete danteli; firkete adı verilen bir araç yardımı ile tığ ve iplik kullanılarak yapılan bir oya tekniğidir. Görsel 21’de dantel için kullanılan firkete aracı çizimi verilmiştir.

Görsel 21: Firkete Örneği (Korkusuz, 1971: 19).

İpek, pamuk, merserize, tiftik, keten, naylon ve simli iplikler ile yapılabilmektedir (El Sanatları, 2012: 3-11). Örnekler incelendiğinde ise oda takımları, masa örtüleri, vitrin takımları, yatak çarşafı, tepsi örtüleri, yemeni kenarları, namaz

örtüleri, şallar, fularlar, giysi süslemeleri ve kenar temizemeleri olarak kullanıldıkları görülmektedir (El Sanatları, 2012: 3-11). Görsel 22’de firkete danteli örneği verilmiştir.

Görsel 22: Firkete Danteli Örtü Detayı

(<http://www.flickrriver.com/photos/fiyonk/140457401/>, Erş. Tar. 20.01.2019)

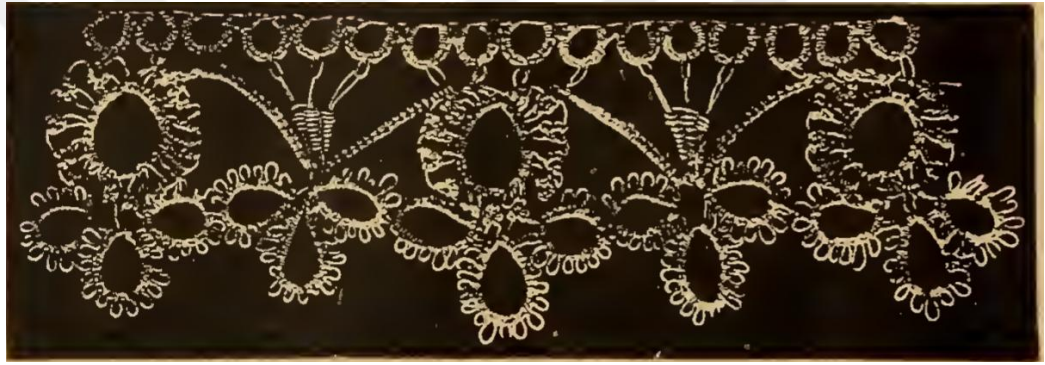
1.3.6. Mekik ile Yapılan Danteller

Mekik aracı ile yapılan danteller mekik dantelleri olarak adlandırılır. Mekik iki düz yüzeyin orta noktalarında birbiri ile birleşmesinden meydana gelir. Uçlara doğru inceler, ağız kısımları açıktır, ortasındaki delik iplik ucunun bağlanıp sağlamlaştırılmasında kullanılmaktadır. Görsel 23’te mekik aracı çizimi verilmiştir.

Görsel 23: Mekik (Korkusuz, 1971: 18).

Mekik oyaları; bir ya da birden fazla iğnenin, küçük mekilere sarılarak manipüle edilmesi ile yapılmaktadır. Tasarımlar genellikle küçük halkalardan oluşmaktadır (Leader, 2013: 11-32). Mekik oyası (tatting) dantellere benzemektedir. İplik, mekik ve parmaklar aracılığı ile şekillendirilerek desenli yüzey oluşturulur. Bu teknik İtalya’da “occhi” ve Fransa’da “frivolité” olarak bilinmektedir. İnce ve narin görüntüsüne karşın güçlü ve dayanıklıdır. Kenarlarda, birleşimlerde parçalar olarak kullanılabilirdiği gibi birbirleri ile birleştirilerek örtüler yapılabilir (Britannica, 2018). Görsel 24’te dar mekik oyası görseli verilmiştir.

Görsel 24: Dar Mekik Oyası Kenar Örneği (Butterick, 1895: 22).

1.3.7. El ve Makine Üretimi Danteller

El yapımı danteller iğne, bobin, mekik ve tığ gibi araçlar ile üretilmektedir. Makine dantelleri ise bir dantelin tamamı ya da bir kısmının üretiminde kullanılabilir. Bazı dantel örneklerinde makine ve el işi detaylar birleştirilir. Bu danteller elde üretilen danteller kategorisine girmez. El dantellerine kıyasla daha hızlı ve daha ekonomiktir. Öyle ki; bu dantel örnekleri dantel uzmanlarının bile ayırt etmekte zorlanacağı seviyede başarılı olmuştur. El işi ve makine üretimi dantel örnekleri incelendiğinde çoğunlukla olarak İrlanda ve Belçika’da yapıldığı görülmektedir. Bu el ve makine ortak üretimi olan dantellere başlıca örnekler; makine ve el ortak üretimi olan “Crochet” dantelleri, makine ağları üzerine elde hazırlanan motiflerin işlendiği “Limerick” Dantelleri ve

“Carrickmacross” dantelleridir. Dünya üzerinde birçok farklı örnekleri de bulunmaktadır. Görsel 25’te “Carrickmacross” dantel örneği verilmiştir.

Görsel 25: Carrickmacross Dantel Örneği

(<https://thelittlelacemuseum.files.wordpress.com/2012/09/2721.jpg>, Erş. Tar. 25.04.2018).

1.3.8. Makine Üretimi Danteller

Makineler dantel üretiminin birçok alanında kendini göstermiştir. Öyle ki; kendisi ile bağlantılı olarak gelişen ve ilerleme kaydeden iplik sanayisine de katkı sağlamıştır. Makine kullanımı, daha ekonomik ve hızlı çözümler sunarken; kusursuz, geniş boyutlu ve daha dayanıklı dantellerin üretilmesine olanak sağlamıştır. Makineler bazen ağ zemin üretimi için bazen bir dantelin tüm detayları tamamının üretilmesi için tercih edilmiştir. Middleton dantel makinelerini ortaya çıkış tarihlerine göre şu şekilde bir sıralamıştır, bütün varyasyonları ile birlikte toplamda bu listede 17 makine bulunmaktadır (Middleton, 1939: 6-8):

- Jacquard-eklentili çalıştırılan örme makinesi varyasyonları
- Mechlin ya da örtü makinelerini de içererek, Bobbinet ya da düz ađ makineleri
- Leavers Dantel Makineleri (makine çeřitlerini de dahil)
- Nottingham dantel perde makineleri x Bonnaz ya da Cornely makineleri x Swiss el-ilmek ve Schiffli ya da çoklu iđneli nakış makineleri
- Barmen dantel, Torchon, ya da tek iđneli örgü makineleri Middleton’a göre makinelerde taklit edilebilen danteller listesi; Bobin dantellerini taklit edenler; Bobbinet-Jacquard ya da Pusher makinesi ile:

1. Chantilly Lace

2. “Le Marchand de Dentelles”

Bu makineler genelde Michelet ya da Beyroux makineleri ile ya da elde kalın ipliklerle kenar izgili “Alençon” danteller yapılmaktadır Leavers makinesi ile :

3. El-yapımı Valenciennes Danteli

4. Aynı desenin makine yapımı imitasyonu

5. El-yapımı point de Flandre 6. Aynı desenin makine yapımı imitasyonu

7. Makine yapımı “Potten Kant”

8. Makine yapımı ipek İspanyol danteli

9. Leavers makine yapımı - İpek rt

10. - Yn Kumaş

11. - Dantel şal

Barmen Makinesi ile:

12. El yapımı Valenciennes imitasyonu

13. Aynı desen farklı manipölasyonu ile yapılan

14. El-yapımı Binche. Le Limaçon

15. Makine yapımı imitasyonu. Le Limaçon Schiffli Makinesi ile

16. Makine-yapım imitasyonu Duchesse

17. Makine yapımı imitasyonu Bruges

18. Makine yapımı imitasyonu Rosaline

19. Makine yapımı imitasyonu gipür (Kıbrıs, kesme işi) ve Reticella imitasyonu da üretebilmektedir. İğne danteli imitasyonu yapabilenler; Schiffli nakış makinesi ile:

20. Gros point de Venise

21. Rose Point de Venise

22. Point plat de Venise

23. Point de France

24. Point d'Argentan

25. Coralline

26. Punto in Aria

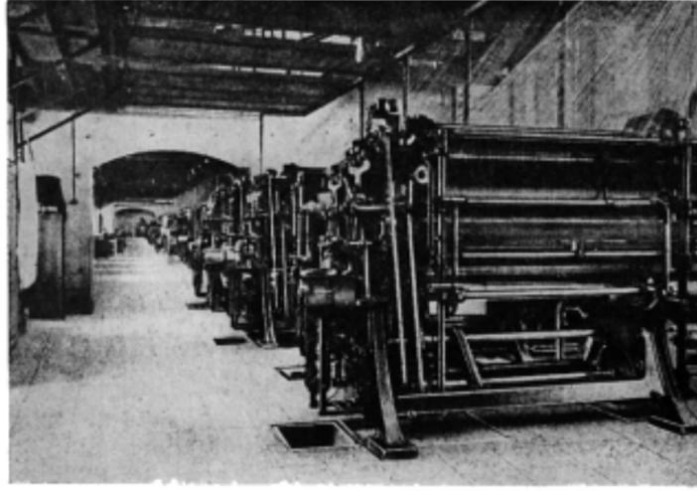
27. Point ile kombinlenen Reticella

28. Siyah ipek dantel, bobin ve iğne dantelleri ile karıştırılmış

29. Irish Crochet

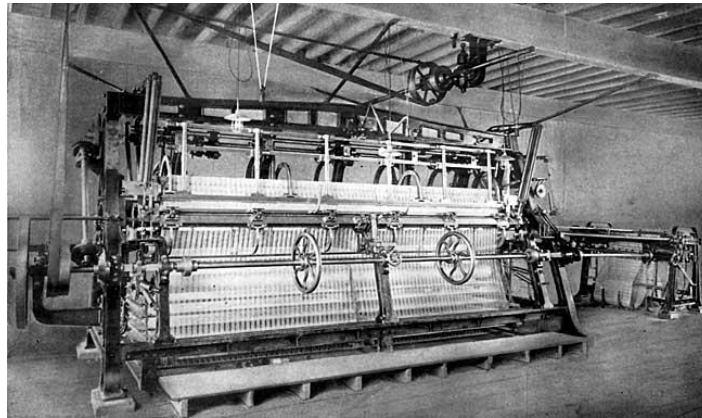
Dantel makinelerinin temelini ince çorap makineleri oluşturmaktadır. 1586'da William Lee tarafından İngiltere'de örme çerçevesi icat edilmiştir. Zamanla makinenin varyasyonları üretilmiş; makine, önce düz ağ daha sonra desen işlemeli danteller üretebilmiştir. Döşemelik danteller ise "Raschel" makinesi ile yapılmaktadır. "Bobbinet" makinesi 1809 yılında John Heatcoat tarafından icat edilmiştir ve daha sonra makinenin dört farklı varyasyonu yapılmıştır. Bu makine rayon, ipek ve pamuk kullanarak "point Lille" örneklerine benzer altıgen file ağ üretebilmektedir (Middleton, 1939: 5). Fransız üreticiler çoğunlukla geleneksel makineleri ile üretim yapmışlardır. Süslü ağ örnekleri ise Almanya ve İsviçre'de nakış makineleri ile üretilmiştir ve bu dantellerde 1828'de Josué Heilmann tarafından icat edilen makine kullanılmıştır (Levey, 1983: 116).

Örme, file-bobin, Leavers ve Nottingham dantel perde makineleri İngiltere, bobbinet-Jacquard, Bonnaz ve Barmen dantel makineleri Fransa, Schiffli nakış makinesi ise Almanya kökenlidir. Bütün bu makinelerin hepsi dantel makinesi değildir; dantel örme makinesi normal örme makinelerinin bir varyasyonu olup, file-bobin (bobbinet-Jacquard), Leavers ve Nottingham dantel perde makineleri Jakar makinesinden evrilmiştir. Bonnaz makinesi ise dikiş makinesinden türemiştir. Schiffli, bir nakış makinesi olup, Bonnaz örgü makinesinden türemiştir. File-bobin (Bobbinet-Jacquard) ya da Pusher makinesi desenli dantel üretebilen ilk dantel makinesidir. File-bobin (Bobbinet-Jacquard) makinesi kalın pamuk, ipek ve metal ipliklerden oluşturulan kalın iplik ya da kordonlar ile çalışabilmektedir. Görsel 26'daki makine, Fransa dışında kullanılmamıştır (Middleton, 1939: 4-6).

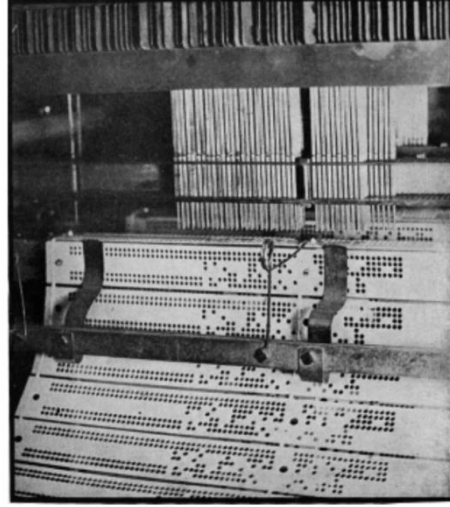
Görsel 26: File-bobin (Bobbinet-Jacquard) Makinesi (Middleton, 1939: 6).

Levers/Leavers makinesi çok çeşitli danteli üretebilme kapasitesi ile dantel üretiminde oldukça önemli olmuştur. Bu makine birçok el dantelinin de taklidini yapabilmekte ve neredeyse sınırsız desen seçeneği sunabilmektedir. Pamuk, merserize pamuk, keten, ipek, yün, rayon ve metal iplik gibi birçok malzeme ile üretim yapabilmektedir. Geniş boyutlarda ve daha ince danteller üretebilmektedir. Levers makineleri iki parçadan oluşmaktadır; yaklaşık 15 ton ağırlığında, eni 15 metre, yüksekliği 3 metre uzunluğundadır. Görsel 27’de Levers makinesi görseli verilmiştir, Görsel 28’de ise iplik kontrol aracı detayı gösterilmektedir (Middleton, 1939: 4-5).

Görsel 27: Lever / Leavers Dantel Makinesi

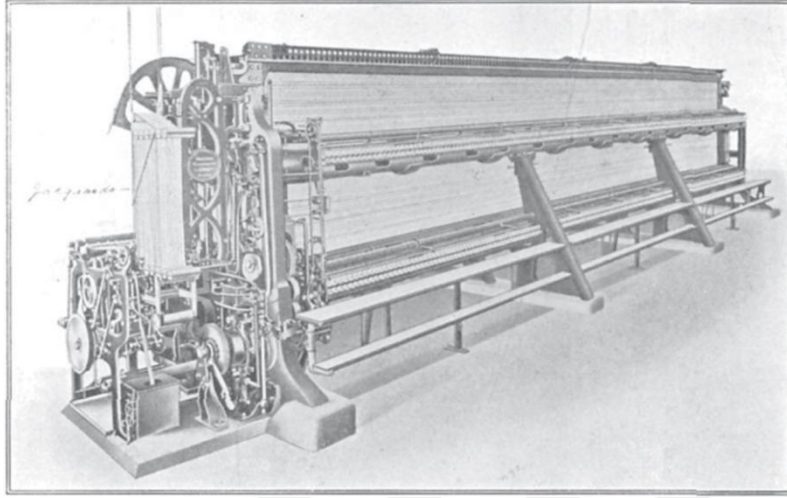
(<http://www.nottshistory.org.uk/books/mellors1908/lacemachine.htm>, Erş. Tar. 05.04.2018).

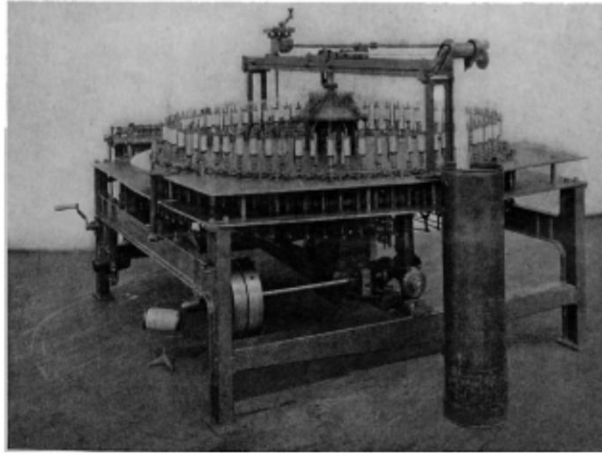
Görsel 28: Levers/Leavers Dantel Makinesi İplik Kontrol Aracı Detayı

(Middleton, 1939: 8).

Nottingham dantel perde makinesi genellikle; pencere perdesi ya da paneli, ağ benzeri döşemelik ürünler, yatak örtüleri, masa örtüleri, piyano örtüleri ve yer matları gibi ürünler üretmektedir. 1880’lerde dikiş makinesi; nakışlı “Limerick” danteli imitasyonu yapımında kullanılırken daha sonra Shiffle makinesi bu görevi devralmıştır. Shiffle makinesi, nakış makinesi ile ev tipi dikiş makinesinin birleşimidir. 1881’lerde Alman Robert Neubauer, nakış makinesinde iğne dantellerini çoğaltmanın bir yolunu bulmuş; bunu, deseni, ipek zemin üzerinde pamukla yaparak, daha sonra kostik soda veya klor içinden geçirerek çıkartmıştır. Bu teknik Almanya’da genellikle hem ağ hem de desenli iğne dantelleri yapımında kullanılmıştır. İngiltere’de “Edelweiss lace” olarak bilinmektedir (Levey, 1983: 116). Görsel 29’da yer alan Schiffli makinesi düz ağ zemin üzerine deseni işleyerek, dikiş makinesi gibi çalışmaktadır. Görsel 30’da Barmen makinesi yer almaktadır.

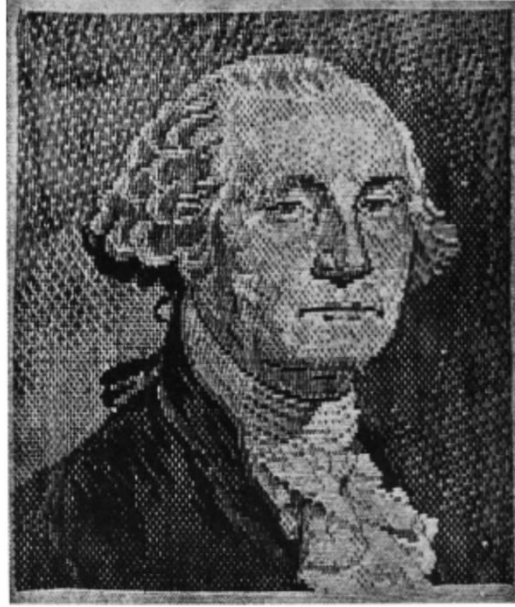

Görsel 29: Schiffli Nakış Makinesi (Clifford, 1913: 130).

Görsel 30: Barmen Dantel Makinesi (<https://www.intechopen.com/books/engineered-fabrics/lace-braidingmachines-for-composite-preform-manufacture>, Erş. Tar. 18.02.2018).

File-bobin (bobbinet-Jacquard) ya da Pusher makinesinde mi üretildiği tam anlaşılamayan George Washington'ın portresi Görsel 31'de verilmiştir. Bu makinelerde Rokoko stilinde hoş bir dantel örneği de üretmiştir. Görsel 32'de ise aynı makine ile üretilmiş Rokoko dantel örneği verilmiştir.

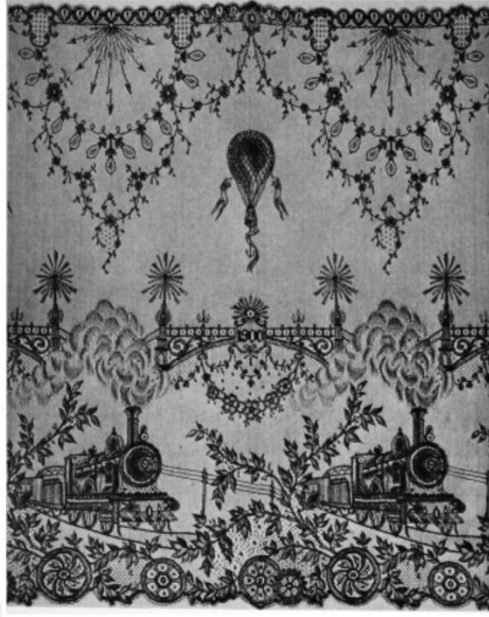

Görsel 32: File-bobin (Bobbinet-Jacquard) ya da Pusher Makinesi'nde Üretilmiş George Washington Portresi (Middleton, 1939: 17).

Görsel 32: 15. Louis Stilinde, Rococo Desenli, File-bobin (Bobbinet-Jacquard) ya da Pusher Makinesi ile Üretilen Bir Örnek (Middleton, 1939: 18).

Levers makinesi 1900 Paris Sergisi için de ilginç danteller üretmiştir, bu dantellerde demiryolu lokomotifleri, telgraf direkleri ve elektrik lambaları işlenmiştir (Görsel 33).

Görsel 33: Leavers Makinesinde Üretilmiş Dantel Tasarımı - 1900 Uluslararası Paris Sergisi (Middleton, 1939: 22).

Leavers/Levers makinesinde üretilen Duchesse Dantel imitasyon örneğinin üretim aşaması (Görsel 34) ve son hali (Görsel 35) aşağıda verilmiştir

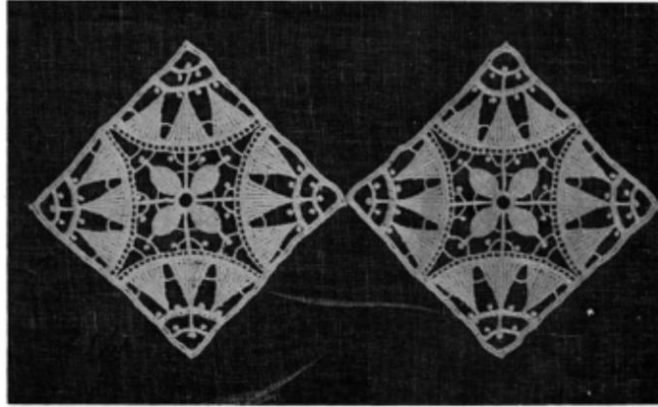

Görsel 34: Makine ile Üretilen Bitmemiş Durumda Duchesse Danteli (Middleton, 1939: 21).

Görsel 35: Leavers Makines ile Üretilmiş İmitasyon Duchesse Danteli (Middleton, 1939: 21)

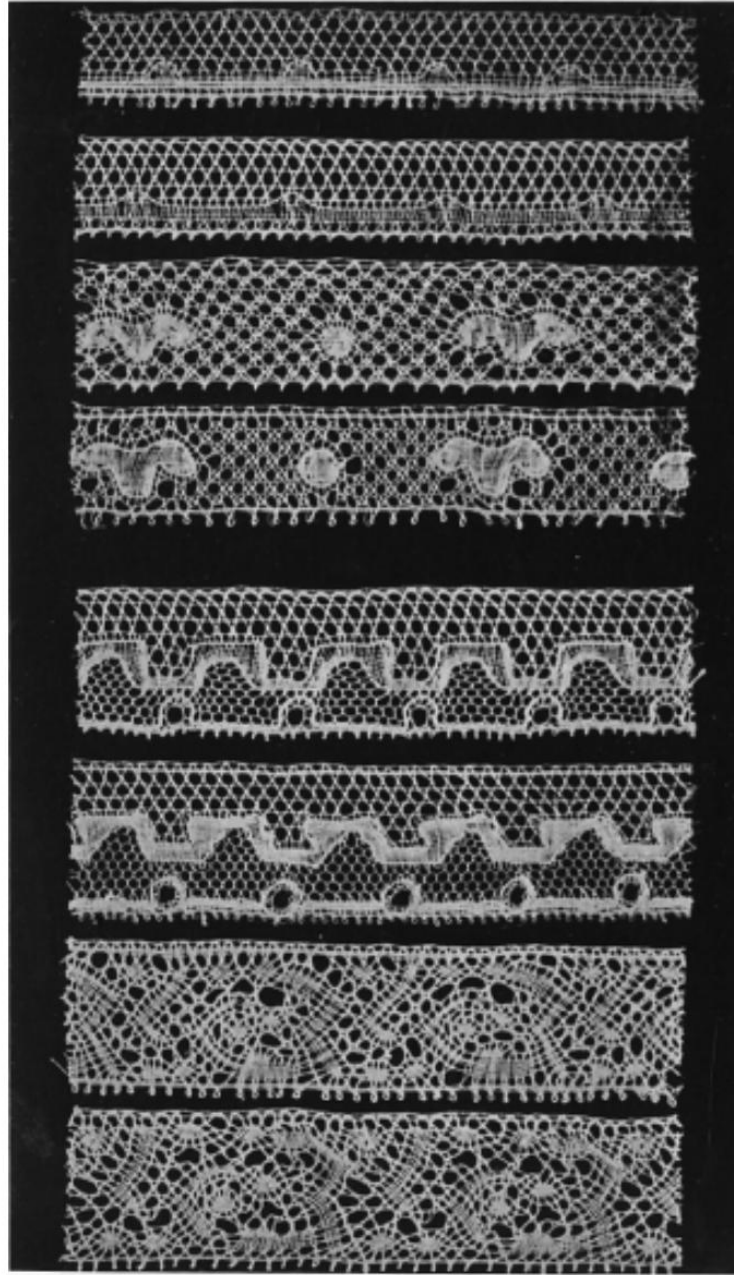
Shifflı makinesi dantel örneği Görsel 36'da verilmiştir.

Görsel 36: Shiffli Makinesi ile Üretilmiş Pamuklu Kıbrıs Danteli Taklidi

(Middleton, 1939: 23).

19. yüzyılda evlerde elde yapılan danteller, makromeler ve ağ işleri yeniden popüler hale gelmiştir. Bu dönemde dantellerin makinede üreilmeye başlaması, yeni çeşit dantel türlerinin ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Makine zemin üzerinde elde üretilen dantel motiflerinin birleştirilmesi önemli bir teknik olmuştur (Leader, 2013: 6). El yapımı dantel ile makine dantellerinin kıyaslanması, aynı stil ile üretilen dantel görsellerinin bir arada incelenmesi ile daha net görünmektedir. Görsel 37’de elde ve Barmen Makinesi üretilen danteller bir arada verilmiştir.

Görsel 37: İlk Örnek Elde, İkinci Örnek Barmen Dantel Makinesi ile Üretilmiş Danteller (Middleton, 1939: 24).

Bu örneklerden de anlaşıldığı üzere 20. yüzyılda makinelerdeki gelişim el yapımı danteller ile makine üretiminin ayırt edilmesini zorlaştıracak düzeye gelmiştir.

1.4. Coğrafi Dağılımlarına Göre Danteller

İnsanoğlunun var oluşuyla birlikte örtünme ve korunma ihtiyaçları da ortaya çıkmış bu ihtiyaçlar doğrultusunda el sanatları da gelişmiştir. El sanatları, üretildiği toplumların; duygularını, kültürlerini ve sanatını yansıtan geleneksel uğraşlardır. “Kültürel kimliğin canlı belgeleri ve kültür hazinesi haline gelen el sanatları, gelenek ve göreneklerin, yaşam biçimlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında da önemli bir rol oynamaktadır” (Kahveci & Bahşioğlu, 2001: 7). Dantellerin ait oldukları bölgelere göre isimlendirildiği ve şekillendirildiği açıkça görülmektedir. Fakat bu durum bazen aynı sayılabilecek kadar benzer dantellerin her coğrafyada farklı adlandırılmasıyla kökeninin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. İtalya, Flandre, Fransa, Belçika, İngiltere, Almanya, İspanya, Portekiz, Türkiye, Ermenistan kendine has dantel teknikleri ve örnekleri ile öne çıkan ülkeler arasındadır. Avrupa dantelleri, bu sanatın teknik ve görsel öncülleri olmuştur ve etkileri dünyanın birçok yerine ulaşmıştır. Çoğunlukla adını üretildikleri ya da ortaya çıkartıldıkları bölgelerden alan danteller, ait oldukları bölgenin sosyo-kültürel değerlerini de barındırmaktadır. Dantellerin coğrafyalarına göre incelenmesi; hem özelliklerinin, hem de birbirleri ile olan etkileşiminin anlaşılabilmesi için oldukça önemlidir. Avrupa dantelleri; diğer dantel üretimi yapan ülkelere daha çok stil, teknik ve bilgi barındırması açısından daha zengin örneklerle ve kaynaklara sahiptir. Dantellerin coğrafi dağılımlara göre incelenmesinde ağırlıklı grubu oluşturan Avrupa dantellerinden öncelikle söz etmek daha doğru olacaktır.

1.4.1. Avrupa’da Dantel

Dantel sanatı tüm Avrupa ülkelerini etkisi altına almıştır. Özellikle İtalya, Fransa, Polonya ve Almanya’ya ait portrelerde görüldüğü üzere çok kullanılan bu teknik sürekli olarak moda ile etkileşim halinde olmuştur. Dantel sanatı yoksul kesim için bir gelir kaynağı iken; zengin ve eğitilmiş kadınlar için boş zamanlarını değerlendirebildikleri bir uğraş olmuştur. Dantel ticareti oldukça önemlidir. Bu ticaret dünya çapında ve ülke içinde farklı boyutlarda varlığını sürdürmüş önemli bir gelir kaynağıdır. Avrupa’da ilk dantel örneklerinde muslin kumaşlar ve keten iplikler

kullanılmıştır. Daha sonra yeni tekniklerin, malzemelerin, moda akımlarının etkisi ve ait olduğu bölgeye göre şekillenmesi ile farklı örnekler çoğalmış ve dantel Avrupa'daki varlığını geliştirerek şekillendirmiştir. Dantel genellikle Avrupa'da en zengin kadınlar tarafından giyilmiş, ancak çoğunlukla yoksul kadınlar tarafından üretilmiştir. Dantel gelinlik, vaftiz elbisesi ve kilise kıyafetlerini süslemek için kullanılan lüks bir mal olmasının yanı sıra, birçok ailenin açlıktan ve yoksulluktan kurtarılmasında da hayati bir rol oynamıştır (Hooper, 1925: 4).

İtalya'daki örnekler incelendiği zaman dantellerin çok farklı teknik, malzeme ve modellere sahip olduğu görülmektedir. İtalya, günümüz dantel örneklerinin ilk ortaya çıktığı yer olduğunu da iddia etmektedir. Bu iddiasını 1493 Sforza envanterinde bulunan bobinlerle Angela Ippolita Sforza kardeşlerin envanterinde bulunan İtalyan danteli kayıtlarına dayandırmaktadır. Envanterde bulunan ipek ve metal ipliklerden yapılmış “Trina” adlı dantel, İngiliz danteline ve Fransız “pasement”lerine benzetilmektedir (Jourdain, 1906: 36). İlk zamanlarında kilise için yapılan danteller; ticari bir getiri sağlayamamıştır (Levey, 1983: 62). Bu durum zamanla değişerek ticari ilişkiler, moda akımları, talep oranı, rekabet, taklitler, kanunlar ve kısıtlamalar vb. faktörlerden etkilenecek çeşitli iniş çıkışlar yaşanmıştır. Milano, Venedik, Cenova ve Burano İtalya'nın en ünlü dantel merkezleridir. Jourdain Milano'nun diğer dantel yapım merkezleri gibi ilk olarak nakışları ile ünlenmiş olduğundan, 1600'lerde Lombardia şehri sakinleri tarafından dantel üretimi yapıldığından bahsetmektedir. İlk Milano danteli örnekleri ağ (réseau) zeminli olmasa da ağ zemin dantel yapımında önemli bir yere sahip olmuştur. 1664'te Gonzales Coques'in portresinde düz-köşeli düzenli gözenekli zemini olan Milano danteli yer almıştır (Jourdain, 1906: 36 - 37). Venedik'te de dantelin varlığı oldukça önemli sayılmaktadır. Dantel eğitimine önem veren Venedik, bobin ve iğne dantelleri yapımını okulların katkısı ile sürdürmüş ve geliştirmiştir. Okullarda üretilen bu dantellerin alıcıları çoğunlukla zengin tüccarlar ve soylu ailelerin kızları olmuştur. Karakteristik özellikleri incelendiğinde ise özellikle 17. yüzyıl Venedik dantellerindeki “cordonnet”lerin dış kenarlara yapılması Alençon dantellerinde de görülebilmektedir ancak; Venedik dantellerinde bu etki daha (Sterling, 1902: 580). Öne çıkan bir diğer dantel ise “Venetian rose-point” iğne dantelidir (Görsel 38)

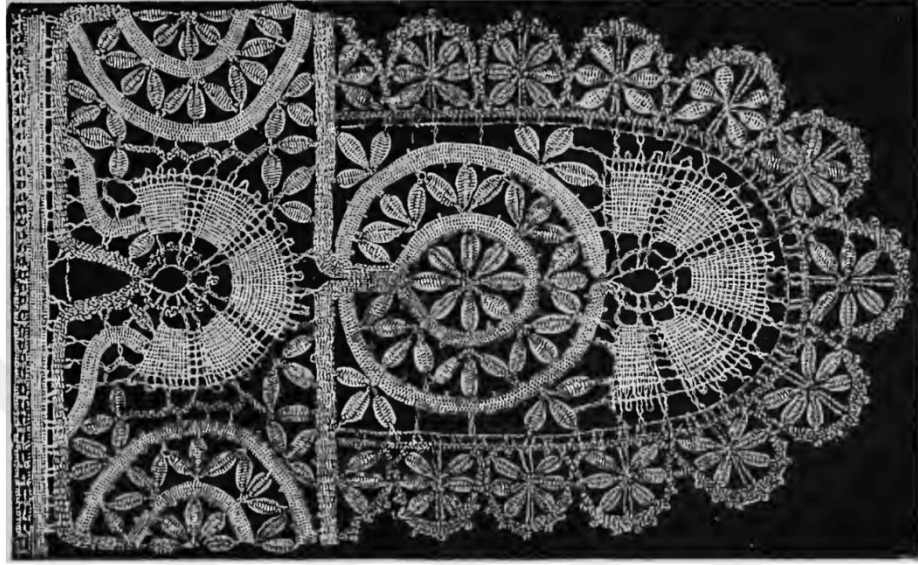
16. yüzyılda desen kitaplarında yer alan “Punto in Aria”, “Punto Tagliato a Foliami” düz iğne dantellerinden türemiştir” (Cole, 1879: 251). Venedik hakimiyetindeki İtalyan ve Yunan adalarında muhteşem güzellikteki “cinque cento” iğne dantelleri beyaz ya da renkli olarak üretilmiştir (Johnstone, 1926: 14). İtalya’da gümüş ve altın danteller ise çoğunlukla Venedik ve Ceneviz’de yapılmaktadır (Jourdain, 1906: 10).

Görsel 38: Bordürlü Geniş Yaka ve Geniş Venedik Rose Point Bordür Bitişi (Jourdain, 1905: 149).

Genova şehri ilk örneklerinde Kıbrıs dantellerini taklit etmiştir. Bu altınlı dantellerin kullanımı başlangıçta sınırlı tutulsa da 15. yüzyıl giysi süslemelerinde bolca kullanılmıştır (Jourdain, 1906: 174-175). Görsel 39’da yaka üzerinde kullanılan Genova danteli verilmiştir. 15. yüzyılda Genova’da önemli boyutta altın ve gümüş dantel üretimi vardır. Bu dönemde büyük dantel parçalar ağ (réseau) zemin ile yapılmaktadır (Jourdain 1906: 10). Genova bobin dantelleri; dönemin portreleri ile kendini göstermiş, örnekler uzun süre saklanarak 16. yüzyıla kadar muhafaza edilebilmiştir. 17. yüzyılda Genova şehrinde üretilen bobin dantelleri gelişim göstermiş ve çeşitliliği artmıştır. Zamanla

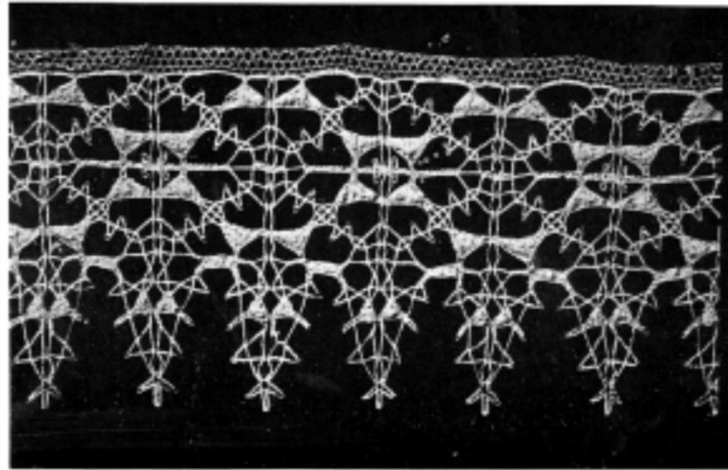
moda akımlarından da etkilen ve şekillenen Genova dantelleri, 1600’lerin modasında yakalarda kullanılan ağır danteller ile kendini göstermiştir (Jourdain, 1906: 174-175) .

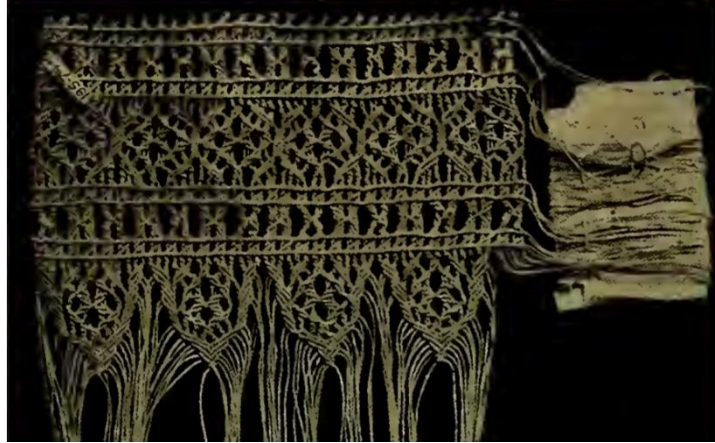
Görsel 39: Genova Yaka Danteli (Deebe, 1880: 116).

İtalyan dantel üretim yerleri arasında çok öne çıkmayan fakat kaliteli örnekler üreten bir diğer şehir ise Ragusa’dır, “Punto di Ragusa” gipürleri ile bilinmektedir. Venedik ve Ragusa’nın gipürleri karakteristiktir fakat düğümlü ilmekleri olan, daha hafif ve geometrik desenleri ile daha süslü olan “Punto di Ragusa” Bizans etkisi görülen bir karaktere sahiptir (Johnstone, 1926: 9-14) . İtalya’da yapılan dantel örneklerinin hepsinin incelenmesi ve kronolojik sıraya konması oldukça zordur çünkü yeterli derecede belge ve örnek bulunmamaktadır ve dantellerin farklı adlar ile farklı bölgelerde kullanılması da iz sürülmesini oldukça zorlaştırmaktadır. Örnekler üzerinden gidildiğinde ise ilk öne çıkan iplik çekilerek yapılan (drawn work) dantellerdir. Ketan kumaş yüzeyindeki ipliklerin temel olarak kullanılması ile oluşturulan, ipliklerin çekilmesi ve dikişlerle şekillendirililerek yapılan bir dantel türüdür. 1551’den birkaç yıl sonra “Le Pompe” adında yeni bobin dantel tasarımları ortaya çıkmıştır. “Le Pompe” tasarımları kesme işi (cutwork) gibi geometriktir, fakat iğne dantellerinden daha

yumuşak ve özenlidir (Jourdain, 1906: 171). Eski İtalyan bobin dantelleri arasında “Merletti a piombini” bulunmaktadır. Bu dantel dardır ve geometrik desenlidir. Genişletilmesi istendiğinde ise “vandyke” kenarlar dikilebilmektedir (Görsel 40) “Punto in Aria”; havadaki ilmekler anlamına gelmektedir, gözenekleri ve düğümleri dantelin zemin dokusunu oluşturulmaktadır (Morris, Hague, 1919-1920: 415). “Punto a Groppo”, ya da düğümlü dantel, eşyaların püskül uçlarının yastık üzerinde düğümlenerek işlenmesi olup, bobin dantelinin ilk formu ve öncüsüdür. Genellikle keten kumaşların kenarlarında çözgü ve atkı ipliklerinin birbirlerine püskülle bağlanması ya da düğümlenmesi ile şekillendirilmesidir (Jourdain, 1906: 171). “Macramé” (Görsel 41) işi de 16. yüzyıldan önce “Punto a Groppo” olarak adlandırılmıştır (Cole, 1879: 251). “Reticella” dantelleri ise eski bir stildir; isminin kökenine bakıldığında İtalyanca kare boşlukları dikişlerle doldurulan gerçek bir ağ anlamına gelen “rete” sözcüğünden almıştır. Tasarımı orijinaline aykırı gitmediği sürece, dantel işlendikçe boyutu değil üzerindeki iş yoğunluğu değişmektedir (Morris, Hague, 1919-1920: 414). “Lacis” ve “Burato”lar da İtalya’da yapılan danteller arasındadır.

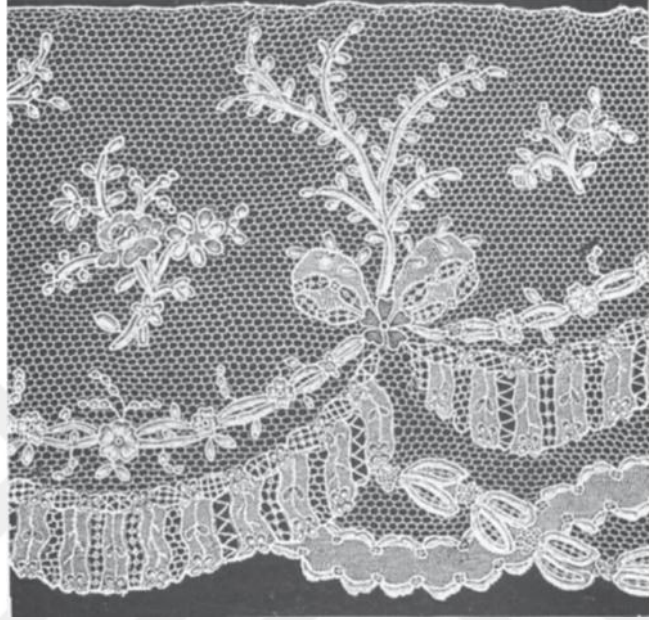
Görsel 40: “ Merletti a Piombini” (erken Vandkye bobin danteli) (Jourdain, 1906: 172).

Görsel 41: Düğümlü Beyaz İplik Saçaklı Bordür, Punto a Groppo ya da Macramé, Cenova, - 19. yüzyıl (Jackson, 1900: 179).

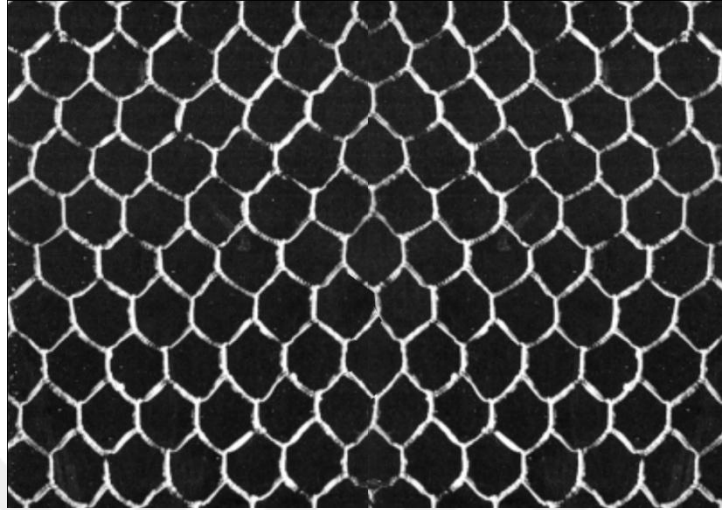
Fransa dantel üretiminde önemli bir yere sahiptir. Fransız dantelleri; teknikleri, araçları, malzemeleri, kendine has stilleri ve desenleri ile tanınmaktadır. Fransız dantelleri başarısını; hükümetten aldığı desteğe, üreticilerine verdiği değere, sahip çıkılarak korunmasına ve dantel eğitimi veren okullarına borçludur. Aynı zamanda moda dünyasına yön veren ülkeler arasında yer alan Fransa, dantel modasını da etkisi altına almıştır. Fransa'nın birçok şehrinde önemli dantel üreticileri bulunmaktadır. Fransa'da da üretilen danteller üretildikleri bölgenin isimleri ile anılmaktadır. “Alençon'da dantel giyme merakı İtalya'dan gelmiştir; Catherine de Medici'nin Fransız Kralı II. Henry (1519-1559) ile evliliği sonrasında dantele olan talep artmış ve Alençon'da büyük bir üretim merkezi kurulmuştur” (Jackson, 1902: 219). “Points de France”ın da Alençon'a tanıtılmasının ardından İtalyan stili bir süre daha moda olmaya devam etmiştir (Jourdain, 1903: 101). “Alençon point” danteli; sütunlar halinde, iki iplik ile yapılan, sekizgen ve kare gözenekli bir danteldir” (Black, 1842: 6). Görsel 42'de kenarı kordoneli Alençon danteli örneği verilmiştir. “Point d'Alençon”un tamamı iğne ile elde üretilmektedir; bu danteller parşömen üzerinde, desen parçaları farklı kişilerce yapılmış ve daha sonra görünmez dikişler ile birleştirilmiştir. Köşeleri güçlendirmek için sadece “Point d'Alençon”larda at kılı görülmektedir (Jourdain, 1903: 102-103). 14. ve 15. Louis dönemlerinde en parlak dönemlerini yaşayan Alençon

dantelleri; giysiler üzerinde, karyola eteklerinde, banyo örtülerinde, yatak örtülerinde, mihraplarda, din adamlarının cübbelerinde ve kravatlarda kullanılmıştır (Jackson, 1902: 222)

Görsel 42: Kenarı Kordoneli Alençon Danteli (Clifford, 1913: 11).

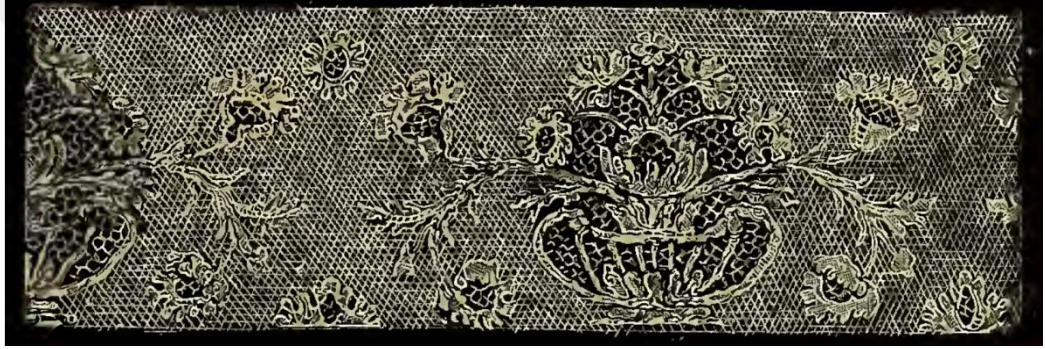
Argentan, Fransa'nın dantelleri ile ünlü bir diğer bölgesidir. Yapılan dantelleri kadar dantel zeminler ile de ünlüdür, adını bu bölgeden alan "Argentan" zemin (Görsel 43) ve "point d'Argentan" danteli de vardır. "Point d'Argentan"ın altıgen gözenekleri onun ayırt edici özelliği olmasına rağmen bu etki Venedik "point" dantellerinde de görülebilmektedir (Jourdain, 1903: 103). Argentan'ın zemini oldukça güçlüdür. Argentan dantelleri hemen hemen her bakımdan Alençon dantellerine benzemektedir. İlk "Argentan" dantelleri "Alençon" ile aynı tiptedir ancak; "Alençon" dantellerde ağ (réseau) zemin kullanılması bunların birbirlerinden ayırt edilmesini daha kolay hale getirmiştir. 18. yüzyılın sonlarında Fransa'da Argentan örgü zeminleri tercih edilmiştir. Argentan bölgesinin işçiliği Alençon'un önüne geçmiş ve hatta Alençon'dan Argentan'a motiflere zemin eklenmesi ya da bezenmesi için danteller göndermiştir (Jourdain, 1906: 117).

Görsel 43: Argentan Zemin (Jourdain, 1906: 118).

Fransa'nın bir diğer dantel üretim merkezi de Valenciennes'dir. Bu bölge kendi ismi ile anılan dantellere sahiptir ve Fransız danteli üretiminde önemli rol oynamıştır. "Valenciennes" dantelinin "Brussels" ve "Milano" bobin dantellerinden farkı dantel zemininin aynı zamanda desen görevi de görmesidir. Tekniğinde iğne kullanılmaktadır, iğneler dantelin tamamı oluşturulana kadar yerinde tutulmaktadır (Jourdain, 1905: 80 - 84). Süslü bir bobin dantelidir, teknik incelikleri vardır, motifleri genellikle çiçekli ve kıvrımlıdır; dantel üreticilerinin becerilerini sergileyebildiği bir tür danteldir. Valenciennes parçalar çoğunlukla 15. ve 16. Louis tarafından tercih edilmiştir (Jourdain, 1905: 80-84). Bir diğer Fransız danteli olan Lille danteli de ağ formunun (reséau) en basit şekline sahiptir. En süslü ağlar "Valenciennes" dantel sınıfına aittir (Cole, 1879: 251). "Valenciennes" dantelleri Belçika'da da üretilmiştir. Kullanım alanına bakıldığında çok pahalı olmaması nedeniyle pahalı elbiselerde kullanılmamış; yatak örtülerinde, iç çamaşırlarında, omuz atkılarında tercih edilmiştir (Britannica, 2018)

“Chantilly” dantelleri de Fransa’nın ünlü dantelleri arasında yer almaktadır. İpek kullanılarak yapılan bir bobin danteli olan “Chantilly”, 18. yüzyılda dantel okulu kurucusu da olan Lougeville düşesi tarafından tasarlanmış ve dantel sanatında yerini almıştır. Dantel örnekleri incelendiğinde; ince zemini belirginleştirilen motifleri ve zengin desenleri göze çarpmaktadır. Bu dantellerde genellikle ağ (reséau) zemin ve çiçekli desenler tercih edilmektedir. Doğal ipek rengi ve siyah renklerde de üretilmektedir (Moore, 1937: 154). Görsel 44’te eski “Chantilly” dantel örneği verilmiştir.

Görsel 44: Chantilly Danteli (Jackson, 1900: 45).

Fransız Devrimi (1789-1799) dantel üretimini kötü yönde etkilemiştir. Özellikle küçük ölçekli dantel üreticileri kazanç sağlayamamış ve dantel üretimini bırakmak zorunda kalmışlardır. Elde üretilen danteller yok olma derecesine gelmiştir. Makinede üretilen dantellerinin zemin olarak kullanılması ve el motifleri ile birleştirilmesi dantel üreticilerini maddi olarak rahatlatmıştır. Bu durumun yanı sıra saray siparişleri ve soylu zengin ailelerin siparişleri az da olsa dantel üreticilerine katkı sağlamaya devam etmiştir. Fransız Devrimi’nden sonra birçok dantel üreticisi Belçika’nın; Ghent, Aalst (Alost), Ypres, Bruges, Menin ve Courtrai şehirlerine kaçmış ve Valenciennes’den sonra buraları yeni dantel üretim merkezleri haline gelmiştir (Jourdain, 1900: 169). Bu bölgelerde üretilen danteller daha kalitesiz ve ucuz olmuştur.

18. yüzyıl Avrupa dantel ticareti genel olarak incelendiği zaman İspanya'nın da dantel üretiminde önemli bir yer sahibi olduğu görülmektedir. İspanya'nın ülke içi kullanımı haricinde ürettiği dantelin önemli bir kısmını diğer ülkelere ihraç ettiği de bilinmektedir. İspanyol dantellerinin özellikleri genel olarak incelendiğinde siyah danteller ve "blonde" danteller öne çıkmaktadır. İspanyol kalın bobin gipürleri; beyaz siyah ve altın renklerde üretilmiş, bu danteller; Barcelona, de la Reyna, Valencia, Seville, La Mancha, Zamora, Granatula Manzarnares ve Talavera'da daha sonra ise Madrid'te üretilmiştir (Jourdain, 1904: 6). "17. yüzyılın ilk yıllarında altın dantel giymek İspanya'da yasaklanmış, bu durum bütün metal dantellerin üretiminin büyümesini engellemiştir" (Jourdain, 1906: 10). Dantel yapımı küçük yaştaki çocuklara öğretilmiş ve onların bu uğraş ile meşgul olmaları sağlanmıştır. Ülkenin en büyük dantel ticareti ise Barcelona şehrinde yapılmaktadır (Levey, 1983: 62). Levey'e göre Güney İspanya'da Almagro şehri çevresinde çok eski zamandan beri ipek danteller yapılmaktadır. 1766'da ticaretle uğraşan Don Manuel Fernandes ve eşi Donna Rita Lambert'in Madrid'ten bu bölgeye taşınması bu bölgede "blonde" dantel üretime bir kanıt olarak gösterilmektedir (Levey, 1983: 63). İspanya'da "Blonde" dantelinden yapılmış siyah ve beyaz şalların yüzyıllar boyunca milli aksesuar olduğu görülmüştür (Blum, 1921: 2). Giyim, aksesuar ve süslemelerdeki kullanımın yanı sıra tabut süslemelerinde de gösterişli danteller tercih edilmiştir. 1900'lerde ise İspanya'da iki tür dantel üretilmiştir; bunlar 6/7 yaşındaki çocuklar tarafından üretilen "encaje de Almagro" ve siyah ve beyaz renklerde yapılan "encaje de blonda" dır. (Jourdain, 1904: 10).

Portekiz dantellerinin geçmişi İspanyol dantellerine benzemektedir. 18. yüzyılın ilk zamanlarındaki Portekiz elbiseleri, aksesuarları hatta tabutları bile İspanyol asillerinin kullandıkları gibi ihtişamlı olmuştur (Jourdain, 1904: 11). Modern Portekiz dantelleri incelendiğinde İspanyol dantellerine çok yakından benzediği görülmektedir. Portekiz'in öne çıkan danteli "point d'Espagne"dir. "Point d'Espagne" gümüş ya da altın dantelleri ifade etmek için kullanılan, bazen de renkli nakışlanabilen dantellerdir. 14. Louis döneminde Fransa'da çok kullanılmıştır" (Jourdain, 1903: 244).

Hollanda dantelleri Flandre dantellerinden etkilenmiştir. Dönemin portreleri incelendiğinde bu benzerlik açıkça görülmektedir. Hollanda dantelleri; genellikle bobin ile yapılan, kalın ve güçlü dantellerdir. Bununla beraber “tasarımlarında; çiçekler yapraklar, fan motifleri, kıvrımlar, meyveler ve doğa motifleri yer almıştır. Haarlem ipliği kullanımı Hollanda’da moda olmuş ve ilk olarak buradaki dantel üreticileri tarafından dantele adapte edilmiştir” (Jourdain, 1905: 170).

Antwerp hem liman kenti oluşu hem de malzeme olanakları ile önemli dantel merkezleri arasında yer almaktadır. Burada “Malines” dantelleri ve köylü dantelleri öne çıkarken, “Mechlin” ve “Brussels” dantelleri de Antwerp için önemli olmuştur (Jourdain, 1909: 102). Britannica’da yer alan makalelere göre Flandre’nin önce çıkan dantelleri; Brussels, Dutchesse, Buckinghamshire şerit dantelleri (tape) ve Torchon’dur.

Mechlin dantelleri ünlü Felemenk dantelleri arasındadır. Belçika’da üretilen bu tip bobin dantelleri adını üretildiği Mechelen’den almaktadır. Diğer bobin dantellerinin aksine bu dantel iğnesiz yapılmaktadır. Bu dantel özellikle kadın giyiminde tercih edilmiş ve onuncu yüzyıla kadar varlığını korumuştur (TRC Leiden, 2019: 1). Çiçekli tasarımı, transparan görüntüsü ve gözenekli yapısı ile Mechlin dantelleri Fransa için de önemlidir. Diğer Fransız dantelleri ile etkileşim halinde olan bu dantel, 18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde 16. Louis’nin Alençon tasarımlarına ayırt edilemeyecek kadar çok benzemiştir. Fransa’da özellikle yaz danteli olarak tercih edilmiştir. Süslemelerde bolca kullanılmış, ağ (reséau) zemini kullanılmadan önce birçok süslü zemin denemesi yapılmıştır (Jourdain, 1909: 104-105). Mechlin danteline desen alanları kalın 'gimp' ipliğiyle çevrelenmiş ve vurgulanmıştır. 18. yüzyılın sonlarına doğru, 'eis' zemini olarak bilinen örgülü bir zemin kullanımı, Mechlin'in bir özelliği haline gelmiştir ve 19. yüzyıla kadar kullanılmaya devam etmiştir (Leader, 2013: 11-32).

“Brussels” dantelleri de adını bulunduğu bölgeden alan danteller arasındadır. Flandre’de yapılan danteller arasında öne çıkmaktadır. “Brussels” danteli üretiminin ne zaman başladığı kaynaklarda kesin bilgiler ile yer almamaktadır. “Lord Chesterfield’in 1741’deki yazısına göre ise İngiltere’de görülen en ince danteller Brüksel’de yapılmıştır. Brüksel’de bulunan Béguinage bölgesi İngiliz turistlerin sıklıkla ziyaret

ettiği büyük dantel yapım merkezidir” (Jourdain, 1909: 195). Jourdain; “Brussels” dantellerinin 18. yüzyılda ünlendiğinden, öncesinde ise uzman danel üreticilerinin bu dantelin karakterini ortaya çıkarttıklarından bahsetmektedir. “Brussels” danteli bir çeşit bobin dantelidir, motifleri ayrı yapıp genellikle “drochel” zemin üzerinde birleştirilir, farklı zeminli örnekleri de vardır. Genellikle pamuk ipliğinden yapılmaktadır” (Britannica, 2018: 1). Ayrıca motiflerin birbiri ile dikişler ve bağlantılar ile tutturulmuş örnekleri de bulunmaktadır. Genellikle doğadan esinlenen motifler görülmektedir. “Dantellerdeki rölyef etkisi; çiçeklerin ve yaprakların detaylarına yassı ve kalın ipliklerin iğne ile dikilerek şekillendirilmesiyle verilmektedir” (Jourdain, 1909: 195-196). “Brussels” danteli adı hazır ağ üzerine nakış ya da işleme yapılan dantelleri de kapsamaktadır (Britannica, 2018: 1). “Duchesse” danteli de Belçika’nın öne çıkan dantelleri arasındadır. Bir tür bobin danteli olan “Duchesse” adını ise Brabant düşesi Marie-Henriette’den almaktadır. Baskın çiçekli motifleri ile popüler olan bu dantel “Brussels” dantelinden daha ucuzdur. Bu dantelde zemin yerine ince bağlantılar ve örgüler kullanılmaktadır (Britannica, 2010: 1).

Almanya’da el yapımı danteller ve nakışlar 16. yüzyılın ilk zamanlarında çoğunlukla din adamları ve soylular için yapılmıştır. Nürnberg’te yaşayan Barbara Uttmann (Uthmann) 16. yüzyılın ortalarında Saxony şehrinin Harz Dağları’nda kalın ağ işlerini geliştirmiş ve Almanya’ya bobin dantelini tanıtmıştır. Bu sanat kendisinin Brabant Protestanlarından öğrendiği bir iştir. 1561’de kendi fabrikasını Annaberg şehrinde kuran Barbara sanatını Bavyera ve tüm ülkeye yaymıştır. Almanya’da dantel üretimi başlıca Saxony, Potsdam, Plauen, Berlin, Nürnberg, Annaberg, Hamburg ve Dresden şehirlerinde gerçeklemiştir. Dresden, Torchon, Malta ve Brussels danteli taklitleri Almanya’da da üretilmiştir. Plauen şehri dantel üretimi ile öne çıkmaktadır. Plauen’de oluşturulan dantel endüstrisi Avrupa’ya ve Amerika’ya kadar yayılmış 19. yüzyıla kadar etkisini sürdürmüştür. Öyle ki; makinelerin gelişmesi ile makinede üretilen Plauen danteli Paris’deki Dünya Sergisi’nde kalitesi ve güzelliği ile büyük ödülü kazanmıştır. Plauen şehri için önemli olan Plauen danteli, I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) etkisi ile çok zarar görmüş, tekrar eski haline dönememiştir. Günümüzde az da olsa üretimi devam etmektedir. Söylentilere göre ince dantel üretiminin değerinin

farkında olan Almanlar, eski ve hazır tüm dantelleri almıştır. Dönemin Alman imparatoriçesinin bunları sarayda kullanarak moda olmasını sağlamış ve bu dantelleri “Alman Danteli” olarak tanıtmıştır (Morris, Hague, 1923: 25) (Jackson, 1950: 159-160).

İngiltere’de popüler olan Torchon danteli çoğunlukla Avusturya’da Erzgebirge’de yapılmıştır. Köylü kadınlar geçimlerini belli dönemlerde bobin danteli yaparak kazanmışlardır. Dantel sanatının buraya Amsterdam’dan ve İtalya’dan geldiği düşünülmektedir. Dantellerde çan çiçeği, elma, kalp ve gül favori motifler arasında yer almaktadır (Levetus, 1903: 165-212). Dantel süsleme amacı ile kullanılması haricinde sosyal mesaj da verebilmektedir. Avusturya Krallığı topraklarında seyahat eden köylülerin giysilerinin dantel ve işleme zenginliğinin o hakkında bilgi verebildiği düşünülmektedir.

Dantel Danimarka için de oldukça önemlidir. Dantel üretiminin tohumları 4. Christian zamanında Tønder şehri çevresindeki köylüler tarafından atılmıştır. El yatkınlığı ve bu sanata duyulan ilgi, yaşlı ve gençleri bir araya getirerek “Tønder” danteli geliştirebilmelerine olanak sağlamıştır (Morris, Hague: 1923: 25). Dantel üretimi İngiltere’den oldukça etkilenmiş, “Tønder” dantelleri de İngiltere’de popüler olmuştur (Levey, 1983: 61). Dantelin özgünlüğü ve üretiminin korunması için devlet bazı önlemler almış ve yasalar çıkartmıştır. “Danimarka danteli desenleri biraz daha kalın işlenmesi ve yapımında Danimarkalı işçilerin düğüm yerine yeni bobin eklemeleri nedeniyle teknik farklılık ve daha kalın iplik kullanılması haricinde, Valenciennes ve Mechlin dantellerine oldukça benzemektedir” (Levey, 1983: 61). Bobin ile yapılması ve çiçekli tasarımları Mechlin dantellerine benzemektedir. “Tønder” danteli orijinal bir stile sahip olmamıştır (Britannica, 2018; 1) (Görsel 45).

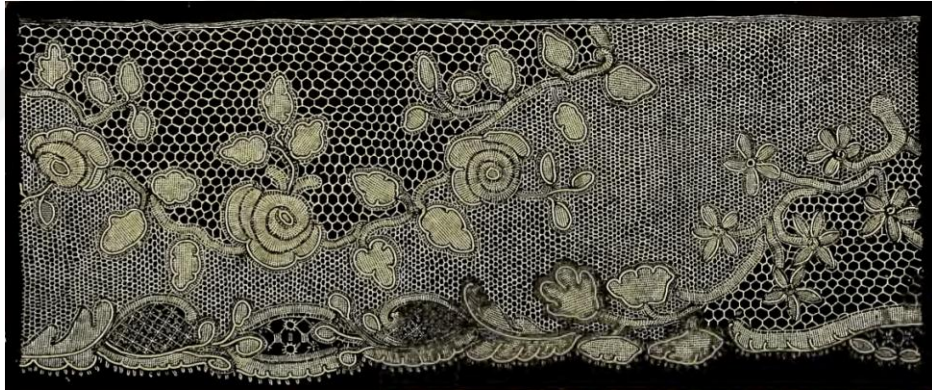
Görsel 45: Danimarkalı Tønder Danteli (Morris, Hague, 1923: 25).

1.4.2. Birleşik Krallık, Asya ve Diğer Ülkelerde Dantel

Birleşik Krallık, özellikle İngiltere; Sanayi devrimi ve Avrupa ile olan etkileşimi sayesinde dantel tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Birleşik Krallığın dantel dünyasına kazandırdığı birçok dantel örneği vardır. Dantel yapımı İngiltere’de Herfordshire, Derbyshire, Oxfordshire, Somerset ve Hampshire şehirlerinde ve daha çok bilinen Devonshire, Buckinghamshire, Bedfordshire ve Northamptonshire şehirlerinde sürdürülmüştür (Jourdain, 1908; 81). Genel olarak bakıldığında dantel üretimi ülke topraklarının iç bölgelerinde yapılmaktadır. İngiliz dantel üreticileri genellikle yeni bir dantel geliştirmekten çok bilinen dantellerin daha ucuza üretilmesi, kısmen de türevlerinin oluşturulması üzerine yoğunlaşmışlardır (Levey, 1983: 57). Hontion, Bucks point (Buckinghamshire), Bedfordshire, Lille ve Torchon dantelleri

İngiltere'nin öne çıkan dantelleri arasındadır. Sanayi Devrimi sonrasında dantel makineleri ve makinede üretilen dantelleri ile İngiltere adından söz ettirmiştir. “İngiliz dantellerinin; Kuzey Amerika’ya İngiliz İmparatorluğu’nun diğer bölgelerine ve Avrupa’ya satıldığı bilinmektedir” (Levey, 1983: 57).

“Point d’Angleterre” bobin danteli İngiltere ve Brüksel’in önemli dantelleri arasındadır. “Brussels” dantelinin ipliği, tekniği ve deseni İngiltere danteli ile yarışacak niteliktedir. Öyle ki; İngiltere ve Fransa 1660’larda çıkardığı kanunlarla “Brussels” danteli kullanımını yasaklayarak kendi dantel üretimlerini koruma altına almışlardır. O dönemde bazı üreticilerin yasakla baş etmek için “Brussels” dantellerini “point d’Angleterre” olarak sattıkları bilinmektedir (Britannica, 2019; 1). Görsel 46’da eski bir “point d’Angleterre” örneği verilmiştir

Görsel 46: Point d’Angleterre (Jackson, 1900: 127).

“Buckinghamshire” danteli de adını üretildiği yerden alan danteller arasındadır, “Bucks point” olarak da tanınmaktadır. “Bucks” dantelleri “Tønder” dantelinin bir formu olan bobin dantelleridir. Teknik olarak İngiliz “Lille” dantellerine benzemektedir ve desenlerinde “Mechlin” danteli gül motiflerine sıkça rastlanmaktadır (Britannica, 2019: 1) .

Bir diğer İngiliz danteli ise “Hamilton” dantelleridir. Bunlar “Lozenge” olarak da adlandırılmaktadır. Lozenge; “Torchon” benzeri deseni ile basit bir danteldir. İngiltere’nin Yorkshire, Ripon şehirlerinde ve İskoçya’da da yapılmıştır. Hamilton Düşesi’nin 1752’de üretimine başlatması ile “Hamilton” adıyla bilinmiştir. Detayları ile güçlendirilen dantel; giysi ve aksesuarlarda tercih edilmiştir (Jourdain, 1908: 82) . Özellikle bebek giysileri, vaftiz giysilerinde görülen “Hollie point” danteli, 18. yüzyılın başlarından 19. yüzyılın başlarına kadar giysilerde kullanılmaya devam eden bir İngiliz dantelidir. Kabartılı kenarları bulunmayan, tamamen düz olan bu dantellerin tasarımlarında geleneksel temalar (çiçekler, kuşlar, hayvanlar, geometrik şekiller ve bazen de metinler) resmedilmiş, motifler sıkıca işlenmiştir (Leader, 2013: 11-32).

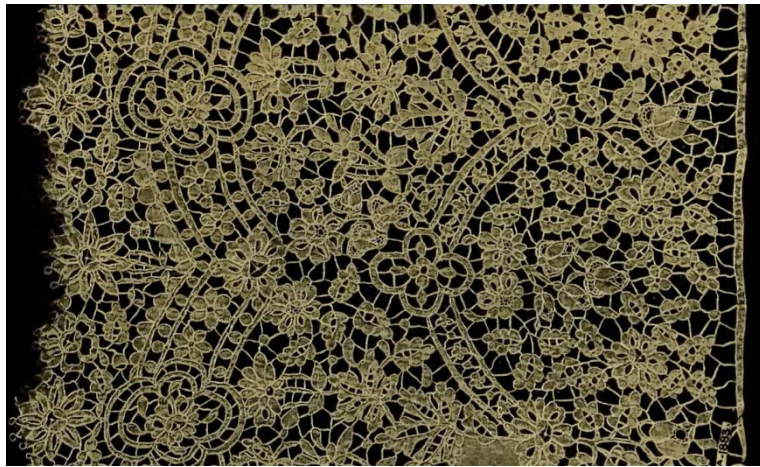
Danteller İngiltere’de geniş kullanım alanına sahip olmuştur ve İngiltere’de hızlıca değişen dantel moda akımlarına uyum sağlamakta zorlanmıştır. Giyim, süsleme, ev tekstli ve kilise kullanımlarında kendini göstermiştir. Farklı ülkelerden gelen danteller de ülkede alıcı bulmuştur. “18. yüzyılda Alençon dantelleri İngiltere’de “point à l’Aiguille” olarak bilinmektedir” (Jackson, 190: 222). İngiltere bobin dantellerinde kullanılan iğneleri 1636’lara kadar Fransa’dan ithal etmiştir (Jourdain, 1909: 266). “İpek ve metal iplikler ile yapılan dantel çoğunlukla döşemeliklerde, resmi tören giysilerinde, üniformalarda ve uşak elbiselerinde görülmüştür” (Levey, 1983: 59-60). İngiltere’den günümüze birçok eski bobin örneği ulaşmıştır (Jourdain, 1908: 82) .

Hontion’un dantel üretimine Alva şehrinden kaçan Felemenk mülteciler ile başlamış olduğu düşünülmektedir (1568 - 1577). “Hontion” danteli Devon şehrinde üretilen bir İngiliz bobin dantelidir. Belçika dantellerine benzetilse de daha acemicedir, özellikle 19. yüzyılda çiçekli motifleri sıklıkla noktalı zemin üzerinde birleştirilmiştir (Britannica, 2018: 1). Hontion danteli kraliyet kullanımında da oldukça önemli olmuştur. Kraliçe Victoria’nın(1837-1901) kızları; Kraliçe Alexandra ve Kraliçe Mary’nin “Hontion” danteli gelinlikler ile evlendikleri bilinmektedir (Britannica, 2019: 1). “Hontion” danteli daha sonra makine dantellerine adapte edilebilmiştir. Motifler makine zemini üzerine işlenmiştir (Britannica, 2019: 1).

İrlanda dantel yapımına önem veren ülkeler arasındadır. Özellikle dantel makinelerinin kullanımından önce iğne dantelleri büyük önem taşımaktadır. Farklı kaynaklar incelendiğinde ise Carrickmacross, Kenmare, Youghal ve Limerick dantelleri öne çıkmaktadır. Dantel üretimi ve ticareti ile öne çıkan Dublin ve Londra’da metal iplik ticaretinin de yapıldığı ve 1750’lerde metal iplik ile yapılan dantellerin bu şehirlerde üretildikleri bilinmektedir (Levey, 1983: 61).

“Youghal” danteli, “İrish point” danteli olarak da bilinmektedir. Bu dantel patates kıtlığı (1845-1852) olarak adlandırılan dönemde iş ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkmıştır. İtalya’dan Mother Mary Ann Smith tarafından getirilen parça dantelin rahibelerin incelemesi ve çözümlemesi ile bu dantel ortaya çıkmıştır. Bu dantel tamamen iğne ile ve pamuk ipliği ile yapılmaktadır (Britannica, 2019: 1), (Irishlaceguild, 2019: 1).

Öne çıkan bir diğer dantel ise “Limerick” dantelidir, kaynaklarda kasnak danteli olarak da geçmektedir. Bu dantel Limerick şehri yakınlarındaki Mount Kennet’de yapılmış, bir İngiliz dantel üreticisi tarafından beğenilmiştir (Britannica, 2012: 1). Limerick dantelleri İrlandalı kadınlar tarafından sevilmiştir. Genellikle kasnak üzerinde çalışılmıştır (Jourdain, 1905: 272-273). Görsel 47’de eski bir “Limerick” dantel örneği verilmiştir.

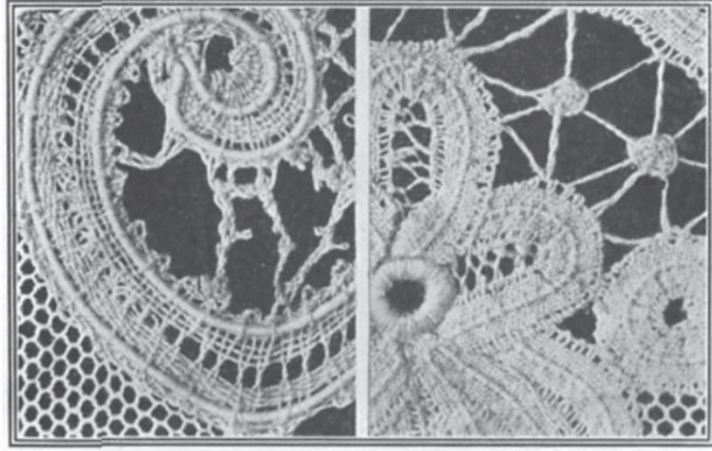

Görsel 47: Eski Bir Limerick Dantel Örneği (Jackson, 1900: 177).

“Carickmacross” danteli adını üretildiği yer olan Carickmacross’ şehrinden almaktadır; başka şehirlerde de üretilmektedir. İğne ve aplike tekniği ile yapılan dantellerdir. İlhamını İtalyan dantellerinden almıştır. İlk Carrickmacross stili; patiska kumaşından kesilen şekillerin makine ağı üzerine aplike edilmesi ile oluşturulmuştur. Nakış tekniği ile yapılan bu dantelde makine ağ zemin üzerine motifler aplike edilir. (Middleton, 1939: 4). Ağ üzerine yapılan örneklerinden farklı olarak gipür formları vardır, gipürlerde de ağ zemin kullanılmamaktadır. Çiçekli ve kıvrımlı desenlidir, motifler dikişler ile boyutlandırılabilir (Britannica, 2019;1). Dantel üreticileri bu danteli önemli bir gelir kaynağı olarak görmüş ve yoksul kesim zengin kesimin dantel siparişlerini karşılamak için çalışmıştır. Dantelin İngiltere’den İskoçya’ya taşındığı düşünülmektedir. İskoçya’da yeni tekstil sanayisini oluşturmaya yönelik çabalar önceleri keten yetiştiriciliği ve dokumacılığına, daha sonra ise beyaz nakış (white work) üzerine yoğunlaşmıştır. Üretilen danteller genellikle ülke içinde kullanılmıştır. Hamilton Düşesi bu durumu değiştirip ticaretini canlandırmak için az da olsa girişimlerde bulunmuştur. “Hamilton” Danteli Hamilton şehrinde üretilirken, “en beyaz ve en ince dantel” olarak nitelendirilen bobin dantelleri de Glasgow şehrinde üretilmiştir (Levey, 1983: 61).

Dantel sanatı Avrupa’da en narin ve zarif örneklerini verirken; Asya ve diğer ülkelerin özellikle ilk örnekleri az ve kaba detaylar ile yapılmıştır. Genel olarak incelendiğinde ise daha geometrik karakterlidir. Bu dantellerin teknikleri ve karakterlerinin oluşmasında toplumların alışkanlıkları, yaşam biçimleri ve kültürleri oldukça etkili olmuştur.

Arap kültüründe dantel kapsamında ele alınan makrome tekniği öne çıkmaktadır. Makrome sanatının on üçüncü yüzyıl Arap dokumacılığına dayandığı düşünülmektedir. Bu tip makromeler dokunan havlu, peçe, şal gibi kumaşların fazla ipliklerinin oluşturdukları saçakların dekoratif bir biçimde şekillendirilmesi ile oluşmuştur. Mağrib istilas (632) ile İspanya ve Avrupa’ya makrome sanatı taşınmış ve yayılmıştır (Colton, 1979: 445). Makromelerin haricinde Arapların “point Arabian” ve “Arabian Lacet” dantellerini yaptıkları görülmektedir. Bu danteller ağır ve sert perde dantelleridir. Görsel 48’de Arap Danteli” ile “Arap Lacet”i görselleri beraber verilmiştir.

Görsel 48: (sol) Arabian Danteli, (sağ) Arabian Lacet (Cliffort, 1913: 13).

Tığ ile yapılan danteller adını kullanıldığı araç olan tığdan almaktadır. Bu teknikte motifler zincir yapılarak oluşturulurlar. Osmanlı İmparatorluğu himayesindeki Tunus’un tığ işi dantelleri yaparak üne kavuştuğu bilinmektedir. Bu, batı kökenli kaynaklarda Tunus İlmeği “crochet Tunusien” şeklinde yer almaktadır (Balkanal, 2014: 46). “Tığ oyası yapılırken bazı teknikler kullanılmaktadır. Bu teknikler; zincir tekniği, sık iğne tekniği, örümcek tekniği, fıstık tekniği ve dolgu tekniğidir” (Uray & Gümüş, 2018: 357). 1 aslında dantel tekniği kullanılarak yapılan kenar süslerini ifade etse de bazı kaynaklarda dantel olarak ele alınmıştır.

Türk danteli olarak adlandırılan Oya Avrupa’da 16. yüzyılda tanınmıştır. 1954 yılında dantel olarak Fransız Akademisi Lügatına girmiş ve Batı dillerinde de bu adla tanınmıştır (Kahveci & Bahşioğlu, 2001: 7). Oya’lar Anadolu’da; tığ, firkete ve iğne gibi çeşitli araçlar ile üretilmektedirler.

Parşömen üzerinde ya da bir zemin üzerinde üretilmiyor olması, belli kültürel teknik ve motifler içermesi ve kullanım alanına göre bazı sosyal anlamlar yüklenmesi Oya örneklerinin ayırıcı özellikleri arasındadır. Türkiye’de dantel çoğunlukla iğne ya da tığ ile yapılmaktadır. Avrupa’nın aksine dantel yapımında bobin kullanımı kişisel ilgiden öteye gidememiştir. Oyalar Türk kültürü ile bağdaştırılmıştır ve önemli bir yere sahip olmuştur.

“Oya; süslemek, süslenmek amacıyla ve taşıdıkları mesajlarla bir iletişim aracı olarak kullanılan iğne, mekik, tıg, firkete gibi aletlerle yapılan bir Türk elsanatıdır. Genellikle aynı tür iplik kullanılan bu tekniklerde, ipler halkalanarak, zincir çekilerek, birbirine bağlanarak, düğüm atılarak ve bazen de pul, boncuk, payet kullanılarak şekillendirilir” (Türk El Sanatları, 1993).

Johnstone’a göre; Türkiye’de ve Ermenistan’da “Oya” ya da iğne ile yapılan ağ, modern Yunanca terimi “bibille”; düğümler arasında kısa uzunlukta iplikler bırakılması şeklinde yapılmaktadır. “Punto Avorio” danteli ile benzerlik göstermektedir (Johnstone, 1926: 17 -18).

Kıbrıs altın ve gümüş dantellerin bolca yapıldığı bir yer olmuştur. Köylüler kalın iplikler ile dantel üretmişlerdir. Görsel 49’da ipek iplik ile üretilen bir Kıbrıs danteli yaka örneği verilmiştir.

Görsel 49: Beyaz İpek Kıbrıs Bobin Danteli (1950 Sonrası) (Jackson, 1900: 142).

Kaynaklarda Ermeni dantelleri ile ilgili çok fazla bilgi bulunmaktadır. Dantel sanatına başlandığı tarih de kesin olarak bilinmemektedir. Tashijan’ın belirttiğine göre erken dantel örnekleri; on dördüncü yüzyılda Ermeni kraliçelerinin giysileri üzerindeki

süslemelerde görülmektedir. Dantel yapım sanatı özellikle Ermeni kızlarının eğitiminde önemli olmuştur. İpek ve pamuk dantel yapımında sıkça kullanılmıştır. Dantel yapımı ve süslemesini ticari amaçlar için yapmayan Ermeniler 19. yüzyıla kadar herhangi bir pazar için ciddi bir üretim yapmamışlardır. Ermeni dantelleri daha çok örtüler, süslemeler, yakalar ve giysi süslemelerinde kullanılmışlardır (Tashijan, 1923: 3).

Büyük ihtimalle bobin dantelleri Macaristan’a Saxonlar tarafından getirilmiştir. Macaristan’da iğne ve bobin dantelleri yapılmış olup, nakışlı süslemeler de görülmektedir. İğne danteli “Halaser” olarak bilinmektedir. Macar kadınları süsleme sanatını elbiseleri ve eşyaları için kullanmışlardır. Macar “point”, yani “Magyaröltés” çok fazla ilerleme kaydedememiştir. Bobin dantelleri az kullanılmış; altın iplik ile yapılan bobin dantelleri kadınların giydiği uzun keten duvakların kenarlarını süslemiştir. Bu duvaklar aynı zamanda “Magyaröltés” ile de süslenmiştir; genç kızlar açık, orta yaşlı ve yaşlı kadınlar koyu tonlar tercih etmişlerdir (Levetus, 1911: 30-34) .

Powys’a göre gerçek dantelin güzelliği neredeyse tamamen dantelin tasarımına bağlıdır ve dantel üreticileri dantelin tasarımından çok, inceliğine odaklanmış durumdadır. Ona göre bir parça dantel her mesafeden güzel olmalı ve keşfedilmemiş bir güzellik hissi yaratmalıdır. Amerika’nın ilk zamanlarında dantel üreticileri Boston yakınlarındaki Ipswich’e yerleşmiş, “Buckingham point” danteli yapmışlardır. Kullandıkları bobinlerin bambudan yapıldığı söylenmektedir. Dantel uzun zamanlar boyunca Amerika modasında yer almamıştır (Powys, 1919-1920: 20-21).

I.5. Dantellerin Kullanım Alanları

Danteller ait oldukları bölge, kültür, gelenek ve ihtiyaçlar doğrultusunda geniş bir kullanım alanına sahip olmuştur. Dantelin hassas bir ürün olması nedeniyle günümüze ulaşan örnekleri az olsa da, eski danteller; portreler, desen kitapları, yazılı kaynaklar ve özel koleksiyonlar dantel kullanım alanları hakkında kılavuz niteliğindedir. Dantel tercihleri ve kullanım biçimleri dantel kullanım alanlarını araştırırken dikkat edilmesi gereken detaylar arasındadır.

Danteller; botlar, manşetler, yakalar, jartiyerler, ayakkabı gülleri, eldivenler, mendiller, masa örtüleri, yemek peçeteleri gibi geniş kullanım alanına sahip olmuştur (Jourdain, 1903: 41). Danteller ayrıca; başlıklarda ve başlık sarkıtlarında, şapkalarda, saç aksesuarlarında, bonelerde, duvaklarda, yakalarda, yüz örtülerinde, kravatlarda, göğüslüklerde, kostümlerde, gelinliklerde, giysi detaylarında, kollarda, pelerinlerde, eldivenlerde, mendillerde, iç çamaşırı ve geceliklerde ve daha birçok alanda kendini gösterirken ev dekorasyonunda da; örtüler, perdeler, masa örtüleri, yatak odası ve banyo süslemeleri, yatak örtüleri ve firfırları, paneller ve hatta cenaze tabutlarında geniş bir kullanım alanı bulmuştur.

Kaynaklarda Türk Danteli olarak geçen Oya ise başörtüsü, bebek yüz örtüsü, bohça kenarı, çay tepsi örtüsü, kare masa örtüsü, fiskos, portmanto örtüsü, fular, gecelik yakaları, havlu kenarları, kına eldiveni, mendil, mutfak takımı, oturma odası, perde, salon takımı, sehpa örtüsü, vitrin takımı, yaka çiçeği, yatak örtüsünün etek kenarı ve yazmalarda kullanılmıştır (Uray & Gümüş, 2018; 359). Geleneksel çeyiz kültürümüzde süsleme amaçlı kullanılan kenar ve ara dantelleri; çarşaf, yastık ve yorgan kenarlarında çok sık görülen uygulamalardır. Günümüzde ise havlu kenarlarında, giysi süslemelerinde, çanta, şapka gibi aksesuar uygulamalarında görmek mümkündür. (Yalçinkaya, 2012: 1). Dantellerin kullanım alanları incelenirken; giyim ve dekorasyon olarak iki parçada incelenmesi daha doğru olacaktır.

1.5.1. Giysilerde ve Aksesuarlarda Kullanılan Danteller

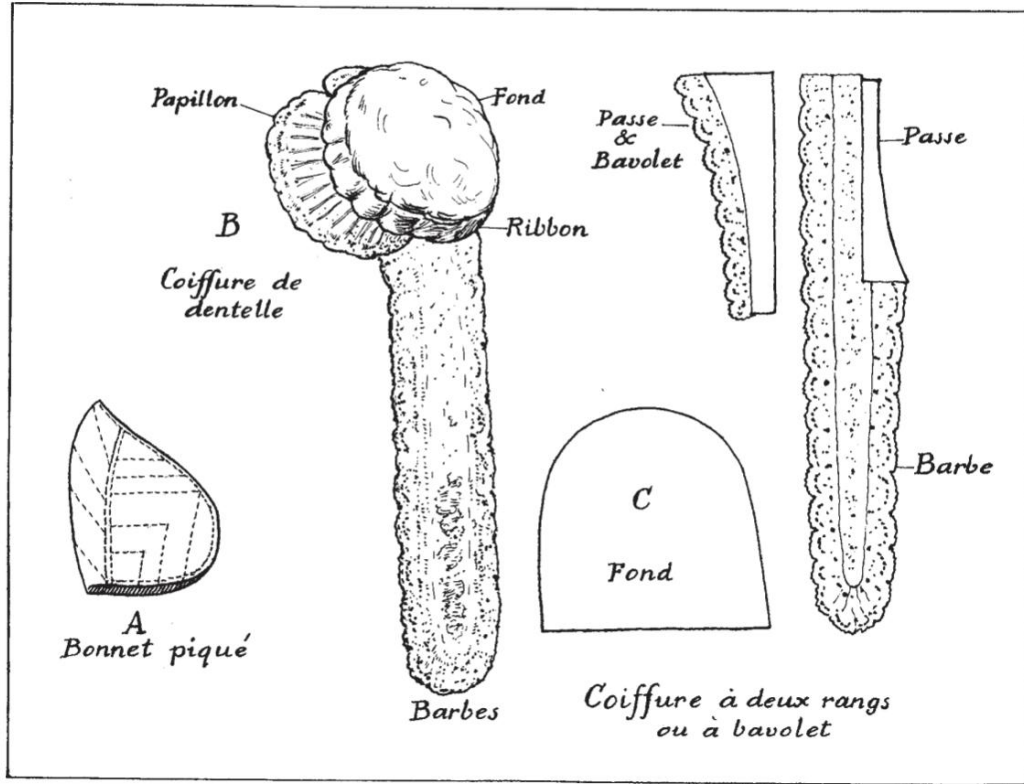
Giysilerde kullanılan danteller ait oldukları bölgeyi ve kültürü yansıtmaktadır. Değişen moda akımlarının da dantel kullanım alanlarına etkisi oldukça büyüktür. Danteller giysiler üzerinde desen oluşturulmasından; yaka, manşet ve etek süslemelerine ve detaylarına kadar birçok farklı biçimde görülmektedir. Pahalı malzemeler oldukları için daha çok krallar, kraliçeler, hanedan üyeleri, soylular ve dönemin zenginleri tarafından tercih edilmiş, din adamlarının giysilerinde de yer almıştır. Farklı bölgelerde köylülerin ve yoksul kesimlerin de dantel kullandığı görülmektedir. Dantelin tekniği, hammaddesi, aracı ve kalitesi de bu noktada ayırım yapılmasını sağlayan detaylar

arasındadır. Danteller giysi üzerinde kullanılmasının yanı sıra, giysi aksesuarlarında da kendilerini göstermektedir özellikle; dantel başlıklar, kravatlar, önlükler, yakalar, kol firfırları ve iç etekler öne çıkmaktadır. Görsel 50’de 14. Louis Dönemine (1643-1715) ait bir kol firfir detayı verilmiştir.

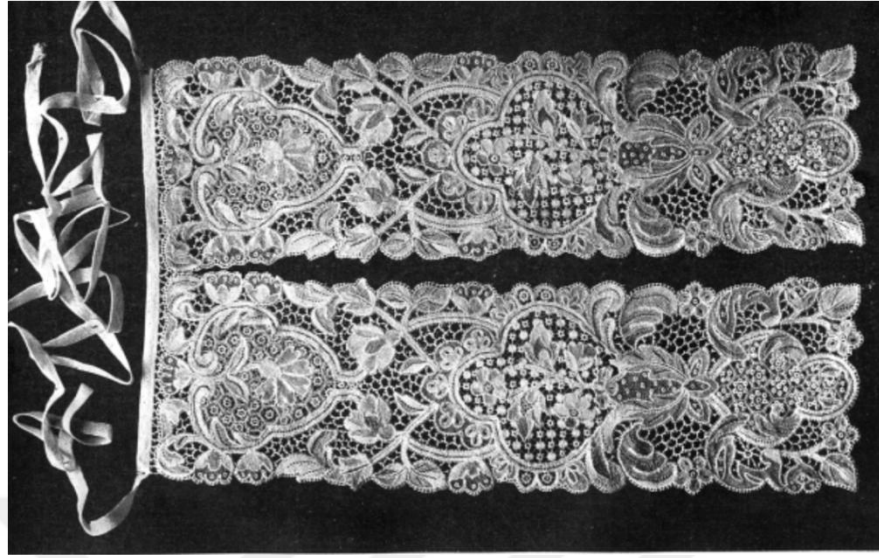
Görsel 50: 14. Louis Dönemine (1643-1715) Ait Bir Kol Detayı (Palliser, 1875: 146).

Gravür baskıların yaygın olduğu 17. ve 18. yüzyıllarda kadınlar, moda olan farklı türdeki dantel başlıklar, taçlar ve sarkıtlar ile resmedilmiştir (1921, 14). Dantel başlıklar dantel sarkıtlar ile süslenerek de kullanılmıştır. Başlık sarkıtları; stil yorumlamalarına dayanan ve büyük oranda anı eşyası olarak nesillere aktarılabilmiş dantel gruplarıdır. Sonraki zamanlarda, daha farklı kullanılabilmesi için, başlıkların arkasına ayrı firfırlar ve sarkıtlar eklenmiştir. Başlıklar varlık durumunun ve zevkin ifadesi için önemli bir araç olarak da görülmüştür (Levey, 1983: 68). Başlıkların stilleri zamanla değişse de dantel kenarların orijinal formlarını korudukları görülmektedir. Dantel başlıklarda (Coëffure de dentelle) firfir ya da kelebek sevilerek kullanılmıştır (1921,16). Görsel 51’de bir başlığa ait parçaların çizimleri verilmiştir.

Görsel 51: Dantel Başlık Parçaları (1921; 17).

Erkek giyiminin bir parçası olan kravatlar; kadınların başlıkları kadar yaygındır. Kravatlar ilk zamanlarda dantel yakalar gibi kullanılmış, bağlanmış ya da fiyonk yapılmıştır (Görsel 52). Boyun aksesuarları; bol bağlanma stilleri ile 18. yüzyılın ilk on beş yılında çok sık biçimde görülmüş, daha sonra ince keten ya da dantel gömlek fırfırları altında bağlanmıştır. 1675’lerde dantel kravatlar modayı takip eden Avrupalılar tarafından giyilmiştir. Bu kravatlar ya tamamen dantel, ya ince dantel şeritle süslenmiş ya da dantel detayları ile kullanılmıştır. Bu tip kravatlar ilk olarak İngiltere’de II. Charles dönemine (1630-1685) yakın bir zamanda görülmüştür. Kadınlar “Steinkerque” olarak adlandırılan dantel kravatları kullanmış, daha dar dantel olan bu kravatlar boğazda çaprazlanarak şekillendirilmiş ve bitişi düğme deliği ya da broş ile sabitlenmiştir (Jackson, 1904: 229-230).

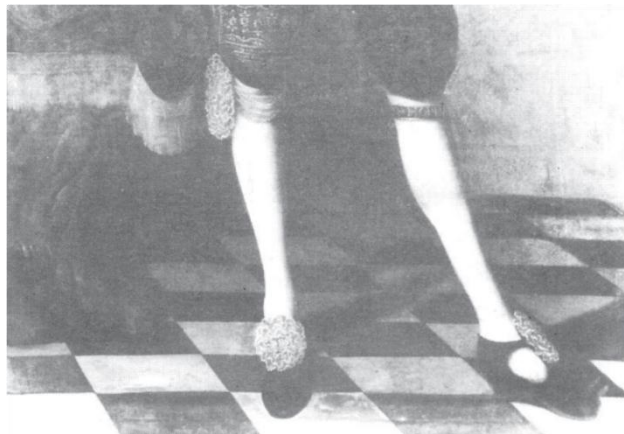
Görsel 52: Dantel Kravat Örneği (Jackson, 1904: 131).

Önlükler bazen resimsel motifler ile görülebilen aksesuarlardandır. 18. yüzyıl boyunca; normalde ince muslin kumaş ile hafif nakış süslemeli ya da bazen dantel bordür ile yapılmış ve moda giysilerin bir parçası olmuştur. Dantel önlükler elbiselere zenginlik katmakla birlikte dönemin moda dantellerinin kullanılmasına da olanak sağlamıştır.

Kol firfırları, ya da “engageante”ler hem kadın hem de erkek giysilerinde kullanılmış önemli kostüm detaylarındandır. Kol firfırları; başlık sarkıtları gibi, 18. yüzyıl boyunca genel şekli ve desenleri değişime uğramıştır. 18. yüzyılın ortalarından itibaren firfırlı kollar; dantel kenarlarda farklı kullanımlara kolayca uydurulabilen düz bordür formundayken, geniş muslin kumaşlar, iri gözenekli dokunmuş kumaşlar ya da ağlar ile birleştirmiştir. 1750’lerin başlarında ise “ağlayan firfırlar” dikkat çekmektedir. Bu geniş kol firfırları 1770’lerde demode olmaya başlamış ve 1780’lerde geniş kol firfırlarının yerini küçük farbalar almıştır. Ayrıca bu zamanlarda muslin kumaşlar dantelden daha sık kullanılmaya başlanmıştır. 18. yüzyılda muslin kumaştan yapılan dantellerin diğerlerine göre daha fazla kullanıldığı ve üretildiği tahmin edilmektedir (Levey, 1983: 70).

Yakalar da dönemin modası ile değişime uğramış giysilerin önemli bir detayı olmayı sürdürmüşlerdir. Yakalarda dantel, nakış ve muslin kumaşlar çoğunlukla tercih edilmiştir. Dönemin moda dantelleri yakalarda yer almış ve biçimlendirilmiştir. Yakaların 1533'te II. Henry ile evlenen Catherine De Medicis tarafından Fransa'ya tanıtılmış, 1558-1603 yılları arasında ise I. Elizabeth'in de gösterişli yakaları ile moda ikonu haline gelmiştir (Ok, 2016: 2). Jackson da kırma yakaların evriminin Catherine de Medici ile ilişkilendiriliğinden bahsetmektedir (Jackson, 1903: 167). Yakalarda kullanılan danteller, yakanın boyutları, katmanları, kumaşları kullanacak olan kişiye ve döneme göre farklılık göstermiştir.

Ayakkabılar erkekler için daha göz önünde olmuş, kadınlar uzun etekler giydikleri için ikinci planda kalmıştır. Dantelin ayakkabıların, botların, çizmelerin detaylarında, içlerine giyilen çorapların süslemelerinde ve hatta doku yaratması için ayakkabıların yüzeyinde kullanıldığı görülmektedir. Özellikle 16. ve 17. yüzyılda dantelin yer aldığı sertleştirilmiş kırma yakalar, "Fontange" isimli saç aksesuarlarının yükselteleri, başlık sarkıtları, ağır farbalalar ve derin kol firfırlarının katmanları göze çarpmaktadır. Bu kullanımları haricinde dantellerin ayakkabılar üzerinde kullanımı sokakların pis ve tozlu olmasından kaynaklanmaktadır (Earnshaw, 1987: 21). Görsel 53'te ayakkabı üzerinde kullanılmış bir dantel örneği verilmiştir.

Görsel 53: Güllü Ayakkabı Bandı, James Hay First Earl of Carlise, 1628 George Geldorp Portresinden (Earnshaw, 1987: 21).

Dantel modası; ayakkabıların üzerindeki bant detayları ve rozetler ile kendini göstermiştir. Bazı durumlarda ayakkabıdan bile büyük olan bu rozetler, ayakkabı sahibinin çevresine arabası ve hizmetkarları olduğu mesajlarını iletmektedir. 17. yüzyılın ilk on beş yılında yumuşak İspanyol derisinden yapılan botlar ayakkabıların yerini almıştır. Görsel 54’te görüldüğü gibi dantel kullanım da ayakkabıların şekline uyum sağlamış; dantel botların kova gibi açılan geniş üst kısımlarında katmanlı bir biçimde dışarı düşürülerek kullanılmaya başlanmıştır ve bu şekilde dantel, botun üst kısmındaki boşluğu da doldurmuştur (Earnshaw, 1987: 21-24).

Görsel 54: Canions, Fransız Modası, 17. Yüzyıl Ortası (Earnshaw, 1987: 23).

1.5.2. İç Mekan ve Ev Tekstillerinde Kullanılan Danteller

İç mekanlarda kullanılan danteller genellikle keten iplikler ile üretilmiş; bej tonları, sarımsı krem ya da gri tonlarda tercih edilmiştir. El yapımı danteller gibi makine dantelleri de ev dekorasyonunda yer almış ve genellikle küçük parçalar daha çok elde yapılmış dantellerden tercih edilmiştir. Bu danteller; yemek odası büfelerinde ve servis

masalarında, kütüphane ve çalışma masalarında, yatak örtülerinde, perdelerde, tuvaletlerde ve yastıklarda kullanılmıştır. Yemek masalarında ve yatak örtülerinde dantel seçimi daha çok mobilyanın rengi ve stiline göre yapılmıştır. Yatak örtüsü dantellerinin aynı zamanda odanın rengi ve dokusu ile uyumlu olması gerektiği düşünülmüştür. Yatak örtülerinde genellikle Normandy Cluny, ince File, Torchon, ince İrlanda tığ işi danteller tercih edilmiştir (Wright, 1917: 51). Sanayi Devrimi sonrasında ise dantel kullanımı daha alt kesimlere ulaşmış, özellikle ev tekstilinde geniş metrajlarda üretilebilmesi daha bol ve büyük parçalar halinde kullanılmasını sağlamıştır.

Sanayi Devrimi öncesi danteller perdelerde oldukça fazla kullanılmıştır. İç perdeler basit ve ince tutulmuş, dantel kenarlar ile süslenmiş bazen de fileler ile birleştirilmiştir. Krem ve bej tonları tercih edilen renkler arasındadır (Wright, 1917: 51). Pahalı olması nedeniyle ev tekstillerinde danteller çok yaygın olamamıştır. Kullanıldığı miktar ve model, evin gelir düzeyi ve zevki hakkında bilgi vermiştir. Sanayi Devrimi sonrasında ise perdeler makine dantelleri pazarı için güçlü bir ürün grubu oluşturmuştur. Dantel tasarımcılarının özgür bırakıldığı tek alan olan dantel makine perdeleri, makine danteli ticaretinin gelişen ve istikrarlı üretim dalları arasında yer almıştır. 19. yüzyılın sonlarında büyük miktarlarda üretilen perdelerin estetik değerleri ne olursa olsun orijinal bulunmuş ve makinelerin teknik kapasitelerinin tamamının kullanılabilmesi ile oluşturulmuştur (Levey, 1983: 109). Türkiye’de ise elde yapılan dantel perdeler sadece zengin kesimin evlerinde kullanılmamış, gelenek ve görenekler ile bütünleşerek evlerde yerini almıştır. Özellikle tığ ile yapılan danteller perde süslemelerinde tercih edilmiştir. Bölgelere göre tasarımları ve teknikleri değişim gösterebilmektedir. Karadeniz’de dantel perde kullanımı özellikle geçmişte yoğun olarak görülmüş,

gelenekler haline getirilerek yapımı nesilden nesile aktarılabilmektedir (Balkan, 2014: 48). Türkiye’nin diğer bölgelerinde de dantel perde kullanımına rastlamak mümkündür. Özellikle sayfiye bölgelerinin küçük pencerelerinde rustik kornişler ile kullanılan tamamı el örgüsü dantel perdeler ya da kumaş kenarı dantel olan perdeler görülmektedir.

2. BÖLÜM

MONOKROMATİK BASKI VE DANTEL EFEKTLİ BASKILAR

2. BÖLÜM

MONOKROMATİK BASKI VE DANTEL EFEKTLİ BASKILAR

2.1. Tekstil Tasarımında Tek Renkli Desenler

Tekstil tasarımında tek renkli (monokromatik) tasarımlar önemli bir yere sahiptir, bunlar tek düze (monoton) olarak da ifade edilebilmektedirler (Meller & Elffers, 1991: 187). Tekstil desen tasarımında motiflerin; karakteri, boyutu, teması gibi özellikleri kullanılacak olan renklerin seçilmesinde önemli rol oynamaktadır. Monokromatik yani tek rengin tonlarından oluşan renk skalası sıkça tercih edilmektedir. Monokromatik tekstil yüzeyi tasarlanmadan önce renk özü, doygunluk ve değer bilgilerine hakim olmak önemlidir. Genel olarak bakıldığında monoton yani tek düze baskılar daha az şablon gerektirdiği için düşük maliyetlidir.

2.1.1. Renkler, Renk Kombinasyonları ve Monokromatik Renk Skalası

Renk algısı ise insan yaşantısının önemli bir parçasıdır. Gözlerimiz bizim bu dünya ile görsel iletişim kurmamıza olanak sağlarken, aynı şekilde renklerin beyin aracılığı ile algılanmasında da büyük rol oynamaktadır. Gözün rengi algılaması basitçe incelendiğinde üç ana aşama öne çıkmaktadır; gözün ışığı emilimi, retinada hissedilen uyarıların optik sinirler ile beyne iletimi ve beyindeki görsel korteksin bu sinyalleri yorumlaması şeklinde açıklanabilmektedir (Broadbent, 2001: 1).

Renk ile ilgili yapılan yorumlar, rengin sadece göz ile algılanmadığından, beynin de algı üzerinde etkisi olduğundan bahsetmektedir. Beyin renk algısını; duygusal arka plan, yaşanmışlıklar ve kültürel faktörler gibi durumlarla farklılaştırabilmektedir yani; görülen renk dışında hissedilen şey de renk algısını etkileyebilmektedir. Renklerin insanlar üzerindeki etkisi aynı olmasa da belirli genellemeler yapılabilmektedir. Kırmızı dikkat çekici, yeşil sakinleştirici, sarı neşeli, mavi memnun ve mor asil bir enerji yaymaktadır (Martel, 1995: 85). Toplumların değer yargılarına göre renklerin etkileri ve

enerjileri incelendiğinde farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin kırmızı renk Avrupa için tehlike, Fransa için asalet, Mısır için ölüm, Hindistan için yaşam, Japonya için öfke, Çin için mutluluk anlamları taşıyabilmektedir. Renk kombinasyonları yapılırken kullanılacak olan alan, kullanım amacı, kullanıcı bilgisi renk seçimi konusunda değerlendirilmesi gereken verilerdir (Özdemir, 2005: 397).

İnsanlar günlük yaşamlarının birçok alanını yaptıkları renk tercihleri ile şekillendirmektedir. Monokromatik renk şeması hazırlanmadan önce renk bilgisine sahip olmak da oldukça önemlidir . Renkler, aralarındaki nitelik farklarına göre tanımlanmaktadır. Her rengin farklı ve belirgin nitelikleri vardır bunlar renk özü, değer ve doygunluklarına göre belirlenebilmektedir.

Renk kelimesi ile rengin özü kelimesi aynı şeyi ifade etmektedir . Renk özü rengin en saf formudur; siyah gri ya da beyaz katılmamıştır. Renk özü Itten'in renk teorisi çarkı üzerinden tarif edildiğinde, çember üzerinde yer alan renklerin birbirleri arasındaki ortak farklılıktır (Clayton, 2007: 1). Renk özü rengin en baskın özelliğidir, rengin adlandırılmasında rol alır. Bir insan ışığın yaklaşık 150 rengini ayırt edebilmektedir, bu renkler kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi ve mor'dan türemiştir . Her renk, birbirine yakın ilişkili bir renk özü ailesine aittir . Bir renk, birden fazla renk özü içerse de bu renk özleri farklı oranlarda bulunurlar ve bir tanesi daha baskındır. Bir rengi tanımlarken sadece renk özü dikkate alınması yeterli değildir. Renkler; renk özüne sahip kromatik, tanımlanabilir bir renk özü olmayan akromatik ve birden fazla renk özlerine sahip olan polikromatik olarak tanımlanabilmektedir (Taşkın, 2012: 63). Renk aynı zamanda sıcaklığına göre sınıflandırılır. Renk çemberinin yarısı sıcak, yarısı ise soğuk renklerden oluşur. Kırmızı ve sarıyla ilişkilendirilen renkler sıcak renklerdir. Bir alanda öne çıkar. Soğuk renkler, mavi ile ilişkilendirilen renklerdir ve daha geri planda kalırlar (<http://renketkisi.com/renk-cemberi.html>, Erş. Tar. 07.01.2019).

Renk değeri ise bir renk örneğinin göreceli açıklık ya da koyuluğudur , renklerin yansıttığı ışık miktarının ayırt edilmesidir . Bir rengin özünü değiştirmeyen siyah ve beyazdır; siyah en koyu ya da düşük değere, beyaz ise en açık ya da yüksek

değere sahiptir (Clayton, 2007: 1). Bir rengin ton değerini daha koyu ya da açık karakterli bir değer ile karıştırmak gereklidir (Taşkın, 2012: 63).

Bir rengin kroması ise o rengin saflığı , yoğunluğu ya da içerisindeki doğal gri miktarıdır. Bir rengin tayf içindeki en yüksek değere sahip halidir , yoğunluğu ya da parlaklığı, sönüklüğü ya da canlılığıdır . Doygunlaştırılmış renk, mümkün olan en güçlü şekilde ortaya konmuş renktir Doygunlaştırılmış renk en yüksek şiddete ve parlaklığa sahiptir. Doygun bir renk tonu , bir ya da iki ana rengin karışımlarından oluşur , üçüncü bir ana renk , siyah, beyaz ya da gri içermez içerm ez. Renk çemberi üzerinde doymuş renkler yer almaktadır (Taşkın, 2012: 64). “Bir rengin doymuşluğuyla kastedilen o rengin tonunu oluşturan unsurların, renk içinde ne kadar derişik ya da seyreltik bulunduğudur. Doygunluk sözcüğünün yanısıra kroma (chroma) ve saflık (purity) sözcükleride aynı anlamda kullanırlar” (<http://www.kansaialtan.com//terms/ara/Renk%20doygunlu%C4%9Fu>, Erş.Tar. 12.01.2019)

Kırmızı, sarı ve mavi renk çemberinde ana renklerdir. Yeşil, turuncu ve morara renklerdir. Her ara renk, iki ana rengin arasında bir mesafede olur. Yeşil; mavi ve sarının karışımından, turuncu; kırmızı ve sarının karışımından, mor; mavi ve kırmızının karışımından oluşur. Ana ve ara renklerin birleşmesinden oluşan renklere ise üçüncül renkler denir (<http://renketkisi.com/renk-cemberi.html>, Erş. Tar. 01.07.2019).

Renkler birbirleri ile farklı etkili kombinasyonlar yaratabilmektedir . Genel anlamı ile armoni bir bütünün parçaları arasındaki uyum ; sempatik, düzen, denge, göze hoş gelen anlamına gelmektedir . Renk armonisi ise, renklerin efektif ve hoş görünen biçimde nasıl oluşturulabileceğini gösteren renk kombinasyonlarıdır (Koca ve Koç, 2008: 173). Itten’in renk çemberi (Görsel 55) üzerinde oluşturulan altı farklı önemli renk kombinasyonu ya da armonisi vardır. Araştırıldığında yaygın olarak rastlanan altı klasik renk şeması vardır: analog, tamamlayıcı, üçlü, çapraz tamamlayıcı, tetradik (çift tamamlayıcı olarak da bilinmektedir) ve rek renkli (monokromatik). Bu renk kombinasyonları kişilerin renkleri belli bir çerçeve altında bir araya getirebilmesi için klavuz niteliğindedir.

Görsel 55: İtten'in Renk Çemberi

(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Farbkreis_Itten_1961_RYB.svg,
Erş. Tar. 01.07.2019).

Analog renk armonisinde çember üzerinde birbirinin yanındaki renkler kullanılarak analog renk armonisi elde edilir . Kırmızı-mor ve kırmızı, kırmızı ve oranj, oranj ve sarı, sarı ve yeşil, yeşil ve mavi komşu renklerle armoninin örnekleridir . Bu tür armoniler kontrast armoniler kadar çarpıcı olmamasın a rağmen , monokromatik armonilerden daha dikkat çekicidirler (Koca ve Koç, 2008: 174).

Tamamlayıcı renk armonisi çember üzerinde seçilen bir rengin tam karşısındaki ya da karşı yakınındaki rengin seçilmesi ile meydana gelmektedir. Tamamlayıcı renk uyumu aynı zamanda çok güçlü bir kontrast da sağlamaktadır (Farkas, 2001: 246). Bu renk kombinasyonlarında seçilen renklerin tonlarının değiştirilmesi farklı etkiler yaratabilmektedir.

Üç renk armonisinde; renk çemberinin etrafında eşit aralıklarla yerleştirilmiş üç renkten oluştuğu için uygun bir şekilde adlandırılmıştır. Renkler düz bir çizgi ile bağlandığında, bir üçgen oluştururlar (Ertan, 2018: 3). Bu şekilde seçilen üç rengin genellikle biri diğer ikisine göre daha doygun denk gelmektedir (Farkas, 2001: 246).

Çapraz tamamlayıcı renkler seçilen bir rengin renk çemberi üzerindeki karşıt renginin komşularını kapsamaktadır (Farkas, 2001: 246). Örneğin; sarı, kırmızı-mor ve mavi çapraz tamamlayıcı renk armonisi oluştururlar.

Dörtlü (tetradik) en çok renk varyasyonu sağlayan renk şemasıdır. Bu şemada iki çift karşıt renk kullanır. Eğer bu dört renk eşit miktarda ve doygunlukta kullanılırsa hem görselin dengesi bozulmakta, hem de baskın rengin ne olduğunu belirsizleştirmektedir (Özyaşar, 2018: 6).

Monokromatik, oluşturulan renk uyumları arasında en kolay olanıdır. Sadece tek bir rengin farklı değer ve doygunluklarından meydana gelmektedir (Farkas, 2001: 246). Farklı bir tanımla ise Monokromatik renk armonisi tek bir renk özüne sahiptir. Bir renk ve bu rengin belli miktarlarda beyaz , gri ve siyah katılmış diğer tonlarını barındıran tonlarıdır (Taşkın, 2012: 63). Bir rengin en açıkından en koyusuna geçişteki armoni ton armoni olarak adlandırılır (Koca ve Koç, 2008: 173).

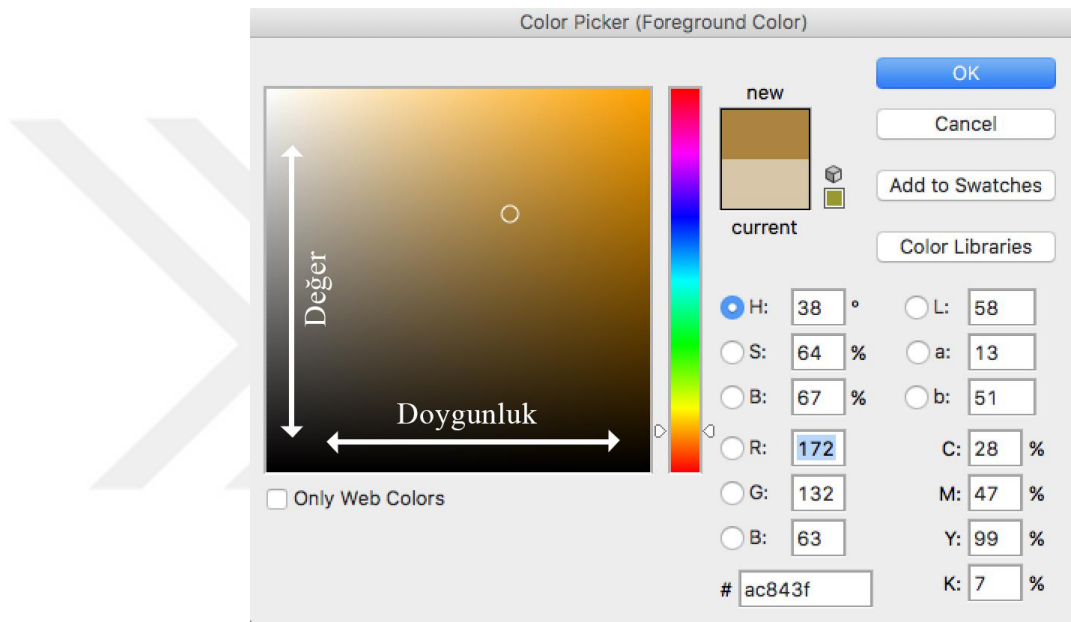
Monokromatik renk gruplarının yönetimi kolaydır, her zaman dengeli ve görsel olarak çekici görünmektedir ancak; kontrast eksikliği vardır, diğer renk armonileri gibi canlı değildir. Bu armonilerin kullanım alanlarında renk ile belirginleştirme yapmak oldukça zordur (Joyce, 1993: 46). Görsel 56'da kırmızı renk özü seçilerek yapılan monokromatik renk grubu verilmiştir

Görsel 56: Kırmızı Monokromatik Renk Grubu (Gözde Yıldız, 2018).

Monokromatik renkler tasarımcıların tercih ettiği renk grupları arasındadır. Özellikle bilgisayar ile yapılan tasarımlarda monokromatik renk skalasının doğru oluşturulabilmesi oldukça önemlidir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan bilgisayarlı tasarım programlarında Görsel 57'de verilen örnekteki gibi bir renk seçim ekranında seçilen rengin değer ve doygunluk değerleri ile oynandığında ortaya çıkan her ton o

rengin özünün bir tonuna aittir, seçilen renkler ile oluşturulan grup ise monokromatik renk armonisini vermektedir. En sağ altta kalan siyah ve en sol üstte kalan beyaz yani tonlar renk sayılmadıkları için siyah, beyaz ve tek bir renk özü ile yapılan kombinasyonlar da monokromatik renk grupları arasında yer almaktadır. Desen tasarımlarının dışında; herhangi bir görsellerin de tek bir renk ve tonlarından oluşması algı üzerinde farklı bir etki yaratmaktadır.

Görsel 57: Bilgisayar Destekli Tasarım Programlarında Değer ve Doygunluk Ayarlanması (Gözde Yıldız, 2018).

Görsel 58’de bir fotoğraf soldan sağa üç farklı biçimde yorumlanmıştır. Çok renkli çekilmiş fotoğraf ortada siyah/beyaz, sağda ise mavi ve tonlarından monokromatik olarak yeniden düzenlenmiştir.

Görsel 58: (Soldan Sağa) Orijinal, Siyah/Beyaz ve Mavi Tonlamalı Görsel (Gözde Yıldız, 2018).

Tekstil tasarımında monokromatikler ayrı bir kategori olarak ele alındığı gibi farklı tasarım tiplerinin de monokromatik olanları vardır. Tarihin her döneminde beyaz zemin üzerine yapılan tek renkli boyalı/baskılı kumaşlar beğenilmiş ve kendine has desen karakteri ile tekstil tarihinde öne çıkmıştır (Meller & Elffers, 1991: 187). Görsel 59’da beyaz zemin üzerine tek renk baskı örneği ve detayı verilmiştir.

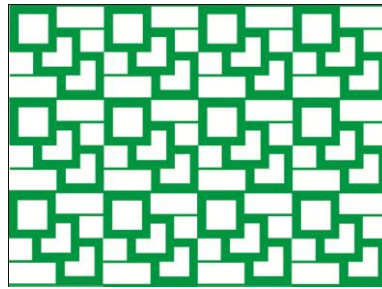
Görsel 59: Beyaz Kumaş Zemine Pigment Boya ile Yapılan Monokromatik Baskı Örneği (Uygur & Yüksel, 2013: 39).

Bir kumaşa desen uygulanırken; desenlendirme işlemini gerçekleştirecek şablon ya da rulo bir önceki ile doğru hizalanmış olmalı, desen ve renkler uygun bir biçimde sıralandırılmalıdır (Meller & Elffers, 1991: 94).

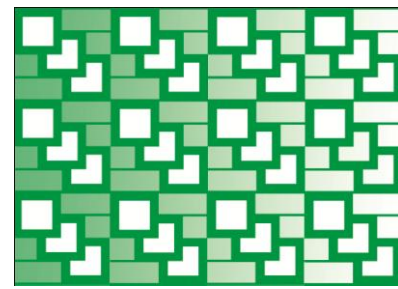
Renklerin bir alan üzerindeki kompozisyonu algı üzerinde farklı etkiler yaratabilmektedir. Koester'ın da belirttiği gibi; renkler birbirileri ile ilişki kurar ve etkileşim halindedir. Arka zemin ya da bitişiğindeki alan bir rengin daha açık ya da koyu, parlak ya da gri gözükmese sebep olabilir. Kumaşa olan uzaklık ve üzerindeki desenin çeşidi, boyutu ve rengi gibi özellikleri kumaşın renk ve boyutunun algılanması üzerinde etkilidir (Koester, 1993:2). Monokromatik desen motiflerinin birbirlerine olan boyut, parlaklık ve dizilim ilişkisi de aynı şekilde desenin algılanması üzerinde yanıltıcı bir etkiye sahip olabilir.

Baskı tasarımında bir rengin açık ve koyu tonlarını içerebilen monokromatik tasarımlar tek bir şablon ya da rulo ve belirli aşamalar ile oluşturulabilir, bu teknik half-etching (yarı-yedirme) olarak bilinmektedir. Seçilen tonlar birbirleri ile oldukça farklı olduğunda her bir ton ayrı bir renk olarak düşünülüp ayrı bir şablon ile aşamalı olarak yapılmalıdır (Meller & Elffers, 1991: 187). Monoton tasarımlar bir renk ve beyazın kullanılması ile oluşmaktadır. Monoton desenler basit ya da karmaşık, motifleri ise modern ya da geleneksel uygulanabilir (Joyce, 1993: 46). Monoton tasarımlardaki motifler genellikle açık zemin üzerine koyu renk uygulanmışlardır. Bunlar koyu zemin üzerinde açık tonlu motiflerinin baskısına göre daha düşük maliyetlidir.

Görsel 60'ta monoton, Görsel 61'de monokromatik desen örneği verilmiştir. Monokromatik desenlerin seçilen rengin tonları arasında efekt değiştirebildiği, renk skalasından çıkmadan tonlama ile geçiş de yapılabildiği görülmektedir. Monokromatik desen tasarımları monoton baskıları da kapsamaktadır.

Görsel 60: Monoton Desen
Çalışması (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 61: Monokromatik
Desen Çalışması (Gözde Yıldız, 2019).

Kumaşın yüzeyi, tutumu, esnekliği ve ağırlığı gibi özellikleri de kumaşın tasarımının bir parçasıdır. Yüzeyin parlak, mat, dokulu ya da pürüzlü olması baskı asamasında baskıya farklı bir efekt katabilmektedir. Baskı yapılacak kumaşın yüzeyi ve tutumu da baskı kalitesini etkilediği göz önünde bulundurulmalıdır.

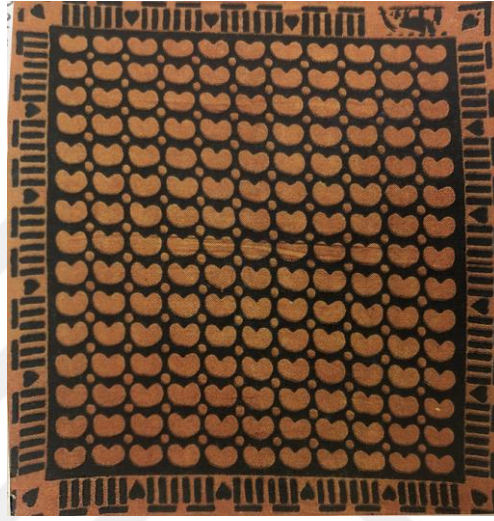
2.1.2. Tekstil Tarihinde Monokromatik Tasarımla ve Üretim Yöntemleri

Boya ve baskı birlikte ele alındığında her iki tekniğin hem geleneksel hem de çağdaş üretimlerinde monoton ve monokromatik desen tipleri beğenilerek kullanılmış ve tekstil tarihinde ayrıcalıklı bir yere sahip olmuştur. Hemen hemen her baskı tekniği ve yöntemi ile monoton/monokromatik baskılı tekstiller üretmek mümkündür.

İlk tekstiller doğal boyar maddelerle renklendirilmişlerdir. 30.000 yılı aşkın bir süre önce, ince bir biçimde ezilerek ve su içerisine karıştırılarak renkli mineraller boyama amaçlı kullanılmış ama kalıcı sonuçlar elde edilememiştir. Mineraller harici boyama amaçlı kullanılan bitkisel ve hayvansal boyalar ise su ve fermentasyon ile elde edilmiştir (Broadbent, 2001: 1). Desen tasarımına duyulan ilgi; teknolojinin ve kimyanın gelişmesi, desen tasarımının farklı anlam ve boyutlar kazanması, moda etkisi ve çevresel faktörler ile gelişim göstermiştir. Geçmişten günümüze desen çalışmalarının tekstil ürünlerine aktarılması için birçok yöntem geliştirilmiştir. Tekniklere ek olarak desenler de kullanım yaygınlığı ve karakteristik yapıları ile belli başlıklar altında toplanmış ve bir stil haline gelmiştir. Geçmişten günümüze yaygın olarak bilinen baskı türleri başlıca; kalıp baskı, şablon baskı, silindir baskı, film baskı, transfer baskı ve ink-jet baskı olarak çeşitlenerek gelişmektedir. Tekstil yüzeyine baskı uygulama çeşitleri olarak ise direkt, aşındırma ve rezerve tekniklerinden söz edilebilir.

Kalıp baskı yapılan ilk tekstil baskı yöntemi olmuştur. En eski örnek Mısır mezarlarında bulunurken, daha sonrasında Hindistan ve Avrupa'ya da ulaştığı bilinmektedir (Meller & Elffers, 1991: 3). Kalıplar genellikle ahşap malzemeler üzerine desenin oyularak işlenmesi ile hazırlanır. Ahşap kalıplar kullanım öncesi suya dayanıklı

hale getirilir ve genellikle ıhlamur ağacı tercih edilir. Baskı efekti basıncın her alana homojen uygulanması durumunda ince kalan çizgiler görülebilmektedir. Homojen ve devamlı baskı üretmek oldukça zordur. Türkiye’de yazmacılık sanatının temelini de bu baskı yöntemi oluşturmuştur. Görsel 62’de monokromatik bir yazma örneği verilmiştir (Uygur & Yüksel, 2013: 14).

Görsel 62: Yüzeyi Tamamen Dolduran Yazma Örneği (Türker, 1996: 22).

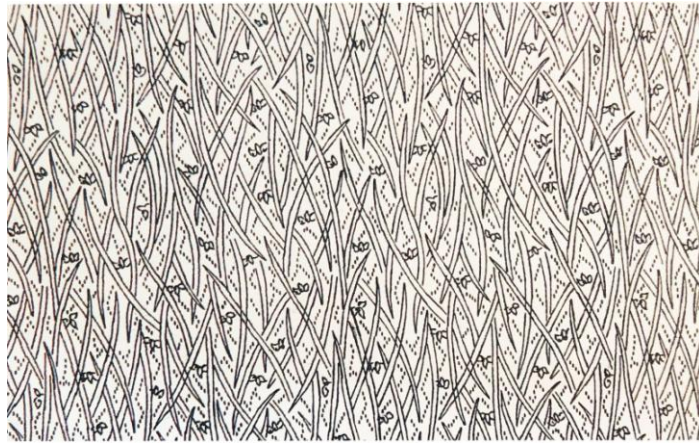
Kumaş desenlendirmede kullanılan bir diğer yöntem rezerve tekniğidir. “Geleneksel rezerve boyama tekniklerinin temel prensibi, kumaşın boya emilimine karşı direnç oluşturabilmesidir. Bunun için kumaş yüzeyi fiziksel yöntemlerle ya da doğal maddelerle kapatarak rezerve edilir ve boyanır” (Ercivan, 2017: 88).

Bir dönem Avrupa ve Amerikada popüler olan mavi rezerve kumaşlar indigo ile rezerve baskı yapılan kumaşlardır. İndigo boyar maddesi haricinde farklı renkli doğal boyar maddeler ile de rezerve boyamalar yapılabilmektedir. Beyaz bir zemin üzerinde tek bir boyar madde ve birkaç aşama ile tonlamalı ya da tek aşama ile net desenler monokromatik kompozisyonların ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Meller & Elffers, 1991: 47). Görsel 63’te monokromatik rezerve baskı örneği verilmektedir.

Görsel 63: Papağan Motifi Rezerve Baskı Örneği
(Yangk & Narasın, 2000: 40).

Uzak Doğu’da yapılan bir diğer rezerve baskı çeşidi de “katazome”dir. Japonca’da “kata” şablon deseni, “zome” boya anlamındadır. Suda çözünen pirinçten yapılan macun-rezerve maddesi kesilmiş şablon aracılığı ile uygulanır, desenin netliği ve devamı şablonun başarısıdır (Yangk & Narasın, 2000: 60). Geleneksel katazome kumaşlarında da monokromatik ve monoton tekstil örneklerine rastlanmaktadır. Görsel 64’te katazome baskı örneği verilmiştir.

Görsel 64: Katazone Baskı Örneği (Yangk & Narasın, 2000: 60).

Tek renkli tasarımlar tarihin hemen hemen her döneminde görülmektedir. Özellikle doğal boyaların kullanıldığı dönemler tekstil tarihinde önemli bir yere sahiptir ve indigo boyar maddesi ile üretilmiş tek renkli tasarımlar oldukça fazladır. Batik

boyamaların tek renk boyar madde ile yapıldıkları monokromatik renk kombinasyonlarını görmek mümkündür (Meller & Elffers, 1991: 404). Görsel 65'te monokromatik batik boyama örneği verilmiştir. Günümüz modern sanatçıları antik shibori tekniklerini hem korumaya hem de bakış açısını ve heyecanını geliştirmeye çalışmaktadır (Spring & Hudson, tarihsiz: 22).

Görsel 65: Batik Boyama ile Desenlendirilen Kumaş Örneği Örneği
(Yangk & Narasın, 2000: 47).

Kumaş zemini boyanmış ve fikse olmuş boyar maddenin çeşitli yöntemler ile bir desen şeklinde tahrip edilmesi sonucunda beyaz veya renkli bir desen olarak basılmasına aşındırma baskı denir. Aşındırma ile yapılan baskıda ise boyaları açan ve temizleyen maddeler kumaş yüzeyine istenilen motife göre çizilir ya da bir kalıp ile buluşturulur, boyanın bölgeden silinmesi ile de desen meydana gelir. Görsel 66'da aşındırma baskı örneği detayı ile verilmiştir (Uygur & Yüksel, 2013: 71-73). Tekstil tarihine bakıldığında aşındırma tekniği ile üretilmiş monokromatik desenler görmek mümkündür.

Görsel 66: İndigo ile Boyanmış Pamuklu Kumaş Üzerine
Aşındırma Baskı Örneği (<http://www.suryafab.in/60s-discharge-printed-fabric.htm>, Erş. Tar. 16.01.2019).

Bakır levha baskı 1765'te Robert Jones tarafından İngiltere'de ve Francis Nixon tarafından İrlanda'da ünlenmiştir. Fransa'da ise Christophe-Phillipe Oberkampf muhtelemeden bakır levha presini 1770'lerde ilk kullanan kişidir. Bakır levha ile yapılan baskıda desen büyük boyutlardaki bakır levhalara işlenmiştir, boya bu levhaların desenlerine uygulanması ve mekanik bir baskı aracılığı ile yüzey üzerine baskı uygulanarak oluşturulmasını sağlamaktadır. Bakır levhaların büyük boyutlarda kullanılıyor olması kumaş üzerindeki tasarımın ölçeklerinin büyük çalışılabilmesine de olanak sağlamıştır (Meller & Elffers, 1991: 3), (Uygur & Yüksel, 2013: 14).

Bu teknik baskılar üzerinde ışık ve gölge etkisi yaratmaya ve resimsel görseller oluşturmaya olanak sağlamıştır. Kalem ve mürekkep çizimi etkisi ve gölgelendirmesi ile birçok monokromatik tekstil tasarım örneği de ortaya çıkartmıştır. Resimsel baskılı kumaşlar (toile de Jouy) ev döşemeliklerinde ve özellikle yatak örtüleri, yatak askıları ve perdelerde kullanılmıştır. Orijinalinde "toile" basit pamuk ya da keten bez anlamına gelmektedir, ancak; 18. yüzyılın ortalarında bu terim daha geniş boyuta ulaşmış, kumaşları süsleyen işlenmiş manzara tasarımlarını da kapsamıştır. Bu manzaralar arasında tarihi sahneler ve anılar da vardır. Bakır levha ya da silindir baskılar genellikle kırmızı, siyah mavi, sepya ya da mor renkli çalışılmıştır. Görsel 67'de monokromatik gravür baskı örneği verilmiştir.

Görsel 67: 1780 – 1790 Gravür Baskılı, Monokromatik, Döşemelik Kumaş Örneği, (http://demodecouture.com/wordpress/wp-content/uploads/2009/10/1780-90_England_PlatePrint_furnish.jpg, Erş. Tar. 22.02.2019).

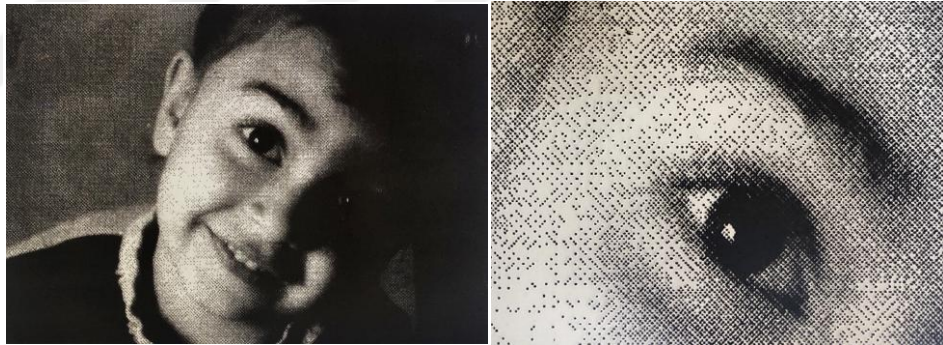
Avrupa iç mekan dekorasyonunda çoğunlukla döşemelik ve perdelik olarak beğenilerek kullanılan ve zamanla tekstil tasarımında bir tarz haline gelen Toile de Jouy kumaşlar; ilk olarak Fransa'nın Jouy Kasabası'nda üretilmiş, kır ve av sahnelerinin veya çeşitli uğraşların resimsel olarak ifade edildiği, pamuklu, tek renkli baskılı kumaşları tanımlamaktadır. Toile de Jouy kumaşlarda çoğunlukla kırmızı-beyaz ve mavi-beyaz (Görsel 68) baskılar tercih edilmiştir (Yıldırım, 2010: 32-34).

Görsel 68: Toile de Jouy Baskılı Kumaş Örneği
(<https://www.irishtimes.com/life-and-style/homes-and-property/interiors/design-moments-toile-de-jouy-c-1760-1.3126777>, Erş. Tar. 23.02.2019).

Şablon baskı olarak da bilinen serigrafi baskılar ince ve gözenekli polyamid ya da polyester bir kumaşın bir çerçeve üzerinde gerilerek elde edilen kalıplarla yapılmaktadır. Her renk için ayrı bir kalıba gereksinim vardır.

Serigrafi baskı ticari olarak 1920’lerde kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle Fransa’da çok sevilen bu teknik modanın hızlı değişimlerine hızlı yanıt verebilmesi ile öne çıkmıştır, diğer baskı yöntemlerinde desenlerin yüzey üzerine işlenmesinden daha pratiktir. Tamamı otomatik serigrafi makineleri de zamanla kullanılmaya başlanmış ve daha hızlı sonuçlar alınmıştır (Meller & Elffers, 1991: 4). Fotoğrafların tramlanarak tonlu etki verecek şekilde düzenlenmesi ve bunların serigrafi tekniğiyle basılması monoton ve monokromatik desenler elde edilmesini sağlamaktadır. Görsel 69’da monokromatik bir örnek verilmiştir.

Görsel 69: Beyaz Kumaş Zemin Üzerine Baskı Haline Getirilen Tramlı Fotoğraf Baskı (Uygur & Yüksel, 2013: 27)

Günümüzde sadece el sanatlarında ve özel üretim amaçlı tercih edilen bir diğer teknik şablon baskı tekniğidir. Bu teknik de monoton ve monokromatik baskı desenlerinin üretiminde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Bakır plakanın silindire uygulanmış şekli olan silindir baskı ile üretilebilen desenler arasında ekose, pötikare, dama ve baklava desenli tekstiller de yer almaktadır ve birçok monokromatik baskı örneğine sahip desen gruplarındandır. Bunlar arasında

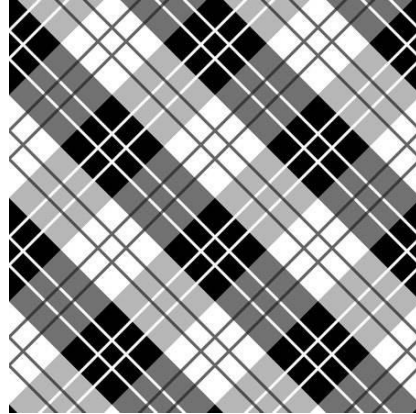
ekose desenler örnek gösterilebilir. Ekose çok renkli gruba dahil olurken basit kareli olanlarında monokromatik örneklere oldukça sık rastlanmaktadır. Dünyada geniş bir kullanım alanına sahip olan bu İskoç kökenli desen stilinin giysiden ev dekorasyonuna geniş bir kullanımı vardır (Wolck, 2016: 2). Bu desen dokuma ile üretildiği gibi; silindir baskı, süblime baskı, serigrafi baskı ve inkjet baskı ile de üretilebilmektedir. Görsel 70’te monokromatik pötikareli kumaş örneği verilmiştir.

Görsel 70: Pötikareli Monokromatik Kumaş Örneği

(<https://www.etsy.com/au/listing/576674502/checkered-cotton-fabric-in-navy-and>, Erş. Tar. 01.03.2019).

Ekose deseni gibi baklava deseni de, renkli birçok örneğinin yanısıra monokromatik örneklere sahiptir. Baklava deseni dört eşit kenarlı; iki dar ve iki geniş açılı bir şekildir, tekstilde daha çok silindir baskı yöntemi ile üretimi yapılmıştır (Merriam Webster, 2019, 1). Görsel 71’de ekose desenli ve Görsel 72’de baklava desenli kahverengi monokromatik bir desen örneği verilmiştir.

Görsel 71: Ekose Desenli Monokromatik Desen Örneği (<https://pinteresst.eu/seamless-argyle-pattern-stock-image-image-8122321.html>, Erş. Tar. 28.01.2019).

Görsel 72: Baklava Desenli Monokromatik Desen Örneği
https://www.123rf.com/photo_108900936_stock-vector-black-and-white-fabric-texture-check-tartan-seamless-pattern-vector-illustration-.html, Erş. Tar. 29.01.2019).

Geometrik kare desenlerin yanısıra puantiye ve çizgili desenler de tekstil yüzey tasarımlarında önemli bir yere sahiptir. Tekstil desenlerinde klasikleşmiş bu grubun da siyah – beyaz ya da bir rengin tonları şeklinde birçok seçenekleri bulunmaktadır (Görsel 73 ve Görsel 74).

Görsel 73: Puantiyeli Monokromatik Kumaş Örneği

(<https://ukfabricsonline.com/polka-dot-polycotton-fabric-7230>, Erş. Tar. 29.01.2019).

Görsel 74: Çizigli Monokromatik Kumaş Örneği

(<https://rebeccaatwood.com/products/ombre-stripe-fabric-in-sea-blues>, Erş. Tar. 01.02.2019).

Piyedepul olarak da bilinen, kesik ya da çentikli karelerden oluşan kazayağı deseni; dokuma ya da baskı teknikleri ile üretilebilmektedir (Random House Unabridged Dictionary, 2019). Genellikle siyah – beyaz olan bu desenin monokromatik örnekleri de bulunmaktadır. Kazayağı desenine benzer köpekdişi deseni de benzer renk skalasına sahiptir. Görsel 75’te monokromatik köpekdişi desenli kumaş örneği verilmiştir.

Görsel 75: Köpekdişi Desenli Monokromatik Kumaş Örneği

(<https://www.ebay.co.uk/itm/Black-White-Check-Dog-Tooth-Geometric-Pattern-Soft-Woven-Made-Upholstery-Fabric-/262141408317>, Erş.Tar. 02.02.2019).

Monoton/monokromatik desen örnekleri arasında çiçek desenli olanlar da bulunmaktadır. Vazolarda ve buket biçiminde kullanılan çiçekler romantik ve düzenli bir etki yaratılmasını sağlamaktadır. Çok renkli seçeneklerinin yanında bu desenlerin monoton (Görsel 76) ya da monokromatik (Görsel 77) örnekleri de bulunmaktadır.

Görsel 76:Saksı Motifli Monoton
Desen Çalışması
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 77: Saksı Motifli Monokromatik
Desen Çalışması
(Gözde Yıldız, 2019).

Tek renkli baskı tasarımları birçok baskı tekniği ve karakteri ile üretilebilmektedir. Genellikle film baskı yöntemi tercih edilen desenlerden biri olan “Linework” yani çizgi/tarama işi, monokromatik örnekler veren desen stilleri arasındadır. Görsel 78’de beyaz zemin üzerine siyah kullanılan monoton bir desen örneği verilmiştir.

Görsel 78: Tarama İş (Linework) Baskı Desen Örneği

(<http://getdrawings.com/white-line-drawing#white-line-drawing-4.jpg>, Erş. Tar. 09.02.2019).

Film baskı yöntemi ile üretilen tekstil desenlerinden biri de Op-art baskılı tekstillerdir. Op-art İngilizce “Optik Sanat” sözcüklerinin kısaltılmış biçimidir. Avrupa’da ortaya çıkmış ve 1960’larda gelişmiştir. Op-art bir derinlik ya da üç boyutluluk yaratmayı amaçlayan soyut sanat ürünlerini kapsamaktadır (Uğur, 2019: 233-234). Op Sanat, insan gözünün bilinçdışı algılama özelliği yardımıyla, çizgi, renk ya da belirli biçimlerin tekrarlanması sonucunda çeşitli yanılsamalar yaratmış, bu şekilde üretilen çalışmalarda iki boyutlu yüzey üzerinde, üçüncü boyut ve hareketi yakalamıştır (Özel, 2007: 396). Bu sanat tekstil baskı tasarımlarında da yerini almıştır. Üretiminde daha çok film, süblime ya da ink jet baskı yöntemleri tercih edilmektedir. Görsel 79’da Op-art baskılı kumaş örneği verilmiştir.

Görsel 79: Op Art Desenli Kumaş Örneği

(<https://radicatextiles.com/filter/portfolio/Op-Art-Houndstooth-Textile-Design>,
Erş. Tar. 01.02.2019).

1860’lardan 1920’lere küçük ölçekli pembe çiçekler pembe zemin üzerinde fark yaratan bir görüntüye sahip olmuştur. Yarattığı kırsal his ve tatlı görünümü çoğunlukla kırkyama (patchwork) tekniği ile yorganlar üzerinde ya da çocuk giysilerinde tercih edilmesini sağlamıştır. Kırsalda “tarçın pembesi” (cinnamon pink) olarak adlandırılrsa da endüstride çift pembe (double pink) olarak bilinmektedir (Meller & Elffers, 1991: 63). Bu tip desenler de monoton ve monokromatik üretimleriyle tekstil desen tarihinde klasikleşmişlerdir (Görsel 80 ve Görsel 81)

Görsel 80: Amerika 1860-80’lere
ait Desen Örneği
(Meller & Elffers, 1991: 63)

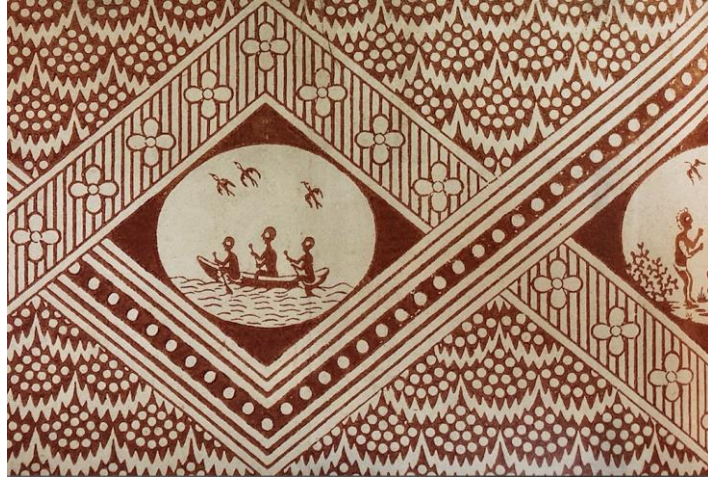
Görsel 81: Fransa, 1860-80’lere
ait Desen Örneği
(Meller & Elffers, 1991: 63)

Bambu desenli tasarımlar monokromatik desenlere verilebilecek örneklerdendir. Floral desenler kapsamında değerlendirilen bambu desenleri genellikle soyut ve yalın kullanılmış ve tekstil desen tarihinde Uzakdoğu etkili yüzey tasarımlarında beğenilerek kullanılmıştır. Bir dönem Doğu'dan Avrupa'ya da büyük miktarlarda bambu desenli ipek ve kağıt panel ihracatı yapılmıştır. Günümüzde egzotik ve Doğu esintili efektler yaratabilmek için de tercih edilmektedir. Görsel 82'de bambu desenli baskı tasarımı örneği verilmiştir.

Görsel 82: Bambu Desenli Monokromatik Baskı Tasarımı (Gözde Yıldız, 2019).

18. yüzyılda kalıp baskı ile Fransa'da üretilerek Afrika'ya ihrac edilen kumaşlar da (Indiennes de traite) (Görsel 83) monoton desenlere örnek verilebilir. Figüratif motifleri içeren bu tasarımlar, Fransa, Afrika ve Amerika arasındaki köle ve pamuk ticaretinin bir eseri olarak çoğunlukla tek renkli tasarımlar şeklinde üretilmişlerdir (Meller & Elffers, 1991: 376).

Görsel 83: Indiennes de Traite (Meller & Elffers, 1991: 376).

Grotesk desen tasarımları ile kültürel ve tarihi motifler içeren tasarımların da monoton ve monokromatik tiplerine sıkça rastlanmaktadır. Grotesk desenler (Görsel 84) ve Antik Yunan desenleri (Görsel 85) gibi bu tip kültürel içerikli tasarımlar tekstil desen tarihinde bir ilham kaynağı olmuşlardır. Giyim ve ev tekstilinde kullanılan desenler klasikleştiklerinden dolayı zaman zaman yeniden moda olmaktadır.

Görsel 84: Grotesk Motifli
(Meller & Elffers, 1991: 294)

Görsel 85: Antik Yunan Geometrik
Motifli (Meller & Elffers, 1991: 294)

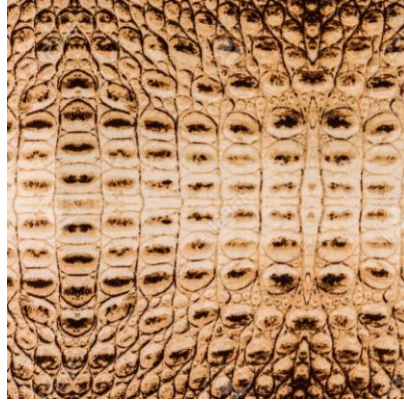
Renk geçişlerine ve keskin detaylara sahip olan hayvan desenleri, tekstil baskı tasarımlarında sıkça görülmektedir. Doğal tonların yansıtılması ya da desen haline dönüştürülmesi şeklinde tek renkli veya monokromatik üretilen bu desenler giyim ve aksesuarlarda çok kullanılan desenler arasındadır. Görsel 86'dan, Görsel 90'a monoton/monokromatik hayvan desenli baskı örnekleri verilmiştir.

Görsel 86: Zebra Deseni (<https://www.kumasistanbul.net/siyah-beyaz-zebra-desen-kumas>, Erş. Tar. 06.02.2019).

Görsel 87: Kaplan Deseni (<https://www.walmart.com/ip/Designer-Fabrics-E408-54-inch-Wide-Gold-And-Black-Tiger-Animal-Print-Microfiber-Upholstery-Fabric/41832422>, Erş. Tar. 06.02.2019).

Görsel 88: Timsah Deseni (https://www.123rf.com/photo_39658728_texture-of-print-fabric-striped-crocodile-leather-for-background.html, Erş. Tar. 01.02.2019).

Görsel 89: Yılan Deseni (<https://www.amazon.com/Snake-Vinyl-Print-Fabric-Green/dp/B00IZP7C3A>, Erş. Tar. 01.02.2019).

Görsel 90: Leopar Deseni (<https://severines.com/fashion/leopard-print-dont-want-plain/>, Erş. Tar. 01.02.2019).

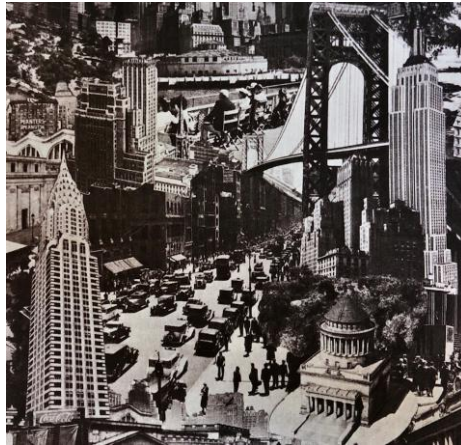
Tekstil desen tarihinde ayrı bir öneme sahip olan, 1951’de Armi ve Vjilo Ratia tarafından kurulan “Marimekko” firması, basit monoton desen örnekleri ile kendine özgü bir stil yaratmıştır. Çok renkli desenlerinin yanında birçok monokromatik desen tasarımına da imza atmıştır. Görsel 91’de tek tenkli Marimekko kumaş örneği verilmiştir (Meller & Elffers, 1991: 440).

Görsel 91: Turuncu Tek Renkli Marimekko Baskı Tasarımı

<https://www.etsy.com/au/listing/628593034/vintage-marimekko-orange-and-brown>,
Erş. Tar. 03.02.2019)

Fotoğrafik baskıların bazıları da monokromatik tema ile desenlendirilen tekstiller arasındadır. Dijital baskı yöntemleri ile daha iyi sonuçlar alınabilen bu desen daha çok ünlü kişiler ve şehir fotoğraflarından oluşmaktadır. Görsel 92’de fotoğrafik bir baskı örneği verilmiştir.

Görsel 92: Fotoğrafik Baskılı Desen Örneği (Meller & Elffers, 1991:326).

Baskı tekniği dışında dokuma ve örme teknikleriyle de monoton ve monokromatik tekstiller üretilebilmektedir. Örneğin Doğu kültüründe erkeklerin baş aksesuarı olarak kullandıkları geleneksel örtüler siyah-beyaz (Görsel 93) ya da kırmızı-beyaz (Görsel 94) renklerle dokunarak üretilmektedir.

Görsel 93:Siyah Beyaz Keffiyeh (<https://fineartamerica.com/featured/keffiyeh-fabrizio-troiani.html?product=canvas-print>, Erş. Tar. 06.02.2019).

Görsel 94:Kırmızı Beyaz Keffiyeh (<https://www.hobbytron.com/UKArmsAirsoftShemaghRedWhite.html>, Erş. Tar. 06.02.2019).

Özellikle monoton desenlerde devamlılık ve netlik önemli olduğu için film baskı yoğun olarak tercih edilirken, gerçekçilik, hızlı ve renk geçişlerinde nüanslar bulunması dijital baskı yöntemlerinin tercih edilmesini sağlamaktadır. Günümüzün gelişmiş ve gelişmekte olan dijital baskı yöntemleri çevreci, pratik, net ve daha düşük maliyeti nedeniyle yoğun olarak tercih edilmektedir.

2.2. Dantel Efektli Tekstil Tasarımları

Tekstil tarihinde ayrı bir yere sahip olan dantel kumaşlar diğer pahalı ürünlerde olduğu gibi tasarım açısından taklit edilmişlerdir. Dantel karakterinin kendine özgü detaylı yapısı bu tasarımların tek renkli üretilmelerinde önemli bir etken olmuştur. Dantellerin yapısında bulunan ilmeklerin, düğümlerin, dolu ve boş alanların üç boyutlu yapısını tek renkli tasarımlarla vermek Toil de Jouy ya da indigo teksillerde olduğu gibi tarihi tarzlarla bir bağlantı kurulmasını sağlamıştır.

Sanayi Devrimi ile el dantelleri önce taklit edilmiş daha sonra da gelişen tekstil baskı yöntemleri ile yüzey düzenlemelerinde de görülmeye başlanmıştır. Dantel desenleri 19. yüzyılda tahta blok baskı ile taklit edilmiş fakat blok baskıda detayların verilmesi zor olduğu için gravür baskıya kadar başarılı sonuçlar alınamamıştır. Kuşgözü, dantel, nakış, ağ desenleri günümüzde birçok baskı yöntemi ile elde edilebilmektedir (Meller & Elffers, 1991: 282). Daha ince detaylı baskı sonuçları için dijital baskı yöntemleri tercih edilmektedir (Görsel 95).

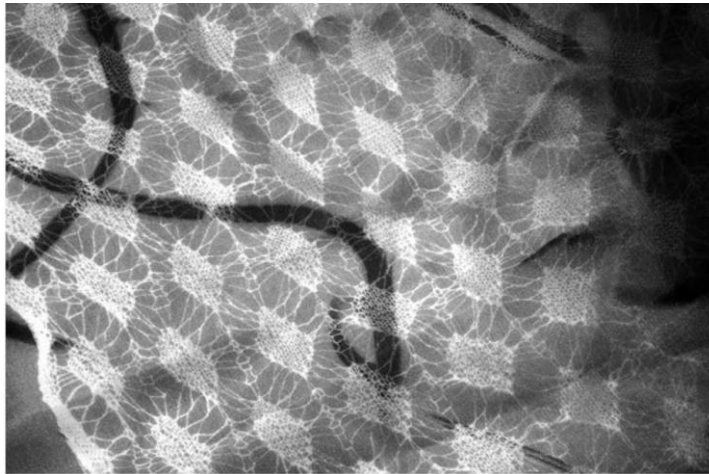

Görsel 95: Dantel Efektli Monokromatik Kumaş Baskı Örneği (Meller & Elffers, 1991: 282).

Dijital bir baskı teknolojisi olan “İnkjet” baskıya farklı bir yorum Nimkulrat’dan gelmiştir. Nimkulrat uzun, güçlü, dayanıklı, gözenekleri net ve rezerve özelliği yüksek olan bir parça dantel ile dantel efektli dijital baskılar yapmıştır. Bu şekilde rezerve baskı yapım aşaması; el ya da makine boya başlığının ayarlanması ile kontrol edilebilmektedir. Bu şekilde yapılan baskı hem farklı dantel efektleri ortaya çıkmasını, hem de eski dantellerin değerlendirilerek yeniden boyanmasını sağlamaktadır (Nimkulrat vd. , 2016: 82-83). Görsel 96 ve Görsel 97’de dijital baskı ile rezerve baskı aşama görselleri verilmiştir.

Görsel 96: Dantel Rezerve Baskı Aşaması (Nimkulrat vd. , 2016: 83).

Görsel 97: Dantel Rezerve Baskı, İpek Habotai (Nimkulrat vd. , 2016: 83).

Makine dantelleri günümüzde giyim, aksesuar, özel tasarım (haute couture) elbiseler, perdeler, yatak örtüleri ve masa örtüleri gibi birçok ürün ile geniş bir kullanıma sahiptir. El yapımı danteller oldukça az miktarlarda ve daha çok geleneksel amaçlar ya da özel siparişler doğrultusunda üretilmektedir. Dantel baskılar da birçok alanda kendini göstermektedir. Baskı tasarımları giyim, aksesuar, ev dekorasyonu, ürün tasarımı ve diğer farklı uygulamalar ile tekstil ve farklı birçok yüzeyde üretilmiş örneklerle sahiptir.

2.2.1. Dantel Efektli Giyim ve Aksesuar Tasarımları

Dantelin giysi üzerinde kullanımı yüzyıllar boyunca devam etmiş ve günümüzde birçok farklı kullanım alanı ile kendine yer bulmuştur. Elde yapılan dantellerden sonra gelen makine dantelleri ve baskı teknolojisinin gelişmesi ile dantel baskı stilleri tekstil ve giyimde önemli bir yere sahip olmuştur. Dantel baskıları giyimde çoğunluğu kadın giysileri olmak üzere genellikle; günlük giysiler, abiye tasarımlar, iç giyim, pijamalar, spor giysiler, aksesuarlar üzerinde görülmektedir.

Moda sektöründe dünyaca üne sahip birçok modacı geçmişten aldığı ilhamı ve sahip olduğu kültürel miras ve geleneklerini tasarımlarına yansıtmak istemiş ve koleksiyonlar hazırlamıştır. Genel olarak incelendiğinde ise İtalyan kökenli tasarımcıların hazırladığı koleksiyonlar ve tasarımlarda dantel efektlerinin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Birçok dantel tekniği ve örneğini içinde barındıran İtalyan kültürü bu tasarımların ortaya çıkması için zengin bir ilham kaynağı olmuştur.

Geçmişte dantel teknikleri ve kullanımı ile şekillenen moda, günümüzde dantel baskıları ile yeni örnekler vermeye devam etmektedir. Dünyaca ünlü birçok moda markası tasarımlarında renkli ya da monokromatik dantel baskılarına yer vermiş ve hatta koleksiyonlarının ana teması olarak da kullanmıştır. Dolce & Gabbana, Valentino, Dior, Alexander McQueen, Michael Kors, Tory Burch, Prada, Moschino, Vivienne Westwood, Christopher Kane, Dsquared, Marc Jacobs ve BCBG MAX AZRIA dantel tasarımlı ürünleri ya da koleksiyonları ile öne çıkan markalar arasındadır.

İki İtalyan tasarımcı; Domenico Dolce ve Stefano Gabbana'nın kurmuş olduğu Dolce & Gabbana; Akdeniz ruhunu yansıtan tasarımları ile moda dünyasında dünyaca ün kazanmış bir markadır (<https://www.dolceandgabbana.com/corporate/en/group/company.html>, Erş. Tar. 03.03.2019). Kültürel birçok desen ve detaya koleksiyonlarında yer veren Dolce & Gabbana, dantel baskı tasarımları ile giyimden kozmetiğe geniş bir yelpazedeki ürün grubunda örnekler sunmaktadır.

Giyim koleksiyonları incelendiğinde kadın koleksiyonlarında olduğu kadar erkek koleksiyonlarda da dantel efektlerini kullanmaktan çekinmeyen Dolce & Gabbana; kadın hazır giyim koleksiyonlarında; 2011 Sonbahar (Görsel 98) 2014 sonbahar (Görsel 99) ve 2015 ilkbahar (Görsel 100) sezonlarında yoğun dantel baskıları ile öne çıkarken, erkek hazır giyim koleksiyonlarında sıkça takım elbiseler ile dantel efektlerini birleştirmektedir. 2015 sonbahar (Görsel 101) sezonunda bu kullanımının dışında daha spor dantel baskı efektleri ile hazırladığı koleksiyonunu tanıtmıştır

Koleksiyonlarındaki dantel baskılar incelendiğinde ise İtalyan dantelleri efektleri kullanıldığı görülmektedir. Dantel renklerini siyah ya da beyaz tonlarında tek renk zemine uygulayarak dantellerini öne çıkması sağlanmıştır. 2010 ve 2015'deki dantel baskıları kumaş üzerine doku yaratacak türde baskılar da eklenerek (flok / plastik), daha gerçekçi dantel efektleri elde edilmiştir.

Görsel 98: Dolce & Gabbana 2011 Sonbahar Hazır Giyim Koleksiyonunda Monokromatik Dantel Baskılı Tasarımlar (<https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2011-ready-to-wear/dolce-gabbana/slideshow/collection#53>, Erş. Tar. 05.03.2019).

Görsel 99: Dolce & Gabbana 2014 Sonbahar Hazır Giyim Koleksiyonundan Monokromatik Dantel Baskılı Tasarımlar (<https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2014-ready-to-wear/dolcegabbana/slideshow/collection>, Erş. Tar. 05.03.2019).

Görsel 100: Dolce & Gabbana 2015 İlkbahar Hazır Giyim Koleksiyonundan Monokromatik Baskılı Tasarımlar (<https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2015-ready-to-wear/dolce-gabbana/slideshow/collection#25>, Erş. Tar. 05.03.2019).

Görsel 101: Dolce & Gabbana 2015 Sonbahar Hazır Giyim Koleksiyonundan Monokromatik Baskılı Tasarımlar <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2015-menswear/dolce-gabbana/slideshow/collection#26>, Erş. Tar. 05.03.2019).

Sevilen dantel efektli giysi tasarımları ünlüler tarafından da tercih edilmiştir (Görsel 102). Aynı zamanda Dolce & Gabbana farklı yüzeyler üzerinde kullandığı dantel efektleri ile farklı etkiler yaratabilmiştir. Ayakkabı, günlük çanta gibi aksesuarlar bunlara örnek gösterilebilir (Görsel 103-Görsel 106).

Görsel 102: 2014 Yılında Mollie Kings Dolce & Gabbana Monokromatik Dantel Baskılı Tasarımı Elbisesi ile (<https://www.redcarpet-fashionawards.com/wp-content/uploads/2014/02/Mollie-Kings-Dolce-Gabbana-Flared-Lace-Print-Dress.jpg>, Erş. Tar. 05.03.2019).

Görsel 103: Dolce & Gabbana Dantel Efektli Ayakkabı Tasarımı (<https://gethuda.co/a/l/cs/products/lace-print-leather-pumps-stilettos-shoes> Erş. Tar. 05.03.2019).

Görsel 104: Dolce & Gabbana Dantel Efektli Çanta Tasarımı
(<https://global.rakuten.com/en/store/rcmd/item/tf-bbmj001461/>, Erş. Tar. 05.03.2019).

Görsel 105: Dolce & Gabbana Dantel Efektli Güneş Gözlüğü
(<http://www.dollopofdesiree.com/dollopofdesiree/2015/11/11/lace-accessories,D&G>
Dantel Efektli

Giyim ve aksesuar örnekleri haricinde Dolce & Gabbana kendi markasını taşıyan kozmetik ürünlerinde de (Sicilian Lace koleksiyonu, 2010) dantel desenli ürün ve ambalaj tasarımlarına yer vermiştir. Görsel 106’da dantel yüzey tasarımlı bu koleksiyondan pudra örneği verilmiştir.

Görsel 106: Dolce & Gabbana Pudra

(<https://crazycoquelicot.wordpress.com/2014/12/25/dolce-gabbana-sicilian-lace-powder-bronzer/>, Erş. Tar. 03.03.2019).

Dünyaca üne sahip diğer giyim ve aksesuar firmaları incelendiğinde Valentino'nun da Dolce & Gabbana gibi dantel baskılarını sıkça tercih ettiğigörülmektedir. Giyimden aksesuara geniş bir kullanım alanına sahip olan dantel baskılar tek bir sezona bağlı kalmaksızın kullanılmıştır. Görsel 107'den Görsel 109'a Valentino dantel baskılı ve efektli ürün örneklerine yer verilmiştir.

Görsel 107: Dantel Baskılı Valentino Şal Örneği

(<https://www.whitestole.com/valentino-sophisticated-evening-lace-mixed-colors-silk-wraps.html>, Erş. Tar. 04.03.2019).

Görsel 108: Valentino Dantel Efektli Terlik Tasarımı

(<https://www.tradesy.com/i/valentino-beige-jelly-lace-print-bow-sandals-size-eu-36-approx-us-6-regular-m-b/24415613/>, Erş. Tar. 04.03.2019).

Görsel 109: Valentino Dantel Efektli Lazer Kesim Çanta Tasarımları

(<https://www.lyst.com/shop/valentino-totes/>, Erş. Tar. 03.03.2019).

Diğer dünyaca ünlü firmalar Moschino, Prada, Dsquared, Alexander McQueen, Vivienne Westwood, Christopher Kane, Tory Burch Michael Kors, Marc Jacobs, Christian Dior ve hatta Stella McCartney kapsül koleksiyonu ile Adidas dantel baskılı ürün tasarımlarına sahiptir. Örnekler incelendiğinde ise sadece kadın ürünlerinde değil

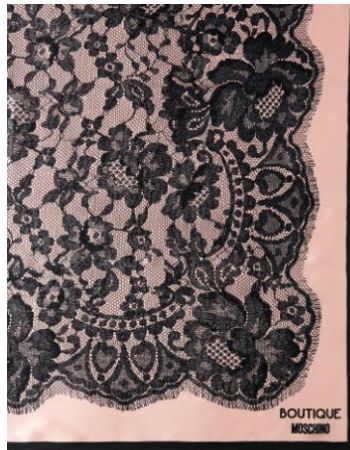
erkek ürünlerinde de dantel baskıların farklı stillerde kullanılarak tercih edildiği görülmektedir. Farklı yüzeyler üzerinde ve çeşitli renklerde dantel efektleri kullanılması farklı etkiler yaratılmasına yardımcı olmuştur.

Görsel 110 ve Görsel 111’de verilen Boutique Moschino tasarım dantel baskılı kadın giyim ve aksesuarları pembe üzerine siyah ve tonları ile uygulanarak monokromatik dantel baskı efektli ürün tasarımlarına da örnek oluşturmaktadır .

Görsel 110: Boutique Moschino Monokromatik Dantel Efektli Ceket

(<https://tr.pinterest.com/pin/550283648202932392/?lp=true>, Erş. Tar. 04.02.2019).

Görsel 111: Boutique Moschino Monokromatik Dantel Efektli Eşarp

(<https://www.lyst.com/shop/boutique-moschino-scarves/>, Erş. Tar. 04.02.2019).

Bir İtalyan firması olan Prada ve İtalyan stilinden ilham alan Dsquared aksesuardan giyime geniş örneklere sahiptir (Görsel 112 ve Görsel 113).

Görsel 114: Dantel Efektli Prada Çanta

(<https://www.yoogiscloset.com/handbags/prada-talco-lace-print-cervo-lux-bauletto-bag-bl0555.html>, Erş. Tar. 04.02.2019)

Görsel 113: Dsquared Çocuk T-Shirt

(<https://www.farfetch.com/tr/shopping/kids/dsquared2-kids-lace-print-t-shirt-item-12438527.aspx>, Erş. Tar. 04.02.2019).

Alexander McQueen tasarımlarında özellikle erkek giyim ve aksesuar kategorisinde monokromatik dantel baskı efektleri bolca görülmektedir. Dantelin klasik ve romantik etkisini kurukafalar ile sertleştirip daha farklı tasarımlar da ortaya çıkartmıştır. Görsel 114'te erkek gömlek, Görsel 115'da erkek ayakkabı tasarımı gösterilmektedir.

Görsel 114: Alexander McQueen Erkek Gömlek

(<https://www.lyst.co.uk/clothing/alexander-mcqueen-lace-placement-print-shirt/>, Erş.Tar. 07.03.2019).

Görsel 115: Alexander McQueen Dantel Baskılı Ayakkabı

(<https://luxsecondchance.com/products/alexander-mcqueen-black-men-skull-lace-print-slip-on-sneaker-flats-size-eu-41-approx-us-11-regular-m-b>, Erş.Tar. 07.03.2019).

Kendine has farklı stili ile öne çıkan Vivienne Westwood farklı olarak dantel efektini monokromatik renklerle sınırlandırmamıştır (Görsel 116 - Görsel 117). Cristopher Kane de dantel efektini daha canlı renklerle birleştirmeyi tercih etmiştir (Görsel 118)

Görsel 116: V. Westwood Renkli Dantel Efektli Etek

(<http://www.pihontarium.com/vivienne-westwood-lace-printed-patchwork-twill-midi-skirt-multicolor-women-clothing-skirts-p-10.html>, Erş.Tar. 07.03.2019).

Görsel 117: Vivienne Westwood Erkek Gümleđi

(<http://www.fabtecharena.com/vivienne-westwood-man-rattle-shirt-gold-lace-men-clothing-shirts-topsvivienne-westwood-bag-blackvivienne>, Erş.Tar. 07.03.2019).

Görsel 118: Christopher Kane Dantel Efektli Ayakkabı Tasarımı
(<https://www.christopherkane.com/fr/shopping/lace-print-safety-buckle-sneakers-11424580>, Erş.Tar. 07.03.2019).

Amerikan tasarımcı Tory Burch ve Michael Kors da dantel baskılarına giyim ve aksesuar tasarımlarında yer vermiştir. Görsel 119 ve Görsel 120’de monokromatik dantel efektli Tory Burch etek ve çanta verilmiştir. Michael Kors da benzer stillerde dantel efektini kullanmıştır. Görsel 121’de kırmızı üzerine monokromatik dantel efekt baskılı elbise ve Görsel 122’de pudra rengi üzerinde monokromatik dantel efektli sırt çantası örneği verilmiştir.

Görsel 119: Tory Burch Monokromatik Dantel Baskılı Etek
(<https://theluxurycloset.com/women/tory-burch-black-satin-contrast-lace-print-skirt-s-p97378>, Erş.Tar. 07.03.2019).

Görsel 120: Tory Burch Monokromatik Dantel Baskılı Çanta
(<https://shop.mitchellstores.com/products/865374-tory-burch-handbags>, Erş. Tar. 07.03.2019).

Görsel 121: Michael Kors Dantel Efektli Elbise
(<https://www.lastcall.com/MICHAEL-Michael-Kors-Boat-Neck-Long-Sleeve-Lace-Print-Dress-Macintosh/prod36010073/p.prod>, Erş. Tar. 07.03.2019).

Görsel 122: Michael Kors Dantel Efektli Sırt Çantası

(<https://www.tradesy.com/i/michael-kors-abbey-mini-lace-print-crossbody-oyster-black-leather-backpack/22490170/>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Dior ve BCBG MAX AZRIA da dantel efektli ürünlere koleksiyonlarında yer veren markalar arasındadır. (Görsel 123) Dior markalı monokromatik baskılı elbise ve (Görsel 124) bluz verilmiştir. Aynı şekilde BCBG MAX AZRIA 2013 Sonbahar/Kış hazır giyim koleksiyonuna ait monokromatik dantel efektli giysi görselleri verilmiştir (Görsel 125).

Görsel 123: C. Dior İlkbahar/Yaz 2012 Hazır Giyim Koleksiyonuna ait Elbise
(<http://coolspotters.com/clothing/christian-dior-spring-summer-2012-black-and-white-lace-print-dress>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 124: C. Dior Kadın Bluz
(<https://theluxurycloset.com/women/dior-boutique-peach-lace-print-v-neck-t-shirt-m-p85371>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 125: 2013 Sonbahar/Kış BCBG MAX AZRIA Koleksiyonundan Dantel Efektli Elbise (<https://sparklesandwhiskey.wordpress.com/>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Spor giyim markası olan Adidas, Stella McCartney ile 2016 Sonbahar/Kış için hazırladıkları koleksiyonda spor giyimle danteli birleştirilmiş bazı parçalarda da dantel baskı efektlerini kullanılmıştır (Görsel 126).

Görsel 126 : Adidas Dantel Baskı Efektli Sweatshirt (<https://www.ebay.com/p/NW-adidas-Florido-Cape-AOP-Lacy-Floral-Track-The-Farm-Jacket-Firebird-Women-Sz-L/605698498>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Dünyaca bilinen markaların tasarımları haricinde daha birçok ürün kategorisinde dantel efektli baskılar görülmektedir. Saat, küpe, eldiven, şapka, sırt çantası, mayo bunlardan bazılarıdır. Görsel 127- Görsel 129’da bu kategorilere ait ürün örnekleri verilmiştir.

Görsel 127: Dantel Efektli Saat Tasarımı (<https://www.amazon.com/Fashion-Leather-Geneva-WatchesWristwatch/dp/B011XLURQG>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 128: Dantel Efektli Saat Tasarımı (<https://www.eleven10leather.com/product/black-lace-earrings/>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 129: Monokromatik Dantel Efektli Eldiven Tasarımı

<https://www.lyst.com/accessories/blackcouk-short-lace-print-cotton-gloves-black/>, Erş.Tar. 08.03.2019).

2. 2. 2. Dantel Efektli Ürün Yüzey Tasarımları

Dantel tasarımı farkı birçok yorumu ile tekstil ve aksesuar kullanımından çıkmıştır. Dantel baskı tasarımları; sabun ve tabak yüzey dokuları; laptop, ambalaj, karton kutu, araba aksesuarı, cihaz aksesuarları ve hatta pasta dekorasyonundan tırnak süslemesine çok farklı örneklerle sahiptir. Görsel 130'dan Görsel 137'ye farklı kullanım alanlarına örnek verilmiştir.

Görsel 130: Dantel Dokulu Seramik Tabaklar

(<https://www.soapqueen.com/bath-and-body-tutorials/cold-process-soap/jasmine-lace-cold-process-tutorial/>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 131: Dantel Dokulu Sabun Yüzey Tasarımı

(<http://nostalgiecat.blogspot.com/2013/04/things-to-do-with-lace.html>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 132: Dantel Efektli Macbook Kapak Yüzey Tasarımı

(<https://www.kuzyprouducts.com/products/teal-lace-r5>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 133: Smooch Makyaj malzemesi Ambalaj Tasarımı
(<http://emilylikesmakeup.blogspot.com/2013/03/smooch-cosmetics-review-blush-and-duo.html>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 134: Victoria's Secret Dantel Efekti Ambalaj Tasarımı
(<https://www.amazon.com/Victorias-Secret-Aqua-Kiss-Lotion/dp/B076K92TJ3>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 135: Dantel Efektli Karton Kutu Tasarımı

(<https://www.littlethingsfavors.com/black-lace-print-favor-boxes.html>, Erş. Tar. 08.03.2019).

Görsel 136: Dantel Baskılı Fotograf Makinesi Askısı

(<https://www.amazon.com/Camera-Strap-Lace-Print-Mirrorless/dp/B07HYBF4TB>, Erş. Tar. 08.03.2019).

Görsel 137: Dantel Efektli Şeker Hamuru Süslemeli Pasta
(<https://www.sugarveil.com/sugarveil-lace-mat>, Erş.Tar. 08.03.2019).

2. 2. 3. Dantel Efektli Ev Dekorasyon Ürünleri

Ev tekstili ve dekorasyonunda da dantel efektli baskı tasarımlarına rastlanmaktadır. Özellikle yatak örtü ve çarşaf tasarımları, duvar kağıtları, koltuk kumaş tasarımları öne çıkan örnekler arasındadır. Görsel 138 - Görsel 144 dantel efektli farklı ev dekorasyon ürünleri örnekleri verilmiştir.

Görsel 138: Dantel Efektli Duş Perdesi
(<https://tr.pinterest.com/pin/423831014903330673/?lp=true>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 139: Dantel Efektli Duvar Kağıdı

(<https://www.rockettstgeorge.co.uk/rockett-st-george-boudoir-lace-wallpaper.html>, Erş. Tar. 08.03.2019).

Görsel 140: Dantel Efektli Tel Pano (<https://www.ofdesign.net/interior-design/like-fine-lace-mesh-wire-fence-of-creative-demakersvan-1408>, Erş. Tar.

08.03.2019).

Görsel 141: Dantel Efektli Baskılı Dolap

(<https://www.royaldesignstudio.com/products/spanish-lace-scallop-furniture-stencil>, Erş.Tar. 09.03.2019).

Görsel 142: Dantel Efetkli Koltuk Tasarımı

(<https://tr.pinterest.com/pin/372109987934184091/>, Erş.Tar. 08.03.2019).

Görsel 143: Dantel Efektli Yatak Örtüsü

(<https://www.etsy.com/sg-en/listing/553746371/black-lace-duvet-cover-or-comforter>, Erş.Tar. 09.03.2019).

Görsel 144: Dantel Efektli Masa Örtüsü

(<https://www.vliving.in/beige-tablecover-lace-print-crochet>, Erş.Tar. 09.03.2019).

3.BÖLÜM

DANTEL EFEKTLİ DİJİTAL BASKI TASARIMLARI

3.1. Projenin Amacı ve Çıkış Noktası

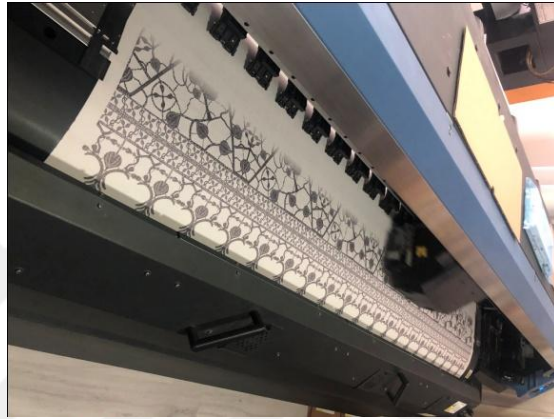
Danteller, zengin motifleri ve dokuları ile desen tasarımları için ilham kaynağıdır. Günümüzde birçok ürünün yüzey tasarımında kullanılmaktadır. Dantel efektli baskı tasarımları genellikle eski dantellerin taklit edilmesi ile oluşturulmuştur. Bu tasarımlarda dantel detayları üzerinde çok durulmamış, dantel dokusu desen üzerinde kaybolmuştur. Bu projenin amacı; Avrupa dantellerinin teknik detaylarının incelenerek, dijital çözümlenmesinin yapılması ve bir esin kaynağından hareketle baskı tasarımlarının oluşturulmasıdır. Bu süreçte Avrupa dantelleri motif karakterleri ve desen kompozisyonları analiz edilmiş, oluşturulan eskizler üzerinden tasarımlara ulaşılmıştır. Desen tasarımlarında Ege Bölgesine özgü bitki formlarından ilham alınmıştır. Bu bitki formları Avrupa’da dantel tasarımlarında daha önce kullanılmadığından yeni dantel motifleri ortaya çıkmıştır. Bu motifler elde ve makinede üretilen dantel tasarımları için yeni bir fikir olma özelliği taşıyarak, desen tasarımı için farklı örnekler oluşturulabilmesine de olanak sağlamaktadır. Yeni dantel motiflerinin tasarlanması ve baskı teknikleri ile yorumlanması dantel sanatının yaşatılması ve sonraki nesillere aktarılabilmesi için de oldukça önemlidir.

3.2. Baskı Tekniği

Dantel efektli dijital tasarımlar, kumaş üzerine dijital süblime baskı tekniği ile aktarılmış, bu amaçla “Mimaki TS300 “dijital süblime baskı makinesi kullanılmıştır. Makine CMYK renkleri basabilmektedir ve kartuşunda su bazlı bir boya kullanılmaktadır. Dijital süblime baskıda beyaz renk yoktur, bu nedenle beyaz kumaşlar tercih edilir. Baskı sonrası kalıcı sonuçlar elde edilebilmesi için minimum %70 polyester karışımlı kumaşlar kullanılması önerilmektedir. Bu çalışmada dantel efektli desen tasarımları %100 polyester; mat saten, parlak saten, ağ ve kanvas kumaşlar üzerine aktarılmıştır.

Süblime baskı birkaç aşama ile yapılmaktadır. Öncelikle hazırlanan desenler tasarlanan bilgisayar programı üzerinde “tiff” formatında kaydedilir. Sonrasında

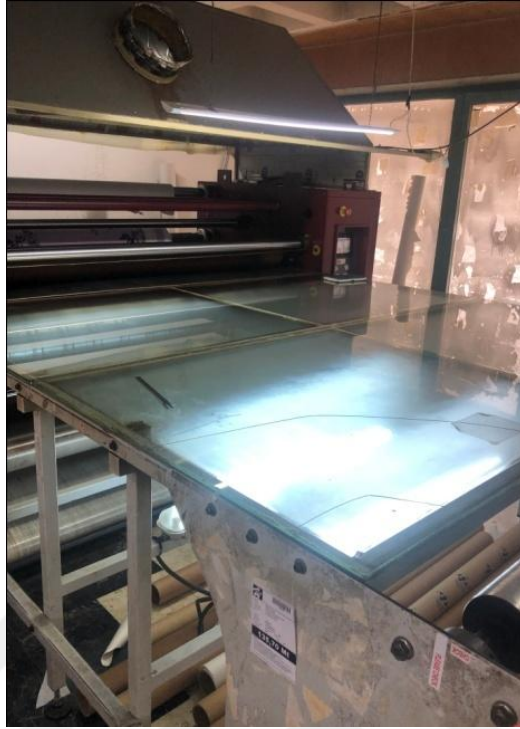
makinenin hafızasına aktarılan tasarımlar, piyasada ilaçlı kağıt olarak bilinen transfer kağıdı üzerine aktarılır (Görsel 145). Desenin basılı olduğu transfer kağıdı kumaş üzerine yerleştirilir (Görsel 146) ve bir pres (Görsel 147) yardımı ile kağıt üzerindeki boya, 210 °C sıcaklıkta 20/25 saniye temasla kumaşa aktarılır. Transfer kağıdındaki deseni kumaşa aktaran ve Kalandır adı verilen presin eni en fazla iki metredir. Makine 100 metrelik baskıyı yaklaşık 45 dakika içerisinde kumaşa transfer edebilmektedir.

Görsel 145: Desen Tasarımının Kağıt Üzerine Aktarılması (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 146: Desen Kağıdının Kumaş Üzerine Yerleştirilmesi (Gözde Yıldız, 2019).

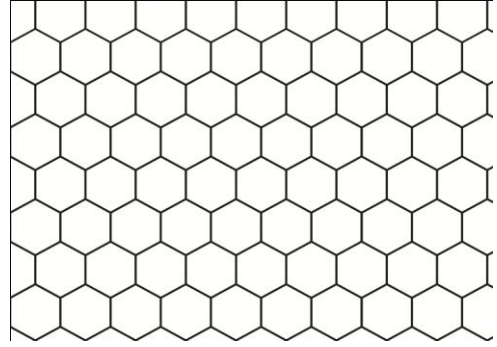
Görsel 147: Kalandır Pres Makinesi (Gözde Yıldız, 2019)

3.3. Dantel Eskizleri ve İlham Paftası

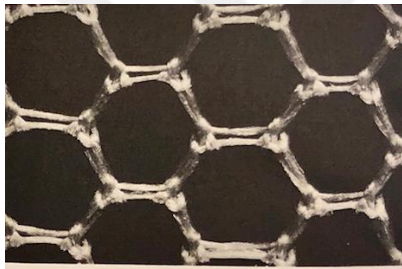
Dantellerin desen karakterleri ve dokularının anlaşılabilmesi için ilk olarak dantel zemin eskizleri oluşturulmuştur (Görsel 148 - Görsel 163). Zeminler dantel tasarımları için oldukça önemlidir. Eskizler ve desen tasarımları bilgisayar destekli programlar (Adobe İllustrator/Photoshop) ile oluşturulmuştur. Daha sonra Ege Bölgesi'ne özgü; incir, enginar, turp otu, kabak çiçeği, begonvil, tüllüşah ve üzüm figürleri yapılan eskizler sonucunda dantel motiflerine dönüştürülmüştür. Bitki formunun dantel motifi olarak yorumlanması aşamalar halinde gösterilmiştir. Dantellerin dokuları ve ince gözenekleri motifler üzerine yansıtılmıştır. Tasarımın son aşamasında motifler; ilham alınan dantellerin desen kompozisyonlarına benzer biçimde ve monokromatik renk düzenlemeleri ile desenler haline dönüştürülmüştür.

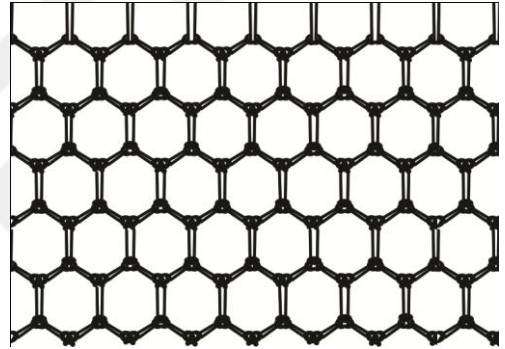
Görsel 148: Alençon Zemin
(Levey, 1983: 126).

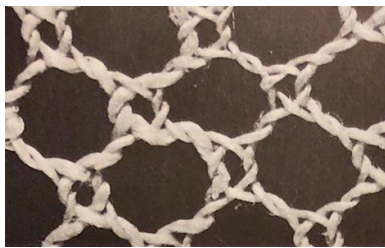
Görsel 149: Alençon Zemin Çizimi
(Gözde Yıldız, 2019).

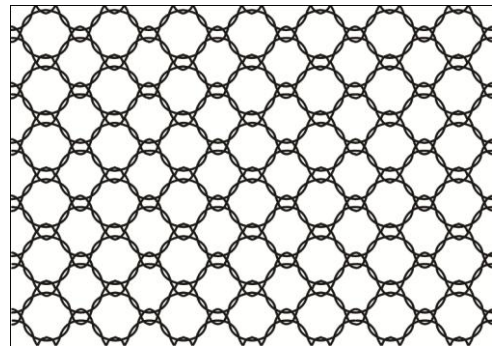
Görsel 150: İlmekli Ağ
(Levey, 1983: 129).

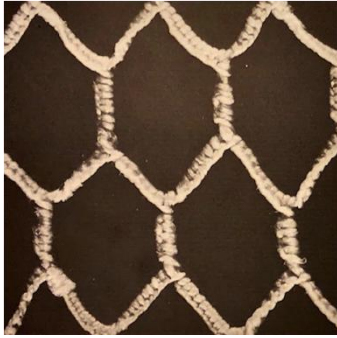
Görsel 151: İlmekli Ağ Çizimi
(Gözde Yıldız, 2019).

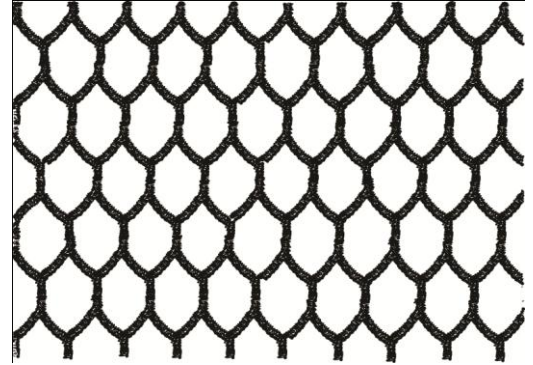
Görsel 152: Torchon Zemin
(Levey, 1983: 128).

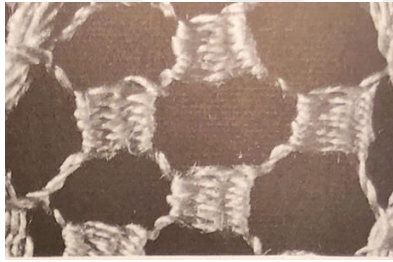
Görsel 153: Torchon Zemin Çizimi
(Gözde Yıldız, 2019).

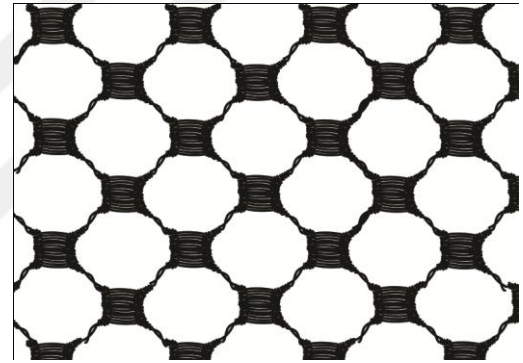
Görsel 154: Argentan Zemin
(Levey, 1983: 126).

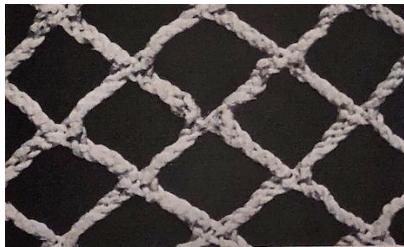
Görsel 155: Argentan Zemin Çizimi
(Gözde Yıldız, 2019).

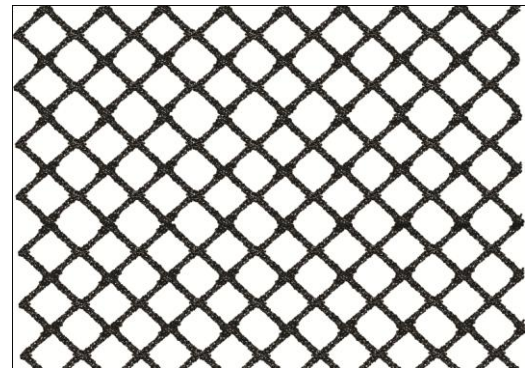
Görsel 156: Kesme İşi Detayı
(Levey, 1983: 128).

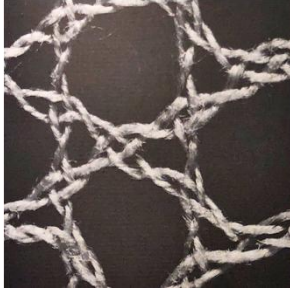
Görsel 157: Kesme İşi Detay Çizimi
(Gözde Yıldız, 2019).

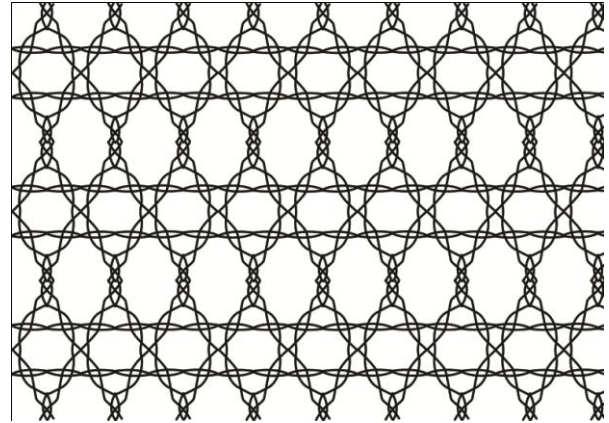
Görsel 158: Kare Valenciennes Zemin
(Levey, 1983: 127).

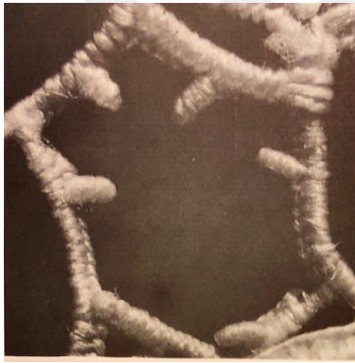
Görsel 159: Kare Valenciennes
Zemin Çizimi (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 160: Kat Dikişli Zemin
Görseli (Levey, 1983: 127).

Görsel 161: Kat Dikişli Zemin Çizimi
(Gözde Yıldız, 2019).

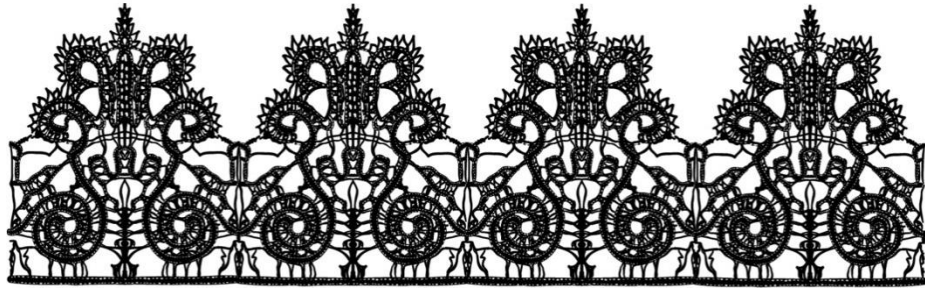

Görsel 162: Piko Detayı
(Levey, 1983: 126).

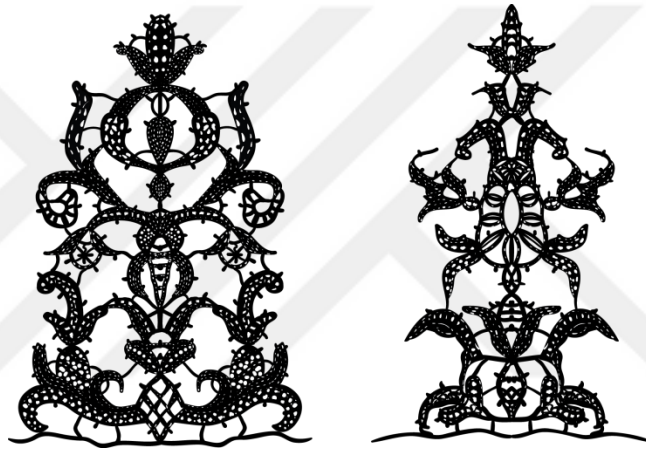

Görsel 163: Piko Detay Çizimi
(Gözde Yıldız, 2019).

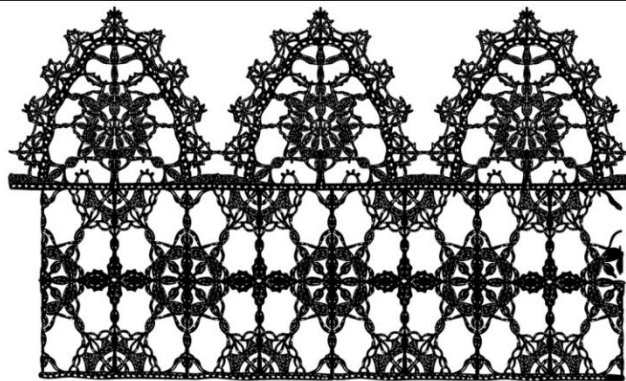
Dantel tasarım kitapları incelenmiş ve bilgisayar destekli tasarım programları ile vektörel dantel eskizleri oluşturulmuştur (Görsel 164 – Görsel 167) Tasarımlarda bobin dantelleri, iğne dantelleri ve makrome etkileri eskizler üzerinde çalışılmıştır.

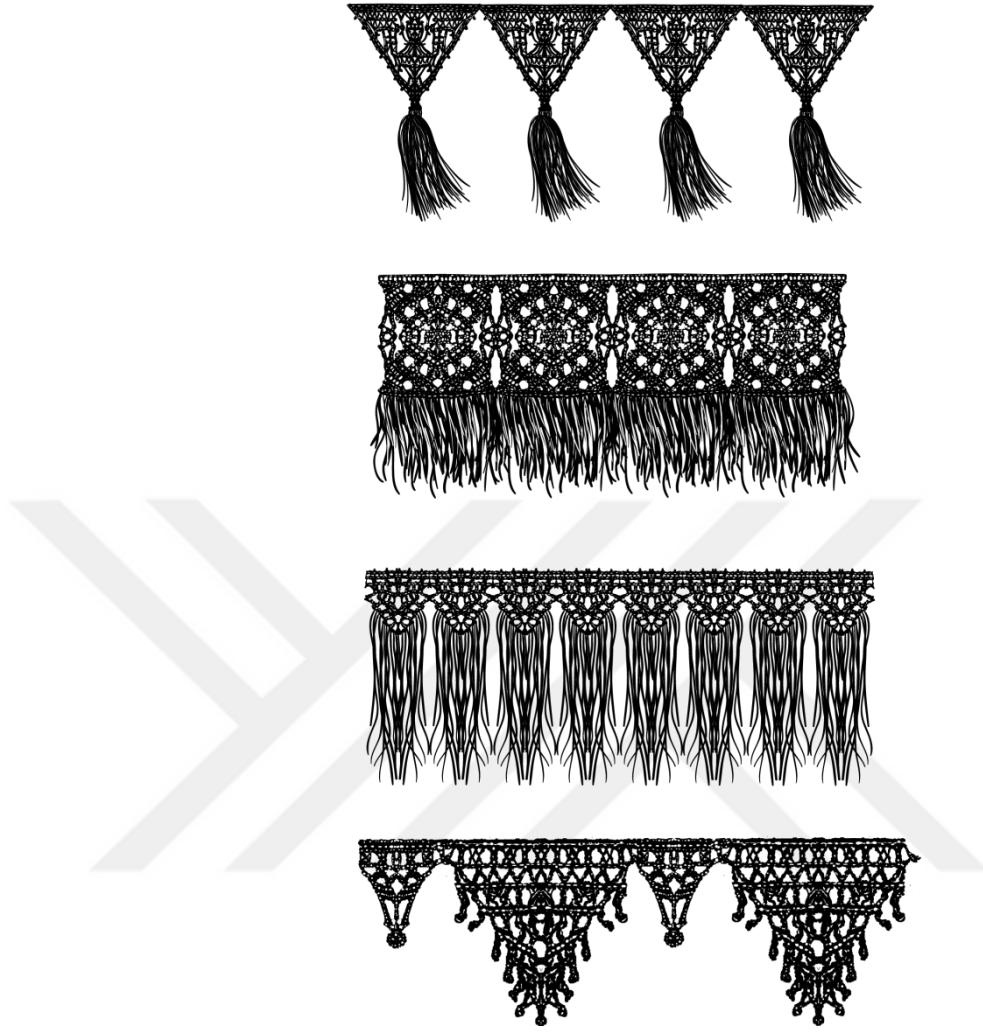
Görsel 164: Bobin Dantel Eskizi (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 165: Alman İğne Danteli Eskizi (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 166: Vandyke Kenar Süslemeli Şerit İğne Danteli Eskizi (Gözde Yıldız, 2019).

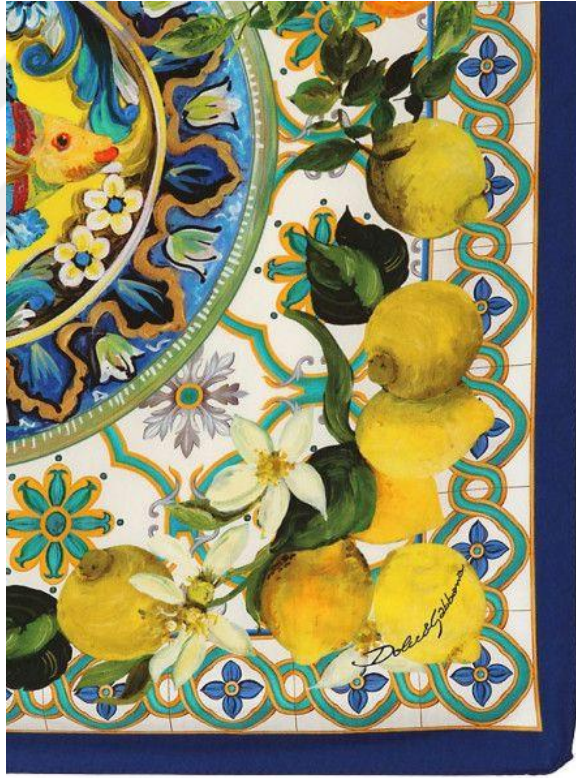
Görsel 167: Makrome Eskizleri (Gözde Yıldız, 2019).

İlham Paftası (Görsel 168) üzerinde Ege görselleri, kolaj çalışması ile düzenlenmiştir. Koleksiyonun teması ve renk skalası bu paftada yansıtılmıştır.

Görsel 168: İlham Paftası (Gözde Yıldız, 2019).

Baskı tasarımlarında meyve ve bitki motiflerine sıkça rastlanmaktadır. Özellikle Akdeniz ruhunu yansıtan tasarımlarda; limon ve zeytin sıkça görülmektedir (Görsel 169). Ege Bölgesi konumu ve iklimi ile birçok endemik bitkiye ev sahipliği yapmaktadır. Üzüm, incir ve enginar ise endemik olmamasına rağmen Ege Bölgesi ile özdeşleşmiş bitki ve meyvelerdir. Meyve ve bitki formları barındıran diğer desen tasarımlarının aksine, bu çalışmada sık rastlanmayan tüllüşah bitkisi, turp otu, kabak çiçeği ve begonvil de tasarımlara dahil edilmiş, dantel efektleri ile yorumlanmıştır. Bitkilerin orijinal renklerinden yola çıkarak; turuncu, yeşil, mor ve fuşya renkleri monokromatik renk düzenlemelerinde tercih edilmiştir.

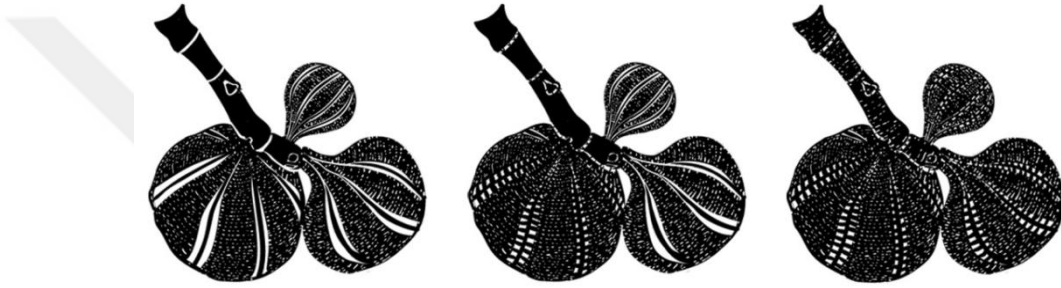

Görsel 169: Dolce & Gabbana Kumaş Tasarımı

(<https://tr.pinterest.com/pin/83387030578758160/>, Erş. Tar. 03.03.2019).

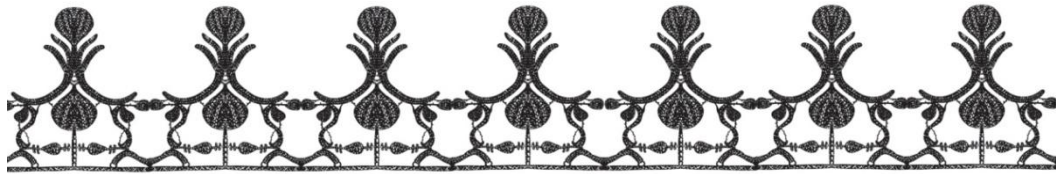
3.4. Dantel Motiflerinin Yorumlanması, Desen Tasarımları ve Uygulamaları

İncir meyvesi Ege Bölgesi için oldukça önemlidir. İlham paftasında verilen görsel örneklerden ilham alınarak incir meyvesi dantel efekti verilerek motife dönüştürülmüştür (Görsel 170). Motifler öncelikle ana hatlarının oluşturulması ile çizilmeye başlanmıştır. Daha sonra dantel dokusu ve karakteri oluşturulmuş ardından bunlar figürler üzerine uygulanarak dantel etkisi yaratılmıştır.

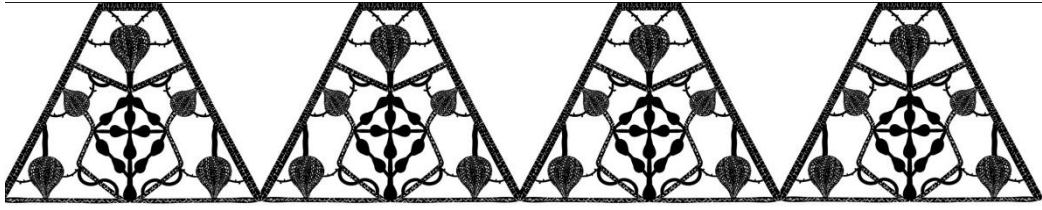

Görsel 170: İncir Eskizleri (Gözde Yıldız, 2019).

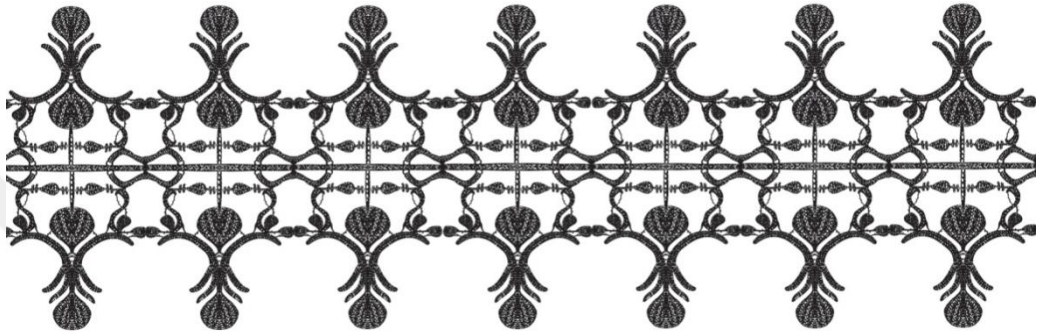
Oluşturulan incir motifi Görsel 171 ve Görsel 172’de iğne ile yapılan kenar danteline formunda düzenlenmiştir. Motifler arası bağlantılar ve ince detaylar iğne ile yapılan dantel efektlerine uyarlanmış ve böylelikle Venedik danteli etkisi yaratılmaya çalışılmıştır. Görsel 173’te şerit desenleri birleştirilerek farklı bir etki yaratılmıştır.

Görsel 171: İncir Motifli Şerit Dantel Deseni I (Gözde Yıldız, 2019).

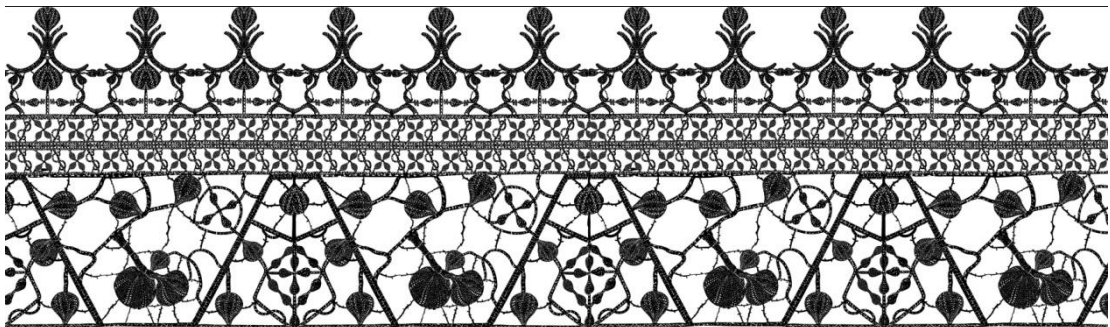

Görsel 172: İncir Motifli Şerit Dantel Deseni II (Gözde Yıldız, 2019).

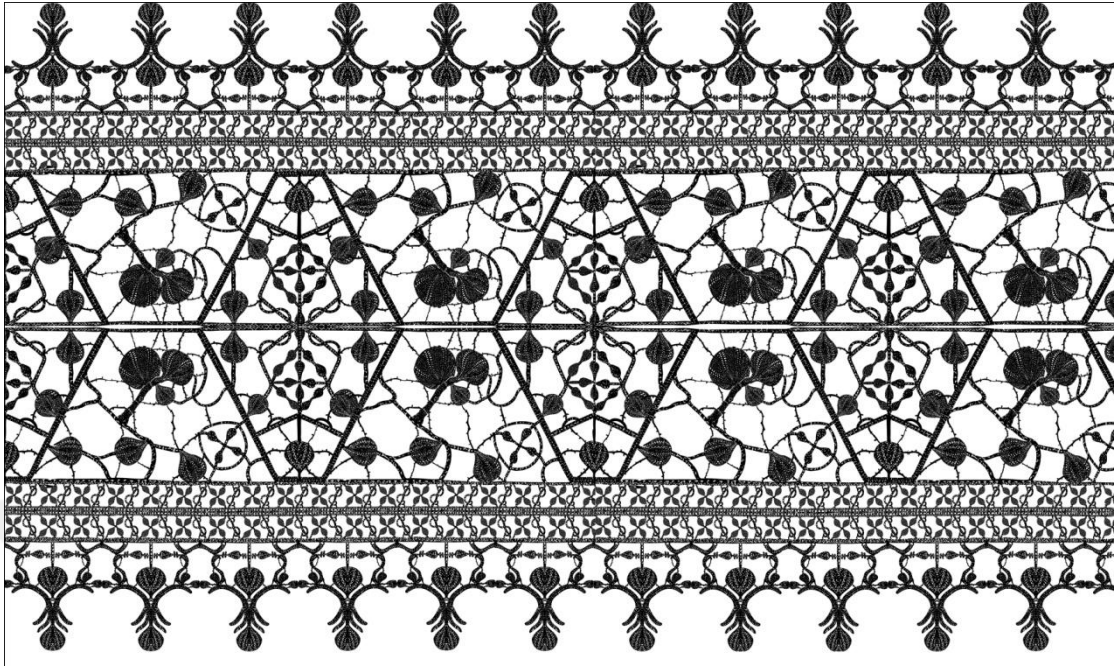

Görsel 173: İncir Motifli Şerit Dantel Deseni III (Gözde Yıldız, 2019).

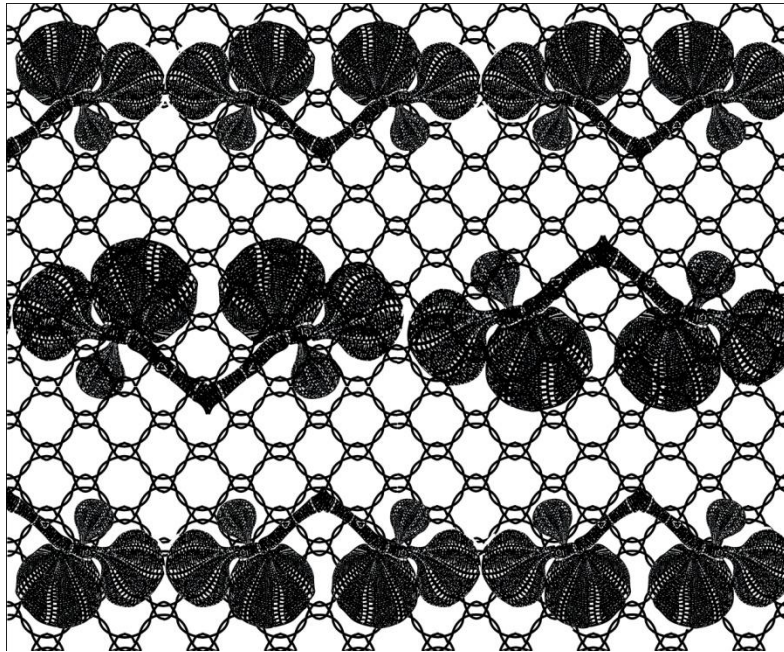
Daha sonrasında oluşturulan orijinal dantel desenlerinden çıkışlı dijital dantel efektleri ile çalışılan motifler birleştirilmiştir. Daha önceki aşamalarda oluşturulan detaylar parçalar halinde birleştirilmiştir. İncir figürleri desen tasarımına dağıtılmıştır (Görsel 174 – Görsel 182).

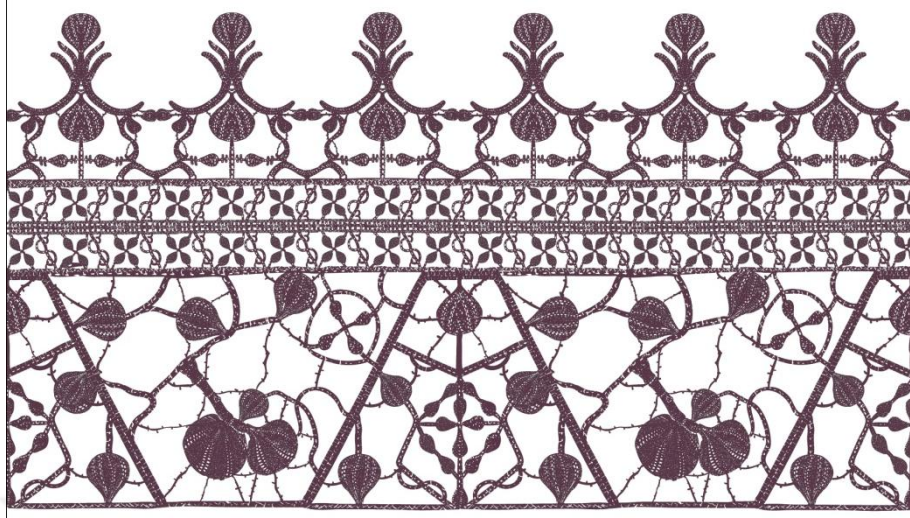
Görsel 174: İncir Motifli Dantel Deseni I (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 175: İncir Motifli Dantel Deseni II (Gözde Yıldız, 2019).

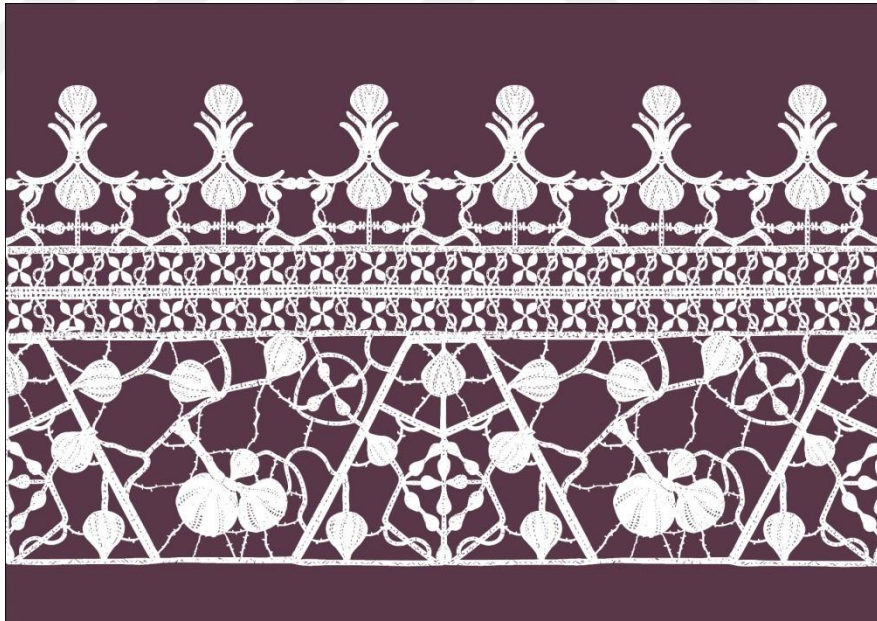

Görsel 176: İncir Motifli Dantel Deseni III (Gözde Yıldız, 2019).

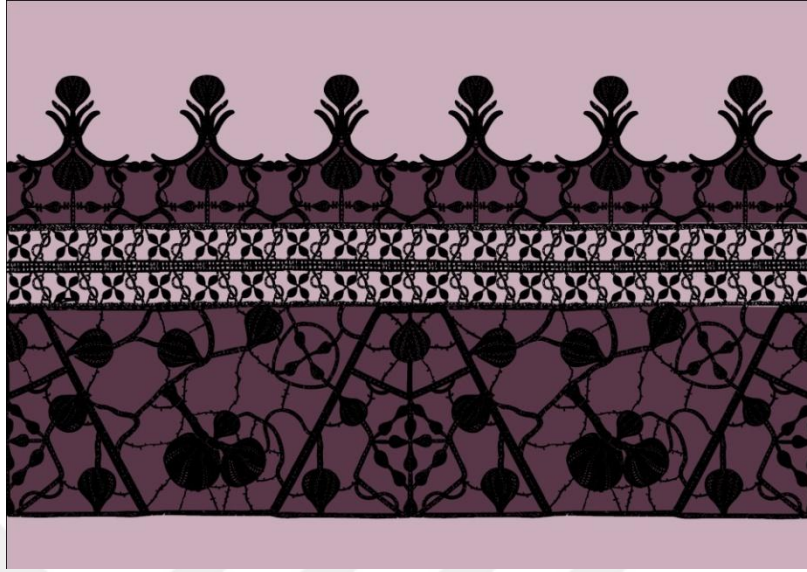
Görsel 177: İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı I

(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 178: İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı II

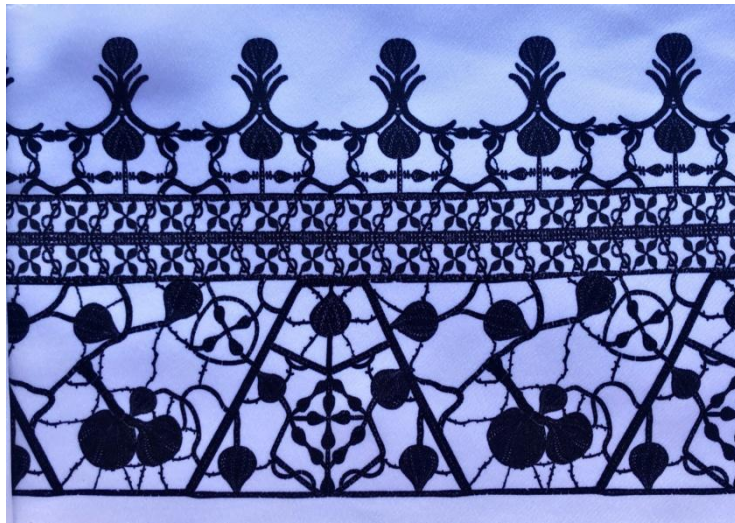
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 179: İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı III

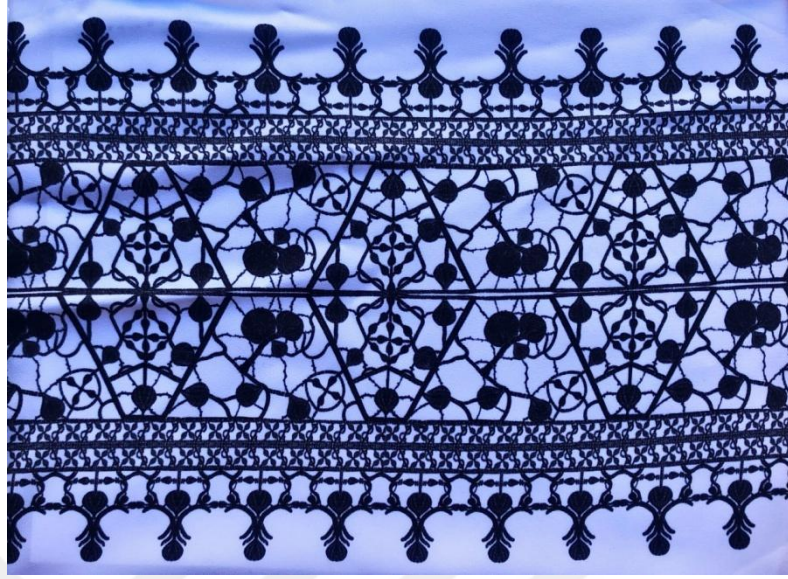
(Gözde Yıldız, 2019).

İncir motifli desenler mor renk tonları ile düzenlenmiştir. Renkler desenin farklı detayları üzerine uygulanarak farklı etkiler yaratılmak istenmiştir. Görsel 180'den Görsel 185'e dijital süblime baskı ile sentetik; mat saten, parlak saten, kanvas ve ağ kumaşlar üzerine baskı alınan desenlerin görselleri verilmiştir.

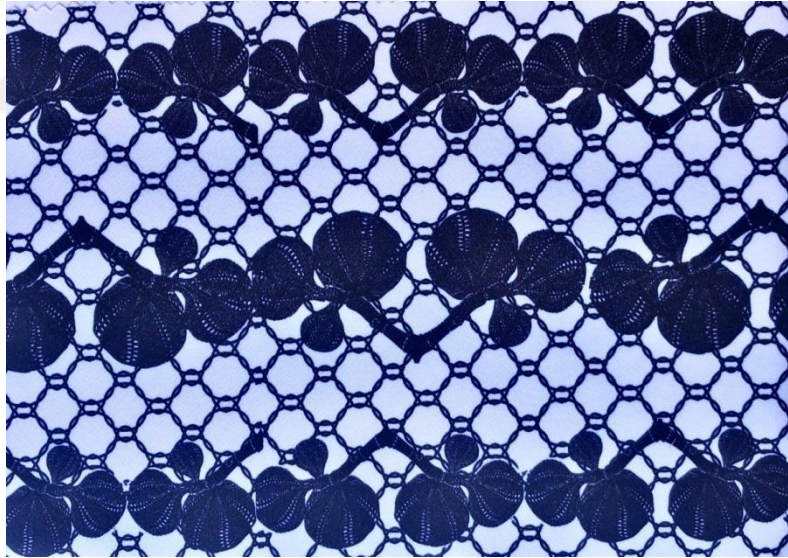

Görsel 180: İncir Motifli Dantel Deseni I, Mat Saten Kumaş Örneği

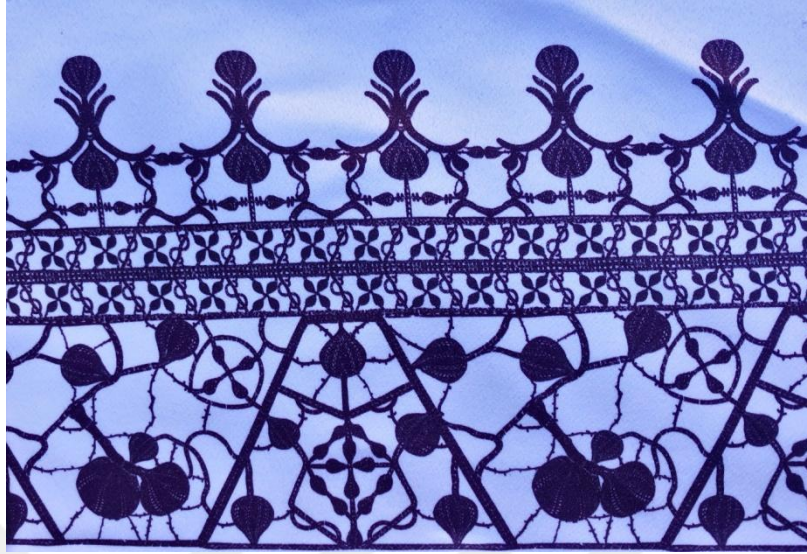
(Gözde Yıldız, 2019).

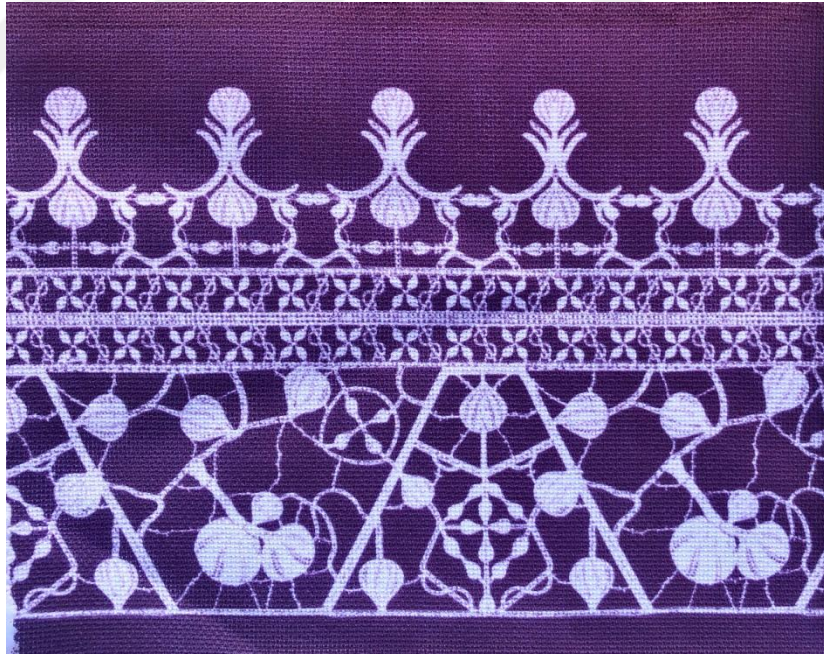
Görsel 181: İncir Motifli Dantel Deseni II, Şifon Kumaş Örneği
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 182: İncir Motifli Dantel Deseni III, Mat Saten Kumaş Örneği
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 183: İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı I, Parlak Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

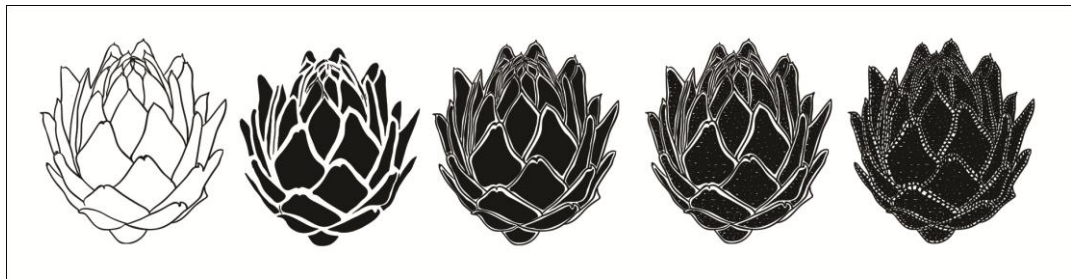

Görsel 184: İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı II, Kanvas Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

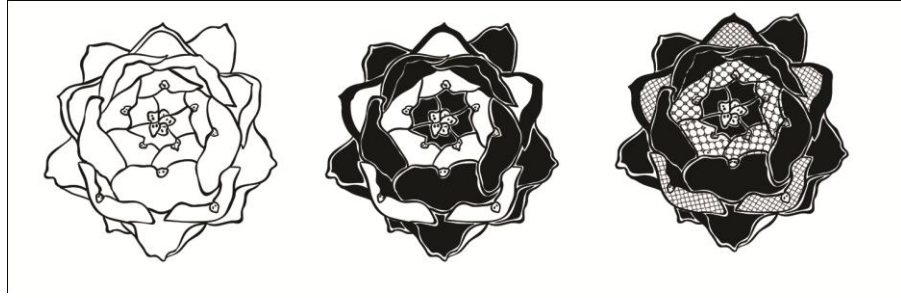

Görsel 185: İncir Motifli Dantel Efektli Monokromatik Desen Tasarımı III, Mat Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

Enginar, yapraklı formu ile farklı dantel etkilerinin uygulanabilmesine olanak sağlamıştır. Motiflerin az tutulan boşlukları ve yoğun dokusu ile bobin danteli etkisi verilmiştir (Görsel 186). Enginar iki farklı açıdan görüntüsü ile yorumlanmıştır (Görsel 187) Enginar motifli şerit dantel tasarımı Görsel 188’de verilmiştir. Enginar motifi daha belirgin bir etki bırakabilmesi için desen tasarımları siyah ve beyaz düzenlenmiştir.

Görsel 186: Enginar Eskizleri I (Gözde Yıldız, 2019).

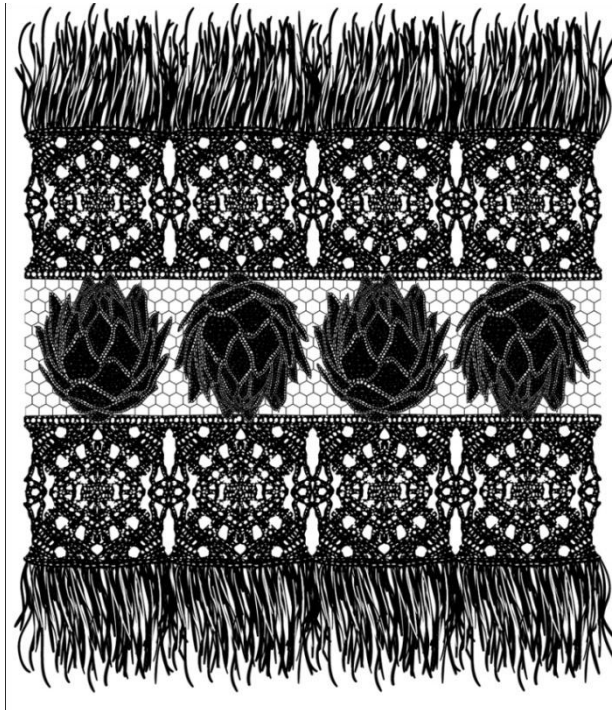

Görsel 187: Enginar Eskizleri II (Gözde Yıldız, 2019).

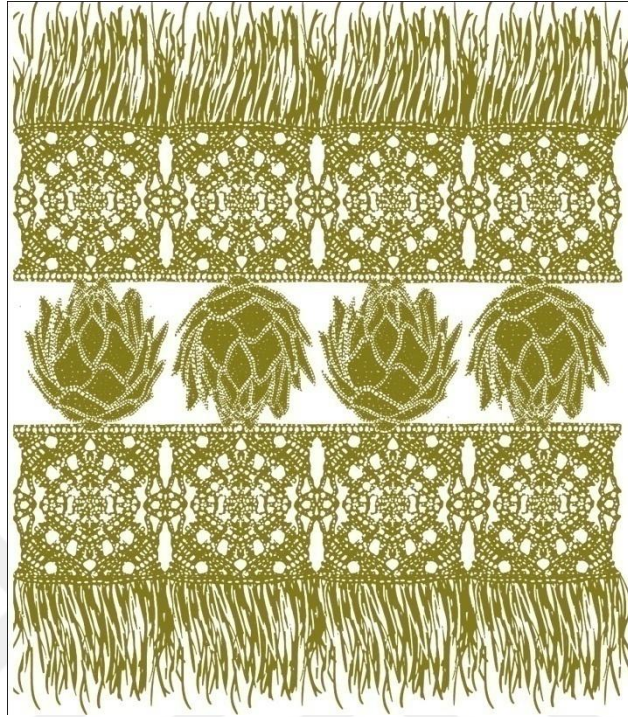

Görsel 188: Enginar Motifli Şerit Dantel Tasarımı (Gözde Yıldız, 2019)

Görsel 189’da yoğun işlenmiş olan enginar motif makrome dantel detayları ile birleştirilmiştir. Görsel 190’da açık yeşil renk ile desen tekrar yorumlanmıştır.

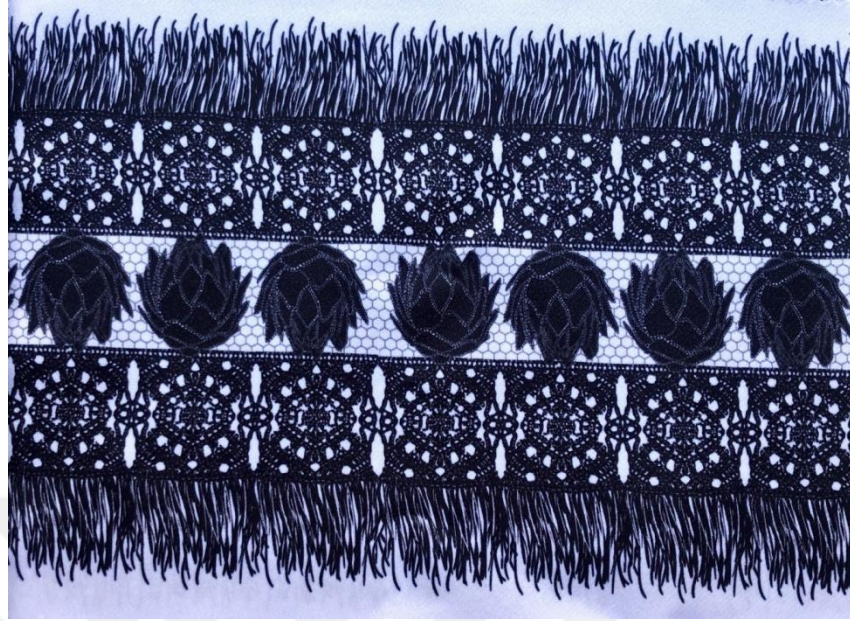

Görsel 189: Enginar Motifli Makrome Efektli Desen Tasarımı

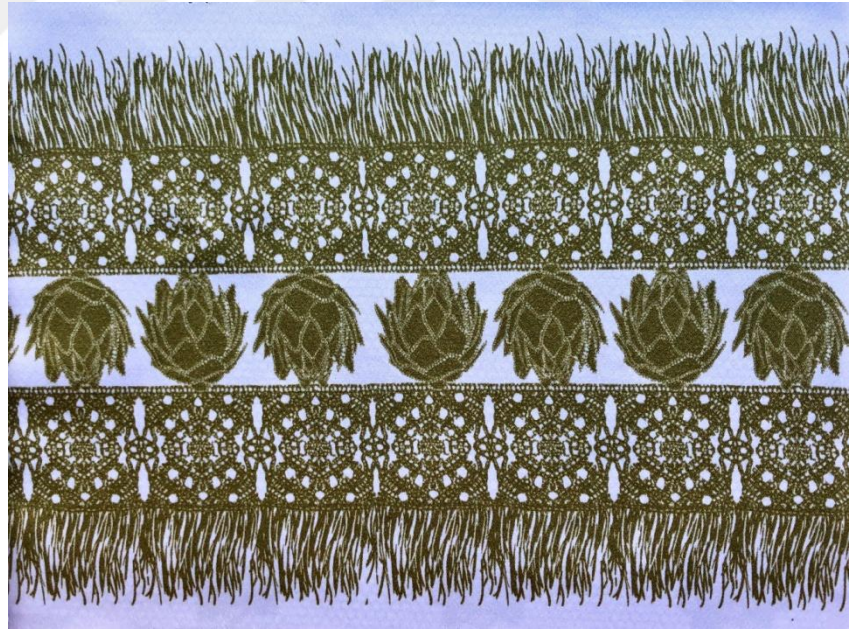

Görsel 190: Enginar Motifli Makrome Efektli Monokromatik Desen Tasarımı
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 191 ve Görsel 192’de makrome efektli desen tasarımlarının mat saten kumaş üzerine alınan baskı görselleri verilmiştir.

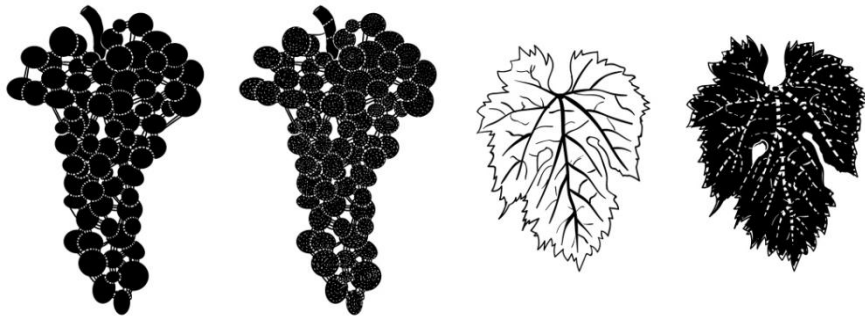

Görsel 191: Enginar Motifli Makrome Efektli Desen Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

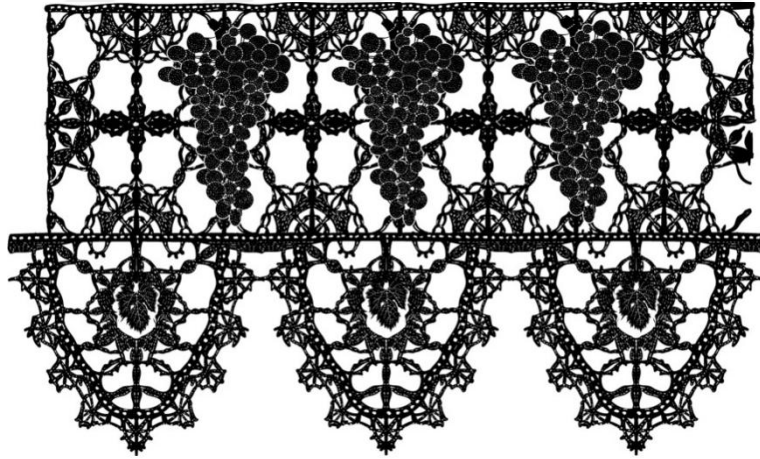

Görsel 192: Enginar Motifli Makrome Efektli Monokromatik Desen Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

Üzüm ve Asma yaprağı oldukça detaylı bir forma sahiptir, bu nedenle dantel efekti ile yorumlanması oldukça zorlayıcı olmuştur. Minik bağlantıları ve yüzey üzerindeki delik efektleri ile üzüm motifleri daha çok iğne dantellerine benzetilebilmiştir. Görsel 193’te üzüm ve asma yaprağı eskizleri, Görsel 194 ve Görsel 195 monokromatik desen tasarımlarına yer almaktadır.

Görsel 193: Üzüm ve Asma Yapağı Eskizi (Gözde Yıldız, 2019).

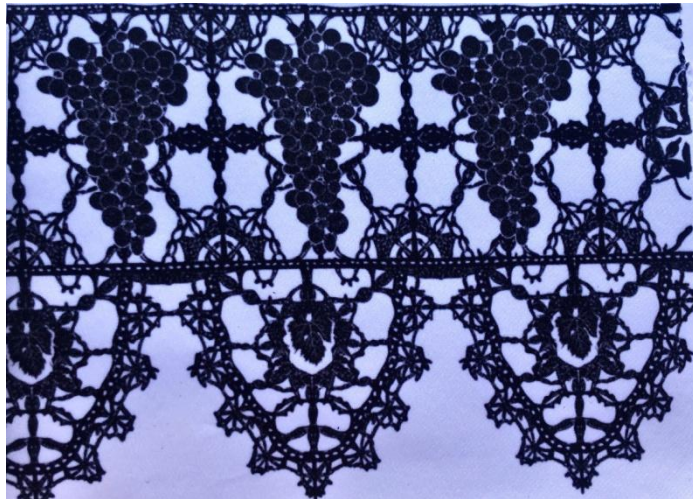
Görsel 194: Üzüm Motifli Parça Dantel Tasarımı (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 195: Üzüm ve Enginar Motifli Karışık Teknik Desen Tasarımı

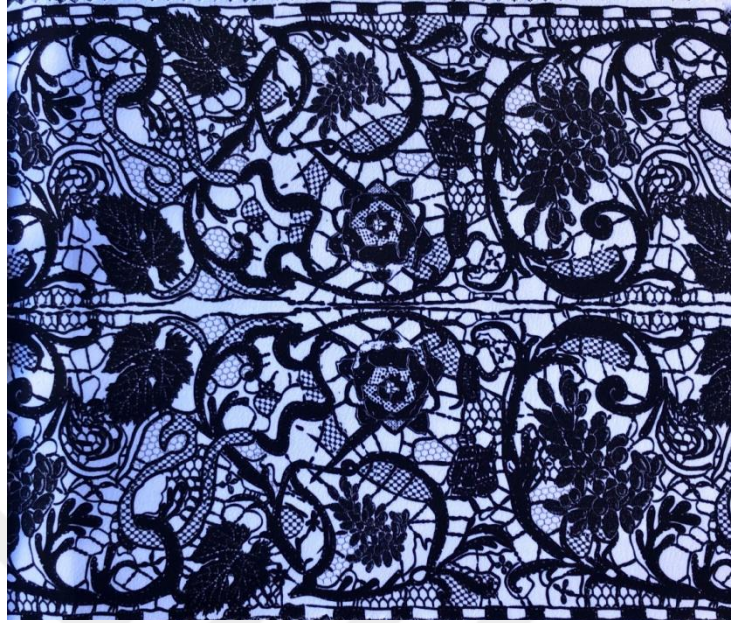
(Gözde Yıldız, 2019).

Hazırlanan baskı tasarımları dijital süblime baskı ile kumaş yüzeyine aktarılmıştır (Görsel 196 – Görsel 199). Kumaşlar polyester; mat saten, parlak saten, ağ ve kanvas olarak seçilmiştir.

Görsel 196: Üzüm Motifli Parça Dantel Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

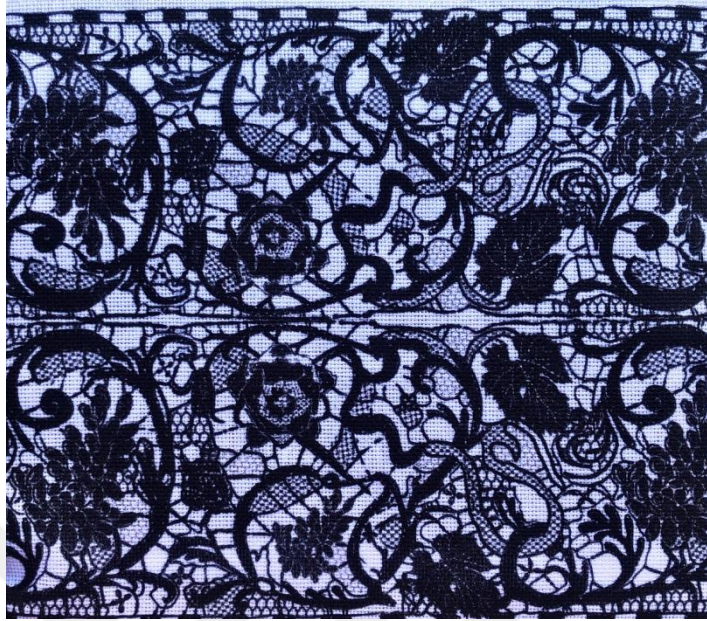
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 197: Üzüm ve Enginar Motifli Karışık Teknik Desen Tasarımı, Parlak Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

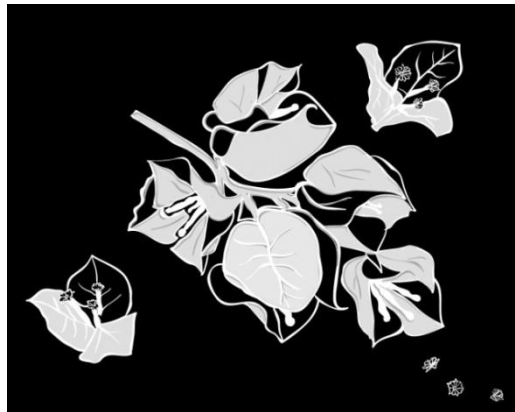

Görsel 198: Üzüm ve Enginar Motifli Karışık Teknik Desen Tasarımı, Ağ Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 199: Üzüm ve Enginar Motifli Karışık Teknik Desen Tasarımı, Kanvas Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

Begonvil bitkisi Ege bölgesinde yaygın bulunmaktadır. Kendine özgü çiçekleri ve renkleri ile desen tasarımında motif olarak kullanılabilir. Begonvil motifleri oluşturulurken rölyef etkili Venedik dantellerinden ilham alınmıştır (Görsel 200). Motifler ile hem iğne dantellerine benzer zeminsiz desen tasarımları yapılmış hem de Valenciennes ve Torchon zemin tasarımları ile birleştirilmiştir. Begonvilin pembesi farklı tonları ile monokromatik desen tasarımlarında kullanılmıştır (Görsel 201 – Görsel 204).

Görsel 200: Begonvil Motif Eskizi (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 201: Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı I (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 202: Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı II (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 203: Torchon Zemin Efektli Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 204: Valenciennes Zemin Efektli Begonvil Motifli Monokromatik Desen
Tasarımı (Gözde Yıldız, 2019).

Hazırlanan tasarımlar dijital süblime baskı ile polyester kumaşlar üzerine aktarılmıştır. Mat saten, şifon ve kanvas kumaşlar tercih edilmiştir (Görsel 205- Görsel 208).

Görsel 205: Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı I, Kanvas Kumaş Örneği
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 206: Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı II, Şifon Kumaş Örneği
(Gözde Yıldız, 2019).

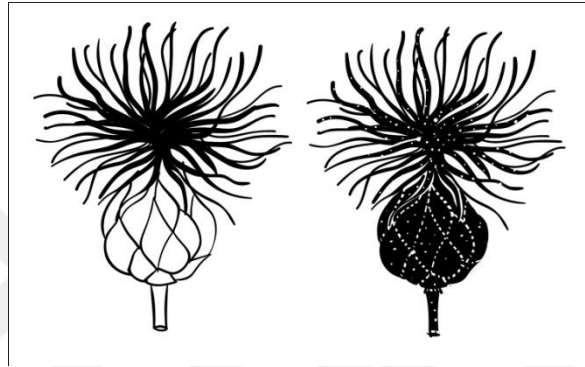

Görsel 207: Torchon Zemin Etketli Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

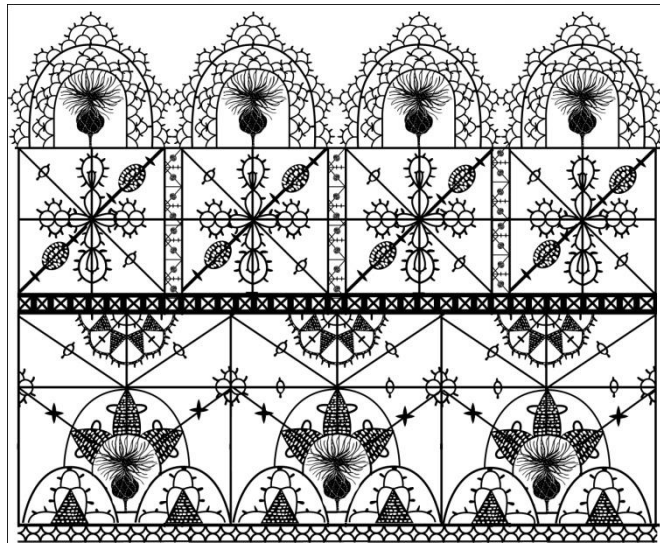

Görsel 208: Valenciennes Zemin Etketli Begonvil Motifli Monokromatik Desen Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

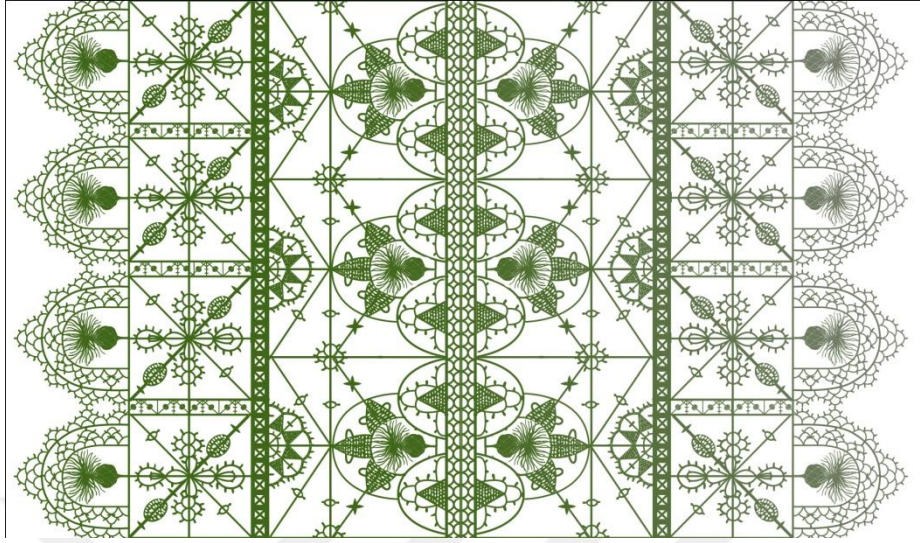
Tüllüşah bitkisi özellikle Aydın’da sıkça görülmektedir. Enginara benzer yapısı ile farklı hatlara sahiptir. Ortasındaki püsküllü yapısı iğne dantel efeklerinin rahatça uygulanmasına olanak sağlamaktadır. Görsel 209’da Tüllüşah çiçeğinin eskizleri verilmiştir. Görsel 210’da ise “Reticella” dantellerinin motifleri taklit edilerek bir desen tasarımı oluşturulmuştur. Görsel 211’de yeşil renk tonları ile çeşitlendirilmiştir.

Görsel 209: Tüllüşah Motif Eskizi (Gözde Yıldız, 2019).

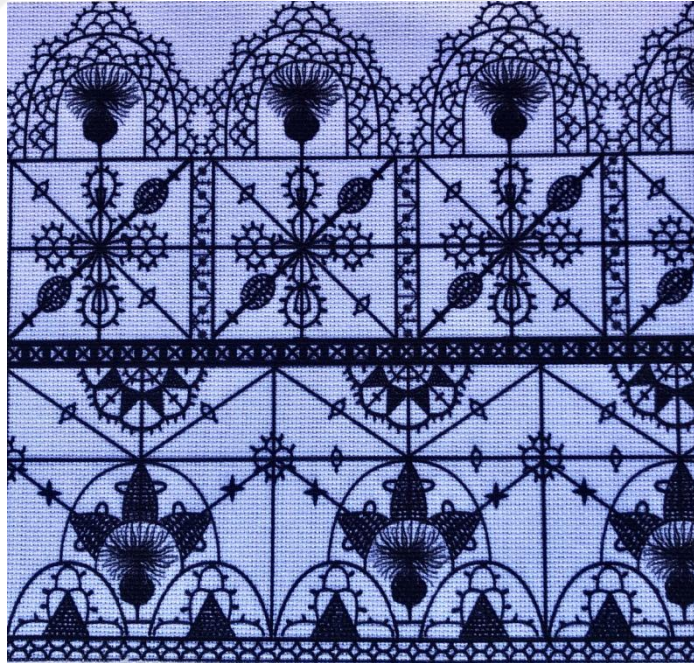

Görsel 210: Tüllüşah Motifli Desen Tasarımı (Gözde Yıldız, 2019).

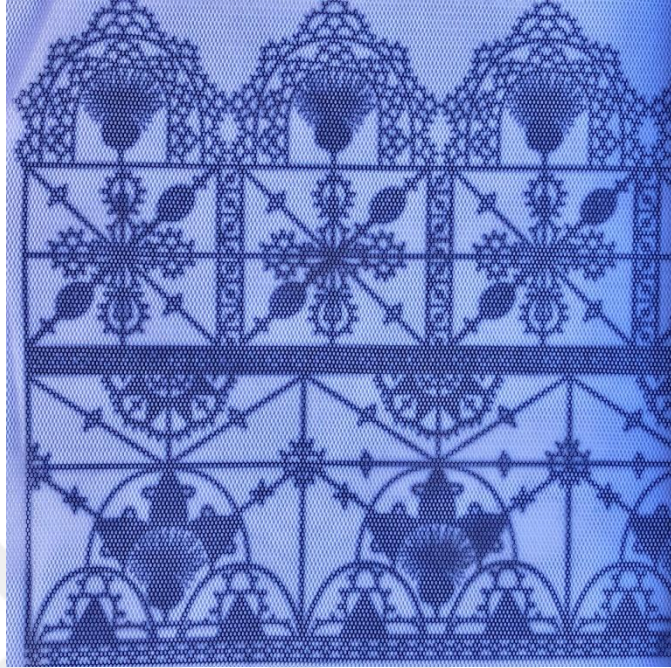

Görsel 211: Tüllüşah Motifli Monokromatik Desen Tasarımı (Gözde Yıldız, 2019).

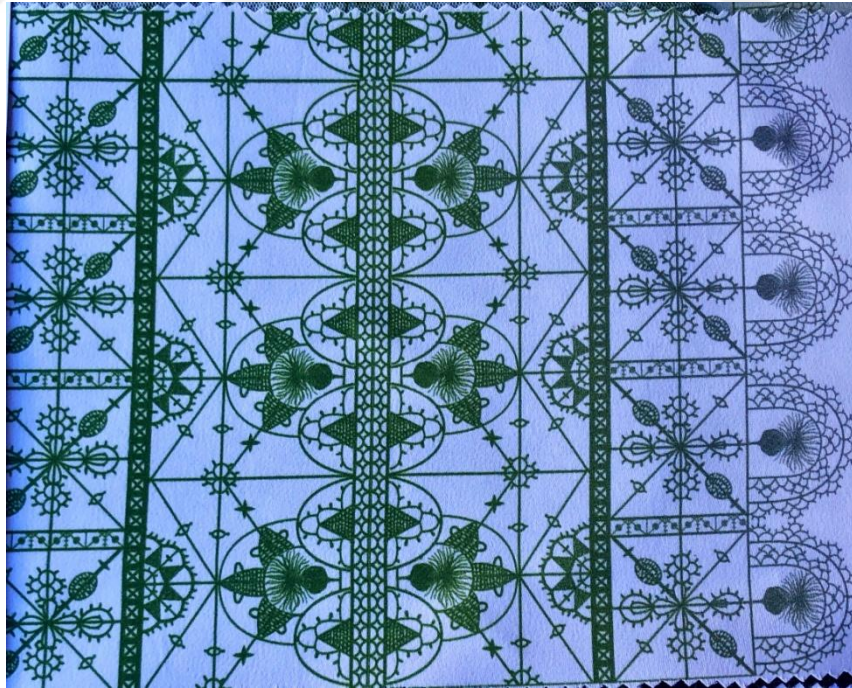
Görsel 212'den Görsel 215'e mat saten, tül ve kanvas kumaş üzerine alınan dijital süblime baskı örnekleri verilmiştir.

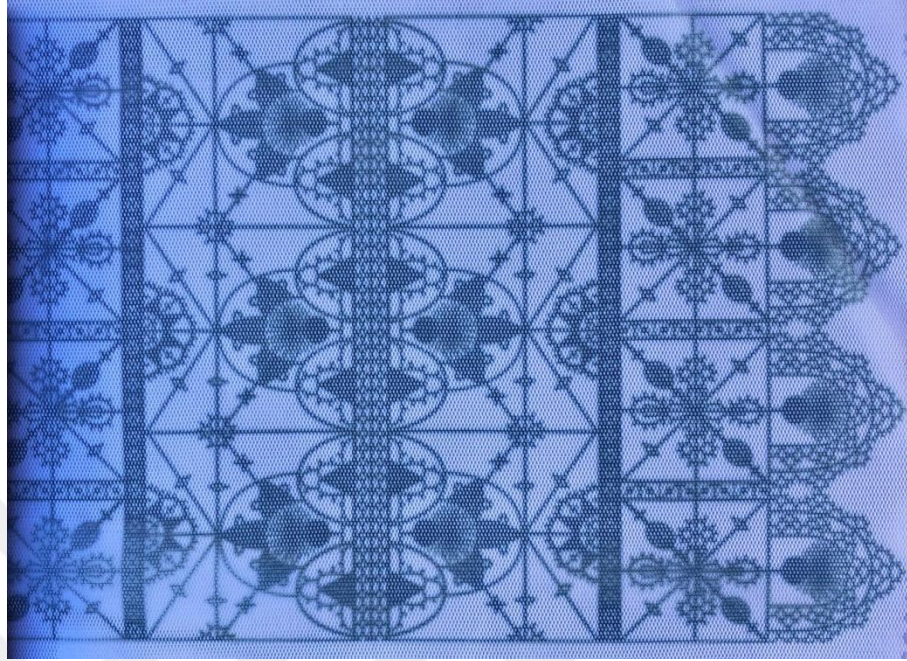
Görsel 212: Tüllüşah Motifli Desen Tasarımı, Kanvas Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 213: Tüllüşah Motifli Desen Tasarımı, Ağ Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 214: Tüllüşah Motifli Monokromatik Desen Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

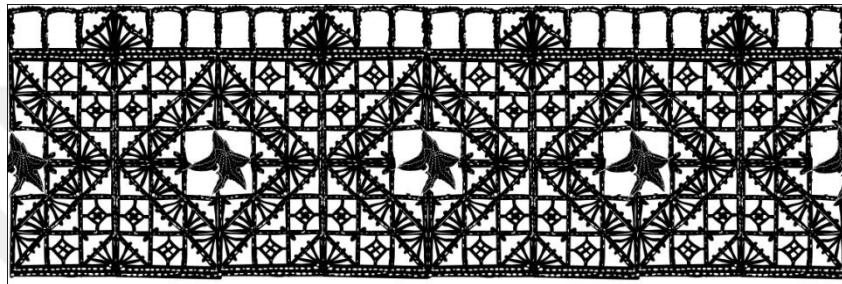

Görsel 215: Tüllüşah Motifli Monokromatik Desen Tasarımı, Ağ Kumaş Örneği
(Gözde Yıldız, 2019).

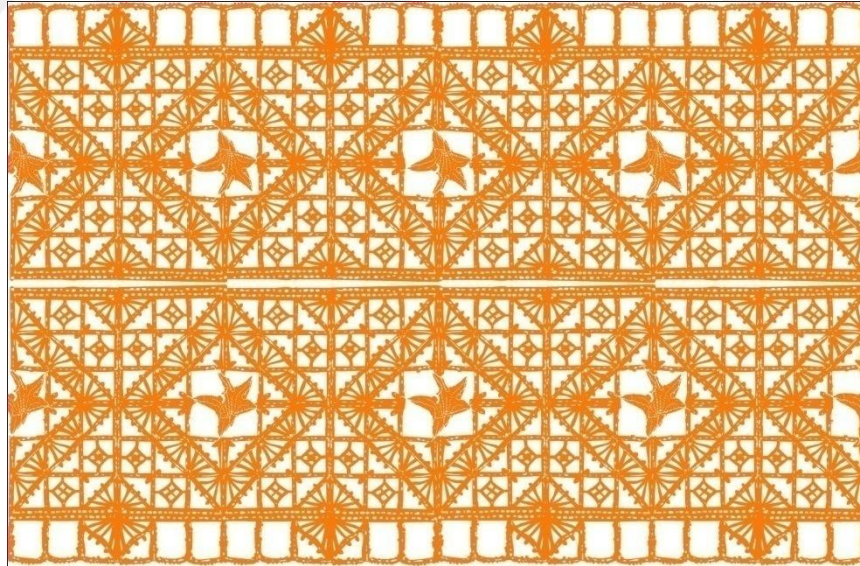
Kabak çiçeği Ege Bölgesi ile özdeşleşmiş bir çiçektir. Sivri ve kısmen geometrik formu eskizler üzerinde dantel efektleri ile yorumlanırken sert bir etki oluşturmuştur (Görsel 216) Bu nedenle eski bir dantel tekniği olan kesme işi (cut work) dantel etkisi ile birleştirilerek desen tasarlanmıştır (Görsel 217). Desen kabak çiçeğinin rengi olan turuncu ile düzenlenerek de monokromatik desen tasarımı oluşturulmuştur (Görsel 218) Mat saten ve ağ kumaş üzerine desenler dijital süblime baskı ile aktarılmıştır (Görsel 219 ve Görsel 220).

Görsel 216: Kabak Çiçeği Motif Eskizi (Gözde Yıldız, 2019).

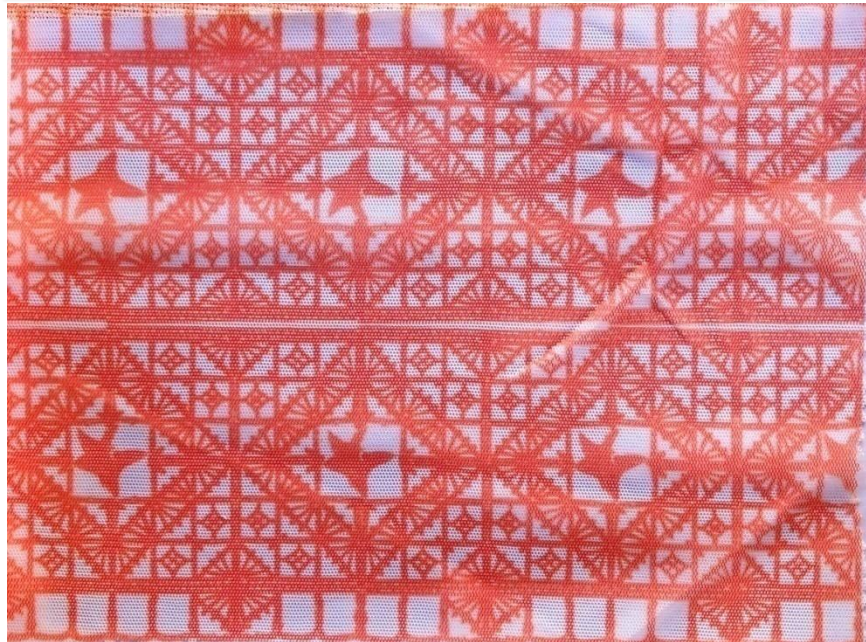
Görsel 217: Kabak Çiçeği Motifli Kesme İşi Dantel Tasarımı (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 218: Kabak Çiçeği Motifli Monokromatik Desen Tasarımı
(Gözde Yıldız, 2019).

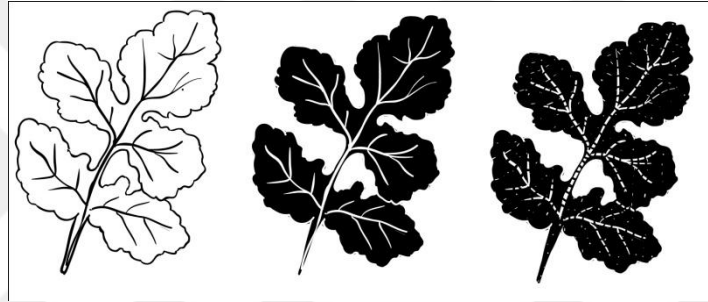

Görsel 219: Kabak Çiçeği Motifli Monokromatik Desen Tasarımı, Mat Saten Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

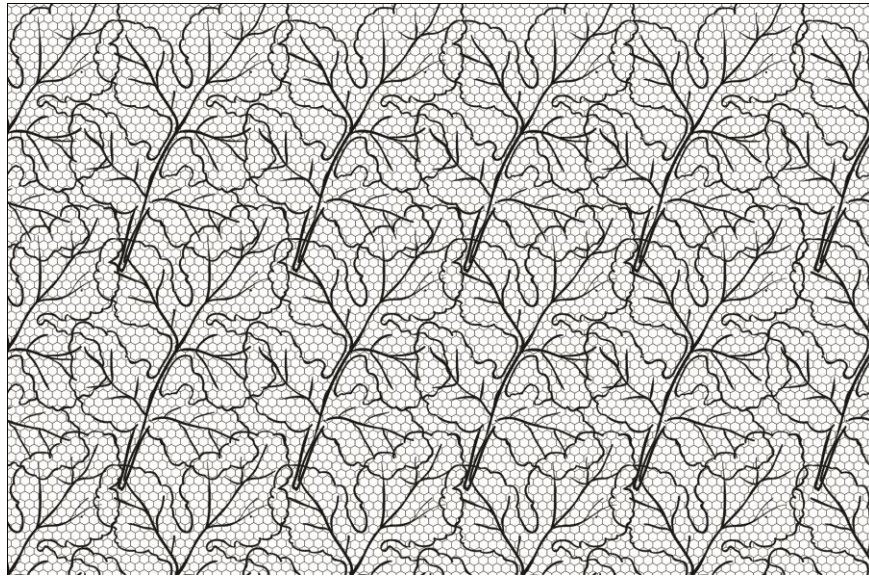

Görsel 220: Kabak Çiçeği Motifli Monokromatik Desen Tasarımı, Ağ Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

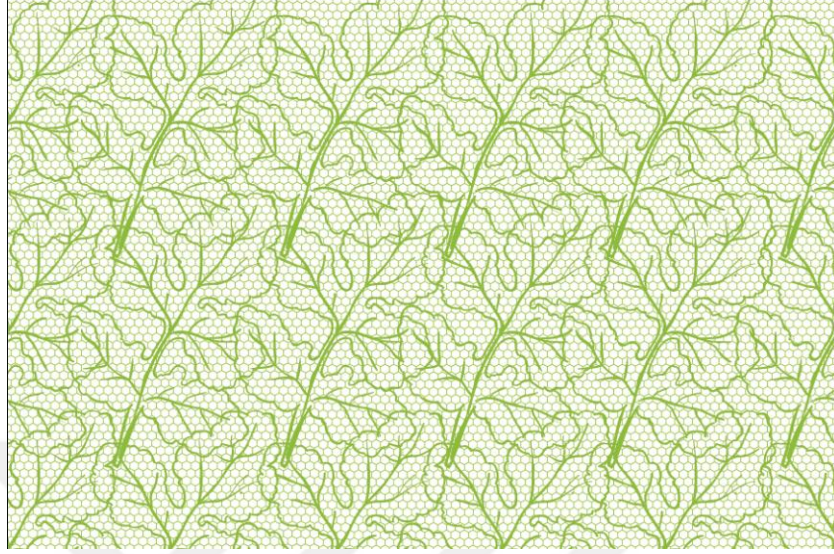
Son olarak ise turp otu bitkisi desen tasarımlarında tercih edilmiştir. Turp otunun form ve dantel efekt eskizleri Görsel 221’de verilmiştir. Motifler iç içe geçirilerek ve makine ağı efektli zemin üzerine yerleştirilerek farklı bir etki yaratılmak istenmiştir (Görsel 222 ve Görsel 223) Motifler yan yana getirilerek iri motifler elde edilmek istenmiştir. Turp otlarının birleşiminden oluşturulan iri motifler kesme işi (cut work) zemin tasarımlarından ilham alarak oluşturulan zemin üzerine yerleştirilmiştir (Görsel 224 ve Görsel 225). Her iki yorum da yeşil renk ile yorumlanmış ve monokromatik etkiler elde edilmiştir.

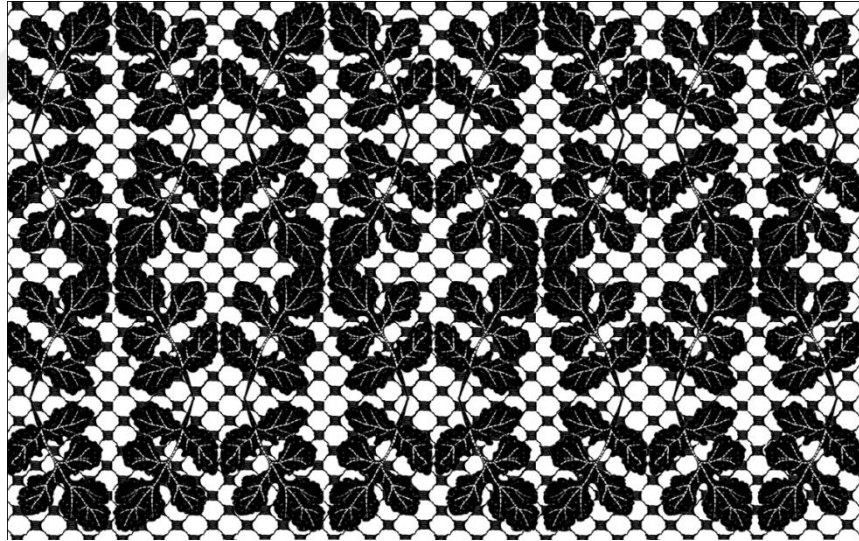
Görsel 221: Turp Otu Eskizi (Gözde Yıldız, 2019).

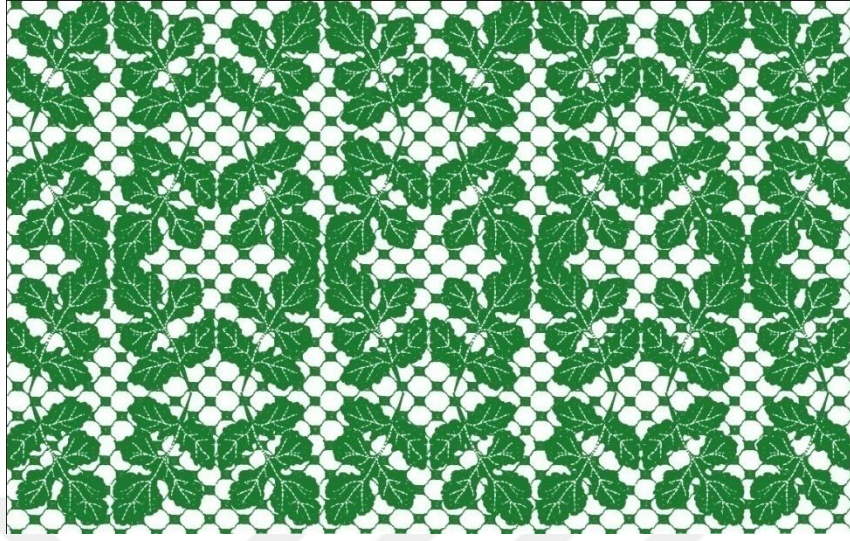
Görsel 222: Turp Otu Desen Tasarımı I (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 223: Turp Otu Monokromatik Desen Tasarımı I (Gözde Yıldız, 2019).

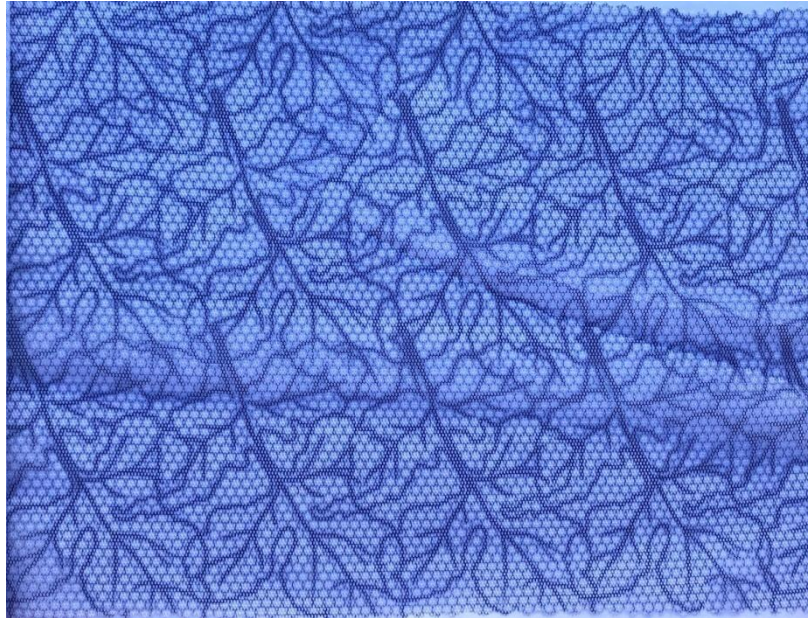

Görsel 224: Turp Otu Desen Tasarımı II (Gözde Yıldız, 2019).

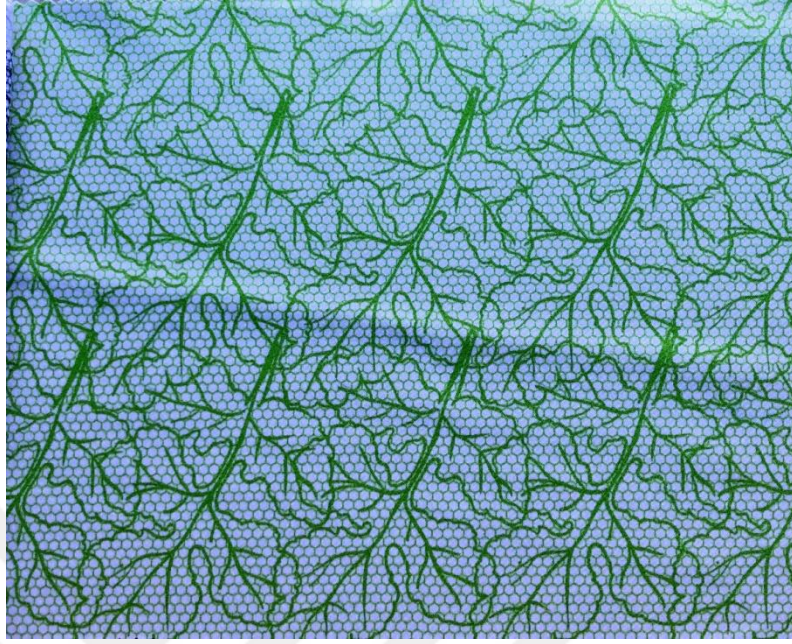

Görsel 225: Turp Otu Monokromatik Desen Tasarımı II (Gözde Yıldız, 2019).

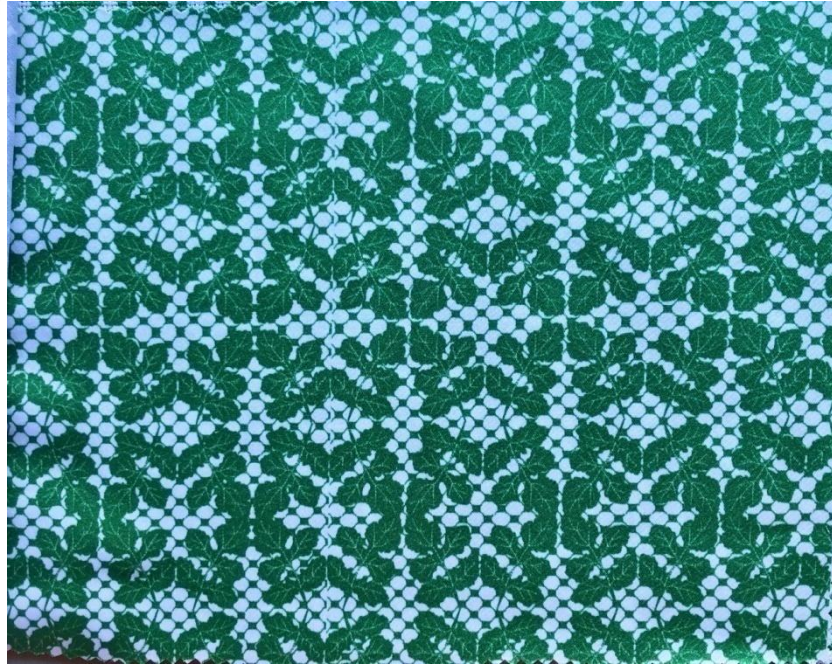
Oluşturulan desenler mat saten, ağ ve kanvas kumaş üzerine dijital süblime baskı ile aktarılmıştır (Görsel 226 - Görsel 227). Desenler kumaş dokuları üzerinde farklı etkiler yaratmıştır.

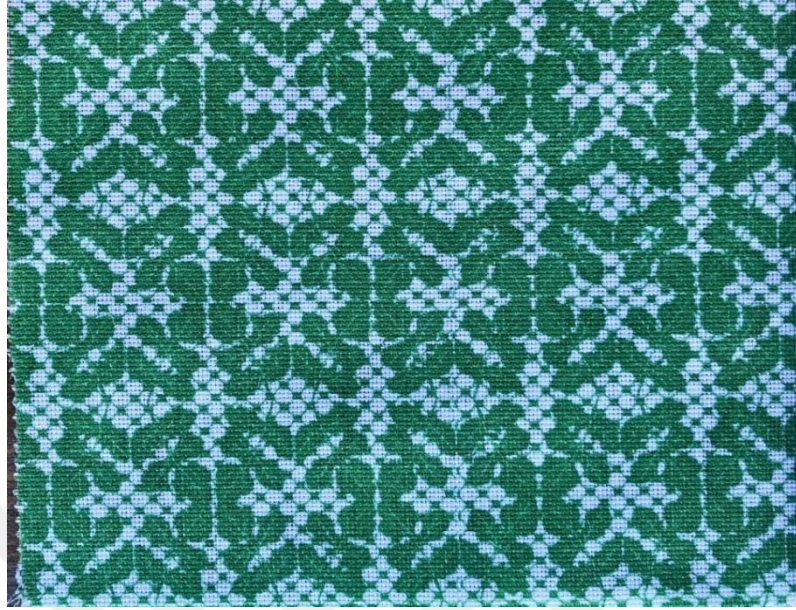
Görsel 226: Turp Otu Desen Tasarımı I, Ağ Kumaş Örneği (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 227: Turp Otu Monokromatik Desen Tasarımı I, Mat Saten Kumaş Örneği
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 228: Turp Otu Desen Tasarımı II, Mat Saten Kumaş Örneği
(Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 229: Turp Otu Monokromatik Desen Tasarımı II, Kanvas Kumaş Örneği
(Gözde Yıldız, 2019).

3.5. Dijital Desen Uygulamaları

Hazırlanan desenler ev tekstili ve dekorasyonu ürünleri üzerine bilgisayar programları aracılığı ile uygulanmıştır Görsel 230’da begonvil motifli monokromatik desen, nevresim takımı üzerine uygulanmıştır. Görsel 231’de incir motifli ve oldukça detaylı bir desen örneği uygulanmıştır. Kumaş üzerinde bırakılan beyaz alanlar desenin daha belirgin görünmesini sağlamıştır. Görsel 232’de ise monoton renkler ile düzenlenmiş turp otu motifli desen tasarımı tüm çarşaf üzerine uygulanmıştır.

Görsel 230: Begonvil Desenli Nevresim
Takımı (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 231: İncir Desenli Nevresim
Takımı (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 232: Turp Otu Desenli Nevresim Takımı (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 233’te incir motifli desen, 234’de tüllüşah motifli desen ve Görsel 235’te kabak çiçeği motifli desen duvar kağıtları üzerlerine uygulanmıştır. Motiflerin ölçeği; uygulanacak olan alanın hacmi ve boyutuna göre istenilen şekilde değiştirilebilir.

Görsel 233: İncir Desenli Duvar Kağıdı (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 234: Tüllüşah Desenli Duvar Kağıdı (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 235: Kabak Çiçeği Desenli Duvar Kağıdı (Gözde Yıldız, 2019).

Oluşturulan desenler, desen karakterleri ve yoğunlukları ile daha çok ev tekstili için uygun görünmektedir. Yukarıda verilen örneklerin yanı sıra örtüler, şemsiyeler ve koltuk kumaşı tasarımlarında da uygulanabilmektedir. Görsel 236’ da masa örtüsünün uçlarına uygulanan turp otu deseni verilmiştir. Görsel 237’de şemsiye enginar deseni ile birleştirilmiştir. Uçları ise desenin motiflerine benzer püsküller ile bezenmiştir. Son olarak ise koltuk tasarımına yer verilmiştir. Görsel 238’de enginar ve üzüm deseni koltuğun iç kısmına devamlı görünecek bir biçimde uygulanmıştır.

Görsel 236: Turp Otu Desenli Masa Örtüsü (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 237: Enginar Desenli Şemsiye (Gözde Yıldız, 2019).

Görsel 238: Üzüm ve Enginar Desenli Koltuk (Gözde Yıldız, 2019).

SONUÇ

Dantel sanatı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde etkisini göstermiş bir el sanatıdır. Danteller tarihi dönemler boyunca birçok insan için bir uğraş ve bir gelir kaynağı olmuştur. Bu durum dantel yapımında birçok aracın kullanılmasına ve geliştirilmesine, farklı tekniklerin ortaya çıkmasına, üretildiği bölgenin hammaddelerine göre malzemeler tercih edilmesine ve ait olduğu bölgeler ile adlandırılmasına sebep olmuştur. Danteller çoğunlukla ait olduğu bölgenin ismi ile tanınmaktadır. Farklı ülkelerde benzer dantellerin üretilmesi ve her bölgenin danteline kendi adını vermesi bazı durumlarda dantellerin ayırt edilmesini zorlaştırmıştır. Oldukça zahmetli olan bu sanat insanlar ile etkileşim halindedir. Tarihsel dönemlerin şartları, sanat ve moda akımları ve insanların ihtiyaçları dantellerin teknik ve desen olarak farklılaşmasına neden olmuştur. Ayrıca varlık ve statü ifadesi olarak görülmeleri, ve ticarete olan katkıları kültürel etkileşimin önünü açmıştır.

Giysilerin, aksesuarların ve ev dekorasyonunun önemli bir parçası haline gelen dantel, dönemin sanat akımlarından etkilenmiş, stilin yansıtılmasına aracılık etmiştir. Antik dönemlerde sert ve geometrik motifli danteller, Barok dönemi metalik ipliklerin yoğun olduğu iri motifli danteller, Rokoko döneminde ise kıvrımlı ve çiçek desenli danteller yoğun olarak kullanılmıştır.

Sanayi Devrimi bu sanatı olumlu ve olumsuz birçok şekilde etkilemiştir. Genel olarak bakıldığında daha hızlı üretim, daha dayanıklı ve daha ucuz danteller, daha büyük örnekler bu dönemin avantajları arasında sayılabilir. Ayrıca makine ile üretim maliyetleri düşürdüğünden bu elit sanat halk tabakasına yayılarak daha geniş bir kullanım alanı bulabilmiştir. Ancak makine üretimi, el ile üretimin zerafetine erişememiş; el üretimi ise maliyet açısından makine dantelleri ile yarışamamış ve unutulmaya yüz tutmuştur. Bu durum geçimlerini dantel üretimi ile sağlayan birçok insanın maddi zorluklar çekmesine ve makine dantelinin moda akımlarına daha hızlı yanıt verebildiği için elde üretilen dantellerden daha çok tercih edilmesine neden olmuştur. Günümüzde özel üretim siparişler için, geleneklerin sürdürülmesi ve kültürel

değerlerin korunabilmesi el ile yapılan dantellerim üretimini az da olsa devam ettirmektedir.

Desen tasarımlarında renk oldukça önemli bir unsurdur. Desenlerin belirli renk grupları ile renklendirilmesi desenlerin daha kontrollü bir biçimde oluşturulmasını sağlamaktadır. Monokromatik ya da monoton renk skalası da bilinen önemli renk kompozisyonları arasındadır. Tekstil baskıcılık tarihinde birçok teknik kullanılmıştır. Kullanılan her teknikte monokromatik renklendirilmiş desenlere rastlamak mümkündür. Teknolojinin gelişmesi ile günümüzde çok daha detaylı ve geniş renk aralıklı desenler üretilebilmektedir. Monokromatik renkler ile düzenlenmiş desen tasarımları beğenilerek kullanılan koleksiyonların oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Makine dantelleri ile hayatımızda yer almaya devam eden danteller, baskı tasarımları ile de karşımıza çıkmaktadır. Dantel desen örnekleri incelendiğinde çoğunluklu olarak monokromatik renkler ile düzenlendikleri görülmektedir. Monokromatik etki dantellerin daha belirgin bir şekilde görülmesi ve detaylarının ortaya çıkmasına yardımcı olmaktadır.

Dantel efektli baskı tasarımları çoğunluklu olarak eski dantellerin bire bir kopyalanması ya da dönemlerin dantel stilleri ve kompozisyonları taklit edilmesi ile oluşturulmuştur. Dantellerin teknikleri, dokuları ve motiflerinin kompozisyonları günümüz desen tasarımlarında yeni motiflerin yorumlanabileceği birçok detayı barındırmaktadır. Ege Bölgesi'ne özgü bitki formları ile yapılan dantel efektli motifler ve monokromatik desen düzenlemeleri farklı baskı tasarımlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Avrupa'da üretilen danteller o bölgelerden ilham almış ve ona özgü motifler içermişlerdir.

Bu çalışmada kullanılan Ege Bölgesi'ne ait bitkiler daha önce dantel motiflerinde tercih edilmemiş olduğundan yeni dantel tasarım fikirlerini de ortaya çıkartmaktadır. Proje kapsamında klasik Avrupa dantellerinin karakteristik özellikleri dijital ortama aktarılmış, Ege'ye özgü dijital bitki formları ile yeni dantel tasarımları üretilmiştir. Bu tasarımlar dantel tekniği ile üretilebileceği gibi, çalışmada yer aldığı

şekli ile dantel efektli desen tasarımları olarak tekstil baskıcılığına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak dantel sanatı antik çağlardan günümüze şekil değiştirerek ulaşabilmiş önemli bir el sanatıdır. Unutulmaya yüz tutan el yapımı dantel sanatının gündeme tekrar getirilmesi, farklı motiflerin tasarlanması, yeni dantel ve tekstil baskı tasarımlarına ilham olması dantel sanatının daha sonraki nesillere aktarılması ve ilham olması için oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

BALKANAL, D. (2014). “Karadeniz’in İncisi İnebolu Yöresinde Dantel Perdeler”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (8), ss. 46-48.

BLACK, A. & C. (1842). “The Encyclopaedia Britannica: Or, Dictionary of Arts, Sciences, and General Literature”, Volume 7 & Volume 13, ss.6

BLUM, Clara M. (1921). “The Charm of Lace” *Arts and Decoration*, Vol. 15, ss.1-2.

BRITANNICA (2019). <https://www.britannica.com/art/Carrickmacross-lace> [12 Şubat 2019].

BRITANNICA (2018). <https://www.britannica.com/art/tatting> [28 Aralık 2018].

BRITANNICA (2018). <https://www.britannica.com/art/Valenciennes-lace> [02 Aralık 2018].

BRITANNICA (2018). <https://www.britannica.com/art/Brussels-lace> [09 Kasım 2018].

BRITANNICA (2019). <https://www.britannica.com/art/Angleterre> [12 Şubat 2019].

BRITANNICA (2018). <https://www.britannica.com/art/Tondern-lace> [12 Aralık 2018].

BRITANNICA (2018). <https://www.britannica.com/art/Honiton-lace> [12 Aralık 2018].

BROADBENT, Arthur, D. (2001). “*Basic Principles of Textile Coloration*” , England: Published by the Society of Dyers and Colourists, ss.1.

CARITÀ (1909). “Lacis”, *The Connoisseur*, Vol.25, ss.126

CHTIMES, Louise Austin (1931).“Lacis”, *The Handicrafter*, Vol.3, No.1, ss.20.

CLAYTON (2007). “Color Basics: Hue, Value & Chroma , Art 260”, ss.1. , https://www.harding.edu/gclayton/color/topics/001_huevaluechroma.html [13 Mart 2019].

CLIFFORD, Chandler Robbins (1913). “The Lace Dictionary”, New York: Clifford & Lawton, ss.11-130.

COLE, Alan Summerly (1879). “Lace”, *Magazine of Art*, Vol. 2, ss. 2 & 251

COLE, Alan, Summerly (1890). “*Hand-Made Laces From the South Kensington Museum*”, London: Sutton, ss.2

COLTON, Virginia Ed. (1979). “*Complete Guide to Needlework*”, Pleasantville, N.Y.: Reader’s Digest Association, ss. 445.

CORA, Anderson (1892). “Teneriffe Lace”, *Modern Priscella*, Vol. 6, No. 4, ss.1.

ÇAKIROĞLU, L. (2015). “Özgün Baskı ve Tekstil Uygulamaları”, Yüksel Lisans Tezi, Yrd. Doç. Dr. Şenay Alsan, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil Ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil Ve Moda Tasarımı Programı, İstanbul, ss.89-90.

DEBEE, C.D. (1880). “*Lace Ancient & Modern*” New York: Sharps Publishing Company, ss.9-18.

DILLMONT, Thérèse (1930). “*Teneriffe Lace Work*”, Publisher: Dollfus-Mieg, D.M.C. Library ss.13.

EARNSHAW, Pat (1978). “Lace for Your Shoes: The Impractical Vanity”, *The Bulletin of The Needle and Bobbin Club*, Volume:70, Numbers:1&2, ss. 21-23.

JACKSON, Nevill. F. (1903) "Ruffs", *The Connoisseur*, Vol. 6, ss.167.

JACKSON, F. Nevill (1904). "Cravats", *The Connoisseur*, Vol.9, ss.229-230.

JOHNSTONE, Margaret T. (1926). "Ragusa: The Mystery Spot in Lace-History", *The Bulletin of the Needle and Bobbin Club*, Vol. 10, No. 1, ss.9-18.

JOURDAIN, M. (1903). "Alençon and Argentan Lace, Part I.", *The Connoisseur*, Vol. 6, ss.10-42.

JOURDAIN, M. (1903). "Lace Making in Spain and Portugal, Part I.", *The Connoisseur*, Vol. 8, ss.6

JOURDAIN, M. (1903). "Alençon and Argentan Lace, Part II.", *The Connoisseur*, Vol. 6, ss.101-105.

JOURDAIN, M. (1904). "Lace Making in Spain and Portugal, Part II" *The Connoisseur*, Vol. 8, ss.6-10.

JOURDAIN, M. (1905) "Cutwork, (Reticella) and Punto In Aria Part I", *The Connoisseur*, Vol. 11 ss.102

JOURDAIN, M. (1905). "Tambour Lace", *The Connoisseur*, ss.272-273.

JOURDAIN M. (1905). "Valenciennes Part I", *The Connoisseur*, Vol. 13, ss.30-84.

JOURDAIN M. (1905). "Valenciennes, Part II.", *The Connoisseur*, Vol. 14, ss.169-170.

JOURDAIN, M. (1905). "Venetian Needlepoint, Part I.", *The Connoisseur*, Pub: Vol. 12

JOURDAIN, M. (1905). “Venetian Needlepoint, Part II.”, *The Connoisseur*, Pub: Vol. 11

JOURDAIN, M. (1906). “Argentan Lace”, *The Connoisseur*, Vol. 15, ss.10-175.

JOURDAIN, M. (1906). “Gold and Silver Lace, Part I.”, *The Connoisseur*, 17, ss.9-10.

JOURDAIN, M. (1906). “Italian Pillow Lace”, *The Connoisseur*, Vol. 15, ss.171-175.

JOURDAIN, M. (1906). “Milanese Lace”, *The Connoisseur*, Vol. 16, ss. 36-39.

JOURDAIN, M. (1908). “English Pillow Lace, Part II.”, *The Connoisseur*, Vol. 21, ss.81-82.

JOURDAIN, M. (1909). “Brussels Lace”, *The Connoisseur*, Vol. 20, ss. 195-201.

JOURDAIN, M. (1909). “English Pillow Lace, Part I.”, *The Connoisseur*, Vol. 20, ss.266-268.

JOURDAIN, M. (1909) “Mechlin and Antwerp Lace”, *The Connoisseur*, Vol. 20, ss.102-107.

JOYCE, Carol (1993). “*Textile Design*”, New York: Watson-Guptill Publications, ss.46.

KAHVECİ, M, BAŞİOĞLU, A. (2001). “*Türk Oyaları Kataloğu*”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 272, Maddi kültür Dizisi, No: 21

KELLOG, Charlotte (1920). “*Bobbins of Belgium*”, New York & London: Funk & Wagnalls Company, ss.25-37.

- KINGSLEY, Rose G. (1887). “Lace School at Bruges”, *Art Journal*, Vol. 50, ss. 82–83.
- KOCA, E. - KOÇ F. (2008). “Çalışan kadınların giysi seçimleri ve Renk Tercihleri”, *Electronic Journal of Social Sciences*, Spring-2008 V.7 N.24, ss.172 – 177.
- KOESTER, A. W. (1993). “*Analyzing the Color, Design and Texture of Fabric*”, United States: Corvallis, OR, Oregon State University Extension Service, ss.2-4.
- KORKUSUZ, Süheyla (1971). “*Nakış Temel Bilgileri Tekniği Uygulamaları ve Örnekleri*”, Ankara: TİSA Matbaacılık, ss.18-19.
- LEADER, John (2013). “A Guide to Hand-Made Lace” Ed. Jeremy Farrell, *Identifying Handmade Lace*, DATS in partnerships with V&A Museum, Art Council England, ss.6-32.
- LEVETUS, A.S. (1903). “Some Modern Austrian Pillow and Point Lace”, *International Studio*, 18, ss.165.
- LEVETUS, A. S. (1911). “The Revival of Lace Making in Hungary”, A. S. *International Studio*, Vol. 42, ss.30-34.
- LEVEY, Santina (1983). “*Lace – A History*”, England: V&A Museum, ss.1-117.
- MELLER, Susan & ELFFERS, Joost (1991). “*Textile Designs*”, USA: Harry N. Abrams Inc. Publishers, ss.3-440.
- MIDDLETON, George (1939). “Imitations of Hand-Made Lace By Machinery”, Part II., *The Bulletin of The Needle and Bobbin Club*, Sayı: 23, ss.8-20.
- MOODY, Penderel, A. (1909). “*Lace Making and Collecting, an Elementary Handbook*”, London, NY, Toronto, Melbourne, Cassel and Company, ss.23.

MOORE, N. Hudson (1937). “*The Lace Book*”, New York: Tudor, ss.154.

MORRİS, Frances – HAGUE, Marian (1919-1920). “Antique Laces of American Collectors”, *Arts and Decoration*, Sayı 12, ss. 414-415.

MORRIS, Frances - HAGUE, Marian (1923). “A Revival of an Old Danish Art”, *The Bulletin of the Needle and Bobbin Club*, ss. 25.

NİMKULRAT, Nithikul – KANE Faith, WALTON Kerry (2016). “*Crafting Textiles in the Digital Age*”, USA: Bloomsbury, USA, ss.82 – 83.

OK, Meltem (2016). “Rönesans Dönemi Ruff Yaka’nın Günümüz Modasına Yansımaları”, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt: 6, No: 13, ss.2.

ORTAÇ, H.S. (2007). “Tığ Örücülüğünün Günümüzdeki Kullanım Alanları ve Çağdaş Tasarımların Medyada Tanıtılmasının Önemi”, *Motif Dergisi*, 13(50), ss.20-21.

ÖZDEMİR, Tülay (2005). “Tasarımda Renk Seçimini Etkileyen Kriterler”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, ss.391-402.

ÖZEL, Zuhul (2007). “Op Art Sanat ve Dijital Teknolojinin Kullanımı”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/Vol.:7, Sayı/No: 2, ss.396.

ÖZYAŞAR, Hadi (2018). “Fotografçılığınızı Geliştirecek 6 Renk Harmoni Şeması” ss.6. , <https://hadiozyasar.com/tr/blog/fotografciliginizi-gelistirecek-6-renk-harmoni-semasi> [12 Aralık 2018].

PALLISER, Bury (1902). “*History of Lace*”, New York: Charles Scribner’s Sons, ss.1-150.

PALMER, Louise Gladys (1925). “*Labor Relations In The Lace And Lace-Curtain Industries In The United States*” Washington: Industrial Relations And Labor Conditions Series, No. 399, ss.1.

PAULIS, Madame L. (1922) . 'Le Pompe': A Study of the technique of Sixteenth Century Bobbin Laces, Pub: *The Bulletin of the Needle and Bobbin Club*, Vol. 6, ss.3.

POWYS, Marian (1919–1920). “Lace in America.” *Arts & Decoration*, 12, ss.20-21.

REESEMA, Van - SIEWERTSZ, Elizabeth (1920). “Old Egyptian Lace.” *Bulletin of the Needle and Bobbin Club*, 4: 12–18, ss. 14.

SINGLETON, Esther (1917). “The mentor, Lace and Lace Making”, *Department of Fine Arts*, Volume:5, Number:6, ss.1-4.

STERLING, Ada (1902). “Antique and Modern French Lace”, *The Chautauquan*, Vol. 34, ss.580-584.

TDK (2018). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=DANTEL, [17.03.2018].

TASHJIAN, Nouvart (1923). “*The Priscilla Armenian Needlepoint Lace Book*”, Boston: The Priscilla Publishing Company, ss.3.

TAŞKIN, Yasemin (2012). “*Hava Perspektifinin Işık ve Renk Açısından İncelenmesi ve Empresyonizm’de Uygulama Biçimleri*” , Yüksek Lisans Tezi, Yrd. Doç. Ahmet Çolakoğlu, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı, Sivas.

TRC LEIDEN (2019). <https://trc-leiden.nl/trc-needles/regional-traditions/europe-and-north-america/lace-types/mechlin-lace> [03 Ocak 2019].

Türk El Sanatları, (1993). Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 232, Maddi Kültürler Dizisi, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

TÜRKER, Kemal, (1996). “*Ağaç Baskı Tokat Yazmaları*”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ss.22.

UĞUR, Engin (2019). “Op-Art (Optik Sanat) Akımının Görsel Algı ve Grafik Tasarım Kavramları Açısından Tanımlanması”, *İğd Üniv Sos Bil Dergisi*, Sayı / No. 17, Ocak 2019, ss.233-234.

UYGUR, A., YÜKSEL, D. (2013). “*Tekstil Baskı Stilleri*”, İstanbul: Bayko Matbaa ve Yayıncılık, ss.14 -124.

WHITE, William (1832). “*History, gazetteer, and directory of Nottinghamshire, and the town and county of the town of Nottingham*”, ss. 205.

WOLCK, Melissa (2016). “Tartan vs Plaid vs Check”
<https://www.greenhousefabrics.com/https%3A/www.greenhousefabrics.com/blog/tartan-vs-plaid-vs-check> [12 Aralık 2018].

WRIGHT, Agnes Foster (1917).“Lace in Interior Decoration” *House & Garden*, November, ss.51.

YANG, S. - NARASIN, R. M. (2000). “Rextile Art of Japan”, Japan: Tokio, Shufunotomo Co. Japan, ss.40-47.

YALÇINKAYA, Tomris (2012). “*Anadolu Kültüründe Dantel*”,
http://turklacemuseum.blogspot.com/2012/02/anadolukulturunde-dantel-n_26.html [12 Ekim 2018]. ss.1

YILDIRIM, L . (2010). “Avrupa Toile De Jouy Kumaşlarına Mavi-Beyaz Çin Porselenlerinin Etkisi”, *Sanat Dergisi*, 0 (16), ss.31-35. <http://dergipark.gov.tr/ataunigsfd/issue/2604/33518> [10 Aralık 2018] .

“*Firkete Oyası*” (2012). Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı El Sanatları Teknolojisi, ss. 3-11.

“*Türk Oyaları Kataloğu Cilt I*” (2001). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayın, ss.7.

Merriam Webster (2019) <https://www.merriam-webster.com/dictionary/lozenge> [17 Kasım 2018].

-- (1921). “Lace Caps of the Eighteenth Century”, *The Bulletin of the Needle and Bobbin Club*, Vol. 5, No. 2, ss. 14-17.

-- (2019). <http://www.kansaialtan.com/terms/ara/renk%20doygunlu%C4%9Fu> [12 Ocak 2019].

-- (2019). <http://renketkisi.com/renk-cemberi.html> [7 Ocak 2019].

ÖZGEÇMİŞ

GOZDE YILDIZ

0090 532 303 7217

ngozdeyildiz@hotmail.com

nilgozdeyildiz

ngozde

Gozde Yildiz

YABANCI DILLER

İngilizce
●●●●●●●●
Almanca
●●●●●●●●
İtalyanca
●●●●●●●●
Türkçe
●●●●●●●●

KARAKTER ÖZELLİKLERİ

İletisimi Kuvvetli ✓
Yaratıcı ✓
Düzenli ve Planlı ✓
Disiplinli ✓
Dakik ✓
Girisken ✓

HOBİLERİ

Tenis
Fotografçılık
Teknoloji
SEO
Okuma
Çizim

PROFİL

1994'te İzmir'de doğdum. Babamın ayakkabı tasarımcısı olması çocukluğumun sanat ve tasarım ile geçirmeme sebep oldu. Kendimi keşfetmem ve Moda Tasarım eğitimime karar vermem ile birlikte lisans eğitimi tamamladım. Üniversite son iki senemde Moda İşletmesi dersleri olarak uzmanlaştım. Seyahat engelim bulunmamaktadır, daha önce Almanya, İtalya, Amerika, Fransa, Yunanistan ve Amerika gibi birçok ülkede bulundum.

EGİTİM

2000 - 2008 Hatay Koleji
2008 - 2013 TAKEV Anadolu ve Fen Lisesi
2013 - 2017 İzmir Ekonomi Üniversitesi (Moda ve Tekstil Tasarımı + Moda İşletmesi)
(%100 İngilizce Program - 3,78 Diploma Notu , Bölüm 2.ligi ve Yüksek şeref Öğrencisi)
2017 - 2019 Dokuz Eylül Üniversitesi - Moda ve Tekstil Tasarımı Yüksek Lisans - (Tezli)

PROGRAMLAR, SERİFİKALAR & YAYINLAR

2009 - Schüleraustausch (Degisim) Programı - Stuttgart - Waldschule (1 ay)
2010 - Schüleraustausch (Degisim) Programı - Nürnberg - Labenwolf Gymnasium (1 ay)
2011 - Schüleraustausch (Degisim) Programı - Nürnberg - Labenwolf Gymnasium (1 ay)
2012 - Schüleraustausch (Degisim) Programı - Stuttgart - Waldschule (1 ay)
2008 - Milano - NABA Üniversitesi (Moda Tasarım Bölümü Akseptans)
2010 - Goethe Zertifikat - B1 (Almanca Dil Sertifikası)
2013 - Satis ve Pazarlama Sertifika Programı (4 Hafta)
2016 - Los Angeles - Kings Collage (Hollywood) Kurs Sertifikası (4 Hafta)
2017 - IS-KUR Girişimcilik Sertifikası
2018 - Google Dijital Sertifika - Online Pazarlama Temel Eğitimi
2018 - IF Wedding Gelinlik Tasarım Yarışması (15 Finalist) Katılım Sertifikası
2018 - Gordion Ankara "Kırmızı Halı" (15 Finalist) Katılım Sertifikası
2018 - IMFARTS - Kadınların Sessiz Dili "Tekstiller" - Bildiri
Dr. Öğr. Üyesi Cemal MEYDAN & Gözde YILDIZ
2018 - "Kadınların Bir İletişim Aracı Olarak "Tekstiller" - Makale
Dr. Öğr. Üyesi Cemal MEYDAN & Gözde YILDIZ
2018 - Social Aspects of Textiles - Makale

PROGRAM BİLGİSİ

Ai ●●●●●●●● Adobe - Illustrator
Id ●●●●●●●● Adobe - InDesign
Ps ●●●●●●●● Adobe - Photoshop
CorelDRAW
Pr ●●●●●●●● Adobe - Premiere
Microsoft Office Programs
Web Design
Keynote

PROJELER

2013 - Ekonomi Üniversitesi - Defile Backstage Destek ve PR
2013 - "Focus on Body" - Öğrenci Yağlı Boya Sergisi
2014 - İzmir Agora AVM - Defilé 14 - Defile Deneyimi - Tasarımcı
2015 - İzmir Agora AVM - Defilé 15 - Defile Deneyimi - Tasarımcı
2015 - Moda Fotografçılığı ve Styling Sergi Projesi
2016 - Ekonomi Üniversitesi - Vitrin Tasarımı ve Uygulaması
2017 - Ekonomi Üniversitesi - Vitrin Tasarımı ve Uygulaması

DENEYİMLER

2015 - BEYMEN - Beymen Club Tasarım Departmanı Staj
2015 - BEYMEN - Konak Pier Magaza Stajı
2016 - Turkuva Media - Cosmopolitan Dergi Staj (Akseptans)
2017 - Feles Ayakkabı - Ayakkabı Tasarım Staj
2018 - Alsancak Büsra Edebalı Moda Tasarım Evi - Asistan Tasarımcı